«تەۋرات 23-قىسىم»

«يەشايا»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 23-قىسىم

«يەشايا»

(يەشايا پەيغەمبەرنىڭ كىتابى)

كىرىش سۆز

ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئالدىدا پەيغەمبەرلىك كىتابلىرىدىن ئەڭ ئۇلۇغلاردىن بىرى تۇرىدۇ – يەنى تەۋرات 23-قىسىم، يەشايا پەيغەمبەرنىڭ كىتابى («يەشايا»).

خاتىرىلەنگەن ماتېرىيالغا ئاساسەن يەشايانىڭ پەيغەمبەرلىك خىزمىتى يەھۇدا پادىشاھى ئۇززىيا ئۆلگەن يىل (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 740-يىلى) باشلانغان، شۇنداقلا پادىشاھلار يوتام، ئاھاز ھەم ھەزەكىيالار تەختتە ئولتۇرغان مەزگىللەردە، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 686-يىلىغىچە ئەللىك تۆت يىل داۋام قىلغان. ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىك خىزمىتى بەلكىم ھەم شۇ مەزگىلدىن ئىلگىرى، يەنى ئۇززىيا تەختتە ئولتۇرۇشتىن ئىلگىرى (دېمەك، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 740-يىلىدىن بۇرۇن) ھەم رەزىل پادىشاھ ماناسسەھنىڭ تەختتە ئولتۇرغان ۋاقتىدىمۇ (دېمەك، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 686-يىلىدىن كېيىن) بولغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. بىراق بۇ توغرۇلۇق يازما خاتىرىلەر مەۋجۇت ئەمەس.

يەشايا بەزىدە «پەيغەمبەرلەرنىڭ پەيغەمبىرى» دەپ ئاتىلىدۇ – ئۇ خۇدا توغرىسىدىكى خاتىرىلەنمە سۆپىتىدە ھەتتا تەۋراتتىكى باشقا ئۇلۇغ قىسىملار ئىچىدە تېخىمۇ مۇنەۋۋەر ئورۇندا تۇرىدۇ. مەسىھ دۇنياغا كەلگۈچە، يەنى ئىنجىل دەۋرىگىچە ئۇنىڭ خۇدا توغرۇلۇق بەزى ئېيتقانلىرىنى ھېچقانداق باشقا پەيغەمبەر ئېيتىپ باققان ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ كىتابىدىكى مۇھىم تېمىلارنى تۆۋەندىكىدەك يەكۈنلىسەك بولىدۇ: –

(1) دۇنياغا بىر قۇتقۇزغۇچى كېلىدۇ. مۇشۇ قۇتقۇزغۇچىنىڭ ئالاھىدىلىكى يەشايا كىتابىدا سۈپەتلىنىدۇ. ئۇ بولسا: – (ئا) داۋۇت پادىشاھنىڭ جەمەتىدىن چىقىدىغان بىر پادىشاھ؛ (ئە) دۇنيادىكى بارلىق گۇناھلارنى ئۆز ئۈستىگە كۆتۈرۈپ قۇربانلىق بولغان، خۇدانىڭ قۇلى؛ (ب) ئاخىرقى زامانلاردا دۇنيانى سوراق قىلىشقا ئاسماندىن چۈشىدىغان، خۇداغا ۋەكىل بولىدىغان پادىشاھ.

يەشايا كىتابىنىڭ ئاخىرقى قىسمىدا مۇشۇ قۇتقۇزغۇچى بولسا، «خۇدانىڭ مەسىھ قىلغىنى» ياكى «مەسىھ» دەپ ئاتىلىدۇ؛ ئۇ قۇدرەتلىك، كارامەت ھەم مۆجىزىلىك ئىشلارنى يارىتىشقا خۇدانىڭ روھى ۋۇجۇدىغا چۈشكەن كىشىدۇر. «مەسىھ»كە بويسۇنۇپ، سۆزىگە ئىتائەت قىلغان بارلىق كىشىلەر ھاياتقا ئېرىشىدۇ؛ ئۇنىڭغا بويسۇنمىغانلار مەڭگۈگە ھالاك بولىدۇ.

(2) «خۇدانىڭ شەھىرى» (يەنى «قۇددۇس»، يېرۇسالېم ياكى «زىئون») ۋە «خۇداغا يات شەھەر» (بابىل، «مۇشۇ دۇنيادىكى شەھەر»). زىئونغا تەۋەدىكىلەرنىڭ پارلاق كېلەچىكى؛ «مۇشۇ دۇنيادىكى شەھەر»دىكىلەرنىڭ چوڭ بالايىئاپەتكە يۈزلىنىشى.

(3) خۇدانىڭ پاك-مۇقەددەسلىكى. خۇدا مۇقەددەسلىكى ھەم ئۆزىنى ئىسرائىلغا مەڭگۈلۈك باغلىغانلىقى بىلەن: «ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى» – دېيىلىدۇ.

(4) خۇدا دۇنيادىكى بارلىق تارىخنى ئىدارە قىلغۇچى، شۇنداقلا ئۆز خەلقىنىڭ بەخت-بەرىكىتىنى كۆزلەپ بارلىق تارىخنى باشقۇرغۇچىدۇر. ئۇ كەلگۈسى ئىشلارنى تېخى يۈز بەرمىگەن چاغلاردىمۇ بىلگەچكە، ئۆز خەلقىنى ئىشەنچ-ئېتىقادىدا ھەم ئۆزىگە تايىنىشتا چىڭ تۇرۇشقا رىغبەتلەندۈرۈش ئۈچۈن، ئۆزى مۇۋاپىق دەپ قارىغاندا ئۇلارغا بەزى ئىشلارنى (پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق) ئالدىنئالا ئېيتىدۇ.

(5) ئىنساننىڭ ئۆز-ئۆزىگە تايىنىشى خۇداغا يىرگىنچلىكتۇر؛ خۇداغا تايانغانلار ئۇنىڭ خۇرسەنلىكى بولىدۇ؛ ھەتتا مۇشۇ دۇنيادىكى بارلىق جاپا-مۇشەققەتلەر، دەرد-ئەلەملىك ئىشلار ئارىسىدىمۇ ئۇ ئۇلارغا ئارام-خاتىرجەملىك بېرىدۇ.

كۆرۈنۈشتە يەشايا پەيغەمبەر پادىشاھ ئائىلىسىدە ياكى ئاقسۆڭەك بىر ئائىلىدە تۇغۇلغان؛ ئۆزىنىڭ كىتابىدىن ھەم تەۋراتتىكى باشقا بەزى قىسىملاردىن كۆرۈنىدۇكى، ئۇ ئوردىغا كىرىپ-چىقىشقا ھوقۇقلۇق، شۇڭلاشقا ئوردىدىكى بارلىق

ئىشلارغا، جۈملىدىن پادىشاھنىڭ دىپلوماتىك مۇناسىۋەتلىرىگە (مەيلى مەخپىي ياكى مەخپىي بولمىسۇن) ناھايىتى تونۇش ئىدى. يەنە ئوچۇق كۆرۈندۇكى، مۇشۇ «يۇقىرى مۇناسىۋەت» ئۇنىڭغا نىسبەتەن «ھېچنېمە» ھېسابلانمايتتى. ئۇنىڭ ئەللىك يىللىق پەيغەمبەرلىك خىزمىتى داۋامىدا، ئۇ ھېچ قورقماستىن پادىشاھلارغا، چەتئەللىك ئەلچىلەرگە، كاھىنلار ۋە ھەرخىل دىنىي ئەرباپلارغا، سوتچىلارغا ھەم ھەر دەرىجىلىك ئەمەلدارلارغا قاتتىق تەنبىھ ھەم ئاگاھلارنى بېرىشتىن باش تارتماي كەلگەن. ئۇ يەتكۈزگەن بايان-خەۋەرلەرگە خەلق ئىشەنمەي مازاق قىلىپ كەمسىتسىمۇ، ئۇ يەنىلا خۇدانىڭ سۆز-كالامىنى ئۇلارغا يەتكۈزۈپ تۇراتتى.

ئۇنىڭ خۇدا تەرىپىدىن پەيغەمبەر بولۇشقا «تولۇق چاقىرىلىشى» مەزكۇر كىتابنىڭ 6-بابىدا بىز ئۈچۈن خاتىرىلەنگەن. بۇ چاقىرىلىش نېمىشقا بىرىنچى بابتا ئەمەس، بەلكى 1-بابتىن 5-بابقىچە خاتىرىلەنگەن خەۋەرلەردىن كېيىن كېلىدۇ؟ ناھايىتى ئېنىق تۇرۇپتۇكى، بىز مۇشۇ ئاۋۋالقى (1-5-بابتىكى) خەۋەرلەردىن ئۇنىڭ باشقىلارنىڭ گۇناھلىرىغا خۇدانىڭ تەنبىھ بەرگۈچى «قورالى» بولغانلىقىنى بىلىمىز؛ 6-بابتىكى چاقىرىلىش ئارقىلىق ئۇ ئۆزىنىڭ گۇناھقا چۆمگەنلىكىنى ھەم گۇناھنىڭ چوڭقۇر يىرگىنچلىك ئىكەنلىكىنى سەزگەنلىكىنى بىزنىڭ چۈشىنىشىمىزنى ئۈمىد قىلىدۇ. مۇشۇ ئالدىنقى بەش بابتا ئىسرائىل ھەم يۇقىرىلىرىغا بەش قېتىم «ھالىڭلارغا ۋاي!» دەپ جاكارلايدۇ، كېيىن ئۇ خۇدانىڭ پاك-مۇقەددەسلىكىنى، ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى كۆرۈپ: «ئۆزۈمگە ۋاي!» دەپ قاتتىق ئازابلىنىدۇ. ئۇنى ئەڭ ئازابلىغان گۇناھلىرى ئۆزىنىڭ ئورۇنسىز، ناپاك گەپ-سۆزلىرى ئىدى؛ بۇ جەھەتتە ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆز دەۋرىدىكى ئادەملەرنى بۇلغايدىغان گۇناھلارنىڭ تەسىرىنى قوبۇل قىلغانلىقىنى سېزىپ: —

«ئۆزۈمگە ۋاي! مەن تۈگەشتىم! چۈنكى مەن لەۋلىرى ناپاك ئادەممەن ھەم ناپاك لەۋلىك بىر خەلق بىلەن ئارىلىشىپ تۇرۇپ، ئۆز كۆزۈم بىلەن پادىشاھقا، يەنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا قارىدىم!» — دېدى.

ئۇنىڭ نالە-پەريادىنى ئاڭلىغان رەب پەرىشتىسىنى قۇربانگاھدىن بىر چوغنى ئېلىپ كېلىپ ئۇنىڭ ئاغزىغا تەگكۈزۈشكە بۇيرۇدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ گۇناھلىرى كەچۈرۈم قىلىنغانلىقى جاكارلاندى (يەشايا بۇ بىر ۋەقەدىن گۇناھلارنىڭ كەچۈرۈم قىلىنىشىنىڭ قۇربانگاھ بىلەن زىچ مۇناسىۋىتى بار ئىكەنلىكىنى ئېنىق چۈشەندى؛ كېيىنرەك مۇشۇ خەۋەر مۇقەددەس روھنىڭ ۋەھيىسى بىلەن تېخىمۇ ئېنىق بولدۇ). خۇدانىڭ: «مەن كىمنى ئەۋەتىمەن ۋە كىم بىزگە ۋەكىل بولۇپ بارىدۇ؟» دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ، يەشايا ئۆزىنى كۆرسىتىپ: «مانا مەن! مېنى ئەۋەتكەيسەن» — دېدى.

خۇدا ئۇنىڭغا: «گېپىڭنى ئاڭلاشنى رەت قىلىدىغان مۇشۇ خەلققە سېنى ئەۋەتىمەن؛ ئۇلار خەۋىرىڭنى ئاڭلىغانسېرى باغرىنى تېخىمۇ قاتتىق قىلىدۇ» — دەيدۇ. بۇ بولسا كىشىلەر ئانچە ياقتۇرمايدىغان بىر ۋەزىپىدۇر! شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلى ئازابلىنىپ: «ئەمدى مۇشۇنداق ئىشلار قاچانغىچە داۋاملىشىدۇ؟» دەپ سورىشى ئەجەبلىنەرلىك ئىش ئەمەس (11:6).

يەشاياغا ئىسرائىللار ئىچىدە خۇداغا سادىق بولغان، ئۇنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلاپ ئىشىنىدىغان بىر «قالدىسى»، «قالدۇرۇلغان قىسىم» ياكى «ساقلانغان قىسىم»نىڭ ھەرقاچان مەۋجۇتلۇقى ئايان قىلىنىدۇ. يەشايا بولسا ئۇلارنىڭ خىزمىتىدە بولدۇ؛ «قالدىلار» كېيىنرەك يەشايا تاپشۇرۇۋالىدىغان خەۋەرلەرنى ئاڭلايدۇ، چىڭ ساقلايدۇ ۋە ئۇلارنى كېيىنكى دەۋرلەرگە يەتكۈزىدۇ، دەپمۇ ئېيتىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە مۇشۇ گەپنىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكى تۆپەيلىدىن بۈگۈن يەشايانىڭ كىتابىنى ئۆز قولىمىزدا تۇتۇش نېسىۋىمىز بار بولغان؛ خۇداغا سادىق بولغان مۇشۇ «قالدىسى» ئۇنىڭ ھەم باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭمۇ يازغانلىرىنى ئۆز ئەينى كۆچۈرۈپ ساقلىغان.

يەھۇدىيلارنىڭ «ھەدىسلىرى»گە ئاساسەن، يەشايا پەيغەمبەر رەزىل پادىشاھ ماناسسەھ تەرىپىدىن ھەرە بىلەن ھەرىدىلىپ، ئىككى پارچە قىلىپ ئۆلتۈرۈلگەن («ئىبر.» -11:37ئايەتنى كۆرۈڭ)، بىراق ئۇ خۇدانىڭ سۆزىگە كىرىپ يازمىلىرىنى ئۆزىگە ئەگەشكەنلەرگە تاپشۇرغانلىقى ئۈچۈن، مۇشۇ يازمىلار بۈگۈنگىچە قولىمىزدا ساقلانغان.

ئۆز خەلقى ئۈچۈن ئەللىك يىل خىزمەت قىلىش داۋامىدا، يەشايا نۇرغۇن

بېشارەتلەرنى بەرگەن. بىراق «بېشارەت» دېگىنىمىز نېمە؟ بېشارەت بولسا ئۆتكەنكى، هازىرقى ياكى كەلگۈسىدىكى مەلۇم بىر ئىش توغرۇلۇق خۇدانىڭ قارىشى ئايان قىلىش ياكى خۇدانىڭ ئۆزى توغرۇلۇق مەلۇمات بېرىش. بەلكىم كۆپىنچىمىز بېشارەت كەلگۈسى ئىشلارنى ئالدىنئالا ئېيتىشتىن ئىبارەت دەپ قارايمىز؛ ئەمەلىيەتتە بېشارەتلەر يۇقىرىقى تەرەپلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، بىراق بېشارەتنىڭ ئەڭ مۇھىم ئاملى كەلگۈسىدىكى (ياكى ئۆتكەنكى) بىر ئىشنىڭ نېمە ئىكەنلىكى ئەمەس، بەلكى ئىشنىڭ نېمىشقا بولغانلىقىدىن ئىبارەتتۇر. ئالدىنئالا ئېيتىلغان مەلۇم بەزى ئىشلارنىڭ يۈز بەرگەنلىكى بېشارەتنىڭ خۇدادىن كەلگەنلىكىنى تەستىقلايدۇ ھەم خۇدادىن ئەيمىنگۈچىلەرنى بېشارەتنىڭ قالغان قىسىملىرىغا ئىشىنىپ چىڭ تۇتۇشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ. بىراق خۇدانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە بېشارەتلەرنى بېرىشتىكى تۈپ مەقستى ئۆزىمىزگە ھەقىقىي ئەھۋالىمىزنى ئايان قىلىش ھەم بىزنى ئۆزىگە يېقىنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەتتۇر.

يەشايا، شۈبھىسىزكى، مۇشۇ كىتابتا خاتىرىلەنگەن بېشارەتلەردىن سىرت نۇرغۇن بېشارەتلەرنى بەرگەن ھەم مۇشۇلارنى بەلكىم خاتىرىلىگەن. بىراق ئىشىنىمىزكى، ئۇ خۇدانىڭ روھىنىڭ يوليورۇقى ھەم ۋەھىيسى بىلەن ئۆزى بەرگەن نۇرغۇن بېشارەتلەردىن بىرنەچچىسىنى تاللاپ توپلاپ، ئۇلارنى ھازىر قولىمىزدىكى بۇ «يەشايا» كىتابى قىلدى. ئۇ مۇشۇ بېشارەتلەرنى ئۆزى قوبۇل قىلغان تەرتىپ بويىچە رەتلىگەن ئەمەس؛ تەرتىپ كۆپ ۋاقىتلاردا ئانچە مۇھىم ئەمەس. ئومۇمىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، بېشارەتلەر بىزگە تۆۋەندىكى نۆۋەت بويىچە ھەرخىل ھەقىقەتلەرنى تەكىتلەيدۇ: —

(ئا) گۇناھ ۋە تەكەببۇرلۇق مەسىلىسى ھەم ئاقىۋەتلىرى
(ئە) خۇدانىڭ گۇناھ توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرۇشلىرى
(ب) خۇدا ئەۋەتكەن قۇتقۇزغۇچىسىنىڭ قۇربانلىقى ئارقىلىق بولغان نىجات-قۇتقۇزۇلۇش
(پ) خۇدانىڭ نىجاتىنى قوبۇل قىلىشتىن كېلىپ چىقىدىغان بەخت-بەرىكەتلەر
(ت) خۇدانىڭ ئۆز نىجاتىنى قوبۇل قىلمىغانلارغا چۈشۈرىدىغان جازاسى

«يەشايا» كىتابىنىڭ ئۈچ قىسمى ـ قىسقىچە يەكۈن

خۇدا مۇشۇ دۇنيادىكى ھەربىر ئەل-يۇرتقا بىردىن پەيغەمبەر ئەۋەتكەن، دېگەن سۆز دائىم ئېيتىلىدۇ. بىراق تەۋرات، زەبۇردا دېيىلگەنلەرگە ئاساسەن ئۇنىڭغا ئىشەنمەيمىز. تەۋراتقا ئاساسەن خۇدا بۇتپەرەسلىككە تولۇپ كەتكەن بۇ دۇنيادىن بىرلا ئادەمنى تاللىۋېلىپ ئۇنى ئۆزىگە چاقىرغان؛ مۇشۇ كىشى بولسا ئۆز بۇتلىرىنى تاشلاپ خۇدانىڭ ئاۋازىغا ئەگەشكەن. مۇشۇ ئادەم بولسا ھەزرىتى ئىبراھىم ئىدى. خۇدا ئۇنىڭغا مۇنداق ۋەدە قىلىپ: ـ

«سەن ئارقىلىق يەر يۈزىدىكى بارلىق ئائىلە-قەبىلىلەر بەخت-بەرىكەت تاپىدۇ...

مېنىڭ ئاۋازىمغا قۇلاق سالغىنىڭ ئۈچۈن يەر يۈزىدىكى بارلىق ئەل-يۇرتلار نەسلىڭنىڭ نامى بىلەن ئۆزلىرى ئۈچۈن بەخت-بەرىكەت تىلەيدۇ» ـ دېدى («يارىتىلىش» 12-باب ھەم 22-بابنى كۆرۈڭ). ئىبراھىمدىن ئىسھاق ھەم ئىسمائىل تۆرەلگەن؛ ئىسھاقتىن ياقۇپ تۆرەلگەن. ياقۇپ كېيىن خۇدا تەرىپىدىن «ئىسرائىل» دەپ ئاتالغان. ياقۇپ (يەنى ئىسرائىل) بولسا «ئىسرائىل» ياكى «يەھۇدىيلار» دەپ ئاتالغان ئەلنىڭ ئەجدادى ئىدى. خۇدانىڭ ھەزرىتى ئىبراھىمغا دېگىنىگە ئاساسەن، ئۇنىڭ «ئەۋلادى»، يەنى ئىسرائىل ئارقىلىق «يەر يۈزىدىكى بارلىق ئائىلە-قەبىلە بەخت-بەرىكەت تاپىدۇ». خۇدا ئۆز ھەقىقىتىنى ئىسرائىل ئارقىلىق پۈتكۈل دۇنياغا ئايان قىلماقچى ئىدى. شۇ مۇناسىۋەت بىلەن «يەشايا»دىكى 2-بابتا مۇنۇلارنى كۆرىمىز: ـ

«ئاخىرى زامانلاردا پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسى جايلاشقان تاغ تاغلارنىڭ بېشى بولۇپ بېكىتىلىدۇ،
ئۇ ھەممە دۆڭ-ئېگىزلىكتىن ئۈستۈن قىلىپ كۆتۈرۈلىدۇ؛
بارلىق ئەل-خەلقلەر ئۇنىڭغا قاراپ ئېقىپ كېلىشىدۇ.
نۇرغۇن قوۋملار بىر-بىرىگە: ـ
«كېلىڭلار، پەرۋەردىگارنىڭ تېغىغا،
يەنى ياقۇپنىڭ خۇداسىنىڭ ئۆيىگە چىقايلى؛

ئۇ ئۆز يوللىرىنى بىزگە ئۆگىتىدۇ،
بىز ئۇنىڭ تەرىقلىرىدە ماڭىمىز» ــ دېيىشىدۇ».

خۇدا ئىسرائىلنى ئۆز ھەقىقىتىنى يەتكۈزۈشتىكى ۋاستە قىلماقچى ئىدى؛ يۇقىرىدا ئوقۇغىنىمىزدەك، ئىسرائىل ئاخىرقى زامانلاردا شۇنداق رولدا بولىدۇ. بىراق بۈگۈنگە قەدەر ئۇلار بۇ رولدا خۇدانىڭ مەقسىتىنى ھېچ ئەمەلگە ئاشۇرغىنى يوق؛ يەشايا پەيغەمبەر بولغان دەۋردە، ئىسرائىل دۇنيانى ئۆز خۇداسىغا ئىشىنىشكە جەلپ قىلغان ئەمەس؛ ئەكسىچە، ئۇلارنىڭ ئىشەنچسىزلىكى ھەم بۇتپەرەسلىك قىلمىشى تۈپەيلىدىن بارلىق ئەللەر «جىمى ئالەمنى باشقۇرغۇچى دەل خۇدايىمىزدۇر» دەيدىغان شۇ ئىسرائىل خەلقىنى «بۇتپەرەسلەر!» دەپ مازاق قىلغان. ئەمما ھەممىگە قادىر ئاشۇنداق ئەھۋالدا ئىسرائىلنى نېمە قىلماقچى بولىدۇ؟ «يەشايا» كىتابى دەل مۇشۇ سوئالغا جاۋاب بېرىدۇ. خۇدا ئىسرائىلدىن، داۋۇت پەيغەمبەرنىڭ ئەۋلادى بولغان پاك بىر قىزدىن تۇغۇلىدىغان، ئاخىرقى زاماندا ئىسرائىلنى ئاندىن دۇنيانى ئىدارە قىلىدىغان كارامەت بىر پادىشاھنى تۇرغۇزىدۇ؛ ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقى پۈتكۈل دۇنياغا ئارام-خاتىرجەملىكنى يەتكۈزىدۇ. بىراق (بېشارەت بويىچە) بۇ پادىشاھ ئىسرائىل يات بىر ئەلنىڭ ئىمپېرىيەسىنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدىكى ئاجايىب قاتتىقچىلىق بولغان بىر ئائىلىدە دۇنياغا كېلىدۇ. بۇ «يەشايا» كىتابىنىڭ بىرىنچى قىسمىنىڭ (1-37-باب) مۇھىم بىر تېمىسىدۇر؛ ئۇنى «پادىشاھ قىسمى» دەپ ئاتاشقىمۇ بولىدۇ.

بىز «ئىككىنچى قىسىم» دەپ قارىغان 38-55-بابلاردا، ئىسرائىلنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن خۇدا مەقسىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرمىغانلىقى يەنە تىلغا ئېلىنىدۇ. بۇتپەرەسلىكنىڭ قاراڭغۇلۇقى باسقان دۇنيادا ئىسرائىل «خۇدانىڭ گۇۋاھچىسى» سۈپىتىدە ھېچ نەتىجە چىقىرالمىغان. بىراق خۇدانىڭ مەقسەتلىرى نىشانغا يەتمەي قېلىشى ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس؛ چۈنكى «مېنىڭ قۇلۇم» دېگەن بىر زات پەيدا بولىدۇ. ئىسرائىل قىلالمايدىغان ئىشنى ئۇ قىلىپ، خۇدانىڭ ھەقىقىتىنى ئاۋۋال ئىسرائىلغا، ئاندىن دۇنياغا يەتكۈزىدۇ. مۇشۇ ۋەزىپىسى تۈپەيلىدىن خۇدا قۇلىغا (مەسىھگە) كېيىن يەنە «ئىسرائىل» دېگەن نامنى قويىدۇ؛ ئۇ يەنە «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» ياكى «پەرۋەردىگارنىڭ بىلەك-قولى»، يەنى خۇدانىڭ ئۆز قۇدرىتى، دەپ ئاتالغان. بىراق خۇدانىڭ خەۋەر-ھەقىقىتىنى يەتكۈزۈش جەريانىدا، «قۇل» ئەشەددىي قارشىلىققا ئۇچرايدۇ؛ ئۇ ئۇرۇلىدۇ، ئادەملەر ئۇنىڭ يۈزىگە تۈكۈرىدۇ ھەم

ئۇنىڭ دۇمبىسىنى قامچىلايدۇ. بىراق قۇل بولسا مۇشۇ مۇئامىلىدىن باش تارتمايدۇ ياكى قول ياندۇرمايدۇ. ھەتتا ئۇنى ئۇرۇش شۇنداق دەرىجىگە يېتىدۇكى، ئۇنىڭ چىرايى تونۇغۇسىز بولۇپ كېتىدۇ. ئۇنى «خۇدا ئەۋەتكەن خەۋەرچى» دېيىشنىڭ ئورنىدا، ئۇلار ئۇنى ئىنسان ئارىسىدىكى ئەڭ لەنىتى ھەم جىنايەتچى دەپ ھېسابلاپ، دەھشەتلىك ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ. بۇ خەۋەر «يەشايا» كىتابىنىڭ مەركىزى ھەم مېغىزى.

بۇ پاك-دىيانەتلىك ئادەمنىڭ ئۆلۈمى بىلەن خۇدانىڭ قاتتىق قەھر-غەزىپى پۈتكۈل دۇنياغا ياغدۇرۇلماي قالمايدۇ دەپ ئويلىشىمىز مۇمكىن. ئەمەلىيەتتە بۇ ئىشلار دەل خۇدانىڭ مەقسەتلىك پىلانى ئىدى؛ قۇلنىڭ رەزىل ئادەملەرنىڭ قولىدا بولغان ئەشەددىي ئۆلۈمىدە، خۇدا پەقەت ئىسرائىلنىلا ئەمەس، بەلكى بارلىق دۇنيانى كەچۈرۈمگە ئېرىشسۇن دەپ، بارلىق گۇناھلىرىمىزنى قۇلنىڭ زىممىسىگە يۈكلەپ بىزنىڭ ئورنىمىزدا جازالايدۇ. قۇل بولسا ئۆز ئىختىيارى بىلەن شۇنداق يولنى تاللاپ، ئۆزىنى «گۇناھنى يۇيىدىغان قۇربانلىق» سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىرىدۇ. بۇ جەھەتتە ئۇ قۇربانلىق بولۇشتا تاللاش ئىمكانىيىتى يوق بولغان ھايۋانلارغا ئوخشىمايتتى، ئۇ خۇداغا ھەم ئىنسانغا بولغان مۇھەببىتىدىن مۇشۇ يولنى ئۆز ئىختىيارى بىلەن تاللىغان (53-باب).

قۇل دەپنە قىلىنىدۇ؛ بېشارەتتىن كۆرۈنىدۇكى، ئۇ بىر باي ئادەمنىڭ قەبرىسىگە دەپنە قىلىنىدۇ. بىراق ئادەملەر تېخى ئۇنى «خۇدا لەنەت قىلغان»، «ھېچ پەرزەنت كۆرمەي ئېلىپ كېتىلگەن» دەپ ھېسابلىغىنىدا، قۇل ئەكسىچە مەڭگۈلۈك تىرىلگەن، كۆپ پەرزەنتلىك، ئالەمنىڭ ئەڭ يۇقىرى جايىغا كۆتۈرۈلگەن، دەپ ۋەھيي قىلىنىدۇ. ئۇنى تونۇش ئارقىلىق «نۇرغۇن ئادەملەر» ھەققانىي قىلىنىدۇ. مانا بۇنى «يەشايا» كىتابىنىڭ ئىككىنچى قىسمى، «قۇل قىسمى» دەپ ئاتاشقا بولىدۇ.

ئۈچىنچى، يەنى ئاخىرقى قىسىم (56-66-بابلار)نىڭ دەسلىپىدە بىز ئەمدى يەنە يەشايانىڭ ئۆز دەۋرىگە كېلىمىز. گۇناھ ھەم مەغلۇبىيەتلەرنىڭ مەسىلىلىرى يەنىلا ئالدىمىزدا تۇرىدۇ؛ بىراق بىرىنچى قىسمى بىلەن سېلىشتۇرغاندا شۇ دەۋر تېخىمۇ زۇلمەت، تېخىمۇ قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالىدۇ. شۇنداق بولغىنى بىلەن خۇدانىڭ مۆمىن بەندىلىرى ھەقىقەتتە چىڭ تۇرۇشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ؛ خۇدا ئىسرائىلغا ياكى دۇنياغا «نىجات كەلتۈرگۈدەك ھېچ ئادەم»نى تاپالماي، مۇشۇ ئىشنى ئۆزىنىڭ «ئۆزۈمنىڭ بىلەك-قولۇم» ئارقىلىق قىلىدىغانلىقىنى ئېلان قىلىدۇ. ئۇ «خۇدانىڭ روھى ۋۇجۇدىدا

تۇرغان» «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى» دەرۋەقە زىئونغا پات ئاردا كېلىدۇ، دەپ جاكارلايدۇ (59-باب، 16-21-ئايەتلەر). بىز ئىككىنچى قىسىمدىن «پەرۋەردىگارنىڭ بىلەك-قولى»نىڭ «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»غا ئوخشاش ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلىمىز. ئۇ «پەرۋەردىگارنىڭ روھى بىلەن «مەسىھ قىلىنغان»»، «نىجاتنىڭ كىيىم-كېچەكلىرىنى كىيدۈرۈلگەن» دېگەن سۈپەتلەردە كېلىدۇ؛ ئۇنىڭ كېلىشى ھەم خىزمىتى ئارقىلىق ئىسرائىلنىڭ پارلاق كېلەچىكى بولىدۇ. ئۇلار خۇدانىڭ شان-شەرىپىگە تولغان يېڭى ئاسمان، يېڭى زېمىننىڭ مەركىزى بولىدۇ.

«مەسىھ قىلىنغان» دېگەن زات، يەنى خۇدانىڭ «مەسىھ»ى بولسا «مۇشۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئەمەلگە ئاشۇرۇلمىغۇچە ئارام ئالمايمەن، دۇئادىن توختىمايمەن» دەپ ۋەدە قىلىدۇ؛ ئۇ يەنە مۇشۇ ئىش ئۈچۈن دۇئا قىلىشقا يەنە باشقا «كۆزەتچىلەر»نى تەمىنلەشكە ۋەدە قىلىدۇ. مۇشۇ «تارماق قىسمى» مەسىھنىڭ دۇنيانى سوراق قىلىشقا چۈشىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان غايىبانە بىر كۆرۈنۈش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

مۇشۇ ئەڭ ئاخىرقى ۋەھىيدە بولسا ئىسرائىلنىڭ شۇ چاغدىكى (ئاخىرقى زاماندىكى) ئەھۋالى تېخىمۇ خەتەرلىك كۆرسىتىلىدۇ. ئۇلار سوراق قىلىنىپ پاك-مۇقەددەس بىر خۇدانىڭ ئالدىدا تەييار تۇرۇشتىن يىراق بولىدۇ. ئۇلار بۇنى ئېنىق بىلىپ، خۇدانىڭ ئىسرائىلغا يەنە بىر قېتىم نىجاتلىق مۆجىزە يارىتىش ئۈچۈن «كۆڭلىمىزنى ئۆزۈڭگە بۇرىغايسەن» دەپ قاتتىق ۋە ئازابلىق نالە-پەريادلارنى كۆتۈرىدۇ.

خۇدانىڭ بۇ دۇئالارغا ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان جاۋابى بار. دەسلەپتە، ئۇ «مېنى ئىزدىمىگەن بىر خەلق»قە ئۆزۈمنى تاپقۇزىمەن ھەم نامىم بىلەن ھېچ مۇناسىۋەتسىز بولغان بىر «ئەل»گە ئۆزۈمنى ئايان قىلىمەن، دەيدۇ (1:65). دۇنيا سوراق قىلىنىپ ئۇنىڭ جازاسىغا چۆمۈپ كېتىدۇ. ئىسرائىل ھالاكەت گىرداۋىغا چۈشۈپ قالاي دەپ قالغاندا، ئۇلار ئارىسىدىكى «قالدى» سەۋەبىدىن قۇتقۇزۇلىدۇ. خۇدانىڭ مۇشۇ «قالدىسى» ھەم ئۆزىنى «ئىزدىمەي» تاپقان بۇ «ئەل»، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ پەرزەنتلىرىگە بولسا خۇدا يېڭى ئاسمان-زېمىننىڭ مەركىزى بولغان، قايتىدىن يېڭىلاندۇرۇلغان «ئىسرائىل» دېگەن زېمىننى بېرىدۇ. بىر كۈن ئىچىدىلا «روھىي ئائىلە» سۈپىتىدە يېڭى بىر «ئىسرائىل» تۇغۇلىدۇ. خۇدانىڭ سوت-جازاسىدىن تىرىك قالغان «يات ئەللەر» بولسا ئۆزلىرىگە تارقىلىپ كەلگەن

يەھۇدىيلەرنى «پەرۋەردىگارغا ئاتىغان ھەدىيە» سۈپىتىدە يېرۇسالېمغا قايتۇرۇپ ئاپىرىدۇ. پۈتكۈل دۇنيا رەبكە ئىبادەت قىلغۇچى بىر خەلق بولىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن خۇلاسىلەپ ئېيتقاندا، مەزكۇر كىتابنى ئۈچ قىسىمغا بۆلۈشكە بولىدۇ. ئۇلار تۆۋەندىكىچە: —

(1) پادىشاھ قىسمى (1-37-باب)

(1-5-باب) تېمىلارنى تونۇشتۇرىدىغان بېشارەتلەر: —

ئىسرائىلنىڭ ئىككى يۈزلۈك خاراكتېرى

خۇدانىڭ يېقىندا بولىدىغان جازاسى

خۇدانىڭ «قالدى»سى

خۇدانىڭ كەلگۈسى پارلاق سەلتەنىتى

«پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»

مۇشۇ بابلارنى بولسا كىتابنىڭ كېيىنكى قىسمىدىكى ھەرخىل تېمىلاردا بايان قىلىنغان بېشارەتلەرنىڭ ئۇرۇقى دېيىشكە بولىدۇ.

6-باب: خۇدانىڭ يەشايانى چاقىرىشى

7-11-بابلار: كەلگۈسى پادىشاھ ھەم ئۇنىڭ خەلقى توغرۇلۇق بېشارەتلەر

پادىشاھنىڭ سىرلىق ھالدا تۇغۇلۇشى (پاك قىزدىن، يوقسۇل ئەھۋالدا)

پادىشاھنىڭ پارلاق سەلتەنىتى

يەھۇدا ھەم ئىسرائىل «خۇدانىڭ ئارامى»نى رەت قىلىدۇ.

12-باب: كەلگۈسىدىكى غەلىبىلىك ناخشا

13-27-بابلار: يات يۇرتلار توغرۇلۇق بېشارەتلەر

ئىسرائىل بىلەن ئەللەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت توغرۇلۇق بېشارەتلەر؛ دۇنيا تارىخىنى باشقۇرغۇچى خۇدادۇر. ئەللەر توغرۇلۇق ھەربىر بېشارەت باشقا-باشقا بولۇپ، شۈبھىسىزكى، خۇدا ھەم ئۇنىڭ تۈپكى مەقسەتلىرى توغرۇلۇق ھەقىقەتلەرگە مىسال بولۇش سۈپىتىدە تاللانغان. مۇشۇ بېشارەتلەر ئۈچ دەۋر بويىچە، يەنى 13-20، 21-23، 24-27-بابلار بويىچە بايان قىلىنىدۇ. ئۈچىنچى دەۋر بېشارەتلەر بولسا «دۇنيانىڭ شەھىرى» بىلەن «خۇدانىڭ شەھىرى»نىڭ ئاقىۋەتلىرىنى سېلىشتۇرىدۇ.

28-37-بابلار: ئىسرائىل ۋە يات ئەللەر؛ خۇدانىڭ ئاخىرقى سوتى ھەم جازاسى؛ زىئونغا قايتىش؛ ئاسۇرىيە بىلەن ئاخىرقى ئىلىشىش؛ خۇدانىڭ قۇتقۇزۇشى

(2) «قۇل» قىسمى (38-55-بابلار)

38-باب : ھەزەكىيانىڭ كېسىلى ھەم ساقايتىلىشى

39-باب : ئەجەللىك قارار

40-23:44 دۇنياغا كېلىدىغان زور تەسەللى. بۇتپەرەسلەرنىڭ نادانلىقى.

خۇدا تەڭداشسىز ياراتقۇچى. «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» تونۇشتۇرۇلىدۇ.

ئىسرائىلنىڭ كەلگۈسىدىكى بەختى.

22:48-24:44 «زور قۇتقۇزۇش»

ئىسرائىلنىڭ بابىلدىن قۇتقۇزۇلۇشى - «قورەش» ئارقىلىق ۋەدە قىلىنغان

49-55-بابلار: «تېخىمۇ زور قۇتقۇزۇش»؛ ئىسرائىل ھەم دۇنيانىڭ گۇناھتىن قۇتۇلۇپ خۇدانىڭ سەلتەنىتىگە كىرىشى - «مەسىھ» ئارقىلىق ۋەدە قىلىنغان

(3) «غەلىبە قىلغۇچى مەسىھ» قىسمى (56-66-بابلار)

56-59-بابلار: قاراڭغۇلۇق كۆڭلەردە ھەققانىيلارغا بېرىلگەن رىغبەتلەر.

خۇدانىڭ زور رەھىمدىللىقى، قورقۇق دىنىنىڭ يىرگىنچلىكى.

رەزىللەر نىجاتسىز قالسا تېخىمۇ رەزىل بولۇپ كېتىدۇ.

«ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى»نىڭ يېقىن كېلىشى.

60-62-بابلار: ئىسرائىلنىڭ «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى»سى ئارقىلىق بولغان پارلاق كېلەچىكى.

پۈتكۈل دۇنياغا ئىسرائىل ئارقىلىق بەخت ئاتا قىلىنىدۇ.

يېڭى ئاسمان، يېڭى زېمىن

ھەممە ئىش «مەسىھ قىلىنغان غەلىبە قىلغۇچى»، يەنى «مەسىھ» ئارقىلىق بولىدۇ.

63-64-باب: «مەسىھ قىلىنغان غەلىبە قىلغۇچى» سوت قىلىپ جازالىغۇچى رولىدا كۆرۈنىدۇ.

ئىسرائىلنى توغرا يولغا بۇراشقا، خۇدانىڭ يېنىغا قايتۇرۇشقا خۇداغا كۆتۈرۈلگەن نالە-پەريادلار

65-باب: خۇدانىڭ جاۋابى. ئىسرائىلنى ئۆزىگە قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۇ ئاۋۋال يەھۇدىي ئەمەسلەرگە ئۆزىنى تونۇتۇپ ئايان قىلىدۇ. ئاندىن ئىسرائىلنى ئۆزىگە سادىق بولغان «قالدى»لار ئارقىلىق ئۆزىنىڭ يېنىغا قايتۇرىدۇ.

66-باب: خۇدانىڭ قەدىرلەيدىغىنى مۇقەددەس ئىبادەتخانا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭدىن ئەيمىنىدىغان بەندىلىرىدۇر. ئىسرائىلنىڭ كېلەچىكى بېكىتىلدى، يەھۇدىي ئەمەسلەرگە ئىسرائىل ئارقىلىق مەڭگۈ بەخت ئاتا قىلىنىدۇ. پۈتكۈل دۇنيا خۇدانىڭ ئىبادىتىدە بولىدۇ. رەزىللەر ئۈستىگە جازا چۈشىدۇ.

تېخىمۇ روشەنكى، ئىشلەتكەن سۆز-ئىبارىلەردىن قارىغاندا، يەشايا ئىنتايىن بىلىملىك ئادەم ئىدى. كىتابىنىڭ كۆپىنچىسى ئىبرانىي تىلىنىڭ «شېئىر شەكلى» ياكى «چاچما شېئىر شەكلى»دە يېزىلغان. باشقا كىتابتا دېگىنىمىزدەك، ئىبرانىي شېئىرىيىتىدە مىسرالار پاراللېل، بەزىدە ئۈچ مىسرالىق يېزىلىدۇ. بىر كۇپلېتتىكى ھەربىر مىسرانىڭ ئوخشاپ كېتىدىغان ياكى سېلىشتۇرما بولىدىغان تېمىسى بار. دۇنيانىڭ بەختىگە يارىشا، نۇرغۇن تىللارغا تەرجىمە قىلىش مۇمكىن بولمايدىغان ۋەزىنلىك ياكى قاپىيەلىك شېئىردەك بولمىغان بۇ خىل شېئىرنى تەرجىمە قىلغىلى بولىدۇ. بىراق يەشايا پەيغەمبەر يەنە ئىبرانىي تىلىدا نۇرغۇن چاقچاقلارنى ھەم سانسىز سۆز ئويۇنلىرىنى قوللىنىدۇ ھەم ئۇنىڭدىن سىرت بەزى ۋاقىتلاردا قاپىيەلىك شېئىر ئۇسلۇبىدا يازىدۇ. بۇلارنى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلغاندا شېئىر شەكلىدە ئىپادىلەشكە قەلىمىمىز ئاجىزلىق قىلىدۇ. ھالبۇكى، ئوقۇرمەنلەر بۇلاردىن ئازراق ھۇزۇرلانسۇن ھەم پەيغەمبەرنىڭ كۈچلۈك تىلىنىڭ پۇرىقىنى پۇرسۇن دەپ ئىزاھاتلىرىمىزدا ئانچە-مۇنچە مىساللارنى كۆرسىتىپ بەردۇق. كىتاب يۈزدىن ئارتۇق «شېئىرىي بېشارەتلەر»، شۇنداقلا بەزى نەسرىي قىسىملاردىن تەركىب تاپقاندۇر.

ئەمەلىيەتتە كۆپ يەرلەردە شېئىرنىڭ ئەڭ مۇھىم ھەقىقىتى، شېئىرنىڭ دەل ئوتتۇرىسىدىكى مىسرادا بولىدۇ. كۆپ شېئىرلارنىڭ ئالاھىدە بىر «مېھراب قۇرۇلمىسى» بار. بۇلاردىن «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بىرنەچچە مىساللارنى كۆرسىتىمىز.

شۇڭا تەۋراتتىكى بېشارەتلىك بەزى كىتابلاردىن سىرت، «يەشايا» دېگەن

كىتابنى باشقا كىتابلار بىلەن سېلىشتۇرۇشقا بولمايدۇ. ئوقۇرمەنلىك تېما، مەزمۇن ياكى سۆزلىگۈچىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن بەزىدە بېشى ئايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن. بىز ئوقۇرمەنلەرنى پەقەتلا ئوقۇۋېرىشكە دەۋەت قىلىمىز. كىتابنىڭ نۇرغۇن سىرلىرى كېيىنكى قىسىمدىلا نۇرلىنىدۇ. يەشايا پەيغەمبەرنىڭ كىتابى خۇدانىڭ يولىيورۇقى ھەم ۋەھيىسى بىلەن كىشىنى ئوقۇشقا تەقەززا قىلىدۇ. يەشايا پەيغەمبەر بەزىدە ئادەمنى چۆچۈتىدىغان ۋە قايمۇقتۇرۇۋېتىدىغان بايانلارنى قىلىدۇ، بەزىدە تۈيۇقسىز يېڭى-يېڭى بىر پېرسوناژلارنى بايان قىلىدۇ. پەقەت ئوقۇرمەن ئوقۇۋەرسىلا سىر ئېچىلىدۇ. شۇڭا مۇقەددەس كىتاب توغرۇلۇق مۇنداق دېيىلگەن: «مۇقەددەس كىتابنىڭ ئەڭ ياخشى چۈشەندۈرگۈچىسى كىتابنىڭ ئۆزىدۇر». مۇشۇ ھەقىقەت-ھېكمەت «يەشايا» كىتابىغا تېخىمۇ ماس كېلىدۇ. يەشايا پەيغەمبەرنىڭ خۇدا ياكى ئىنسان توغرۇلۇق قىلغان بەزى بايانلىرى، شۈبھىسىزكى، بىزنى قاتتىق ئويغا سالىدۇ. كىتابتا خۇداغا تايانغان ئەڭ گۆدەك-ساددىلىرىمىز ئۈچۈن كۆڭۈلنى ياسايدىغان ھەم تەسەللى-رىغبەت بېرىدىغان كۆپ نەرسىلەر بار؛ ھەم بىزنى قاتتىق ئويلاندۇرىدىغان ھەم چوڭقۇر ئويلىشىمىزنى تەلەپ قىلىدىغان قىسىملىرىمۇ بار —

چۈنكى: —

«مېنىڭ ئويلىغانلىرىم سىلەرنىڭ ئويلىغانلىرىڭلار ئەمەس،
مېنىڭ يوللىرىم بولسا سىلەرنىڭ يوللىرىڭلار ئەمەستۇر؛
چۈنكى ئاسمان يەردىن قانچە يۇقىرى بولغىنىدەك،
مانا ئۆز يوللىرىم سىلەرنىڭ يوللىرىڭلاردىن،
مېنىڭ ئويلىغانلىرىم سىلەرنىڭ ئويلىغانلىرىڭلاردىن شۇنچە يۇقىرىدۇر» (55-باب، 8-9-ئايەت). شۇڭا ئالدىرىماي چايناپ يېگۈدەك ياخشى گۆشىمۇ بار، ھەمدە بوۋاقلار ئۈچۈنمۇ روھ-قەلبنى قۇۋۋەتلەيدىغان، دەرھال ئىستېمال قىلغىلى بولىدىغان سۈتمۇ بار.

تولا چاغلاردىمۇ، مەلۇم بېشارەتنىڭ توپ-توغرا مەنىسى پەقەت بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇش ۋاقتىغا يەتكۈچە سىرلىق تۇرىدۇ. ئاندىن تولۇق چۈشەنگىلى بولىدۇ. «يەشايا» كىتابىنىڭ بۈگۈنگە قەدەر تېخى ئەمەلگە ئاشۇرۇلمىغان كۆپ بېشارەتلىرى بار. بىراق ئۇنىڭ «پاك قىزدىن تۇغۇلىدىغان پادىشاھ»، «پەرۋەردىگارنىڭ

قۇلى» ھەم «قۇل ھەققانىي قىلغانلار» توغرۇلۇق ئۇلۇغ بېشارەتلىرىنىڭ بالدۇر ئەمەلگە ئاشۇرۇلغانلىقىغا ئىشىنىمىز؛ بۇ بېشارەتلەرنىڭ ئىشقا ئاشۇرۇلۇشىنىڭ «مەسىھ قىلىنغان غەلىبە قىلغۇچى»، يەنى ئەيسا مەسىھنىڭ ۋۇجۇدىدا قاچان، قەيەردە ھەم قانداق بولغانلىقىنى مۇقەددەس ئىنجىلدىن تولۇق كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.

ئوقۇرمەنلەرگە ياردەم بولسۇن ئۈچۈن، شۇنداقلا ھەم كىتابدىن كېلىپ چىققان بەختىدىن بىز بىلەن بىرلىكتە ئورتاقلاشسۇن ئۈچۈن بىز 700دىن ئارتۇق ئىزاھاتنى قوشۇپ بەردۇق. بەزىلەر بۇلارنى بەك كۆپ دەپ قارىشى مۇمكىن؛ ئەمەلىيەتتە بىز ئازلىق قىلىدۇ دەپ قارايمىز؛ بۇلارنىڭ يەنە ئىككى ھەسسە كۆپ ئىزاھاتلارنى قويۇشنىڭمۇ ھەيران قالغۇچىلىكى يوق. قولىمىزدا تۇرۇۋاتقان، «يەشايا» كىتابىدىكى تېكىستنى بىرقەدەر تولۇقراق ئىزاھلىغان، ئەنگلىيەلىك ئالىم «موتيېر دوكتور» يازغان «يەشايا» دېگەن كىتاب بولسا 540 بەتتىن ئارتۇق. تەرجىمىمىزدە بىز بۇ كىتابتىن كۆپ پايدىلاندۇق. «موتيېر دوكتور» بۈگۈنگە قەدەر «يەشايا» كىتابىنى تەتقىق قىلىۋاتقىلى قىرىق يىل بولدى. ئۇنىڭ كىتابىنى «ئىنتېرئۇنىۋېرسىتېت نەشرىياتى» 1993-يىلى چىقاردى (IVP). بىز يەنە يەھۇدىي مەسىھىي ئالىم ئارنولد فرۇختىنبائۇمنىڭ ئەسەرلىرىدىن، 1920-يىللىرى قەشقەردە ئىشلەنگەن ئۇيغۇرچە نۇسخىسىدىن ھەم خەنزۇچە (1911-يىلدىكى «خېخېبەن») «مۇقەددەس كىتاب» نۇسخىسىدىن كۆپ پايدىلاندۇق.

تەرجىمە خىزمىتىمىزدە، ئالىملارنىڭ «يەشايا»نىڭ تېكىستىنىڭ مەنىسى توغرۇلۇق پىكىرلىرىنىڭ بىرنىڭكى بىلەن گەۋدىلىك پەرقلەنگەن يەرلىرى بولسا، ئاشۇ باشقا خىل تەرجىمىسىنى ئىزاھلاشقا تىرىشتۇق. ئەگەر باشقا خىل مۇھىم تەرجىمىسىنى ئېتىبارىمىزنىڭ سىرتىدا قالدۇرغان بولساق، ئوقۇرمەنلەردىن ئەپۇ سورايمىز. بىز يەنە قولىمىزدىن كېلىشىچە تېكىستىمىزدە ئىبرانىي تىلىدىكى «پاراللېل» (ئىككى مىسرالىق) شېئىرىي شەكلىنى ۋە ئىبرانىي تىلىدىكى «تۇراقلىق ئىبارىلەر»نى ئەينى شەكلىدە ساقلاشقا تىرىشتۇق. تېكىستتە ئىبرانىي تىلىدىكى كۆپ ئۇچرايدىغان ئىسىم ياكى پېئىلنى بولسا، ئىزچىل ھالدا ئۇيغۇر تىلىدىكى ئوخشاش بىر سۆز بىلەن ئىپادىلەشكىمۇ تىرىشتۇق. ئۇنداق قىلغاندا ئوقۇرمەنلەر مەلۇم بىر سۆز ياكى ئىبارە

توغرىسىدا ئۆزىنىڭ تەتقىقاتىنى ئېلىپ بارالايدۇ. مەسىلەن، «يەشايا»نىڭ تېكىستىدە «پەرۋەردىگارنىڭ بىلەك-قولى»نىڭ ئالاھىدە بىر مەنىسى بار؛ بىراق ئوقۇرمەن پەقەتلا 53-بابقىچە ئوقۇسا ئاندىن مۇشۇ ئىبارىنىڭ ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان تولۇق كۈچى ھەم مەنىسىنى تۇيۇقسىزلا ئېنىق چۈشىنەلەيدۇ.

قىسىملارنىڭ ياكى بابلارنىڭ بېشىغا قويۇلغان ماۋزۇلارنى بىز ئوقۇرمەنلەرگە ياردىمى بولسۇن دەپ قوشۇمچە قىلدۇق. بۇ ماۋزۇلارنىڭ مۇقەددەس تېكىستنىڭ ئۆزىگە تەۋە ئەمەسلىكىنى تەكىتلەيمىز.

ئۆتكەن ئەسىردە بەزى خۇداسىز ئالىملار «يەشايا»نى نەچچە قىسىمغا بۆلۈپ، بەزى قىسىملارنى «ئالدىنئالا ئېيتقان ئىشلاردىن كېيىن يالغانچىلىقتىن يازغان» دەپ تۇرۇۋالغان. بىزنىڭ مۇشۇنداق خۇداسىز پىكىرلەرنى مۇزاكىرە قىلىش بىلەن ئوقۇرمەنىنىڭ ۋاقتىنى ئىسراپ قىلغۇمىز يوق. مۇشۇنداق بىمەنە نەزەرىيىلەر خۇدانىڭ ئادەملەر (يەنى پەيغەمبەرلەر) ئارقىلىق بىزگە سۆز قىلالايدىغانلىقىغا پەقەت ئىشەنمەسلىكتىن چىققان، خالاس. باشقا ھەرخىل خۇداسىز نەزەرىيەلەرگە ئوخشاش، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۆز-ئۆزىدىن ھالاك بولغان، خالاس؛ كۆپ ۋاقىتلاردا خۇداسىز يازغۇچىلار ئۆز نەزەرىيىلىرىنى ئۆزىنىڭ كېيىنكى بايانلىرى بىلەن بىكار قىلىۋېتىدۇ. مۇبادا «يەشايا» كىتابى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 7-، 6-، ھەتتا 5-ئەسىردە يېزىلغان دېيىلى، ئۇنىڭدا يەنىلا كۆپ بېشارەتلەر شۇ ۋاقىتلاردىن كېيىنكى يىللاردا ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان. خۇداسىزلارنىڭ بۇ كىتابتىن قورقىشنى ھەيران قالارلىق ئىش ئەمەس؛ چۈنكى ئۇنىڭدا ئۇلارنىڭ جازالىنىدىغانلىقى جاكارلىنىدۇ.

ئوقۇرمەنلەر ئوقۇغىنىدا، خۇدانىڭ سۆزلىرىنىڭ تەرجىمىسى ئارقىلىق كۆڭلىنى ھەقىقەتكە ھەم خاتىرجەملىككە يېتەكلىسۇن دەپ دۇئا قىلىپ ئوقۇرمەنلىرىمىزنى ھەممىگە قادىرغا تاپشۇرىمىز. ئاخىرقى كۈنىدە ئۇنىڭ مۇشۇ كىتابىدا بېشارەت بېرىلگەن «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نىڭ قۇربانلىق خىزمىتى ئارقىلىق، خۇدانىڭ شەرىپىنىڭ ئالدىدا يەشايا پەيغەمبەر بىلەن بىللە تۇرايلى! ئامىن!

ئىزاھات: – يەنە تەكرارلايمىزكى، كىرىش سۆز، ماۋزۇ ۋە ئىزاھاتلار ئوقۇرمەنلەرگە ياردىمى بولسۇن ئۈچۈن تەرجىمان تەرىپىدىن بېرىلدى. ئۇلار مۇقەددەس كىتابنىڭ ئەسلىي تېكىست-ئايەتلىرىنىڭ بىر قىسمى ئەمەس.

«يەشايا»

(يەشايا پەيغەمبەرنىڭ كىتابى)

خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بولغان «دەۋا»سى ھەم چاقىرىقى

1

1 ئۇززىيا، يوتام، ئاھاز ۋە ھەزەكىيالار يەھۇداغا پادىشاھ بولغان ۋاقىتلاردا،
يېرۇسالېم ۋە يەھۇدا توغرىسىدا، ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا كۆرگەن
غايىبانە ۋەھىي-ئالامەتلەر: ــ
2 «ئى ئاسمانلار[1]، ئاڭلاڭلار!
ئى يەر-زېمىن، قۇلاق سال!
چۈنكى پەرۋەردىگار[2] سۆز ئېيتتى: ــ
«مەن بالىلارنى بېقىپ چوڭ قىلدىم،
بىراق ئۇلار ماڭا ئاسىيلىق قىلدى.
3 كالا بولسا ئىگىسىنى تونۇيدۇ،
ئېشەكمۇ خوجايىنىنىڭ ئوقۇرىغا ماڭىدىغان يولنى بىلىدۇ،
بىراق ئىسرائىل بىلمەيدۇ،
ئۆز خەلقىم ھېچ يورۇتۇلغان ئەمەس.
4 ئاھ، گۇناھكار «يات ئەل»[3]،
قەبىھلىكنى توپلاپ ئۆزگە يۈكلىگەن خەلق،
رەزىللەرنىڭ بىر نەسلى،
نىجىس بولۇپ كەتكەن بالىلار!

---

1 مۇقەددەس كىتاب بويىچە ئۈچ ئاسمان بار. «تەبىرلەر»نى كۆرۈڭ.

2 مۇشۇ كىتابتا ئىپلىنغان «پەرۋەردىگار» بولسا، ئىبرانيي تىلىدىكى «ياھۋەھ» دېگەننىڭ تەرجىمىسىدۇر. «ياھۋەھ» خۇدانىڭ يەنە بىر ئىسمى بولۇپ، «مەڭگۈلۈك بولغۇچى»، «ئۆزۈم باردۇرمەن»، «ئەھدىسىدە مەڭگۈ تۇرغۇچى خۇدا» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. تەبىرلەرنىمۇ كۆرۈڭ.

3 بۇ كىنايىلىك گەپ ــ خۇداغا نىسبەتەن ئىسرائىل بۇتپەرەس بىر «يات ئەل» بولۇپ كەتكەندى.

ئۇلار پەرۋەردىگاردىن يىراقلىشىپ،
«ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى»نى[4] كۆزگە ئىلمىدى،
ئۇلار كەينىگە ياندى.
5 نېمىشقا يەنە دۇمبالانغۇڭلار كېلىدۇ؟
نېمىشقا ئاسىيلىق قىلىۋېرىسىلەر؟
پۈتۈن باشلىرىڭلار ئاغرىپ،
يۈرىكىڭلار پۈتۈنلەي زەئىپلىشىپ كەتتى،
6 بېشىڭلاردىن ئايىغىڭلارغىچە ساق يېرىڭلار قالمىدى،
پەقەت يارا-جاراھەت، ئىششىق ۋە يىرىڭ بىلەن تولدى،
ئۇلار تازىلانمىغان، تېڭىلمىغان ياكى ئۇلارغا ھېچ مەلھەم[5] سۈرۈلمىگەن.
7 ۋەتىنىڭلار چۆللەشتى؛
شەھەرلىرىڭلار كۆيۈپ ۋەيرانە بولدى؛
يەر-زېمىنىڭلارنى بولسا، ياتلار كۆز ئالدىڭلاردىلا يۇتۇۋېلىۋاتىدۇ؛
ئۇ ياتلار تەرىپىدىن دەپسەندە قىلىنىپ چۆللىشىپ كەتتى.
8 ئەمدى ئۈزۈمزارغا سېلىنغان چەللىدەك،
تەرخەمەكلىككە سېلىنغان كەپىدەك،[6]
مۇھاسىرىگە چۈشكەن شەھەردەك،
زىئوننىڭ[7] قىزى زەئىپ قالدۇرۇلدى.

4 «ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى» بولسا، خۇدانىڭ يەنە بىر ئىسمىدۇر. بۇ ئىسىم بەلكىم، «ئۆزىنىڭ ئىسرائىل خەلقىگە بىردىنبىر پاك-مۇقەددەس بولغۇچى ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكەن خۇدا ۋە ئىسرائىل ئارىسىدا پاك-مۇقەددەس تۇرغۇچى خۇدا» دېگەن مەنىدە. يەشايا پەيغەمبەر خۇدانى تىلغا ئالغاندا، بۇ ئىسىمنى كۆپ ئىشلىتىدۇ.

5 ياكى «زەيتۇن مېيى»

6 «چەللىدەك... كەپىدەك...» يېرۇسالېمنىڭ ناھايىتى قىل ئۇستىدە تۇرغانلىقىنى، ئىنتايىن مۇقىمسىز ئەھۋالدا قالدۇرۇلغانلىقىنى بىلدۈرسە كېرەك.

7 «زىئون» ياكى «زىئون تېغى» بولسا يېرۇسالېم شەھىرى، شۇنىڭدەك مۇقەددەس ئىبادەتخانا جايلاشقان تاغدۇر. «زىئون» «كۆرۈنەرلىك» دېگەن مەنىدە. ئۇ خۇدانىڭ ئۆز خەلقىگە ھىمايە بولغانلىقىغا سىمۋول بولىدۇ.

9 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار[8] بىزگە ئازغىنە «قالدىسى»نى[9] قالدۇرمىغان بولسا،
بىز سودوم شەھىرىگە ئوخشاپ قالاتتۇق،
گوموررا[10] شەھىرىنىڭ ھالىغا چۈشۈپ قالاتتۇق.
10 ئى سودومنىڭ ھۆكۈمرانلىرى، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قويۇڭلار،
«ئى گوموررانىڭ خەلقى[11]، خۇدايىمىزنىڭ قانۇن-نەسىھىتىگە قۇلاق سېلىڭلار!
11 سىلەر زادى نېمە دەپ ماڭا ئاتاپ نۇرغۇنلىغان قۇربانلىقلارنى سۇنىسىلەر؟» ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
ــ «مەن كۆيدۈرمە قوچقار قۇربانلىقىڭلاردىن[12]،
بورداق مالنىڭ ياغلىرىدىن تويۇپ كەتتىم،
بۇقىلار، پاقلانلار، تېكىلەرنىڭ قانلىرىدىن ھېچ خۇرسەن ئەمەسمەن.
12 سىلەر مېنىڭ ئالدىمغا كىرىپ كەلگىنىڭلاردا،

8 «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» ــ «يەشايا» كىتابىدا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان خۇدانىڭ بىر نامى. «زىئوننىڭ قىزى» ــ خۇدانىڭ خەلقىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ نام ئۇلارنىڭ ئاجىزلىقىنى، ئۇلارنىڭ خۇداغا تايىنىشىنىڭ كېرەكلىكىنى تەكىتلەيدۇ.
9 «قالدى» (خۇدانىڭ «قالدىسى») ــ «يەشايا» دېگەن كىتابتا كۆپ كۆرۈلىدىغان تېما ياكى ماۋزۇدۇر. ئىسرائىل خەلقىنىڭ كۆپ قىسمى خۇدادىن يىراقلىشىپ كەتكەن بولسىمۇ، خۇدانىڭ مېھىر-شەپقىتى بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھامان ئۆزىگە سادىق بىر «قالدى» بولىدۇ.
10 «سودوم شەھەرىگە ئوخشاپ قالاتتۇق، گوموررانىڭ ھالىغا چۈشۈپ قالاتتۇق». كونا زامانلاردا، (ئىبراھىم پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدە) بۇ ئىككى شەھەر خۇدانىڭ نەزىرىدە ناھايىتى رەزىل بولۇپ، ئۇ ئاسماندىن ئوت-گۈڭگۈرتنى ياغدۇرۇپ ئۇلارنى پۈتۈنلەي ۋەيران قىلغان. ئىككى شەھەرنىڭ بۈگۈنگە قەدەر ھېچقانداق ئىزلىرى قالمىدى («يار.» 19-بابنى كۆرۈڭ).
يەشايانىڭ دېمەكچى بولغىنى، خۇدا ئۆزىگە سادىق بىر «قالدىسى» قالدۇرمىغان بولسا، ئىسرائىلمۇ بۇ ئىككى شەھەرگە ئوخشاش رەزىللىك بىلەن تولۇپ، ئوخشاشلا پۈتۈنلەي ۋەيران بولۇپ يەر يۈزىدىن يوقىلىپ كەتكەن بولاتتى.
11 مۇشۇ يەردە، يەشايا پەيغەمبەر ئۆز خەلقىنى سودوم ھەم گوموررادىكىلەرگە بىۋاستە ئوخشىتىدۇ.
12 «كۆيدۈرمە قۇربانلىق» ــ مۇشۇ خىل قۇربانلىق خۇداغا ئاتاپ تولۇق كۆيدۈرۈلەتتى.

سىلەردىن ھويلا-ئايۋانلىرىمنى شۇنداق دەسسەپ-چەيلەشنى[13] كىم تەلەپ قىلغان؟

13 بىھۇدە «ئاشلىق ھەدىيە»لەرنى[14] ئېلىپ كېلىشنى بولدى قىلىڭلار،
خۇشبۇيى[15] بولسا ماڭا يىرگىنچلىك بولۇپ قالدى.
«يېڭى ئاي» ھېيتلىرى ۋە «شابات كۈن»لىرىگە[16]،
جامائەت ئىبادەت سورۇنلىرىغا چاقىرىلىشلارغا ــ
قىسقىسى، قەبىھلىكتە ئۆتكۈزۈلگەن داغدۇغىلىق يىغىلىشلارغا چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى.
14 «يېڭى ئاي» ھېيتىڭلاردىن، بېكىتىلگەن ھېيت-بايرىمىڭلاردىن قەلبىم نەپرەتلىنىدۇ؛
ئۇلار ماڭا يۈك بولۇپ قالدى؛
ئۇلارنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشتىن چارچاپ كەتتىم.
15 قولۇڭلارنى كۆتۈرۈپ دۇئاغا يايغىنىڭلاردا،
كۆزۈمنى سىلەردىن ئېلىپ قاچىمەن؛
بەرھەق، كۆپلەپ دۇئالارنى قىلغىنىڭلاردا، ئاڭلىمايمەن؛
چۈنكى قوللىرىڭلار قانغا بويالدى.
16 ئۆزۈڭلارنى يۇيۇپ، پاكلىنىڭلار؛
قىلمىشلىرىڭلارنىڭ رەزىللىكىنى كۆز ئالدىمدىن نېرى قىلىڭلار،

---

13 «دەسسەپ-چەيلەش» دېگەن سۆز مۇشۇ يەردە بەلكىم خەلق ئېلىپ كىرگەن نۇرغۇنلىغان قۇربانلىق ماللىرىنىڭ ئىبادەتخانىنىڭ ھويلىلىرىنى دەسسىگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «دەپسەندە قىلىش».

14 «ئاشلىق ھەدىيە» ئادەتتە «كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار» ھەم «تەشەككۈر قۇربانلىقلار»غا قوشۇلاتتى.

15 مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرۇلغان قانۇنغا ئاساسەن، ھەر كۈنى مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا خۇشبۇي يېقىش كېرەك ئىدى.

16 «شابات كۈنى» بولسا شەنبە كۈنى بولۇپ، ئىسرائىللار ئۈچۈن «مۇقەددەس كۈن»دۇر، بۇ ھېچقانداق ئىش-ئەمگەك قىلماي خۇداغا سېغىنىدىغان، ئىبادەت قىلىدىغان كۈن ئىدى. يەھۇدىيلار بۇ كۈننى «شابات كۈنى»، يەنى «(خىزمەتتىن) دەم ئېلىش كۈنى» دەيدۇ. يەنە 56-باب، 2-ئايەتنى كۆرۈڭ.

رەزىللىكنى قىلىشتىن قولۇڭلارنى ئۈزۈڭلار؛
17 ياخشىلىق قىلىشنى ئۆگىنىڭلار؛
ئادىللىقنى ئىزدەڭلار،
زومىگەرلەرگە تەنبىھ بېرىڭلار[17]،
يېتىم-يېسىرلەرنى ناھەقلىقتىن خالاس قىلىڭلار،
تۇل خوتۇنلارنىڭ دەۋاسىنى سوراڭلار.
18 ئەمدى كېلىڭلار، بىز مۇنازىرە قىلىشايلى، دەيدۇ پەرۋەردىگار،
— سىلەرنىڭ گۇناھىڭلار قىپ-قىزىل بولسىمۇ،
يەنىلا قاردەك ئاقىرىدۇ؛
ئۇلار قىزىل قۇرۇتتەك[18] توق قىزىل بولسىمۇ،
يۇڭدەك ئاپئاق بولىدۇ.
19 ئەگەر ئىتائەتمەن بولۇپ، ئاڭلىساڭلار،
زېمىندىكى ئېسىل مەھسۇلاتتىن بەھرىمەن بولىسىلەر؛
20 بىراق رەت قىلىپ يۈز ئۆرىسەڭلار،
قىلىچ بىلەن ئۇجۇقتۇرۇلىسىلەر»
— چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز ئاغزى بىلەن شۇنداق دېگەن.

21 سادىق شەھەر قانداقمۇ پاھىشە بولۇپ قالدى!؟[19]
ئەسلىدە ئۇ ئادالەت بىلەن تولغانىدى،
ھەققانىيلىق ئۇنى ماكان قىلغانىدى،
بىراق ھازىر قاتىللار ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتىدۇ.
22 كۈمۈشۈڭ بولسا داشقالغا ئايلىنىپ قالدى،
شارابىڭغا سۇ ئارىلىشىپ قالدى؛
23 ئەمىرلىرىڭ ئاسىيلىق قىلغۇچىلار،

---

17 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى، «ئېزىلگۈچىلەرگە يار-يۆلەك بولۇڭلار».
18 «قىزىل قۇرۇت» — يەھۇدىيلار بۇ قۇرۇتنى بوياق ياساش ئۈچۈن ئىشلەتكەن.
19 يەشايا پەيغەمبەر يېرۇسالېم شەھىرىنى ئەسلىدە خۇداغا سادىق بىر ئايالغا ئوخشاش شەھەر ئىدى، بىراق ھازىر بىر پاھىشە ئايالغا ئايلاندى دەپ ئوخشىتىدۇ.

ئوغرىلارغا ئۈلپەت بولدى؛
ئۇلارنىڭ ھەربىرى پارىغا ئامراق بولۇپ،
سوغا-سالاملارنى كۆزلەپ[20] يۈرمەكتە؛
ئۇلار يېتىم-يېسىرلەر ئۈچۈن ئادالەت ئىزدىمەيدۇ؛
تۇل خوتۇنلارنىڭ دەۋاسى ئۇلارنىڭ ئالدىغا يەتمەيدۇ.

24 شۇڭا ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار ــ يەنى ئىسرائىلدىكى قۇدرەت ئىگىسى[21] ئېيتىدۇ: ــ
ــ مەن كۈشەندىلىرىمنى جازالاپ پۇخادىن چىقىمەن،
دۈشمەنلىرىمدىن قىساس ئالىمەن؛
25 قولۇمنى ئۈستۈڭگە تەگكۈزۈپ،
سېنى تاۋلاپ، سەندىكى داشقالنى تەلتۆكۈس تازىلايمەن،
سەندىكى بارلىق ئارىلاشمىلارنى ئېلىپ تاشلايمەن.
26 ھۆكۈمران-سوراقچىلىرىڭلارنى ئاۋۋالقىدەك،
مەسلىھەتچىلىرىڭلارنى دەسلەپتىكىدەك ھالغا كەلتۈرىمەن.
كېيىن سەن «ھەققانىيلىقنىڭ ماكانى»، «سادىق شەھەر» ــ دەپ ئاتىلىسەن.
27 ئەمدى زىئون ئادىللىق بىلەن،
ۋە ئۇنىڭغا قايتىپ كەلگەنلەر[22] ھەققانىيلىق بىلەن قۇتقۇزۇلۇپ[23] ھۆر قىلىنىدۇ.

---

[20] ئىبرانىي تىلىدا «قوغلاپ».

[21] «ئىسرائىلدىكى «قۇدرەت ئىگىسى»» بولسا خۇدانىڭ يەنە بىر نامىدۇر. بۇ نام بەلكىم، «ئىسرائىل خەلقىگە ئۆزىنىڭ كۈچ-قۇدرىتىنى كۆرسەتكۈچى خۇدا، ئىسرائىلدا تۇرغان ناھايىتى قۇدرەتلىك، قادىر خۇدا» دېگەن مەنىدە. يەشايا پەيغەمبەر خۇدانى تىلغا ئالغاندا، بۇ نامنى كۆپ ئىشلىتىدۇ.

[22] «ئۇنىڭغا (زىئونغا) قايتىپ كەلگەنلەر» ــ مۇشۇ يەردە «قايتىپ كېلىش» بەلكىم ئىككى ئىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىرىنچىسى، كەلگۈسىدە «توۋا قىلىپ، خۇدانىڭ يېنىغا قايتىدىغانلار»؛ ئىككىنچىسى، «يىراق يۇرتتىكى قۇللۇقتىن، سۈرگۈن بولۇشىدىن (يەنى خۇدانىڭ جازالىق تەربىيىسىدىن) چىقىپ زىئونغا قايتىپ كەلگەنلەر».

[23] «قۇتقۇزۇلۇپ ھۆر قىلىنىش» ئىبرانىي تىلىدا پەقەت بىر سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. بۇ سۆز ھەم «بەدەل تۆلەپ، قۇللۇقتىن قۇتقۇزۇپ ھۆر قىلىش»نىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

28 بىراق ئاسىيلار ۋە گۇناھكارلار بىردەك ئۇجۇقتۇرۇلىدۇ،
پەرۋەردىگاردىن يۈز ئۆرىگۈچىلەر بولسا ھالاك بولىدۇ.
29 شۇ چاغدا سىلەر تەشنا بولغان دۇب دەرەخلىرىدىن نومۇس قىلىسىلەر،
تاللىغان باغلاردىن[24] خىجىل بولىسىلەر.
30 چۈنكى ئۆزۈڭلار خۇددى يوپۇرماقلىرى قۇرۇپ كەتكەن دۇب دەرىخىدەك،
سۇسىز قۇرۇق بىر باغدەك بولىسىلەر.
31 شۇ كۈنى كۈچى بارلار ئوتقا شام پىلىكى[25]،
ئۇلارنىڭ ئەجرى بولسا، ئۇچقۇن بولىدۇ؛
بۇلار ھەر ئىككىسى تەڭلا كۆيۈپ كېتىدۇ،
ئۇلارنى ئۆچۈرۈشكە ھېچكىم چىقمايدۇ.

ئاخىرقى زامانلاردىكى يېرۇسالېم

2

1 بۇلار ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا يېرۇسالېم ۋە يەھۇدا توغرىسىدا كۆرگەن كالامدۇر: —
2 ئاخىر زامانلاردا[26]، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى[27] جايلاشقان تاغ تاغلارنىڭ بېشى بولۇپ بېكىتىلىدۇ،
ھەممە دۆڭ-ئېگىزلىكتىن ئۈستۈن قىلىپ كۆتۈرۈلىدۇ؛
بارلىق ئەللەر[28] ئۇنىڭغا قاراپ ئېقىپ كېلىشىدۇ.

24 مۇشۇ «دۇب دەرەخلەر» ۋە «باغلار» شۈبھىسىزكى، شۇ دەۋردىكى بۇتپەرەسلىككە ئالاھىدە ئاتالغان جايلارنى كۆرسىتىدۇ. بىلىشىمىزچە مۇشۇ خىل بۇتپەرەسلىك جىنسىي ئەخلاقسىزلىق بىلەنمۇ مۇناسىۋەتلىك ئىدى.
25 ياكى «تەرمەچ».
26 ئىبرانىي تىلىدا «كۈنلەرنىڭ ئاخىرىدا».
27 «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى» — پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنى كۆرسىتىدۇ.
28 تەۋرات ھەم زەبۇردىكى «ئەللەر» دېگەن سۆز ئادەتتە ئىسرائىلدىن باشقا بارلىق خەلقلەرنى، يەنى «يەھۇدىي ئەمەسلەر»نى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بەزىدە «يات ئەللەر» دەپ تەرجىمە قىلىمىز. «يەشايا» دېگەن كىتابتا «ئەللەر»، «تائىپىلەر»، «يات ئەللەر» ياكى «خەلق-مىللەتلەر» دېيىلسە، ھەردائىم مۇشۇ مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

3 ئۇرغۇن خەلق-مىللەتلەر چىقىپ بىر-بىرىگە: ــ
«كېلىڭلار، بىز پەرۋەردىگارنىڭ تېغىغا،
ياقۇپنىڭ خۇداسىنىڭ ئۆيىگە چىققايلى؛
ئۇ ئۆز يوللىرىدىن بىزگە ئۆگىتىدۇ،
بىز ئۇنىڭ تەرىقلىرىدە ماڭىمىز» ــ دېيىشىدۇ.
ــ چۈنكى قانۇن-يوليورۇق زىئوندىن،
پەرۋەردىگارنىڭ سۆز-كالامى يېرۇسالېمدىن چىقىدىغان بولىدۇ.
4 ئۇ ئەللەر ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدۇ،
ئۇرغۇن خەلقلەرنىڭ ھەق-ناھەقلىرىگە كېسىم قىلىدۇ؛
بۇنىڭ بىلەن ئۇلار قىلىچلىرىنى ساپان چىشلىرى،
نەيزىلىرىنى ئورغاق قىلىپ سوقۇشىدۇ؛
بىر ئەل يەنە بىر ئەلگە قىلىچ كۆتۈرمەيدۇ،
ئۇلار ھەم يەنە ئۇرۇشنى ئۆگەنمەيدۇ.
5 ــ «ئى ياقۇپ جەمەتىدىكىلەر،
كېلىڭلار، پەرۋەردىگارنىڭ نۇرىدا ماڭايلى!».

ھازىرقى يېرۇسالېم

6 ــ سەن ئۆز خەلقىڭ بولغان ياقۇپ جەمەتىنى تاشلاپ قويدۇڭ؛
چۈنكى ئۇلار شەرقتىكى خۇراپاتلار بىلەن تولدۇرۇلدى؛
ئۇلار فىلىستىيلەردەك[29] پال سالىدۇ؛
ئۇلار چەت ئەللىكلەر بىلەن قول تۇتۇشىدۇ؛
7 زېمىنى بولسا ئالتۇن-كۈمۈشكە تولۇپ كەتتى؛
بايلىقلىرى تۈگىمەس؛
يەر-زېمىنى ئاتلارغىمۇ تولۇپ كەتتى،

29 مۇشۇ يەردە يەشايا كىنايىلىك سۆز ئىشلىتىپ، ئۆز خەلقىنىڭ خۇراپىيلىقنى ھەر تەرەپتىن، يەنى شەرقتىن ھەم غەربتىن (فىلىستىيلەردىن) قوبۇل قىلغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

جەك ھارۋىلىرى ھەم تۆگىمەس[30]؛
8 زېمىنى بۇتلار بىلەنمۇ لىق بولۇپ كەتتى؛
ئۇلار ئۆز قوللىرى بىلەن ياسىغانلىرىغا،
بارماقلىرى بىلەن شەكىللەندۈرگەنلىرىگە سەجدە قىلىشىدۇ.
9 شۇنىڭ بىلەن پۇقرالار ئېگىلدۈرۈلىدۇ،
مۆتىۋەرلەرمۇ تۆۋەن قىلىنىدۇ؛[31]
سەن ئۇلارنىڭ قەددىنى رۇسلىمايسەن ھەم ھېچ كەچۈرۈم قىلمايسەن[32].

«پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»

10 ئەمدى پەرۋەردىگارنىڭ ۋەھشىتىدىن،
ھەيۋىسىنىڭ شان-شەرىپىدىن ئۆزۈڭنى قاچۇر،
خادا تاشلار ئىچىگە كىرىۋال،
توپا-چاڭلار ئىچىگە مۆكۈۋال!
11 چۈنكى ئادەمنىڭ تەكەببۇر كۆزلىرى يەرگە قارىتىلىدۇ،
ئىنسانلارنىڭ ھاكاۋۇرلۇقى پەس قىلىنىدۇ؛
شۇ كۈنىدە يالغۇز پەرۋەردىگارلا ئۈستۈن دەپ مەدھىيىلىنىدۇ.
12 چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ شۇنداق بىر
كۈنى تەييار تۇرىدۇ: —
شۇ كۈنى ھەربىر تەكەببۇر ۋە مەمەدانلارنىڭ ئۈستىگە،
ئۆزىنى يۇقىرى سانىغانلارنىڭ ئۈستىگە چۈشىدۇ
(شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ھەممىسى پەس قىلىنىدۇ!)،

30 مۇشۇ 6-8-ئايەتتە، يەشايا ئۇلارنىڭ مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرۇلغان قانۇن — تەۋراتتىكى «قانۇن شەرھى» 17-18-بابلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ. مۇشۇ ئىشلار تەۋراتتىكى شۇ پەرمانلارغا خىلاپ.
31 «ئېگىلدۈرۈلىدۇ... تۆۋەن قىلىنىدۇ» دېگىنى، ئىككى بىسلىق سۆز بولۇپ، ئۇلارنىڭ بۇتلارغا باش ئۇرىدىغانلىقىنى ھەمدە كەلگۈسىدە ئۇلار شۈبھىسىزكى ئوخشاشلا خۇدانىڭ غەزىپى ئالدىدا يەرگە يىقىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
32 «قەددىنى رۇسلىمايسەن ھەم ھېچ كەچۈرۈم قىلمايسەن» دېگەن سۆزلەر ئىبرانىي تىلىدا ئىككى بىسلىق بىرلا سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

13 شۇنىڭدەك لىۋاننىڭ ئېگىز، پەلەككە يېتىدىغان بارلىق كېدىر
دەرەخلىرىنىڭ ئۈستىگە،
باشاندىكى بارلىق دۇب دەرەخلىرىنىڭ ئۈستىگە،
14 ئېگىز تاغلارنىڭ ھەممىسىگە،
يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن بارلىق دۆڭلەرنىڭ ئۈستىگە،
15 ھەربىر ھەيۋەتلىك مۇنارنىڭ ئۈستىگە،
ھەربىر مۇستەھكەم سېپىلنىڭ ئۈستىگە،
16 تارشىشتىكى ھەربىر سودا كېمىسىنىڭ ئۈستىگە[33]،
شۇنداقلا بارلىق گۈزەل كېمە گەۋدىسىنىڭ ئۈستىگە[34] شۇ كۈنى چۈشۈشكە
تەييار تۇرىدۇ.
17 ئادەملەرنىڭ كۆرەڭلىكى تۆۋەن قىلىنىپ چۈشۈرۈلۈپ،
ئىنسانلارنىڭ تەكەببۇرلۇقى پەس قىلىنىدۇ،
شۇ كۈندە يالغۇز پەرۋەردىگارلا ئۈستۈن دەپ مەدھىيىلىنىدۇ.
18 بۇتلار[35] بولسا ھەممىسى كۆزدىن يوقىلىدۇ.
19 پەرۋەردىگار يەرنى دەھشەتلىك سىلكىندۈرۈشكە ئورنىدىن تۇرىدىغان چاغدا،
ئۇلار ئۆزلىرىنى ئۇنىڭ ۋەھشىتىدىن، ئۇنىڭ ھەيۋىسىنىڭ شان-شەرىپىدىن
قاچۇرۇپ،
خادا تاش غارلىرىنىڭ ئىچىگە،
يەر يۈزىدىكى ئۆڭكۈرلەرگە كىرىۋالىدۇ؛
20 شۇ كۈندە كىشىلەر ئۆزىگە چوقۇنۇشقا ياسىغان كۈمۈش بۇتلىرى ۋە
ئالتۇن بۇتلىرىنى قارىغۇ چاشقانلارغا ۋە شەپەرەڭلەرگە تاشلاپ بېرىدۇ؛
21 پەرۋەردىگار يەرنى دەھشەتلىك سىلكىندۈرۈشكە ئورنىدىن تۇرىدىغان
چاغدا،

---

33 قەدىمكى زامانلاردا دېڭىز سودىسى بىلەن داڭقى چىققان «تارشىش» دەيدىغان ئۈچ يۇرت بار ئىدى. بىرسى شىمالىي ئافرىقىدا، بىرسى ئىسپانىيەدە، يەنە بىرسى ئەنگلىيەدە بولۇشى مۇمكىن ئىدى. تارشىشتىكى كېمىلەر بارلىق باشقا ئەللەرنىڭ كېمىلىرىدىن چوڭ ۋە ھەيۋەتلىك ئىدى.
34 يەنە بىرخىل تەرجىمىسى: — «شۇنداقلا ھەربىر گۈزەل رەسىم-ھەيكەللەرنىڭ ئۈستىگە...»
35 ئىبرانىي تىلىدا: — «ئەرزىمەسلەر...»

ئۇلار ئۆزلىرىنى ئۇنىڭ ۋەھشىتىدىن، ئۇنىڭ ھەيۋىسىنىڭ شان-شەرىپىدىن قاچۇرۇپ،
خادا تاش چاكلىرىنىڭ ئىچىگە،
يارلارنىڭ يېرىقلىرىغا كىرىۋالىدۇ؛
22 ئۆمىدىڭلارنى نەپىسى دىمىغىدىلا تۇرىدىغان ئىنساندىن ئۈزۈڭلار،
چۈنكى ئىنسان زادى نېمە ئىدى؟!

يەھۇدا-يېرۇسالېمنىڭ قەبىھلىكىگە چۈشىدىغان جازا

3 1 چۈنكى، قارا! ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار،
يېرۇسالېم ۋە يەھۇداغا قۇۋۋەت ۋە يۆلەنچۈك بولغان بارلىق نەرسىلەرنى يوق قىلىدۇ،
— يەنى قۇۋۋەت بولغان پۇتكۈل ئاش-نان[36]،
يۆلەنچۈك بولغان ھەممە سۇ،
2 پالۋان ۋە لەشكەر،
سوتچى ۋە پەيغەمبەر،
پالچى ۋە ئاقساقال،
3 ئەللىك بېشى، مۆتىۋەر ۋە مەسلىھەتچى،
ھۈنەرۋەن ئۇستىلار ۋە جادۇ قىلغۇچىلارنى يوق قىلىدۇ.
4 — «ئۇلارنىڭ ئورنىغا ياشلارنى ئەمەلدار قىلىمەن،
بەتخۇي بالىلار ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ئىدارە قىلىدۇ.
5 پۇقرالار بىر-بىرىنى ئېزىدۇ،
ھەربىرى قوشنىسى تەرىپىدىن ئېزىلىدۇ؛
بالىلار قېرىلارغا،

36 «يۆلەنچۈك» ۋە «قۇۋۋەت» دېگەن سۆزلەر ئىبرانىي تىلدا ئادەتتە «تاياق» ياكى «ھاسا»نى بىلدۈرىدۇ. مۆمكىنچىلىكى باركى، قەدىمكى زامانلاردا يەھۇدىي خەلقى ئۆز نانلىرىنى بىر ھاسىدا (زىختا تىزىلغاندەك) كۆتۈرۈپ ماڭاتتى. ئۇنداق بولسا بۇ سۆزلەر ئىككى بىسلىق بولۇپ، ھەم مۇشۇ «تاياقلار» ھەم «قۇۋۋەت-يۆلەنچۈك»لەرنى تەڭ كۆرسىتىدۇ.

مۇتتەھەملەر مۆتىۋەرلەرگە ئەدەپسىزلىك قىلىدۇ؛
7-6 شۇ كۈنى بىرسى ئاتا جەمەتىدىكى قېرىندىشىنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭغا: ــ «سىزنىڭ كىيىم-كېچەكلىرىڭىز بار؛ بىزگە يېتەكچى بولۇڭ، بۇ خارابىلەر قولىڭىز ئاستىدا بولسۇن»، ــ دەيدۇ؛
ئۇ جاۋابەن قولىنى كۆتۈرۈپ قەسەم ئىچىپ: «دەردىڭلارغا دەرمان بولالمايمەن؛
ئۆيۈمدىمۇ يا ئاش-نان يا كىيىم-كېچەك يوق؛
مېنى خەلققە يېتەكچى قىلماڭلار!» ــ دەيدۇ.
8 چۈنكى يېرۇسالېم پۇتلىشىدۇ-چۈشكۈنلىشىدۇ[37]،
يەھۇدا بولسا يىقىلىدۇ؛
سەۋەبى، ئۇلارنىڭ تىلى ۋە ئەمەللىرى پەرۋەردىگارغا قارشى چىقىپ،
شەرەپ ئىگىسىنىڭ كۆزلىرى ئالدىدا ئىسيانكارلىق قىلدى.
9 ئۇلارنىڭ چىرايى ئۆزلىرىگە قارشى گۇۋاھلىق بېرىدۇ؛
ئۇلار سودوم شەھرىدەك گۇناھىنى ھېچ يوشۇرماي،
ئوچۇق-ئاشكارا جاكارلايدۇ.
ئۇلارنىڭ جېنىغا ۋاي! ئۇلار يامانلىقنى ئۆز بېشىغا چۈشۈرگەن!
10 ھەققانىيلارغا ئېيتقىنكى،
ئۇلار ئامان-ئېسەنلىكتە تۇرىدۇ،
ئۇلار ئۆز ئەمەللىرىنىڭ مېۋىسىنى يەيدۇ؛
11 رەزىللەرگە ۋاي! بېشىغا يامانلىق چۈشىدۇ،
چۈنكى ئۆز قولى بىلەن قىلغانلىرى ئۆزىگە يانىدۇ.
12 مېنىڭ خەلقىمدە بولسا، بالىلار ئۇلارنى خار قىلىدۇ،
ئاياللار ئۇلارنى ئىدارە قىلىدۇ[38]؛
ئى خەلقىم! سىلەرنى يېتەكلىگۈچىلەر سىلەرنى ئازدۇرىدۇ،
ئۇلار ماڭىدىغان يوللىرىڭلارنى يوق قىلىدۇ.

---

37 ياكى «خاراب قىلىنىدۇ».
38 مۇشۇ يەردە، يەشايا بەلكىم ئۇلارنىڭ پادىشاھىنىڭ بالىلىق قىلىدىغانلىقى، ئۆز ئاياللىرى ۋە كېنەزەكلىرى تەرىپىدىن كونترول قىلىنىدىغانلىقىنى كۆرسەتمەكچى.

13 پەرۋەردىگار ئۆز دەۋاسىنى سوراشقا ئورۇن ئالىدۇ،
خەلق-مىللەتلەر ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقىرىشقا ئۆرە تۇرىدۇ؛
14 پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىنىڭ ئاقساقاللىرى ۋە ئەمىرلىرى بىلەن دەۋالىشىپ،
ئۇلارغا: ــ ئۈزۈمزارنى يەپ تۈگەتكەنلەر سىلەر ئۆزۈڭلار،
ئاجىز مۆمىنلەردىن ئالغان ئولجا ئۆيۈڭلاردا ياتىدۇ، دەيدۇ.
15 ــ سىلەرنىڭ خەلقىمنى ئاشۇنداق ئېزىپ،
ئاجىز مۆمىنلەرنىڭ يۈزلىرىگە دەسسەپ زادى نېمە قىلغىنىڭلار؟ ــ دەيدۇ
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار.

يېرۇسالېمدىكى «مودا قوغلىشىدىغان» تەكەببۇر قىز-ئاياللارغا چۈشىدىغان جازا

16 پەرۋەردىگار يەنە مۇنداق دېدى: ــ
«زىئون قىز-ئاياللىرى تەكەببۇرلۇق قىلىپ،
قاش-كىرپىكلىرىنى سۈزۈپ،
كۆزلىرىنى ئوينىتىپ، ناز قىلىپ تايتاڭلىشىپ،
پۇتلىرىنى جىلدىرلىتىپ مېڭىپ يۈرىشىدۇ؛
17 شۇڭا رەب زىئون قىز-ئاياللىرىنىڭ باش چوققىلىرىنى تاز قىلىدۇ،
پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ ئۇيات يەرلىرىنى ئېچىۋېتىدۇ»[39].
18 ئاشۇ كۈنى رەب ئۇلارنى گۈزەللىكىدىن مەھرۇم قىلىدۇ؛
ــ ئۇلارنىڭ ئوشۇق جىلدىراقلىرىنى،
باش جىيەكلىرىنى، ئاي شەكىللىك مارجانلىرىنى،
19 ھالقىلىرىنى، بىلەزۈكلىرىنى، چۈمپەردە-چاچۋانلىرىنى[40]،
20 رومالللىرىنى، ئوشۇق زەنجىرلىرىنى، پوتىلىرىنى، ئەتىردانلىرىنى، تىلتۇمارلىرىنى،
21 ئۈزۈكلىرىنى، بۇرۇن ھالقىلىرىنى،

39 ياكى «پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ چېكىسىنى پاخشەك قىلىدۇ».
40 «چاچۋان» ــ بىرخىل چۈمپەردە، نىقاب.

22 ھېيتلىق تونلىرىنى، يوپۇقلىرىنى، پۈركەنجىلىرىنى، ھەميانلىرىنى،
23 ئەينەكلىرىنى، ئاپئاق ئىچ كۆينەكلىرىنى، سەللىلىرىنى ۋە تور پەردىلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ تاشلايدۇ.
24 ئەمدى شۇنداق بولىدۇكى،
ئەتىر پۇرىقىنىڭ ئورنىغا بەتبۇيلۇق؛
پوتىنىڭ ئورنىدا ئارغامچا،
چىرايلىق ياسىغان چاچلىرىنىڭ ئورنىدا تاز بېشى،
كېلىشكەن تونىنىڭ ئورنىدا بۆز رەختلەر،
گۈزەللىكىنىڭ ئورنىدا داغمال تامغىسى بولىدۇ.
25 سېنىڭ يىگىتلىرىڭ قىلىچلىنىپ،
باتۇرلىرىڭ جەڭدە يىقىلىدۇ.
26 زىئوننىڭ قوۋۇقلىرى زار كۆتۈرۈپ ماتەم تۇتىدۇ؛
ئۇ يالىڭاچلانغان ھالدا يەرگە ئولتۇرۇپ قالىدۇ.

4

1 شۇ كۈنى يەتتە ئايال بىر ئەرنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭدىن: ــ «بىز ئۆز نېنىمىزنى يەيمىز، ئۆز كىيىم-كېچەكلىرىمىزنى كىيىمىز؛ پەقەت بىزنى رەسۋالىقتىن خالاس قىلىش ئۈچۈن، بىزنى نامىڭىزغا تەۋە[41] قىلىشىڭىزنى ئۆتۈنىمىز!» ــ دەيدۇ.

2 شۇ كۈنى «پەرۋەردىگارنىڭ شېخى»[42] ئۇنىڭ گۈزەللىكى ھەم شەرىپىنى كۆرسەتكۈچى بولىدۇ[43]،
زېمىن بەرگەن مېۋە بولسا،
قېچىپ قۇتۇلغان ئىسرائىلدىكىلەرگە شۆھرەت ۋە گۈزەللىك كەلتۈرىدۇ.
3 ھەم شۇنداق ئىش بولىدۇكى،

---

41 «بىزنى نامىڭىزغا تەۋە قىلىشىڭىز» ــ شۇ دەۋردە، توي قىلغاندىن كېيىن، ئايال ئېرىنىڭ ئىسمى بىلەن چاقىرىلىدىغان ئادەت بار ئىدى.
42 «پەرۋەردىگارنىڭ شېخى» ــ چوقۇم پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىدىن چىققان بىر زاتنى كۆرسىتىدۇ. ئەمدى ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكى تۆۋەندە ئېنىقلىنىدۇ.
43 ئىبرانىي تىلىدا «گۈزەللىك ۋە شان-شەرەپ ئۈچۈن بولىدۇ».

زىئوندا قالغانلار، يېرۇسالېمدا توختىتىلغانلار،
يەنى يېرۇسالېمدا هايات دەپ تىزىملانغانلارنىڭ هەممىسى پاك-مۇقەددەس
دەپ ئاتىلىدۇ.[44]
4 شۇ چاغدا رەب ئادالەت يۈرگۈزگۈچى روھ هەم كۆيدۈرگۈچى روھ بىلەن،
زىئون قىزلىرىنىڭ پاسكىنىلىقىنى يۇيۇپ،
يېرۇسالېمنىڭ قان داغلىرىنى تازىلايدۇ.
5 شۇ چاغدا پەرۋەردىگار كۇندۇزدە زىئون تېغىدىكى هەربىر ئۆي،
شۇنداقلا بارلىق ئىبادەت سورۇنلارنىڭ ئۈستىگە ئىس-تۈتەك ۋە بۇلۇت،
كەچتە بولسا ئوت يالقۇنىنىڭ جۇلاسىنى يارىتىدۇ؛
چۈنكى شان-شەرەپنىڭ ئۈستىدە[45] سايىۋەن بار بولىدۇ.
6 شۇ كۈنى، كۈندۈزدە تومۇز ئىسسىقتا سايە قىلىدىغان،
خەتەردىن پاناهلىنىدىغان، بوران-يامغۇرلارغا دالدا بولىدىغان بىر سايىۋەنلىك
كەپە بولىدۇ».

ئۈزۈمزار ناخشىسى

5
1 مەن ئۆز سۆيگەن يارىمغا[46]،
مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم ئۈچۈن ئۆز ئۈزۈمزارى توغرۇلۇق بىر كۈي ئېيتىپ بېرەي؛
سۆيۈملۈكۈمنىڭ مۇنبەت بىر دۆڭ ئۈستىدە[47] ئۈزۈمزارى بار ئىدى؛
2 ئۇ هەممە يېرىنى كولاپ تاشلارنى ئېلىپ تاشلىدى،
ئەڭ ئېسىل ئۈزۈم تېلى تىكتى؛
ئۇ ئۈزۈمزار ئوتتۇرىسىغا كۆزىتىش مۇنارى سالدى،

44 ئاخىرقى زاماندا يەهۇدىيلارنىڭ «قالدى»سى ئېنىق كۆرۈنىدۇ.
45 «شان-شەرەپنىڭ ئۈستىدە» ــ دېمەك، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنىڭ شان-شەرىپى يېرۇسالېمدا تۇرىدۇ.
46 پەيغەمبەرنىڭ ئېيتقان «يار»ى بولسا خۇدادۇر.
47 «مۇنبەت بىر دۆڭ ئۈستىدە...» ــ ئىبرانىي تىلىدا «بىر مۈڭگۈز، زەيتۇن مەيلىك ئوغۇل ئۈستىدە...».

ئۈزۈمزار ئىچىدىمۇ شاراپ كۆلچىكى قازدى،
ئاندىن ئۈزۈمدىن ياخشى ھوسۇل كۈتتى؛
بىراق بۇنىڭ ئورنىغا، ئۈزۈمزار ئاچچىق[48] ئۈزۈملەرنىلا بەردى.
3 قېنى، ئى يېرۇسالېمدىكىلەر ۋە يەھۇدانىڭ ئادەملىرى،
مەن بىلەن ئۈزۈمزارىمنىڭ ئوتتۇرىسىدىن ھۆكۈم چىقىرىڭلار!
4 مېنىڭ ئۈزۈمزارىمدا قىلغۇدەك يەنە نېمە ئىشىم قالدى؟
ياخشى ئۈزۈملەرنى كۈتكىنىمدە،
نېمىشقا پەقەت ئاچچىق ئۈزۈمنىلا چىقىرىپ بەردى؟
5 ئەمدى ھازىر ئۆز ئۈزۈمزارىمنى نېمە قىلىدىغىنىمنى سىلەرگە ئېيتىپ بېرەي: —
ئۇنىڭ چىتلاقلىرىنى ئېلىپ تاشلايمەن، ئۇ يۇتۇۋېتىلىدۇ[49]؛
ئۇنىڭ تاملىرىنى چېقىپ غۇلىتىمەن، ئۇ چەيلىنىدۇ.
6 مەن ئۇنى چۆللۈككە ئايلاندۇرىمەن؛
ھېچكىم ئۇنى چاتاپ-پۇتاپ، پەرۋىش قىلمايدۇ؛
جىغانلار ۋە تىكەنلەر ئۇنىڭدا ئۆسۈپ چىقىدۇ؛
بۇلۇتلارغا ئۇنىڭ ئۈستىگە ھېچ يامغۇر ياغدۇرماڭلار دەپ بۇيرۇيمەن.
7 چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۈزۈمزارى — ئىسرائىل جەمەتى،
ئۇنىڭ خۇشاللىقى بولغان ئۆسۈملۈك بولسا — يەھۇدادىكىلەردۇر؛
ئۇ ئادالەت مېۋىسىنى كۈتكەن،
بىراق مانا ئەمدى زۇلۇم كۆردى؛
ھەققانىيلىقنى كۈتكەن،
بىراق مانا ئەمدى نالە-پەرياد بولدى![50]

48 «ئاچچىق» — مۇشۇ يەردە، ئىبرانىي تىلىدىكى «سېسىق»نى بىلدۈرىدۇ.

49 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: — «كۆيدۈرۈلىدۇ».

50 مۇشۇ ئايەتتە ۋەھىي-خەۋەرنى تەكىتلەش ئۈچۈن ئىبرانىي تىلىدا ئاھاڭداش سۆزلەر ئىشلىتىلىدۇ: «ئادالەت» — «مىشپات»، «زۇلۇم» — «مىشپاق»؛ «ھەققانىيلىق» — «تسەدەقاھ»، «نالە-پەرياد» — «زەدەكاھ». يەشايا پەيغەمبەر ھەردائىم مۇشۇنداق سۆز ئويۇنى قىلىدۇ.

8 خەقلەرگە ھېچ ئورۇن قالدۇرماي ئۆينى-ئۆيگە، ئېتىزنى-ئېتىزغا
ئۇلىغانلارغا ۋاي!
ئۆزۈڭلارنى يالغۇز زېمىندا قالدۇرماقچىمۇسىلەر؟
9 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مېنىڭ قۇلىقىمغا مۇنداق
دېدى: ــ
«كۆپلىگەن ئۆيلەر،
دەرۋەقە ھەيۋەتلىك، ھەشەمەتلىك ئۆيلەر ئادەمزاتسىز، خاراب بولىدۇ.
10 بەرھەق، قىرىق مولۇق ئۈزۈمزار پەقەت ئالتە كۈپ شاراب بېرىدۇ[51]،
ئوتتۇز كۈرە دان بولسا پەقەت ئۈچ كۈرە ھوسۇل بېرىدۇ.[52]
11 مەي ئىچىشكە ئالدىراپ تاڭ ئاتقاندا ئورنىدىن تۇرغانلارغا،
قاراڭغۇ چۈشىشكە قارىماي، شارابتىن كەيپ بولغۇچە بىسىپ
ئولتۇرغانلارغا ۋاي!
12 ئۇلارنىڭ زىياپەتلىرىدە چىلتار ۋە لىرا[53]، تەمبۇر ۋە نەي، شارابمۇ بار؛
بىراق ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ قىلغانلىرىغا ۋە قول ئىشلىرىغا[54] ھېچ ئېتىۋار
قىلمايدۇ.
13 شۇ سەۋەبتىن ئۆز خەلقىم بىلىمدىن خەۋەرسىز بولغانلىقى تۈپەيلىدىن
سۈرگۈن بولۇپ كېتىدۇ؛
ئېسىلزادىلىرى ئېچىرقىشىپ،
پۇقرالىرى ئۇسسۇزلۇقتىن قۇرۇپ كېتىدۇ.

---

51 مۇشۇ ئايەتتىكى «قىرىق مولۇق يەر» ئىبرانىي تىلىدا «ئون قوش كالىلىق يەر» دېگەنلىك بولۇپ، ئون قوش كالا بىر كۈن ئىچىدە ئاغدۇرالايدىغان يەر.
«ئالتە كۈپ» ــ ئىبرانىي تىلىدا «بىر بات»، بەلكىم 27 لىترگە توغرا كېلىدۇ.

52 بىر «كۈرە» ــ بىر كور، يەنى 20 لىتر. «30 كۈرە» بولسا ئىبرانىي تىلىدا «بىر خومىر» (300 لىتر)، «3 كۈرە» ئىبرانىي تىلىدا «بىر ئەفاھ» (30 لىتر).

53 «لىرا» ــ بىر خىل تارلىق ساز.

54 «پەرۋەردىگارنىڭ قىلغانلىرى....» دېگەن سۆز بەلكىم بىپايان ئالەمنىڭ يارىتىلىشى ۋە ئاجايىبلىقلىرىنى، «قول ئىشلىرى» بولسا بەلكىم ئۇنىڭ ئىسرائىللارغا كۆرسەتكەن نىجاتلىق مۆجىزىلىرىنى كۆزدە تۇتىدۇ.

14 شۇڭا تەھتىسارا[55] نەپسىنى يوغىنىتىپ،
ئاغزىنى ھاڭ ئاچىدۇ؛
ئۇلارنىڭ شۆھرەتلىرى، توپ-توپ ئادەملىرى، قىقاس-سۈرەن كۆتۈرگۈچىلىرى ۋە
نەغمە ئوينىغۇچىلىرى بىراقلا ئىچىگە چۈشۈپ كېتىدۇ.
15 پۇقرالار ئېگىلدۈرۈلىدۇ،
مۆتىۋەرلەرمۇ تۆۋەن قىلىنىدۇ،
تەكەببۇرلارنىڭ كۆزلىرى يەرگە قارىتىلىدۇ؛
16 بىراق ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئادالەت
يۈرگۈزگىنىدە ئۈستۈن دەپ مەدھىيىلىنىدۇ،
پاك-مۇقەددەس بولغۇچى تەڭرى ھەققانىيلىقىدىن پاك-مۇقەددەس دەپ
بىلىنىدۇ.
17 شۇ چاغدا قوزىلار ئۆز يايلاقلىرىدا تۇرغاندەك ئوتلايدۇ،
مۇساپىرلارمۇ بايلارنىڭ ۋەيرانە ئۆيلىرىدە ئوزۇقلىنىدۇ.[56]
18 قەبىھلىكنى ئالدامچىلىقنىڭ يىپلىرى بىلەن،
گۇناھنى ھارۋا ئارغامچىسى بىلەن تارتقانلارغا ۋاي![57]
19 يەنى: «خۇدا ئالدىرىسۇن!
ئىشلىرىنى ئۆزى ئىتتىكرەك ئادا قىلسۇن،
شۇنىڭ بىلەن بىز ئۇنى كۆرەلەيمىز!
«ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى»نىڭ[58] نىيەت قىلغىنى يېقىنلىشىپ
ئىشقا ئاشۇرۇلغاي،
بىز ئۇنى بىلىۋالايلى!» ــ دېگەنلەرگە ۋاي!

55 مۇشۇ يەردە «تەھتىسارا» (ئىبرانيي تىلىدا «شېئول») دېگەن يەر، «يەر ئاستىدىكى ساراي» (يەنى، «تەكت ساراي»)، ئۆلگەنلەرنىڭ روھلىرى بارىدىغان، قىيامەت كۈنىنى كۈتىدىغان جاينى كۆرسىتىدۇ.
56 «قوزىلار... ئوتلايدۇ،... مۇساپىرلار... ئوزۇقلىنىدۇ». دېمەك، زېمىن بوش، قۇرۇق بولۇپ كەتكەچكە، قويلار ھەم يات ئادەملەر ئەركىنلىك بىلەن ھەتتا بايلارنىڭ ئۆيلىرىدىن ئوزۇقلۇق تاپىدۇ.
57 دېمەك، ئۇلار گۇناھلىرىنى ھەتتا ئۆز تېنىدە كۆتۈرەلمەيدۇ، كەبىھلىكلىرى ئىنتايىن كۆپ ھەم ئويېئۇچۇقتۇر.
58 4:1دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

20 يامانني ياخشى، ياخشىنى يامان دېگۈچىلەرگە،
قاراڭغۇلۇقنى نۇرنىڭ، نۇرنى قاراڭغۇلۇقنىڭ ئورنىغا قويغۇچىلارغا،
ئاچچىقنى تاتلىقنىڭ، تاتلىقنى ئاچچىقنىڭ ئورنىغا قويغۇچىلارغا ۋاي!
21 ئۆزلىرىنى دانا دەپ چاغلىغانلارغا،
ئۆز نەزىرىدە ئۆزلىرىنى ئەقىللىق دەپ قارىغانلارغا ۋاي!
22 شاراب ئىچىشكە باتۇر بولغانلارغا،
هاراقنى ئەبجەش قىلىشتا قەهرىمان بولغانلارغا،[59]
23 يەنى پارا ئۈچۈن رەزىللەرنى ئاقلاپ،
شۇنىڭ بىلەن هەققانىيلارنىڭ ئادالىتىنى رەت قىلغۇچىلارغا ۋاي!
24 شۇڭا، ئوت يالقۇنلىرى سامانلارنى يۇتۇۋەتكەندەك،
يالقۇنلاردا مەڭگەنلەر سولىشىپ يوقالغاندەك،
ئۇلارنىڭ يىلتىزلىرى چىرىپ كېتىدۇ،
گۈل-چېچەكلىرى چاڭ-توزاڭدەك توزۇپ كېتىدۇ؛
چۈنكى ئۇلار ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ يوليورۇق-قانۇننى چەتكە قاققان،
ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىنىڭ سۆز-كالامىنى كۆزگە ئىلمىغاندى.
25 شۇڭا پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى ئۆز خەلقىگە قاراپ قايناپدۇ،
ئۇ ئۇلارغا قاراپ قولىنى كۆتۈرۈپ، ئۇلارنى ئۇرۇپ يىقىتىدۇ.
تاغلار تەۋرىنىپ كېتىدۇ؛
ئۆلۈكلەر ئەخلەتلەردەك كوچىلار ئوتتۇرىسىدا دۆۋە-دۆۋە بولىدۇ.
مۇشۇنداق ئىشلار بولسىمۇ،
ئۇنىڭ غەزىپى يەنىلا يانمايدۇ،
سوزغان قولى يەنىلا قايتۇرۇلماي تۇرىدۇ.
26 ئۇ يىراقتىكى ئەللەرنى چاقىرىپ تۇغنى كۆتۈرىدۇ،
ئۇ يەر يۈزىنىڭ چەت ياقىسىدىن بىر ئەلنى ئۇشقىرتىپ چاقىرىدۇ؛
مانا ئۇلار تېزدىن ئالدىراپ كېلىدۇ!

59 مۇشۇلار كىنايىلىك سۆز، ئەلۋەتتە.

27 ئۇلاردىن ھېچبىرى چارچاپ كەتمەيدۇ،
پۇتلىشىپمۇ كەتمەيدۇ.
ھېچبىرى مۈگدىمەيدۇ، ئۇخلىمايدۇ،
باغلىغان بەلۋاغلىرىدىن ھېچبىرى بوشىمايدۇ،
چورۇقلىرىنىڭ بوغقۇچلىرىدىن ھېچبىرى ئۈزۈلمەيدۇ؛
28 ئۇلارنىڭ ئوقلىرى ئىتتىك،
بارلىق ئوقيالىرىنىڭ كىرىچلىرى تارتىلىپ تەييار تۇرىدۇ،
ئاتلىرىنىڭ تۇياقلىرى چاقماق تېشىدەك بولىدۇ،
جەڭ ھارۋىلىرىنىڭ چاقلىرى قويۇنتازدەك ئايلىنىدۇ؛
29 ئۇلارنىڭ ھۆركىرەشلىرى شىرنىڭكىدەك بولىدۇ،
ئۇلار ئارسلانلاردەك ھۆركىرىشىدۇ،
دەرۋەقە، ئۇلار ئوۋغا ئېرىشكەندە غاژ-غۇژ قىلىپ ھۆرپىيىشىدۇ؛
ئوۋنى قۇتقۇزغۇدەك ھېچكىم بولماي،
ئۇلار ئۇنى ئېلىپ كېتىدۇ.
30 شۇ كۈنى ئۇلار دېڭىزلار ھۆركىرىگەندەك ئوۋغا[60] ھۆركىرىشىدۇ؛
ئەگەر بىرەرسى يەر-زېمىنغا قارىغۇدەك بولسا،
پەقەت قاراڭغۇلۇق، دەرد-ئەلەمنىلا كۆرىدۇ!
ھەرقانداق نۇر بۇلۇت-تۇمان تەرىپىدىن غۇۋالىشىدۇ.

خۇدانىڭ يەشايانى پەيغەمبەر قىلىپ چاقىرىشى

6 1 ئۇززىيا پادىشاھ ئالەمدىن ئۆتكەن يىلى مەن رەببنى كۆردۈم؛
ئۇ ئىنتايىن يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن بىر تەختتە ئولتۇراتتى؛
ئۇنىڭ تونى مۇقەددەس ئىبادەتخانىغا بىر كەلگەندى.
2 ئۇنىڭ ئۈستىدە سارافلار[61] پەرۋاز قىلىپ تۇراتتى؛

---

60 ئىبرانىي تىلىدا «ئۇنىڭغا». ئۇلارنىڭ ئوۋلايدىغىنى بولسا ئىسرائىلدۇر.

61 «ساراف»لار ئىبرانىي تىلىدا «كۆيگۈچىلەر» «كۆيىۋاتقانلار» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. ئىبرانىي تىلىدىكى مۇشۇ كۆپلۈك ئىسىم بولسا «ئۈچ ياكى ئۈچتىن كۆپ»نى بىلدۈرىدۇ. شۈبھىسىزكى، ئۇلار بىرخىل پەرىشتىدۇر. ئۇلار ئاز دېگەندە ئۈچ بولىدۇ، بىراق زادى قانچىسى بارلىقىنى بىلمەيمىز.

ھەربىرىنىڭ ئالتە تال قانىتى بار ئىدى؛
ئىككى قانىتى بىلەن ئۇ يۈزىنى ياپاتتى،
ئىككى قانىتى بىلەن ئۇ پۇتىنى ياپاتتى،
ۋە ئىككى قانىتى بىلەن ئۇ پەرۋاز قىلىپ تۇراتتى.
3 ئۇلاردىن بىرى باشقا بىرىسىگە: ــ «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، مۇقەددەس، مۇقەددەس، مۇقەددەستۇر![62]
بارلىق يەر يۈزى ئۇنىڭ شان-شەرىپىگە تولغان!» ــ دەپ تووۋلاۋاتاتتى.
4 تووۇلىغۇچىنىڭ ئاۋازىدىن دەرۋازىنىڭ كېشەكلىرى تەۋرىنىپ كەتتى،
ئۆي ئىس-تۈتەك بىلەن قاپلاندى.
5 شۇنىڭ بىلەن مەن: ــ «ئۈزۈمگە ۋاي! مەن تۈگەشتىم![63] چۈنكى مەن لەۋلىرى ناپاك ئادەممەن ھەم ناپاك لەۋلىك خەلق بىلەن ئارىلىشىپ تۇرۇپ، ئۆز كۆزۈم بىلەن پادىشاھقا، يەنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا قارىدىم!» ــ دېدىم.
6 شۇنىڭ بىلەن سارافلاردىن بىرى قولىدا قۇربانگاھتىن بىر چوغنى لاخشىگىرغا قىسىپ ئېلىپ، يېنىمغا ئۇچۇپ كەلدى؛ 7 ئۇ ئۇنى ئاغزىمغا تەگكۈزۈپ: ــ «مانا، بۇ لەۋلىرىڭگە تەگدى؛ سېنىڭ قەبىھلىكىڭ ئېلىپ تاشلاندى، گۇناھىڭ كافارەت بىلەن كەچۈرۈم قىلىندى[64]» ــ دېدى.
8 ئاندىن مەن رەببىنىڭ: ــ «مەن كىمنى ئەۋەتىمەن؟ كىم بىزگە ۋەكىل بولۇپ بارىدۇ؟» دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلىدىم.
شۇنىڭ بىلەن مەن: ــ «مانا مەن! مېنى ئەۋەتكەيسەن» ــ دېدىم.
9 ۋە ئۇ: «بارغىن؛ مۇشۇ خەلققە مۇنداق دەپ ئېيتقىن: ــ «سىلەر ئاڭلاشنى ئاڭلايسىلەر، بىراق چۈشەنمەيسىلەر؛

---

62 «مۇقەددەس، مۇقەددەس، مۇقەددەستۇر». ئىبرانىي تىلىدا بىر سۆيپەت ئىككى قېتىم تەكرارلانسا، ئىنتايىن يۇقىرى دەرىجىدە بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. پۈتكۈل مۇقەددەس كىتابتا مەلۇم بىر سۆيپەتنىڭ ئۈچ قېتىم تەكرارلىنىشى پەقەت مۇشۇ يەردىلا تېپىلىدۇ؛ خۇدانىڭ پاك-مۇقەددەسلىكى، شۇبھىسىزكى، «مۇكەممەل، ئىنسان تەسسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجە»دە بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
63 «مەن تۈگەشتىم!» ئىبرانىي تىلىدا بىر سۆز بىلەنلا ئىپادىلىنىدۇ ۋە «مەن پارچە-پارچە قىلىندىم!» ھەم «مەن سۈكۈتتە تۇرغۇزۇلدۇم» دېگەننىمۇ ئىپادىلەيدۇ.
64 «كافارەت» توغرۇلۇق «مىس.» 17:25 ۋە ئىزاھاتى، شۇنداقلا «تەبىرلەر»نىمۇ كۆرۈڭ.

كۆرۈشنى كۆرۈسىلەر، بىراق بىلىپ يەتمەيسىلەر.
10 مۇشۇ خەلقنىڭ يۈرىكىنى تاش قىلغىن[65]؛
ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىنى ئېغىر،
كۆزلىرىنى كور قىلغىن؛
بولمىسا، ئۇلار كۆزلىرى بىلەن كۆرەلەيدىغان،
قۇلىقى بىلەن ئاڭلىيالايدىغان،
كۆڭلى بىلەن چۈشىنەلەيدىغان قىلىنىپ،
يولىدىن ياندۇرۇلۇپ ساقايتىلغان بولاتتى»[66].
11 ئاندىن مەن: ــ «رەب، بۇ ئەھۋال قاچانغىچە داۋاملىشىدۇ؟» ــ دەپ سورىۋىدىم،
ئۇ جاۋابەن: ــ «تا شەھەرلەر خاراب قىلىنىپ ئاھالىسىز،
ئۆيلەر ئادەمزاتسىز،
زېمىن[67] پۈتۈنلەي چۆلگە ئايلىنىپ بولغۇچە،
12 پەرۋەردىگار ئادەملىرىنى يىراقلارغا يۆتكەپ،
زېمىندىكى تاشلىۋېتىلگەن يەرلەر كۆپ بولغۇچە بولىدۇ» ــ دېدى.
13 «ھالبۇكى، زېمىندا ئادەملەرنىڭ ئوندىن بىرىلا قالىدۇ؛
ئۇلار زېمىنغا قايتىپ كېلىپ يەنە يۇتۇۋېتىلىدۇ،
كېسىلگەن بىر دۇب ياكى ئارئار دەرىخىنىڭ كۆتىكىدەك بولىدۇ؛
كۆتەك بولسا «مۇقەددەس نەسىل»[68] بولۇر.

65 «يۈرىكى تاش» دېگەن سۆز، ئىبرانىي تىلىدا «يۈرىكى مايلىق» دەپ ئېلىنغان.

66 مۇشۇ قورقۇنچلۇق سۆزلەرگە قارىغاندا، يەشايا مەزكۇر كىتابتىكى بېشارەتلەرنى يەتكۈزگەندىن كېيىن ئۇنىڭ نەتىجىسى شۇنداق ئېچىنىشلىق بولىدۇكى، ئىسرائىللارنىڭ كۆپىنچىسى ئۆز گۇناھلىرىدا تېخىمۇ چىڭ تۇرۇپ، ھالاك بولۇش يولىنى تاللايدىغان بولىدۇ.

67 «زېمىن» ــ ئىسرائىل تۇرۇۋاتقان زېمىننى كۆرسىتىدۇ.

68 «مۇقەددەس نەسىل» خۇداغا سادىق بولغان، يۇقىرىدا دېيىلگەن «قالدى»، يەنى خۇدانىڭ مۆمىن بەندىلىرىنى، خۇداغا سادىق بولغانلارنى كۆرسىتىدۇ.

داۋۇت جەمەتىگە سىلىنغان تەھدىت؛
قۇتقۇزغۇچىنىڭ تۇغۇلۇشى توغرۇلۇق بېشارەت

7 1 يەھۇدا پادىشاھى ئاھاز (ئۇززىيانىڭ نەۋرىسى، يوتامنىڭ ئوغلى)
تەختكە ئولتۇرغان كۈنلىرىدە، مۇنداق ئىش بولدى: ــ
سۇرىيەنىڭ پادىشاھى رەزىن ۋە ئىسرائىل[69] پادىشاھى رەمالىيانىڭ ئوغلى
پېكاھ يېرۇسالېمغا قارشى جەڭ قىلدى، لېكىن ئۇستۇنلۇككە ئېرىشەلمىدى.
2 داۋۇتنىڭ جەمەتىگە: ــ
«سۇرىيە ئەفرائىم[70] بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ بىرلەشمە قوشۇن قۇردى[71]»
ــ دېگەن خەۋەر كەلدى.
شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ جەمەتىدىكىلەرنىڭ كۆڭلى ۋە خەلقىنىڭ كۆڭلى
ئورمانلار شامالدا سىلكىنىپ كەتكەندەك سىلكىنىپ كەتتى.
3 ئاندىن پەرۋەردىگار يەشاياغا مۇنداق دېدى: ــ «سەن ۋە ئوغلۇڭ شېئار-جاشۇب[72]
چىقىپ، كىر يۇغۇچىلارنىڭ ئېتىزىنىڭ بويىدىكى يولغا، يۇقىرى كۆلچەك نورىنىڭ بېشىغا
بېرىپ، ئاشۇ يەردە ئاھاز بىلەن كۆرۈشكىن.[73] 4 سەن ئۇنىڭغا: ــ «سەن ئېھتىيات
بىلەن كۆڭلۈڭنى توق تۇت! بۇ ئىككى كۆيمەس ئوتقاشنىڭ كۆتىكىدىن، يەنى رەزىن ھەم

69 «يەشايا» كىتابىنىڭ پەقەت مۇشۇ يېرىدىلا ۋە 9-بابتىكى 1-21-ئايەتلەردە، «ئىسرائىل» ئىسرائىلنىڭ شىمالىي قىسىم پادىشاھلىقىنى كۆرسىتىدۇ. سۇلايمان ئالەمدىن ئۆتۈشى بىلەن ئىسرائىل ئىككىگە بۆلۈنۈپ، جەنۇبىي قىسىم «يەھۇدا»، (ئاساسەن، يەھۇدا ۋە بىنيامىن قەبىلىسىدىكىلەر)، شىمالىي قىسىم «ئىسرائىل» ياكى بەزىدە «ئەفرائىم» (ئەفرائىم قەبىلىسىدىكىلەر ۋە باشقا توققۇز قەبىلىدىكىلەردىن تەركىب تاپقان) دەپ ئاتالغانىدى. كىتابتا باشقا ھەر يەرلەردە، «ئىسرائىل» ئون ئىككى قەبىلىلىك پۈتۈن يەھۇدىي خەلقىنى كۆرسىتىدۇ.
70 «ئەفرائىم» بولسا شىمالىي پادىشاھلىقتىكى «ئىسرائىل»نىڭ كۆپ سانلىق قەبىلىسى. مۇشۇ يەردە «ئەفرائىم» باشقا توققۇز قەبىلىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.
71 «ئىبرانىي تىلىدا «ئىتتىپاقلىشىپ، بىرلەشمە قوشۇن قۇردى» دېگەن ئىبارە بىر سۆز بىلەنلا ئىپادىلىنىدۇ.
72 «شېئار-جاشۇب» ــ «بىر قالدى قايتىپ كېلىدۇ» دېگەن مەنىدە. يەشايانىڭ بۇ ئوغلىنى بىللە ئېلىپ چىقىشىنىڭ سەۋەبىنى چۈشىنىش ئۈچۈن، 16-ئايەت ۋە ئىزاھاتىنى كۆرۈڭ.
73 شۈبھىسىزكى، ئاھاز ئاشۇ يەردە تۇرۇپ، مۇشۇ قوشۇنلار چوقۇم كېلىپ بىزنى مۇھاسىرىگە ئالىدۇ، شۇڭا سۇ مەسىلىسىنى ھەل قىلىشىم لازىم دېگەن ئويدا ئىدى.

سۇرىيەنىڭ ۋە رەمالىيانىڭ ئوغلىنىڭ دەشتى-غەزەپلىرىدىن قورقما، يۈرەكزادى بولۇپ كەتمە! 5 چۈنكى سۇرىيە، ئەفرائىم ۋە رەمالىيانىڭ ئوغلى سېنى قەستلەپ: ــ

6 «بىز يەھۇداغا بېسىپ كىرىپ، پاراكەندىچىلىك تۇغدۇرۇپ، ئۆزىمىز ئۈچۈن تالان-تاراج قىلىپ[74]، ئۇنىڭغا بىر پادىشاھنى، يەنى تابەئەلنىڭ ئوغلىنى تىكلەيلى!» دېگەنىدى.

7 شۇڭا رەب پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ

«بۇ سۆز ئاقمايدۇ، ھېچ ئەمەلگە ئاشمايدۇ؛

8 چۈنكى سۇرىيەنىڭ بېشى دەمەشق شەھىرى ۋە دەمەشق شەھىرىنىڭ بېشى رەزىندۇر، خالاس؛

ۋە ئاتمىش بەش يىل ئىچىدە ئەفرائىم شۇنداق بىتچىت بولىدۇكى، ئۇلارنى «بىر خەلق» دېگىلى بولمايدۇ؛

9 ۋە ئەفرائىمنىڭ بېشى سامارىيە شەھىرىدۇر[75]،

سامارىيە شەھىرىنىڭ بېشى رەمالىيانىڭ ئوغلىدۇر، خالاس؛

سىلەر بۇلارغا ئىشەنمىسەڭلار، مۇستەھكەملەنمەيسىلەر[76]» ــ دېگىن».

10 پەرۋەردىگار يەنە ئاھازغا سۆز قىلىپ: ــ

11 «ئۆزۈڭ ئۈچۈن بېشارەت سورا؛ مەيلى يەرنىڭ تېگىدە[77] ياكى پەلەكنىڭ

---

74 «ئۆزىمىز ئۈچۈن تالان-تاراج قىلىپ...» ــ ئىبرانىي تىلىدا «ئۆزىمىز ئۈچۈن ئۇنىڭغا بۆسۈپ كىرىپ،...».
«تابەئالنىڭ...» ــ ئىبرانىي تىلىدا «تابەئەل» (خۇدا ياخشى دېگەن مەنىسى) مۇشۇ يەردە «تابەئال» (ھېچ پايدىسى يوق» دېگەن مەنىسى)غا ئۆزگەرتىلگەن.

75 «ئەفرائىمنىڭ بېشى» ــ سامارىيە شەھىرى ئەفرائىمنىڭ پايتەختى.

76 ھازىرقى تەتقىقاتقا ئاساسلانغاندا، سۇرىيە بىلەن ئىسرائىل ئىتتىپاقىنىڭ ئاساسىي مەقستى ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىنىڭ تاجاۋۇزىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتىن ئىبارەت ئىدى. بۇ ئىككى دۆلەت يەھۇدانى ئىتتىپاققا قوشۇلۇشقا مەجبۇرلىماقچى بولدى. ئاھاز پادىشاھ بۇنى رەت قىلدى، چۈنكى ئۇ ئۆزى ئاسۇرىيەلەر بىلەن يوشۇرۇن ھالدا بىر «سۈلھ» تۈزمەكچى بولغان ياكى تۈزگەن. مانا بۇ ئۇنىڭ يەشايانىڭ سۆزىنى رەت قىلغانلىقىنىڭ، يەنى خۇدادىن بېشارەت سورىماسلىقىنىڭ سەۋەبىدۇر.
بۇ ئايەتتىكى ئاخىرقى جۈملە: «ئىشەنمىسەڭلار.....» دېگەن سۆزلەر ئىبرانىي تىلدا ئاھاڭداش سۆز بىلەن ئىپادىلەنگەن: ــ «ئىما تا-ئامىنۇ، كىما تا-ئامىنۇ». «سىلەر» دېگەن سۆزگە قارىغاندا، بۇ سۆزلەر پەقەت ئاھازغىلا ئەمەس، بەلكى داۋۇتنىڭ پۈتكۈل جەمەتىدىكىلەرگە ئېيتىلغان بولسا كېرەك.

77 مۇشۇ يەردە، «يەر تېگى» «شېئول»نى، يەنى «تەھتىسارا»نى، ئۆلگەنلەرنىڭ روھلىرى بارىدىغان، قىيامەت كۈنىنى كۈتىدىغان جاينى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

قەرىدە بولسۇن سوراۋەر» ــ دېدى.

12 بىراق ئاھاز جاۋابەن: «مەن ھەم سورىمايمەن ھەم پەرۋەردىگارنى سىناقتا قويمايمەن» ــ دېدى.[78]

13 ئاندىن يەشايا: ــ ئەمدى ئى داۋۇت جەمەتىدىكىلەر، ئاڭلاپ قويۇڭلار، ئادەملەرنىڭ سەۋر-تاقىتىنى قويمىغىنىڭلارنى ئاز دەپ، سىلەر خۇدايىمنىڭ سەۋر-تاقىتىنىمۇ قويمىغىلىۋاتامسىلەر؟ 14 شۇڭا رەب ئۆزى سىلەرگە بىر بېشارەت بېرىدۇ[79]: ــ

مانا، پاك قىز ھامىلدار بولۇپ بىر ئوغۇل تۇغىدۇ؛ ئۇ ئۇنىڭ ئىسمىنى «ئىممانۇئېل»[80] دەپ ئاتايدۇ. 15 ياخشىلىقنى تاللاپ، يامانلىقنى رەت قىلىشنى بىلگۈچە[81] ئۇ پىشلاق ۋە بال يەيدۇ.[82] 16 چۈنكى بۇ ياش بالا ياخشىلىقنى تاللاپ، يامانلىقنى رەت قىلىشنى بىلگۈچە، سەن نەپرەتلىنىدىغان بۇ ئىككى پادىشاھنىڭ يەر-زېمىنلىرى تاشلىنىپ قالىدۇ.[83]

78 «خۇدانى سىناش» گۇناھدۇر؛ بىراق مۇشۇ يەردىكى «بېشارەت سوراش» خۇدانىڭ ئۆزىنىڭ تەكلىپى بولۇپ، گۇناھ ھېسابلانمايدۇ.

79 مۇشۇ بېشارەت بولسا، ئۇلارغا ئىشىنىشكە ياردەم بېرىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ ئۇلارغا بولغان نارازىلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بېرىلىدۇ.

80 «ئىممانۇئېل» «خۇدا بىز بىلەن بىللە» دېگەن مەنىدە.

81 ياكى «رەت قىلىشنى بىلىشى ئۈچۈن».

82 «پىشلاق ۋە بال يەيدۇ» ــ بۇ تاماقلار زېمىننىڭ ناچار ئەھۋالغا چۈشكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. ئادەم ئاز بولغاچقا، تېرىلغۇ يەرلەرمۇ ئاز بولىدۇ. ئادەملەر پەقەت مال بېقىش بىلەن شۇغۇللىنىپ، تېرىلغۇ يەرلەر ياۋايى ھايۋاناتلار، ھەرە قاتارلىقلارغا تاشلىنىپ قالىدۇ (21-23-ئايەتلەرنى كۆرۈڭ). ئىممانۇئېل كەمبەغەل شارائىتلاردا تۇغۇلىدۇ ھەم بەلكىم چوڭ بولغۇچە شۇ غۇرگىل يېمەكلىكنى جاڭگالدىن تېرىپ يەيدۇ، دېمەكچى.

83 مۇشۇ ئايەتتىكى «بۇ ياش بالا» ئىككى بىسلىق سۆز بولۇپ، بەلكىم ئىممانۇئېلنىڭ ئۆزى ھەم يەشايانىڭ ئوغلى «شېئار-جاشۇب»نىمۇ كۆرسىتىشى مۇمكىن. دېمەك، «شېئار-جاشۇب» چوڭ بولغۇچە، سۇرىيە ھەم ئىسرائىل (شىمالىي پادىشاھلىق) تاشلاندۇق بولۇپ تۇرىدۇ. بېشارەتتىن ئۈچ يىلدىن كېيىن سۇرىيە زېمىنى ۋە ئون ئۈچ يىلدىن كېيىن ئىسرائىل زېمىنى ئاسۇرىيە پادىشاھى تەرىپىدىن بېسىۋېلىنىدۇ. ئۇنىڭ تاجاۋۇزچىلىقى يەھۇدانىڭ زېمىنىغىچە يېتىپ بېرىپ، ئۇنى بۇلاپ-تالايدۇ، بىراق ئۇنى ئىگىلىيەلمەيدۇ. كېيىنكى بابلارنى، بولۇپمۇ 36-37-بابنى كۆرۈڭ. «ئىممانۇئېل» دېگەن بالىنىڭ تۇغۇلۇشى ھەققىدىكى بېشارەت ئاھازغا ئەمەس، «داۋۇت جەمەتىگە» چۈشىدۇ، دېيىلىدۇ. قارىغاندا، «ئىممانۇئېل» داۋۇتنىڭ جەمەتى ئىچىدىكى بىر «پاك

17 چۈنكى پەرۋەردىگار سىنىڭ ۋە ئاتاڭنىڭ جەمەتىگە ئەفرائىم يەھۇدادىن ئايرىلغان كۈندىن بۇيان بولۇپ باقمىغان قاتتىق كۈنلەرنى چۈشۈرىدۇ. ئۇ كۈنلەر بولسا ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىدىن ئىبارەتتۇر!

18 شۇ كۈنى پەرۋەردىگار مىسىرنىڭ پىنھان ئېرىقلىرىدىكى پاشىلارنى ۋە ئاسۇرىيەدىكى ھەرىلەرنى ئۇشقىرتىپ چاقىرىدۇ؛ 19 ئۇلارنىڭ ھەممىسى كېلىپ ھەربىر خىلۋەت جىلغىلارغا، تاشلارنىڭ ھەربىر ئاراچلىرىغا، ھەممە يانتاقلارغا ۋە ھەممە يايلاقلارغا غۇژژىدە قونۇشىدۇ.[84]

20 ئاشۇ كۈنى، رەب ئەفرات دەرياسىنىڭ نېرىسىدىن ئىجارىگە ئالغان بىر ئۇستىرا بىلەن، يەنى ئاسۇرىيە پادىشاھى بىلەن چاچ چۈشۈرىدۇ؛ مۇشۇ ئۇستىرا باشنىڭ چېچىنى، پۇتنىڭ تۈكلىرىنى ۋە ساقالنىمۇ چۈشۈرۈپ غىرىدايدۇ؛[85] 21 شۇ كۈنلەردە بىر كىشى ياش بىر سىيىر ۋە ئىككى قوي باقىدۇ، 22 ئۇلارنىڭ شۇنچە كۆپ سۈت بەرگىنىدىن ئۇ سېرىق ماي يەيدۇ؛ دەرۋەقە، زېمىندا قالغانلارنىڭ ھەممىسى سېرىق ماي ۋە بال يەيدۇ.[86]

23 ۋە شۇنداق بولىدۇكى، ھەر تېلى بىر كۈمۈش تەڭگىگە يارايدىغان، مىڭ تېلى بار ئۈزۈمزارلىق بولغان ھەربىر جاي جىغانلىقلا ۋە تىكەنلىككە ئايلىنىپ كېتىدۇ؛ 24 ئاشۇ يەرگە ئادەملەر پەقەت ئوقيا كۆتۈرۈپ كېلىدۇ،[87] چۈنكى پۈتكۈل زېمىن جىغانلىقلا ۋە تىكەنلىككە ئايلىنىپ كېتىدۇ. 25 ئىلگىرى

قىز»دىن تۇغۇلىدۇ. مۇشۇ بالىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن، ئىنجىلدىكى «ماتتا» 1-، 2-بابنى، «لۇقا» 1-، 2-بابنى كۆرۈڭ.

84 دېمەك، ئادەملەر يوشۇرۇنماقچى بولغان ھەربىر جاي بىخەتەر بولمايدۇ، دۈشمەن تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنىدۇ.

مۇشۇ ئايەتتە ئىبرانىي تىلىدا ئاھاڭداش سۆز ئىشلىتىلگەن بولغاچقا، بىر توپ ھاشارەتنىڭ «غۇڭ-غۇڭ» قىلىپ ئاۋاز چىقارغىنىغا ئوخشىتىلغان.

85 «پۇتنىڭ تۈكلىرى» مۇشۇ يەردە پۈتۈن بەدەندىكى تۈكلەرنى كۆرسىتىدىغان سۆز بولۇپ، سەل سىلىقلاشتۇرۇپ ئىپادىلىگەن. دېمەك، ئاسۇرىيە پادىشاھى ئىسرائىللارنىڭ ھەممىسىنى بۇلاپ كېتىدۇ، ئۇلارنى بەلكىم يالىڭاچ قالدۇرىدۇ.

86 دېمەك، ئادەملەر شۇنچە ئاز، تېرىلغۇ يەر يوق دېيەرلىك، زىرائەتلەرنىڭ ئورنىدا ياۋا ئوت-چۆپ كۆپ بولغاچقا، ئوزۇقلۇق ئاساسەن پەقەت سۈت ھەم بال بولىدۇ.

87 دېمەك، بۇنداق ئۈزۈمزار ياۋايى ھايۋانلار تۇرىدىغان جايغا ئايلىنىدۇ. شۇڭا ئادەملەر ئۇ يەرگە بارىدىغان بولسا، ئۆزىنى قوغداش ياكى ئوۋ قىلىش ئۈچۈن قوراللارنى كۆتۈرگەن ھالەتتىلا بارىدۇ.

كەتمەن چېپىلغان ھەربىر تاغلىق جىلغىلارغا بولسا، ــ ئۇلار ئۇ يەرلەرگە
جىغانلاردىن ۋە تىكەنلەردىن قورقۇپ بارمايدۇ؛
بۇ يەرلەر پەقەت كالىلارنى ئوتلىتىدىغان،
قويلار دەسسەپ-چەيلەيدىغان جايلار بولۇپ قالىدۇ، خالاس.

ئاسۇرىيەنىڭ تاجاۋۇز قىلىشى توغرىسىدىكى يەنە بىر بېشارەت

8

1 پەرۋەردىگار ماڭا: ــ
«چوڭ بىر تاختاينى قولۇڭغا ئېلىپ، ئېنىق ھەرپلەر بىلەن: ــ
«ماخار-شالال-خاش-باز»[88] دەپ يازغىن» ــ دېدى.
2 مەن شۇنداق قىلىپ ئۆزۈمگە «ئىشەنچلىك گۇۋاھچىلار» سۈپىتىدە مۇشۇنى
خاتىرىلەشكە كاھىن[89] بولغان ئۇرىيا ۋە يەرەبەقىيانىڭ ئوغلى زەكەرىيانى[90]
چاقىرتىۋالدىم. 3 ئاندىن مەن ئايال پەيغەمبەر[91] بىلەن بىللە ياتتىم. شۇنداق
قىلىپ ئۇ ھامىلدار بولۇپ، بىر ئوغۇل تۇغدى. شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگار ماڭا:
ــ «ئۇنىڭ ئىسمىنى «ماخار-شالال-خاش-باز» دەپ ئاتىغىن؛ 4 چۈنكى بالا
«دادا، ئاپا» دەپ چاقىرىشنى بىلگۈچە، دەمەشق بايلىقلىرى ۋە سامارىيەدىكى
ئولجا ئاسۇرىيە پادىشاھى تەرىپىدىن بۇلاپ ئېلىپ كېتىلىدۇ» ــ دېدى.
5 پەرۋەردىگار يەنە ماڭا سۆز قىلىپ مۇنداق دېدى: ــ
6 «مۇشۇ خەلق شىلوئاھ ئۆستەڭدىكى لەرزان ئېقىۋاتقان سۇلارنى رەت قىلىپ،

---

[88] «ماخار-شالال-خاش-باز»، «ئولجىغا ئالدىرا! ئوۋغا چاپسان بول!» دېگەن مەنىدە. سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىش ئۈچۈن، 3- ھەم 4-ئايەتنى كۆرۈڭ.

[89] «كاھىن» دېگەن، مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا پۇقرالار ئۈچۈن مەخسۇس قۇربانلىقنى كۆيدۈرگۈچى كىشى.

[90] ئەمەلىيەتتە بولسا، ئۇرىيا دېگەن كىشى كېيىن يەشايا پەيغەمبەرگە قارشى بولۇپ چىقىشى مۇمكىن («2پاد.» 10:16-16نى كۆرۈڭ). شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلار تېخىمۇ «ئىشەنچلىك گۇۋاھلىق» سۈپىتىدە بولۇشى كېرەك ئىدى.

[91] «ئايال پەيغەمبەر» ــ يەشايانىڭ ئايالىنى كۆرسىتىدۇ. بىراق نېمىشقا «ئايال پەيغەمبەر» دەپ ئاتىلىدۇ؟ ياكى ئۇ ئۆزى پەيغەمبەر بولدى ۋە ياكى ئۇنىڭ مۇشۇ ئوغلىنى تۇغقانلىقىنىڭ ئۆزى خۇدانىڭ سۆزىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى بولدى.

ئۇلارنىڭ ئورنىدا رەزىن ۋە رەمالىيانىڭ ئوغلىدىن خۇرسەن بولغاچقا،
7 شۇڭا مانا، رەب ئۇلارنىڭ ئۈستىگە دولقۇنلاپ ئاقىدىغان، ئەلۋەك ئەفرات دەرياسىنىڭ سۇلىرىنى، — يەنى ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىنى تولۇق ھەيۋە-شۆھرىتى بىلەن ئېلىپ كېلىدۇ؛
ئۇ دەريادەك بارلىق ئېرىق-ئۆستەڭلىرىدىن تېشىپ كېتىدۇ،
ھەممە قىرغاقلىرىنى بۆسۈپ تاشلايدۇ؛
8 ئۇ تاكى يەھۇداغىچە شىددەت بىلەن تېشىپ، ھەتتا بوينىغىچە كېلىدۇ؛ ئۇ قاناتلىرىنى يايغاندا پۈتكۈل زېمىنىڭغا سايە بولۇپ چۈشىدۇ، ئى ئىممانۇئېل![92]
9 — غەزەپلىنىۋېرىڭلار، ئى ئەللەر، بىراق سۇندۇرۇلىسىلەر!
جاھاننىڭ بارلىق چەت جايلىرى قۇلاق سېلىڭلار!
جەڭ ئۈچۈن بېلىڭلارنى باغلاۋېرىڭلار، سۇندۇرۇلىسىلەر!
جەڭ ئۈچۈن بېلىڭلارنى باغلاۋېرىڭلار، سۇندۇرۇلىسىلەر![93]

---

92 6-8-ئايەت توغرۇلۇق چۈشەنچىمىز مۇنداق: يەھۇدادىكىلەر ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىدىن قورقىلى تۇردى. «شىلوئاھ» بولسا، يېرۇسالېمدىن ئۆتىدىغان لەرزان سۈپسۈزۈك بىر ئۆستەڭ ئىدى. خۇدا بۇ ئۆستەڭنى ئۆزىنىڭ خاتىرجەملىكى، ئىسرائىلغا بەرمەكچى بولغان ئامان-تىنچلىقىغا ئوخشىتىدۇ. ئەفرات دەرياسى بولسا، ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىدىكى چوڭ دەريادۇر. شىلوئاھ ئۆستىڭىنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشى ھەيۋەتلىك ئەمەس، ئەلۋەتتە، بىراق مۇشۇ لەرزان ئاقىدىغان ئۆستەڭ خۇدانىڭ ھىمايىسىنى بىلدۈرىدۇ. ئىنسانلارنىڭ ماھىيىتى بولسا ھەيۋەتلىك نەرسىگە ئۈمىد باغلاشقا مايىلدۇر؛ يەھۇدا خەلقى بولسا ئىشەنچىنى خۇدانىڭ ھىمايىسىگە باغلىغان ئەمەس، بەلكى ئۇلار: «سۇرىيە بىلەن (شىمالىي) ئىسرائىلنىڭ ئىتتىپاقىنى ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىگە بىر توسالغۇ» دەپ خاتىرجەم ۋە خۇشال ئىدى. خۇدا ئۇلارنىڭ ئىمان-ئىشەنچىنى خاتا قويغانلىقىنى ئۇلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن، ئاسۇرىيە پادىشاھى سىلەرگە «بوينۇڭلارغا يەتكۈچە» تاجاۋۇز قىلىدۇ، دەيدۇ. «بوينۇغا يەتكۈچە» — ئاسۇرىيە پادىشاھى كەلگەندە، يەھۇدانىڭ ھەممە يەرلىرىنى ئىشغال قىلىپ، 46 شەھەرنى قولىغا ئالدى؛ پەقەت پايتەختى يېرۇسالېم شەھىرىنى ئىگىلىيەلمەي، ئۇنى مۇھاسىرىگە ئالدى. ئاخىردا ئۇ خۇدانىڭ بىۋاستە جازاسىغا ئۇچراپ ئاسۇرىيەگە قايتتى (36-37 بابنى كۆرۈڭ).
10-ئايەت بويىچە، ئىسرائىلنىڭ زېمىنى بولسا «ئىممانۇئېل»نىڭ زېمىنىدۇر؛ دېمەك، «ئىممانۇئېل» ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى، خوجايىنىدۇر.

93 «غەزەپلىنىڭلار» — يەنە بىرخىل تەرجىمىسى: — «جەم بولۇپ ھۇجۇم قىلىڭلار».
مۇشۇ ئايەتكە قارىغاندا، بېشارەت مۇشۇ يەردە پەقەت ئاسۇرىيەنىڭ ھۇجۇمىنى ئەمەس، بەلكى ئاخىرقى زاماندا جىمى خەلق-مىللەتنىڭ ئىسرائىلغا قىلىدىغان ھۇجۇمىنى كۆرسىتىدۇ.

10 پىلانىڭلارنى تۈزۈۋېرىڭلار، ئۇ بىكارغا كېتىدۇ؛
مەسلىھەتىڭلارنى قىلىۋېرىڭلار[94]، ئۇمۇ ئاقمايدۇ؛
سەۋەبى ــ ئىممانۇئېل!»[95].

خۇدانىڭ يەشاياغا يوليورۇق بېرىشى

11 چۈنكى پەرۋەردىگار كۈچلۈك قولىنى ماڭا تەگكۈزۈپ،
مېنىڭ بۇ خەلقنىڭ يولىدا ماڭماسلىقىمغا يوليورۇق بېرىپ، مۇنداق سۆز
قىلدى: ــ
12 «مۇشۇ كىشىلەر كۆپ ئىشلاردا «سۇيىقەست بار» دېسە، سىلەر
بولساڭلار «سۇيىقەست بار»[96] دەپ يۈرمەڭلار؛
ئۇلارنىڭ قورققىنىدىن سىلەر قورقماڭلار،
ياكى ھېچ ۋەھىمىگە چۈشمەڭلار؛
13 پەقەت ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىلا ھەممىدىن
ئۈستۈن[97] دەپ بىلىڭلار؛
ئۇ سىلەرنىڭ قورقىدىغىنىڭلار بولسۇن،
سىلەرنىڭ ۋەھىمەڭلار بولسۇن!
14 ئۇ بىر مۇقەددەس پاناھگاھ[98] بولىدۇ،

94 ئىبرانىي تىلىدا «بىر سۆز قىلىشىڭلار».
95 ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، «ئىممانۇئېل» پاك قىزدىن تۇغۇلغان (7-بابتىكى) بېشارەتلىك بالا، ئىسمى «خۇدا بىز بىلەن بىللە» دېگەن مەنىدە.
96 «سۇيىقەست»نىڭ مەنىسى (بىزنىڭ قارىشىمىزچە): ــ خەلق ھەرخىل پىتنە-ئىغۋالارغا قۇلاق سېلىپ: «ئەتراپىمىزدىكى باشقا دۆلەتلەر ياكى ئۆز ئىچىمىزدىكى خائىنلار سۇيىقەست قىلىۋاتىدۇ» دەپ قورقۇپ يۈرەتتى؛ مۇشۇ گەپلەرگە يەشايا ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن ئىخلاسمەن يەھۇدىيلار ھېچ قۇلاق سالماسلىقى كېرەك ئىدى.
97 «ھەممىدىن ئۈستۈن» ياكى «مۇقەددەس».
98 مۇشۇ ئايەتتىكى «ئۇ» بەلكىم «ئىممانۇئېل»نى، شۇنداقلا ئۇنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ «مۇقەددەس پاناھگاھ» ياكى «مۇقەددەس ئىبادەتگاھ»غا ئوخشاش، ئىنسانلارنىڭ خۇداغا يېقىنلىشىش يولىنى تەمىنلەپ بېرىدۇ.

ھەمدە ئىسرائىلدىكى ئىككى جەمەت ئۈچۈن پۇتلىكاشاڭ تاش، ئادەمنى يىقىتىدىغان قورام تاش[99]،
يېرۇسالېمدىكىلەر ئۈچۈنمۇ قىلتاق ۋە تاپانتۇزاق بولىدۇ؛
15 ئۇلاردىن كۆپلەر ئۇنىڭغا پۇتلىشىپ، يىقىلىپ، يانجىلىپ، قىلتاققا چۈشۈپ، ئەسىرگە ئېلىنىدۇ».

يەشايانىڭ ئۆزىگە ئەگەشكەنلەرگە گەپ قىلىشى

16 ــ «بۇ گۇۋاھنامىنى[100] يۆگەپ، تەۋرات قانۇنىنى مېنىڭ مۇخلىسلىرىم ئارىسىدا پېچەتلەپ قويغىن.
17 مەن بولسام، يۈزىنى ياقۇپ جەمەتىدىن يوشۇرۇۋاتقان پەرۋەردىگارنى[101] كۈتىمەن؛
ۋە مەن ئۇنى تەلمۈرۈپ ساقلايمەن.
18 قاراڭلار، ماڭا ۋە پەرۋەردىگار ماڭا بەرگەن بالىلارغا،
بىز زىئون تېغىنى ئۆز ماكانى قىلغان ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئىسرائىلدا نامايان قىلغان بېشارەت ۋە كارامەتلەرنىڭ

99 يەنە بىر مەنىسى «(ئادەملەر) يامان كۆرىدىغان قورام تاش».
100 «گۇۋاھنامىنى يۆگەپ... قويغىن» ــ خۇدا مۇشۇ يەردە يەشايا ئارقىلىق ئۆزىگە ئەگەشكەن مۇخلىسلىرىغا يوليورۇق بېرىدۇ. يەشايا يازغان ھەم سۆزلىگەن گۇۋاھلىقلارنى، مۇساغا بېرىلگەن قانۇن ۋە باشقا پەيغەمبەرلەرگە بېرىلگەن تەۋراتتىكى قىسىملارنى بىللە قوشۇپ، بىختەر ساقلاپ قويۇش كېرەك، دېگەن مەنىدە. شۇنداق قىلغاندا، بىرىنچىدىن، ھەرقانداق قالايمىقان ۋەزىيەتلەر ئاستىدا، ئۇلار مۇشۇ كىتابلار ئارقىلىق نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى ئوبدان بىلەلەيدۇ. ئىككىنچىدىن، ئۇلار يەشايا پەيغەمبەرگە بېرىلگەن بېشارەتلەرنى پېچەتلىگەن بولسا، ئۇ دۇنيادىن كەتكەندىن كېيىن، گۇۋاھلىقلار ئالدىنئالا ئېيتقان نۇرغۇن ئىشلار يۈز بەرگەندە، ئىسرائىل خەلقى مۇشۇ گۇۋاھلىقلار (بېشارەتلەر)نى توپ-توغرا ئىكەن، دەپ بىلىدۇ، شۇنىڭدەك بۇلاردا ھېچقانداق ئويدۇرمىلىق يوق، يەشايا ھەقىقىي پەيغەمبەر ئىكەن، دەپمۇ ئېتىراپ قىلىدۇ.
101 «... يۈزىنى ئىسرائىل جەمەتىدىن يوشۇرىدىغان پەرۋەردىگار» ــ خۇدا ئۆز خەلقى بولغان ئىسرائىلغا، گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن، ھېچ مۆجىزىنى كۆرسەتمەي، ئۇلارنى دۈشمەنلىرىدىن قوغدىمايدۇ. ھالبۇكى، يەشايا ۋە ئۇنىڭ گېپىگە كىرگەن خۇدانىڭ مۆمىن بەندىلىرى ئۈمىدسىزلەنمەي، يەشاياغا ئوخشاش «پەرۋەردىگارغا تەلمۈرۈپ ئۇنى ساقلىماقتا» ئىدى.

سۈپىتىدۇرمىز».[102]
19 ــ باشقىلار سىلەرگە: ــ «بىز ۋىچىر-ۋىچىر، گۇدۇڭ-گۇدۇڭ قىلىدىغان
«ئەرۋاھلارنى چاقىرغۇچى»لار ۋە داخانلاردىن يول سورايلى» ــ دېسە، سىلەر
جاۋاب بېرىپ: ــ «بىر خەلقنىڭ ئۆز خۇداسىنى ئىزدەپ يول سورىشى كېرەك
ئەمەسمۇ؟ تىرىكلەرنىڭ ئۆلۈكلەردىن يول سورىشى توغرىمۇ؟!» ــ دەڭلار.
20 ــ تەۋرات قانۇنى ۋە گۇۋاھنامە ئاساس قىلىنسۇن! مۇشۇلارنى ئاساس
قىلىپ سۆز قىلمىسا، ئۇلارغا تاڭ نۇرى چۈشمەيدۇ! 21 ئەكسىچە، ئۇلار
قىسىلغان، ئاچ هالدا زېمىننى كېزىپ يۈرىشىدۇ؛ ئاچ قالغان چاغدا، ئۇلار
غەزەپلىنىپ ئاسمانغا قاراپ، پادىشاھىنى ھەم خۇداسىنى قارغاپ تىللايدۇ؛
22 ئۇلار يەرگە قارىسا، مانا، جاپا-مۇشەققەت، قاراڭغۇ-زۇلمەت، ھەسرەت-
نادامەت ۋە پاراكەندىچىلىك تۇرىدۇ؛[103]
ئۇلار قاپ-قاراڭغۇلۇققا ھەيدىۋېتىلىدۇ.

ھەممە مەسىلىنى ھەل قىلغۇچى بىر بالىنىڭ تۇغۇلۇشى ــ خۇش خەۋەر

9
1 بىراق، ھەسرەت-نادامەتكە قالغانلارغا[104] زۇلمەت بولۇۋەرمەيدۇ؛
ئۇ ئۆتكەن زامانلاردا زەبۇلۇن زېمىنىنى ۋە نافتالى زېمىنىنى خار
قىلدۇرغان؛

102 مۇشۇ سۆزلەرنى قىلغۇچى بولسا يەشايا پەيغەمبەرنىڭ ئۆزى؛ بىراق «ئىممانۇئېل»مۇ ئۇ ئارقىلىق بېشارەتلىك سۆز قىلغۇاتىدۇ («ئىبر.» 2:13نى كۆرۈڭ).

103 ئىسرائىللار ئاسماندىكى ياردەمنى رەت قىلغاندىن كېيىن، يەر-يۈزىدىن ھېچ ئۈمىد بولماي قالماي، ھەممىسى زۇلمەت بولىدۇ.

104 «ھەسرەت-نادامەتكە قالغان» دېگەن ئىبارە، ئىبرانىي تىلدا، «ئاياللىچە رود»تىكى ئىسىم بولۇپ، ماتەم تۇتۇۋاتقان ئايالغا تەسەللى بەرگەندەك خۇدا نافتالىلار ۋە زەبۇلۇنلارغا تەسەللى بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىراق كەلگۈسىدە ئۇ مۇشۇ يەرنى، يەنى «يات ئەللەرنىڭ ماكانى»[105] گالىلىيەگە، جۈملىدىن «دېڭىز يولى»[106] بويىدىكى جايلار ۋە ئىئوردان دەرياسىنىڭ قارشى قىرغاقلىرىغا شان-شۆھرەت كەلتۈرىدۇ؛

2 قاراڭغۇلۇقتا مېڭىپ يۈرگەن كىشىلەر زور بىر نۇرنى كۆردى؛
ئۆلۈم سايىسىنىڭ يۇرتىدا تۇرغۇچىلارغا بولسا،
دەل ئۇلارنىڭ ئۈستىگە نۇر پارلىدى.[107]

3 — سەن ئەلنى ئاۋۇتتۇڭ،
ئۇلارنىڭ شادلىقىنى زىيادە قىلدىڭ[108]؛
خەلقلەر ھوسۇل ۋاقتىدا شادلانغاندەك،
جەڭ ئولجىسىنى ئۈلەشتۈرگەن ۋاقىتتا خۇشاللىقتا چۆمگەندەك،
ئۇلار ئالدىڭدا شادلىنىپ كېتىدۇ.

---

105 ««يات ئەللەرنىڭ ماكانى» گالىلىيە». ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى تاجاۋۇز قىلغاندىن كېيىن، نافتالى، زەبۇلۇن ۋە باشقا ئىسرائىل قەبىلىلىرىنىڭ كۆپ قىسملىرى ئەسىرگە چۈشۈپ ئېلىپ كېتىلدى. بىر قىسىم كەمبەغەل، نامرات، قابىلىيەتسىز كىشىلەر قالدۇرۇلدى. ئاسۇرىيە پادىشاھى باشقا مىللەت-خەلقلەرنى ئېلىپ كېلىپ شۇ يەرگە، بولۇپمۇ گالىلىيەگە ئولتۇراقلاشتۇردى. مۇشۇ كىشىلەر قېپقالغان نامرات ئىسرائىللار بىلەن ئارىلىشىپ يۈرۈپ، ئۆز-ئارا ئاسسىمىلياتسىيە قىلىنغاچقا، گالىلىيە يەھۇدىيلار تەرىپىدىن ««يات ئەللەر» (يەھۇدىي ئەمەسلەر)نىڭ ماكانى گالىلىيە» دەپ كەمسىتىلىپ ئاتالغان.
بېشارەتكە ئاساسەن، نۇر دەل شۇ يەردە پەيدا بولىدۇ. بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى تەپسىلاتلارنى ئىنجىل «مات.» 15:4-ئايەتتىن كۆرۈڭ.

106 «دېڭىز يولى» «گالىلىيە دېڭىزى»نىڭ غەربىي يەرلىرى.

107 مۇشۇ ئايەتلەردىكى «نۇر» شۈبھىسىزكى، مەسىھ-قۇتقۇزغۇچىدۇر (6-7-ئايەتنى كۆرۈڭ). بىز مۇشۇ بېشارەتلەرنىڭ ئەمەلگە ئاشقانلىقىنى ئىنجىلدىن كۆرىمىز. مەسىھ ئەيسا دەل 1-ئايەتتىكى تۆت جايدا ئۇلۇغ خىزمىتىنى، يەنى خۇش خەۋەرنى تارقىتىش، مۆجىزىلەرنى يارىتىشنى باشلىدى. ئۇ خىزمەت قىلغان ئۈچ يېرىم يىل ۋاقتىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنى بەلكىم مۇشۇ جايلاردا ئۆتكۈزگەن. بۇ بېشارەتتىكى پېئىللارنىڭ ھەممىسى «ئۆتكەن زامان» شەكلىدە ئىپادىلەنگەن. بۇ خىل شەكىلدىكى بېشارەت «يەشايا»دا كۆپ ئۇچرايدۇ، ئۇ كەلگۈسىدىكى ئىشلارنىڭ جەزمەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

108 مۇشۇ يەردە پەيغەمبەرلەرنىڭ يازمىلىرىدىكى كۆپ باشقا بېشارەتلەرگە ئوخشاش، كەلگۈسىدىكى، تېخى يۈز بەرمىگەن ئىشلار ئۆتۈپ بولغان ئىشلاردەك تىلغا ئېلىنىدۇ.

4 چۈنكى مىدىيانىنىڭ ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈنگە ئوخشاش[109]،
سەن ئۇنىڭغا سېلىنغان بويۇنتۇرۇقنى،
مۈرىسىگە چۈشكەن ئەپكەشنى،
ئۇلارنى ئەزگۈچىنىڭ تايىقىنى سۇندۇرۇپ تاشلىۋەتتىڭ.
5 چۈنكى لەشكەرلەرنىڭ ئۇرۇشتا كىيگەن ھەربىر ئۆتۈكلىرى،
قانغا مىلەنگەن ھەربىر تونلىرى بولسا پەقەتلا ئوت ئۈچۈن يېقىلغۇ بولىدۇ.[110]
6 چۈنكى بىز ئۈچۈن بىر بالا تۇغۇلدى؛
بىزگە بىر ئوغۇل ئاتا قىلىندى[111]؛
ھۆكۈمرانلىق بولسا ئۇنىڭ زىممىسىگە قويۇلىدۇ؛
ئۇنىڭ نامى: ــ «كارامەت مەسلىھەتچى، قۇدرەتلىك تەڭرى، مەڭگۈلۈك ئاتا، ئامان-خاتىرجەملىك ئىگىسى شاھزادە[112]» دەپ ئاتىلىدۇ.
7 ئۇ داۋۇتنىڭ تەختىگە ئولتۇرغاندا ۋە پادىشاھلىقىغا ھۆكۈمرانلىق قىلغاندا،
شۇ چاغدىن باشلاپ تا ئەبەدىلئەبەدگىچە،
ئۇنى ئادالەت ھەم ھەققانىيلىق بىلەن تىكلەيدۇ، شۇنداقلا مەزمۇت ساقلايدۇ،
ئۇنىڭدىن كېلىدىغان ھۆكۈمرانلىق ۋە ئامان-خاتىرجەملىكنىڭ ئېشىشى پۈتمەس-تۈگىمەس بولىدۇ.

109 «مىديان ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈنى» ــ تەخمىنەن 500 يىل ئىلگىرى ئىسرائىل مىديانىيلارنىڭ ئاسارىتىدىن خۇدانىڭ كارامەتلىرى بىلەن قۇتۇلغان.
110 خۇدا ئۇلارغا شۇنداق بەرىكەتلەرنى بېرىدۇكى، مۇشۇ غەلىبە بولغاندىن كېيىن (ئۇلار ئەمەس، بەلكى پەرۋەردىگار ئۇلار ئۈچۈن قىلغان غەلىبە) ئۇلار شۇ لەشكەرلەرنىڭ قانغا مىلەنگەن كىيىم-كېچەكلىرى كېرەك بولمايدۇ، ئۇلارنى پەقەت يېقىلغۇ ئۈچۈن ئىشلەتكىلى بولىدۇ، دەپ قارايدۇ.
111 بۇ بېشارەت گەرچە كەلگۈسىدىكى ئىشلارنى كۆرسەتكەن بولسىمۇ، ئۇنىڭدىكى پېئىللارنىڭ ھەممىسى «ئۆتكەن زامان» شەكلىدە ئىپادىلەنگەن. يۇقىرىقى 2-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.
112 ياكى «ئامان-خاتىرجەملىك بەرگۈچى شاھزادە».

ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئوتلۇق مۇھەببىتى مۇشۇلارنى ئادا قىلىدۇ.[113]

پەرۋەردىگارنىڭ (شىمالىي) ئىسرائىلغا بولغان غەزىپى

8 رەب ياقۇپ جەمەتىگە بىر سۆز ئەۋەتتى،
ئۇ پات ئارىدا ئىسرائىلغا[114] چۈشىدۇ،
9 بارلىق خەلق، يەنى ئەفرائىم ۋە سامارىيەدىكىلەر شۇ سۆزنىڭ توغرىلىقىنى بىگەن بولىسىمۇ،
لېكىن كۆڭلىدە تەكەببۇرلىشىپ يوغىنلىق قىلىپ، ئۇلار: ــ
10 ــ «خىشلار چۈشۈپ كەتتى،

113 مۇشۇ ئىككى ئايەت (6-7-ئايەت) يۇقىرىقى «ئىممانۇئېل»نىڭ كىم ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ ئېنىق كۆرسىتىدۇ. ئۇ توغرىسىدىكى خەۋەرنى تەكرارلىساق: ــ
(ئا) ئۇ ئىسرائىل ئۈچۈن قۇتقۇزغۇچىدۇر. بۇ بابتىكى 1-6-ئايەتتىكى غەلىبە ۋە بەخت بۇ بالا سەۋەبىدىن ۋۇجۇدقا كېلىدۇ.
(ئە) ئۇ پاك قىزدىن تۇغۇلىدۇ (7-باب، 14-ئايەت).
(ب) ئۇ بەلكىم كەمبەغەل ۋە دۈشمەننىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدىكى ئەھۋالدا تۇغۇلىدۇ (7-باب، 15- ۋە 17-ئايەت).
(پ) ئۇ داۋۇتنىڭ جەمەتىدىن بولۇپ، داۋۇتنىڭ تەختىگە ئولتۇرىدۇ. خۇدا داۋۇتقا ۋەدە بەرگەنكى، ئۇنىڭ بىر ئەۋلادى ئىسرائىلغا ۋە ئاخىردا پۈتكۈل دۇنياغا پادىشاھ بولىدۇ. (زەبۇر، 18-كۈي، 22-كۈي، 72-كۈيلەرنى كۆرۈڭ)
(ت) بۇ بالىدا خۇدانىڭ تەبىئىتى بولىدۇ (6-ئايەت). ئۇ «قۇدرەتلىك تەڭرى» دەپ ئاتىلىدۇ. ئىبرانىي تىلىدا «كارامەت» دېگەن سۆيەت، پەقەت خۇدا ۋە خۇدانىڭ قىلغانلىرى توغرۇلۇقلا ئىشلىتىلىدۇ.
(ج) بۇ بالا ئاخىردا پۈتۈن ئالەمگە ئامان-خاتىرجەملىكنى يەتكۈزىدۇ. «ئۇنىڭدىن كېلىدىغان ھۆكۈمرانلىق ۋە ئامان-خاتىرجەملىكنىڭ ئېشىشى پۈتمەس-تۈگىمەس بولىدۇ».
بۇلاردىن سىرت مۇشۇ ئايەتلەردە نۇرغۇن ساۋاق-خەۋەرلەر بار، مۇشۇ يەردە سەھىپە چەكلىك بولغانلىقى ئۈچۈن ھازىرچە توختالمايمىز.
بۇ بالىنىڭ كىم ئىكەنلىكى پەقەت ئىنجىلدىكى بايانلاردىلا ئېنىق كۆرسىتىلىدۇ. ئۇ پاك قىز مەريەمدىن تۇغۇلغان مەسىھ ئەيسانىڭ دەل ئۆزى بولۇپ، ئۇنىڭ باشقا بىرى بولۇشىنىڭ قەتئىي مۇمكىنچىلىكى يوقتۇر.
114 «ئىسرائىل» مۇشۇ ئايەتلەردە (8-21دە) شىمالىي پادىشاھلىقنى كۆرسىتىدۇ. «چۈشىدۇ» دېگەن سۆز مۇشۇ يەردە خۇدانىڭ بىر جازاسىنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرسەتسە كېرەك.

بىراق ئۇلارنىڭ ئورنىغا يونۇلغان تاشلار بىلەن قايتا ياسايمىز؛
ئېرەن دەرەخلىرى كېسىلىپ بولدى،
بىراق ئۇلارنىڭ ئورنىدا كېدىر دەرەخلىرىنى ئىشلىتىمىز» ــ دېيىشىدۇ؛[115]
11 شۇڭا پەرۋەردىگار رەزىنىنىڭ كۈشەندىلىرىنى ئىسرائىلغا قارشى كۈچلەندۈردى،
ياقۇپنىڭ دۈشمەنلىرىنى قوزغىدى[116].
12 شەرقتىن سۇرىيەلىكلەر، غەربتە فىلىستىيلەر،
ئۇلار ئاغزىنى ھاڭدەك ئېچىپ ئىسرائىلنى يۇتۇۋالىدۇ.
ئىشلار شۇنداق دېيىلگەندەك بولسىمۇ،
ئۇنىڭ غەزىپى يەنىلا يانمايدۇ،
سوزغان قولى يەنىلا قايتۇرۇلماي تۇرىدۇ.
13 بىراق خەلق ئۆزلىرىنى ئۇرغۇچىنىڭ يېنىغا تېخى يېنىپ كەلمىدى،
ئۇلار ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنى ئىزدىمەيۋاتىدۇ.
14 شۇڭا پەرۋەردىگار بىر كۈن ئىچىدە ئىسرائىلنىڭ بېشى ۋە قۇيرۇقىنى،
پالما شېخى ۋە قومۇشىنى كېسىپ تاشلايدۇ؛
15 مويسىپىت ۋە مۆھتەرەملەر بولسا باشتۇر؛
يالغانچىلىق ئۆگىتىدىغان پەيغەمبەر ــ قۇيرۇقتۇر.
16 چۈنكى مۇشۇ خەلقنىڭ يېتەكچىلىرى ئۇلارنى ئازدۇرىدۇ،
يېتەكلەنگۈچىلەر بولسا يۇتۇۋېلىنىپ يوقىلىدۇ.
17 شۇڭا رەب ئۇلارنىڭ يىگىتلىرىدىن خۇرسەنلىك تاپمايدۇ،

---

115 دېمەك، «پەرۋەردىگارنىڭ تەربىيە جازاسى بولغان زىياننى تارتقان بولساقمۇ، بىز يەنىلا ئۇنىڭ تەربىيە جازاسىغا پىسەنت قىلماي، ئۆز كۈچىمىزگە تايىنىپ تېخىمۇ ياخشى تۇرمۇشنى بەرپا قىلىمىز» (تاشلار خىشلاردىن، كېدىر دەرەخلىرى ئېرەن دەرەخلىرىدىن ياخشى، ئەلۋەتتە). يەروبوئام II پادىشاھ بولغان ۋاقىتتا، خۇدا (شىمالىي) ئىسرائىلدا چوڭ بىر يەر تەۋرەشنى پەيدا قىلغان؛ «خىشلار چۈشۈپ كەتتى،... ئېرەن دەرەخلىرى كېسىلىپ بولدى،...» دېگەن سۆزلەر بەلكىم شۇ يەر تەۋرەش بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

116 7-بابتىكى مەزمۇنغا قارىغاندا، سۇرىيەنىڭ پادىشاھى رەزىن ئىسرائىل بىلەن ئىتتىپاقداش ئىدى. مۇشۇ سۆزگە قارىغاندا ئۇنىڭ ئىسرائىل بىلەن ئىتتىپاقى كېيىن مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ. باشقىلارنىڭ ئىسرائىلغا قارشى چىقىشى بىلەن ئۇمۇ ئىسرائىلغا قارشى قوزغىلىدۇ.

يېتىم-يېسىرلىرى ۋە تۇل خوتۇنلىرىغا رەھىم قىلمايدۇ؛
چۈنكى ھەربىرى ئىپلاس ۋە رەزىللىك قىلغۇچى،
ھەممە ئېغىزدىن چىققىنى پاسىقلىقتۇر.
ھەممىسى شۇنداق بولسىمۇ،
ئۇنىڭ غەزىپى يەنىلا يانمايدۇ،
سوزغان قولى يەنىلا قايتۇرۇلماي تۇرىدۇ.
18 چۈنكى رەزىللىك ئوتتەك كۆيىدۇ،
ئۇ جىغان ۋە تىكەنلەرنى يۇتۇۋالىدۇ؛
ئۇ ئورماننىڭ باراقسان جايلىرى ئارىسىدا تۇتىشىدۇ،
ئۇلار ئىس-تۈتەكلىك تۈۋرۈك بولۇپ پۇرقىراپ يۇقىرىغا ئۆرلەيدۇ؛
19 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ دەرغەزىپى بىلەن
زېمىن كۆيدۈرۈپ تاشلىنىدۇ،
خەلق بولسا ئوتنىڭ يېقىلغۇسى بولىدۇ، خالاس؛
ھېچكىم ئۆز قېرىندىشىنى ئاياپ رەھىم قىلمايدۇ.[117]
20 بىرسى ئوڭ تەرەپتە گۆش كېسىپ يەپ، تويمايدۇ،
سول تەرەپتىن يالماپ يەپمۇ، قانائەتلەنمەيدۇ؛
ھەركىم ئۆز بىلىكىنى يەيدۇ؛
21 ماناسسەھ ئەفرائىمنى، ئەفرائىم بولسا مەناسسەھنى يەيدۇ[118]؛
ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىككىسىمۇ يەھۇداغا قارشى تۇرىدۇ.
ھەممىسى شۇنداق بولسىمۇ،
ئۇنىڭ غەزىپى يەنىلا يانمايدۇ،
سوزغان قولى يەنىلا قايتۇرۇلماي تۇرىدۇ.

---

117 يەروبوئام II ئىسرائىلغا پادىشاھ بولغاندىن كېيىنكى 28 يىل ئىچىدە، كۆپ كىشىلەر تەختنى تالىشىپ ئۇرۇشتى. جەمئىي 6 پادىشاھ تەختكە ئولتۇرغان، ئىچكى ئۇرۇش-جېدەللەر كۆپ بولغاندى.

118 ئەفرائىم ۋە ماناسسەھ بولسا ئىسرائىل پادىشاھلىقىدىكى ئىككى ئەڭ چوڭ قەبىلە. يۇقىرىقى ئىزاھاتتا كۆرسىتىلگىنىدەك ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇرۇش-جېدەللەر كۆپ ئىدى. ئۇنداق ئىشلار يەشايا دېگىنىدەك، «ئۆز بىلىكىنى ئۆزى يەيدىغان» ئىشتۇر.

پەرۋەردىگارنىڭ يەھۇداغا بولغان غەزىپى

10 1 قەبىھلىك قانۇنلىرىنى تۈزگۈچىلەرگە،
ئازابلىق پەرمان-ھۆكۈملەرنى يازغۇچىلارغا ۋاي!
2 تۇل خوتۇنلارنى ئولجىمىز قىلايلى،
يېتىم-يېسىرلارنى بۇلاپ-تالايلى دەپ،
ئۇلار مىسكىنلەرگە ئادالەتنى بەرمەي،
خەلقىمدىكى ئاجىز-بىچارىلەردىن ھوقۇقىنى بۇلاپ كېتىدۇ.
3 ھېساب ئالىدىغان[119] كۈندە،
يەنى يىراقتىن كەلگەن تۇيۇقسىز بالايىئاپەت كۈندە،
نېمە قىلىسىلەر؟
كىمدىن باشپاناھلىق ئىزدەپ يۈرىسىلەر؟
بايلىق-شۆھرىتىڭلارنى نەگە ئامانەت قويىسىلەر؟
4 ئۇلارغا ئەسىرلەر ئارىسىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇشتىن،
ياكى ئۆلتۈرۈلگەنلەر ئارىسىدا يىقىلىشتىن باشقا ھېچنېمە قالمىدى!
ھەممىسى شۇنداق بولسىمۇ،
ئۇنىڭ غەزىپى يەنىلا يانمايدۇ،
سوزغان قولى يەنىلا قايتۇرۇلماي تۇرىدۇ.

پەرۋەردىگارنىڭ ئاسۇرىيە پادشاھى سەنناخېرىبقا قارىتا بىر سۆزى

5 قولىغا غەزىپىمنىڭ توقمىقى تۇتقۇزۇلغان[120]،
ئۆزۈمنىڭ دەرغەزىپىمنىڭ تايىقى بولغان ئاسۇرىيەلىككە ۋاي!
6 مەن ئۇنى خۇداسىز بىر «يات ئەل»گە،
دەرغەزىپىم قارىتىلغان خەلقىمگە زەربە بېرىشكە ئەۋەتىمەن؛

---

119 «ھېساب ئالىدىغان كۈنى» سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلىنسا، «خۇدا يوقلاپ كېلىدىغان كۈنى» دېگەنلىك بولىدۇ.
120 ئىبرانىي تىلىدا «(ئۇلارنىڭ) قولىدىكى توقماق مېنىڭ غەزىپىم بولغان،..».

ئۇنىڭغا ئولجا تۇتۇۋېلىشقا، غەنىيمەتنى بۇلاشقا[121]،
خەلقىمنى كوچىلاردىكى لاي-پاتقاقلارنى دەسسىگەندەك دەسسەشكە بۇيرۇيمەن.
7 بىراق ئاسۇرىيەلىكنىڭ كۆزدە تۇتقىنى مۇشۇ ئەمەس،
ئۇ شۇنداق ھېچ ئويلىغان ئەمەس.
ئۇنىڭ ئويلىغىنى ۋەيران قىلىش،
كۆپ دۆلەتلەرنى يوقىتىشتىن ئىبارەتتۇر.[122]
8 ئۇ: ــ «مېنىڭ سەردارلىرىمنىڭمۇ ھەممىسى پادىشاھلارغا باراۋەر ئەمەسمۇ؟[123]
9 كالنو شەھىرى كاركېمىش شەھىرىگە،
خامات شەھىرى ئارپاد شەھىرىگە،
سامارىيە شەھىرى دەمەشق شەھىرىگە ئوخشاش ئەمەسمۇ؟[124]
10 مەبۇدلىرى سامارىيەنىڭ ۋە يېرۇسالېمنىڭكىدىن ئۇلۇغ بولغىنى بىلەن،
مېنىڭ قولۇم مۇشۇ مەبۇدقا تەۋە بولغان پادىشاھلىقلارغا ئىگە بولۇشقا يەتكۈدەك تۇرسا،

121 يەشايانىڭ ئىككىنچى ئوغلىنىڭ ئىسمى (ماھار-شالال-خاش-باز)نىڭ مەنىسىنى مۇشۇ ئايەتتىن چۈشىنىۋالغىلى بولىدۇ: «ئولجىغا ئالدىرا! غەنىيمەتكە چاپسان بول!». بۇ سۆزلەر يەنە 2-ئايەتتە تېپىلىدۇ؛ خۇدا يەھۇدادىكىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب ئارقىلىق ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشۈرىدۇ.

122 دېمەك، خۇدانىڭ مەقستى ئاسۇرىيە پادىشاھى ئارقىلىق ئىسرائىل ۋە يەھۇدانى جازالاش ئىدى. بىراق ئاسۇرىيە پادىشاھى مۇشۇ ئىشتىن ھېچ خەۋەرسىز بولۇپ، پەقەت ئۆز شەخسىي مەنپەئەت-ھوقۇقلىرىنى، بايلىق-شۆھرىتىنى ئاشۇرۇش كويىدا ئىدى. مۇشۇ ئايەت بىزگە، ھەممىگە قادىر ھەتتا رەھىمسىز ۋە خۇداسىز شەخسلەر، ئەللەر ۋە ئىمپېرىيەلەر ئارقىلىقمۇ ئۆز مەقسەت-مۇددىئالىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ، دەپ ئۆگىتىدۇ.

123 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «مېنىڭ سەردارلىرىمنىڭمۇ ھەممىسى ئاۋۋال پادىشاھلار بولغان ئەمەسمۇ؟»

124 دېمەك، مەن كالنو، خامات ۋە دەمەشقنى ئاسانلا قولغا كەلتۈردۈم. بۇنىڭدىن باشقا شەھەرلەرنىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاشلا ئاسانلا بويسۇندۇرىمەن. ھەربىر جۈپ شەھەرنىڭ ئىككىنچىسى بىرىنچىسىنىڭ جەنۇب تەرىپىدە بولۇپ، ئۇنى ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى كېيىنرەك قولغا ئالغان.
كالنو ــ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 738-يىلى؛ كارشېمىش 717-يىلى؛
خامات 738-يىلى؛ ئارپاد 740-يىلى؛
سامارىيە 721-720-يىلى؛ دەمەشق 732-يىلى ئېلىنغان.

11 سامارىيە ۋە ئۇنىڭ مەبۇدلىرىنى قانداق قىلغان بولسام، يېرۇسالېم ۋە ئۇنىڭ مەبۇدلىرىنى ئوخشاشلا شۇنداق قىلمامدىمەن؟» ــ دەيدۇ.
12 بىراق رەب زىئون تېغى ۋە يېرۇسالېمدا پۈتكۈل جازا ئىشىنى پۈتكۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ: ــ
«مەن ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ كۆڭلىدىكى باشباشتاقلىقىنىڭ ئاقىۋىتىنى ئۇنىڭغا چۈشۈرىمەن،
ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى كىبىرلىك نەزەرلىرىنى جازالايمەن» دەيدۇ.
13 چۈنكى ئۇ: ــ «بۇ ئىشلارنى ئۆز قولۇمنىڭ كۈچى بىلەن،
ئۆز دانالىقىم بىلەن مەن قىلغانمەن؛
چۈنكى مەن ئەقىللىقتۇرمەن؛
مەن ئەللەرنىڭ پاسىللىرىنى يوقاتتىم،
ئۇلارنىڭ خەزىنىلىرىنى بۇلىۋالدىم،
تەختكە ئولتۇرغانلارنى باتۇر كەبى چۈشۈرۈپ تاشلىدىممەن؛
14 مەن قولۇمنى بىر قۇش ئۇۋىسىغا ئۇزاتقاندەك ئەللەرنىڭ بايلىقلىرىغا ئۇزاتتىم،
بىرسى تاشلىۋېتىلگەن تۇخۇملارنى تەرگەندەك مەن پۈتكۈل دۇنيانى يىغقانمەن؛
ئۇلاردىن ھېچبىرىمۇ قاناتلىرىنى پالاقلاتمىدى،
تۇمشۇقىنى ئاچمىدى،
ياكى چۈك-چۈك قىلىپ ئاۋاز چىقارمىدى» ــ دەيدۇ.
15 پالتا ئۆزىنى ئىشلەتكۈچىسىگە لاپ ئاتسا بولامدۇ؟
ھەرە ھەرىدىگۈچىگە پوچىلىق قىلسا بولامدۇ؟
شۇنداق ئىش ئىكەن، خۇددى تاياق ئۆزىنى كۆتۈرگۈچىسىنى ئوينىتالىسا بولىدىغاندەك،
خۇددى ھاسا ياغاچ ئەمەس بولغۇچىنى[125] كۆتۈرگەندەك بولاتتى ئەمەسمۇ؟!
16 شۇڭا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار شۇ

125 «ياغاچ ئەمەس بولغۇچى» ــ ھاسىنى ئىشلەتكەن ئادەمنى كۆرسىتىدۇ.

ئاسۇرىيەلىكنىڭ پالۋانلىرى ئارىسىغا ئورۇقلىتىش كېسىلىنى ئەۋەتىدۇ،[126]
ئۇنىڭ شان-شەرىپىنىڭ ئاستىدا لاۋۇلداپ يالقۇنلايدىغان بىر ئوتنى ياقىدۇ.
17 «ئىسرائىلنىڭ نۇرى»نىڭ ئۆزى ئوت،
ئۇنىڭدىكى مۇقەددەس بولغۇچى يالقۇن بولىدۇ،
ئۇ بىر كۈن ئىچىدە ئۇنىڭ جىغانلىرى ۋە تىكەنلىرىنى كۆيدۈرۈپ، يۇتۇۋالىدۇ.
18 ھەم ئۇنىڭ ئورمانزارلىق ۋە باغ-ئېتىزلىرىنىڭ شان-شەرىپىنى، جان ۋە تېنىنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىۋېتىدۇ؛
ئۇلار بەئەينى جۇدەپ كېتىۋاتقان كېسەل ئادەمدەك بولۇپ قالىدۇ.
19 ئۇنىڭ بىلەن ئورمانزارلىقتىكى دەرەخلەرنىڭ قېپ قالغىنى شۇنچە ئاز بولىدۇكى،
كىچىك بالا ئۇلارنى ساناپ خاتىرىلىيەلەيدۇ.[127]

20 شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ئىسرائىلنىڭ قالدى خەلقى، يەنى ياقۇپنىڭ جەمەتىدىن قېچىپ قايتقانلار ئۆزلىرىنى ئۇرغۇچىغا[128] ئىككىنچى تايانمايدۇ؛ بەلكى ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگار، يەنى «ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى»غا تايىنىدۇ.
21 بەرھەق، بىر «قالدى» قايتىپ كېلىدۇ[129]،
يەنى ياقۇپنىڭ «قالدىسى» قۇدرەتلىك تەڭرىنىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىدۇ.
22 ئى ئىسرائىل، خەلقىڭ دېڭىزدىكى قۇمدەك كۆپ بولغىنى بىلەن،
پەقەت بىر قالدىسى قايتىدۇ؛

---

126 «پالۋان» ئىبرانىي تىلىدا «سېمىز» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ؛ «سېمىزلارغا ئورۇقلۇق ئەۋەتىمەن». بۇ بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى 36-، 37-بابتىن كۆرۈڭ.

127 «ئورمانزارلىقتىكى دەرەخلەر» ــ بەلكىم ئاسۇرىيەدىكى دەرەخلەرنىمۇ، ئادەملەرنىمۇ كۆرسىتىدۇ.

128 «ئۆزلىرىنى ئۇرغۇچى» ــ بۇ ئاسۇرىيەنى ياكى ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىبنى كۆرسىتىدۇ.

129 «بىر قالدىسى قايتىپ كېلىدۇ» ــ يەشايانىڭ بىرىنچى ئوغلىنىڭ ئىسمى (شېئار-جاشۇب) دۇر. «قايتىپ كېلىش» ــ شۈبھىسىزكى ھەم توۋا قىلىش ھەم ئۆز يۇرت-ۋەتىنىگە قايتىشنىمۇ بىلدۈرىدۇ. مۇشۇ ئايەتلەر ھەم ئىسرائىلدىكى «شىمالىي پادىشاھلىق»نى ھەم ئاخىرقى زاماندىكى ئىسرائىلنىمۇ كۆرسىتىشى مۇمكىن.

چۈنكى ھەققانىيلىق بىلەن يۈرگۈزۈلگەن، بىر ھالاكەتنىڭ تېشىپ ئۈستۈڭلارغا چۈشۈشى بېكىتىلگەندۇر؛
23 چۈنكى بىر ھالاكەتنى ــ بېكىتىلگەن بىر ھالاكەتنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار پۈتكۈل يەر يۈزىدە[130] ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ.
24 شۇڭا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
« ــ ئى زىئون تېغىدا تۇرغان خەلقىم،
ئاسۇرىيەدىن قورقما!
ئۇ سېنى تاياق بىلەن ئۇرىدىغان،
ۋە مىسىرلىقلاردەك ساڭا قاراپ ھاسىسىنى كۆتۈرىدىغان بولسىمۇ[131]،
25 پەقەت ئازغىنە ۋاقىت ئۆتۈشى بىلەنلا،
سىلەرگە قاراتقان مۇشۇ دەرغەزىپىم تۈگەپ،
غەزىپىمنى ئۇلارغا ھالاكەت چۈشسۇن دەپ قارىتىمەن.
26 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار بولسا، ئۇلارغا قامچا بىلەن ھۇجۇم قوزغايدۇ؛
ئۇلارنىڭ ھالى «ئورەبنىڭ قورام تېشى»دا بولغان مىديان قىرغىنچىلىقىدەك[132] ھالەتتە بولىدۇ؛
ئۇ ھاسىسىنى دېڭىزغا قارىتىپ،

---

130 «يەر يۈزىدە» ياكى پەلەستىندىكى (قانائاندىكى) زېمىننى ياكى پۈتكۈل يەر يۈزىنى كۆرسىتىدۇ.

131 ئىبرانىي تىلىدا «ئۇ ھاسىسىنى مىسىردىكى تەبىقىدە ساڭا قاراپ كۆتۈرگەندەك بولسىمۇ». «مىسىرلىقلاردەك... ھاسىسىنى كۆتۈرىدىغان» ــ ئىسرائىلنىڭ مىسىردا بولغان تارىخىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

«ھاسا كۆتۈرۈش» ــ بەلكىم جەڭ قىلىشنى جاكارلاشتۇر. قەدىمكى زاماندا، ئىسرائىللار مىسىردىن چىققان ۋاقىتىدا، مىسىرنىڭ پادىشاھى پىرەۋن ئۇلارنى ھالاك قىلماقچى بولۇپ، قوشۇننى ئەۋەتىپ قوغلىغان. بىراق ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاخىردا ئۆزى ھالاك بولغان. ئاسۇرىيەلەر مىسىرلىقلارغا ئوخشاشلا ھالاك بولىدۇ، دېمەك. «مىس.» 1-15 بابلارنى كۆرۈڭ.

132 «ھاك.» 7-بابنى كۆرۈڭ. مىديانلار ئىسرائىلغا ھۇجۇم قىلىپ، خۇدانىڭ مۆجىزىلىرى بىلەن مەغلۇپ بولدى. مىديانلارنىڭ سەردارى ئورەب قاچقان بولسىمۇ ئۆلتۈرۈلدى. ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب قاچقىنى بىلەن ئۆز يۇرتىدا ئۆز ئوغۇللىرى تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلدى (37-بابنى كۆرۈڭ.)

ئۇنى مىسىرلىقلارنىڭ ئۈستىگە كۆتۈرگەندەك كۆتۈرىدۇ[133]؛
27 ئاندىن شۇ كۈندە شۇنداق بولىدۇكى،
ئۇنىڭ يۈكى مۈرەڭدىن،
بويۇنتۇرۇقى بوينۇڭدىن ئېلىپ تاشلىنىدۇ؛
مايلىرىڭ سەۋەبىدىن[134]،
بويۇنتۇرۇق سۇندۇرۇپ يوقىتىلىدۇ.

يەشايانىڭ ئاسۇرىيەنىڭ جەڭ يۈرۈشىنى ئالدىنئالا ئېيتىپ بايان قىلىشى

28 مانا، ئۇلار ئاياتقا يېتىپ، مىگروندىن ئۆتكەن،
مىخماشتا يۈك-تاقلىرىنى قويۇپ قويىدۇ؛
29 ئۇلار بوسۇغا-داۋاندىن ئۆتكەن،
گېبادا قونۇپ قالىدۇ؛
راماھ تىترەپ كېتىدۇ؛
سائۇلنىڭ يۇرتى گىبېئاھدىكىلەر بولسا قېچىپ كەتكەن؛
30 ئى گاللىمنىڭ قىزى، پەريادىڭنى كۆتۈر!
ھەي لائىش، ئاڭلاپ قوي!
ئى بىچارە ئاناتوت!

---

133 ئىبرانىي تىلدا «ئۇ مىسىردىكى تەبىقىدە ھاسىسىنى كۆتۈرىدۇ» (24-ئايەتتىكى ئىبارە ئوخشاشتۇر). لېكىن «ھاسىنى كۆتۈرگۈچى» مۇسۇ يەردە پەرۋەردىگار بولىدۇ؛ ئۇ «ئۇنى (ھاسىسىنى) مىسىرلىقلارنىڭ ئۈستىگە كۆتۈرگەن»دە، مىسىرلىقلار دېڭىزدا غەرق بولۇپ ھالاك بولدى («مىس.» 14-بابنى كۆرۈڭ.

134 «مايلىرىڭ سەۋەبىدىن» — ئىسرائىل پادىشاھلىرى «مۇقەددەس ماي» بىلەن، يەنى «مەسىھ قىلىنىشى» بىلەن پادىشاھ قىلىنغان. مۇشۇ «ماي» خۇدا ئىسرائىل پادىشاھلىرىغا بەرگەن ۋەدىلىرىنى بىلدۈرۈشى مۇمكىن.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «سېنىڭ سەمرىپ كەتكىنىڭ ئۈچۈن، بويۇنتۇرۇق سۇندۇرۇلۇپ يوقىتىلىدۇ».

31 مادمەناھ بولسا قاچتى؛
گېبىمدىكىلەر بەدەر قاچتى؛
32 شۇ كۈن ئۆتمىگۈچە ئۇلار نوب دۆڭىدە توختاپ قالىدۇ؛
ئاشۇ يەردە ئۇ زىئون قىزىنىڭ تېغىغا،
يەنى يېرۇسالېمدىكى دۆڭگە قاراپ مۇشتىنى ئويىنىتىدۇ.[135]

ئاسۇرىيە يوقىلىدۇ، «ئىممانۇئېل» تۇغۇلىدۇ

33 مانا، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار چوڭ شاخلارنى شىددەت بىلەن كېسىۋېتىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئېگىز ئۆسكەنلەر كېسىپ يىقىتىلىدۇ؛
ھالى ئۇستۇنلەر پەسلەشتۈرۈلىدۇ.
34 ئۇ تۆمۈر قوراللار بىلەن ئورمانلىقنىڭ باراقسان يەرلىرىنى كېسىپ قاقاسلىق قىلىۋېتىدۇ؛
لىۋان[136] بولسا ئۇلۇغ بىرسى تەرىپىدىن[137] يىقىتىلىدۇ.

135 مۇشۇ 28-32-ئايەتلەردە، يەشايا ئاسۇرىيە قوشۇنىنىڭ يېرۇسالېمغا قارىتىدىغان يۈرۈشىنى ئالدىن ئالا بېشارەت بېرىپ بايان قىلىدۇ.
ئايات بولسا يېرۇسالېمدىن 50 كىلومېتر، مىگرون 22 كىلومېتر، مىخماش 11 كىلومېتر يىراقتا؛ مىخماش داۋانىدىن ئۆتۈپ، گېباغا كېلىدۇ. گېبا يېرۇسالېمدىن 10 كىلومېتر، «سائۇلنىڭ يۇرتى گىبېئاھ» 5 كىلومېتر، گاللىم 4.5 كىلومېتر، لائىش 4 كىلومېتر، ئاناتوت 3 كىلومېتر، مادمەناھ 1:5 كىلومېتر، گېبىم 800 مېتر، نوب تېغى بولسا پەقەت يېرۇسالېمدىكى سېپىلدىن 200 مېتر يىراقلىقتا. قوشۇن «گېبادا قونۇپ قالىدۇ» ــ ئەسلىدە مىخماشتا قونۇشقا (بىخەتەر بولۇش ئۈچۈن) توغرا كېلەتتى، بىراق ئۇلار ئۆزلىرىگە تولىمۇ ئىشەنچ قىلىپ بىخۇدلۇق بىلەن ئالغا بېسىپ يۈرۈش قىلىدۇ. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى دېگەندىكىدەك يۈز بەردى.
136 لىۋاندىكى كېدار دەرەخلىرى ئوتتۇرا شەرق بويىچە ئەڭ ئېگىز، ھەيۋەتلىك ۋە ئەڭ باراقسان ئۆسىدۇ؛ مۇشۇ ئايەتتە «لىۋان» ئاسۇرىيەنىڭ ھەيۋەتلىك كۈچ-قۇدرىتىنى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھاكاۋۇرلۇقىنى كۆرسىتىدۇ. باشقا يەرلەردە بولسا، ئۇ ھامان ھاكاۋۇر كىشىلەرنى بىلدۈرىدۇ.
137 «ئۇلۇغ بىرسى تەرىپىدىن»: 37-باب، 36-ئايەتنى كۆرۈڭ.

11

1 ۋە بىر تال نوتا يەسسەنىڭ دەرىخىنىڭ كۆتىكىدىن ئۈنۈپ چىقىدۇ[138]؛
ئۇنىڭ يىلتىزىدىن ئۈنۈپ چىققان بىر شاخ كۆپ مېۋە بېرىدۇ.
2 ۋە پەرۋەردىگارنىڭ روھى،
يەنى دانالىقنىڭ ۋە يورۇتۇشنىڭ روھى[139]،
نەسىھەت ۋە كۈچ-قۇدرەتنىڭ روھى،
بىلىم ۋە پەرۋەردىگاردىن ئەيمىنىشنىڭ روھى ئۇنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ تۇرىدۇ؛
3 ئۇنىڭ خۇرسەنلىكى بولسا پەرۋەردىگاردىن ئەيمىنىش ئىبارەت بولىدۇ؛
ئۇ كۆزى بىلەن كۆرگىنىگە ئاساسەن ھۆكۈم چىقارمايدۇ،
ياكى قۇلىقى بىلەن ئاڭلىغىنىغا ئاساسەن كېسىم قىلمايدۇ.
4 ئۇ نامراتلارغا ھەققانىيلىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ،
يەر يۈزىدىكى مىسكىن-مۆمىنلەر ئۈچۈن ئادالەت بىلەن كېسىم قىلىدۇ.
ئۇ جاھاننى ئاغزىدىكى زاكون تايىقى بىلەن ئۇرىدۇ،
رەزىللەرنى لەۋلىرىدىن چىققان نەپەسى بىلەن ئۆلتۈرىدۇ.
5 ئۇنىڭ بەلۋېغى ھەققانىيلىق،
چاتراقلىقى[140] بولسا سادىقلىق بولىدۇ[141].
6 بۆرە بولسا قوزا بىلەن بىللە تۇرىدۇ،

138 يەسسە بولسا داۋۇت پادىشاھنىڭ ئاتىسى. ئىبرانىيلار قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ داۋۇتنىڭ ئەۋلادىدىن بولىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلەتتى. بىراق مۇشۇ يەردە قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ ھەم داۋۇتنىڭ ئەۋلادى ھەم «يەسسەنىڭ يىلتىزى»مۇ (10:11نى كۆرۈڭ) بايان قىلىنىدۇ! بۇ ئىش پەقەت ئىنجىلدىلا چۈشەندۈرۈلگەن (مەسىلەن، «لۇقا» 20:41-44).
مۇشۇ ئايەتلەردە يەنە، مەسىھ «يەسسەنىڭ دەرىخىنىڭ كۆتىكىدىن» چىقىدۇ، دېيىلىدۇ. شۇڭا مەسىھ داۋۇت پادىشاھنىڭ خاندانلىقى ھەيۋەتلىك مەزگىلىدە ئەمەس، بەلكى مىسكىن مەزگىلىدە تۇغۇلىدۇ، دېگەن بېشارەت بېرىلىدۇ.
139 «يورۇتۇش روھى» — ئادەمگە چۈشىنىش قابىلىيىتىنى ئاتا قىلىدىغان روھتۇر.
140 «چاتراقلىق» — ئادەمنىڭ چاترىقىغا يۆگەپ كىيىلىدىغان ئىچكى كىيىم. «ئۇنىڭ بەلۋېغى» — ئىبرانىي تىلىدا «ئۇنىڭ بۆرەكلىرىگە باغلانغۇچى» دېيىلگەن. ئىبرانىي تىلىدا بۆرەكلەر ئادەمنىڭ چوڭقۇر ئوي-پىكىرلىرى ۋە ۋىجدانىنى بىلدۈرىدۇ.
141 دېمەك، ئىچ كىيىملەر بەدەنگە چاپلاشقىنىدەك، ھەققانىيلىق ۋە سادىقلىق ئۇنىڭدىن ھېچ ئايرىلمايدۇ، ئۇنىڭغا ئىنتايىن يېقىن بولىدۇ.

يىلپىز ئوغلاق بىلەن بىللە،
موزاي، ئارسلان ۋە بورداق كالا بىلەن بىللە ياتىدۇ؛
ئۇلارنى يېتىلىگۈچى كىچىك بىر بالا بولىدۇ.
7 كالا ئېيىق بىلەن بىللە ئوزۇقلىنىدۇ،
ئۇلارنىڭ بالىلىرى بىللە يېتىشىدۇ،
شىر بولسا كالىدەك سامان يەيدۇ.
8 ئەممەيدىغان بالا كوبرا يىلاننىڭ تۆشۈكىگە يېقىن ئوينايدۇ،
ئەمچەكتىن ئايرىلغان بالا قولىنى زەھەرلىك يىلاننىڭ ئۇۋىسىغا تىقىدۇ؛
9 مېنىڭ مۇقەددەس تېغىمنىڭ ھەممە يېرىدە ھېچ زىيانكەشلىك بولمايدۇ؛
ھېچ بۇزغۇنچىلىق بولمايدۇ؛
چۈنكى خۇددى سۇلار دېڭىزنى قاپلىغاندەك،
پۈتكۈل جاھان پەرۋەردىگارنى بىلىش-تونۇش بىلەن قاپلىنىدۇ.
10 شۇ كۈندە «يەسسەنىڭ يىلتىزى» ھەرقايسى ئەل-مىللەتلەر ئۈچۈن تۇغ سۈپىتىدە كۆتۈرۈلۈپ تۇرىدۇ؛
بارلىق ئەللەر ئۇنى ئىزدەپ كېلىپ يىغىلىدۇ؛
ۋە ئۇ ئارامگاھقا تاللىغان جاي شان-شەرەپكە تولىدۇ.
11 شۇ كۈنى رەب ئىككىنچى قېتىم[142] ئۆز خەلقىنىڭ ساقلانغان قالدىسىنى قايتۇرۇش ئۈچۈن، يەنى ئاسۇرىيە، مىسىر، پاتروس، كۇش، ئېلام، شىنار، خامات ۋە دېڭىزدىكى يىراق ئاراللاردىن قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۆز قولىنى يەنە ئۇزارتىدۇ.[143]
12 ئۇ ئەللەرنى چاقىرىش ئۈچۈن بىر تۇغ كۆتۈرىدۇ؛ شۇنداق قىلىپ ئۇ

142 «ئىككىنچى قېتىم» ــ بىرىنچى قېتىمقى بولسا بەلكىم بابىلدا (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 540-يىلى) بولىدۇ. بىراق يەشايا مۇشۇ يەردە ئاخىرقى زامانلاردا بولىدىغان بىر «قايتىش» توغرىسىدا سۆزلەيدۇ. بەزى ئالىملار «بىرىنچى قېتىمقى» قايتىشمۇ دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا بولۇشى كېرەك، شۇڭا يەشايا ئىككى «چوڭ قايتىش» توغرۇلۇق بېشارەت قىلىدۇ، دەپ قارايدۇ.
143 ئاسۇرىيە ۋە مىسىر ئاشۇ دەۋردىكى ئەڭ كۈچلۈك دۆلەتلەر ئىدى؛ پاتروس ۋە كۇش مىسىرنىڭ جەنۇبىي تەرىپىدە (ھازىرقى ئېفىئوپىيە)، ئېلام ۋە شىنار شەرق تەرىپىدە (ئاسۇرىيەدىن يىراق)، خامات ئىراقنىڭ شىمال تەرىپىدە ئىدى. دېڭىزدىكى ئاراللارغا ئوتتۇرا دېڭىزنىڭ غەربى ئارقىلىق ئۆتكىلى بولىدۇ. دېمەك، مەيلى كۈچلۈك، مەيلى ئاجىز دۆلەتلەر بولسۇن، ئاخىرقى زاماندا خۇدا ئۆز خەلقىنى ھەر تەرەپتىن چاقىرىپ يىغىدۇ.

يەر يۈزىنىڭ چەت-چەتلىرىدىن ئىسرائىلنىڭ غېرىبلىرىنى جەم قىلىپ،
يەھۇدادىن تارقىلىپ كەتكەنلەرنى يىغىدۇ.
13 شۇنىڭ بىلەن ئەفرائىمغا[144] بولغان ھەسەتخورلۇق يوقايدۇ،
يەھۇدانى خارلىغانلارمۇ ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ؛
ئەفرائىم يەھۇداغا ھەسەت قىلمايدۇ،
يەھۇدا بولسا ئەفرائىمنى خورلىمايدۇ.
14 بىراق ئۇلار غەرب تەرەپتە فىلىستىيلەرنىڭ مۈرىسىگە ئۇچۇپ چۈشىدۇ؛
ئۇلار بىرلىكتە شەرقتىكى خەلقلەردىن ئولجا ئالىدۇ؛
ئۇلار ئېدوم ۋە موئاب ئۈستىگە قوللىرىنى ئۇزارتىدۇ؛
ئاممونىيلارمۇ ئۇلارغا بېقىنىدۇ.
15 پەرۋەردىگار مىسىردىكى دېڭىزنىڭ «تىلى»نى[145] يوق قىلىدۇ؛
ئۇ كۈچلۈك پىژغىرىن شامال بىلەن ئەفرات دەرياسىنىڭ ئۈستىگە قولىنى بېغىرلىتىپ ئۇچۇرىدۇ،
ئۇنى ئادەم ئايىغى قۇرۇق ھالدا مېڭىپ ئۆتكۈدەك يەتتە ئېرىق قىلىپ ئۇرىدۇ؛
16 شۇنىڭ بىلەن ئۆز خەلقىنىڭ قالدىسى ئۈچۈن،
مىسىردىن چىققان كۈنىدە ئىسرائىل ئۈچۈن تەييارلىغان يولغا ئوخشاش،
ئاسۇرىيەدە قالغانلار ئۈچۈن ئاشۇ يەردىن كېلىدىغان بىر كۆتۈرۈلگەن ئېگىز يول بولىدۇ.

ئىسرائىلنىڭ ئاخىرقى زاماندىكى بىر ناخشىسى

12

1 — ۋە شۇ كۈنى سەن: —
— ئى پەرۋەردىگار، مەن سېنى مەدھىيىلەيمەن؛
سەن ماڭا غەزەپلەنگىنىڭ بىلەن،
غەزىپىڭ مەندىن يۆتكىلىپ كەتتى،
ۋە سەن ماڭا تەسەللى بەردىڭ.

144 ئەفرائىم ئىسرائىلنىڭ «شىمالىي پادىشاھلىقى»غا، يەھۇدا «جەنۇبىي پادىشاھلىقى»غا ۋەكىللىك قىلىدۇ.
145 مۇشۇ يەرلەرنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن خەرىتىنى كۆرۈڭ.

2 مانا، تەڭرى مېنىڭ نىجاتىمدۇر؛
مەن ئۇنىڭغا تايىنىمەن، قورقمايمەن،
ياھ(146) پەرۋەردىگار مېنىڭ كۈچۈم ۋە ناخشامدۇر؛
ئۇ يەنە مېنىڭ نىجاتىم بولدى، ــ دەيسەن.
3 ــ شادلىق بىلەن سىلەر نىجاتلىق قۇدۇقلىرىدىن سۇ تارتىسىلەر.
4 شۇ كۈندە سىلەر: ــ
«پەرۋەردىگارغا رەھمەت ئېيتىڭلار،
ئۇنىڭ نامىنى چاقىرىپ نىدا قىلىڭلار؛
ئۇنىڭ ئەمەللىرىنى خەلقلەر ئارىسىدا ئايان قىلىڭلار،
ئۇنىڭ نامىنىڭ زور ئابرۇيى تاپقانلىقىنى جاكارلاڭلار.
5 پەرۋەردىگارغا كۈيلەر ئېيتىڭلار،
چۈنكى ئۇ ئۇلۇغ ئىشلارنى قىلغان؛
مانا بۇ پۈتكۈل جاھانغا ئايان قىلىنسۇن!
6 زىئوندىكىلەر، تەنتەنە قىلىپ جار سېلىڭلار؛
چۈنكى ئاراڭلاردا تۇرغان ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى بۈيۈكتۇر!» ــ دەيسىلەر.

بابىلنىڭ ۋەيران قىلىنىشى

13 1 ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا كۆرگەن، شۇنداقلا ئۇنىڭغا يۈكلەنگەن بابىل توغرىسىدىكى ۋەھيي(147): ــ
2 بابىل ئاقسۆڭەكلىرىنىڭ قوۋۇقلاردىن ئۆتۈپ كىرىشى ئۈچۈن،

146 مۇقەددەس كىتابنىڭ مۇشۇ تەرجىمىسىدە بىز خۇدانىڭ «ياھۋەھ» ياكى «جەخوۋاھ» دېگەن نامىنى ئادەتتە «پەرۋەردىگار» دەپ تەرجىمە قىلدۇق. «ياھ» بولسا «ياھۋەھ» دېگەن بۇ نامنىڭ قىسقارتىلغان شەكلىدۇر.
147 «يۈكلەنگەن ۋەھيي» ــ ئىبرانيي تىلىدا «ماسسا» دېگەن بىر سۆز بىلەنلا ئىپادىلىنىدۇ. ئۇ «ئادەمنى قورقۇنچقا سالىدىغان ۋەھيي» ھەم «پەيغەمبەرنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەن بىر ۋەزىپە» دېگەن ئىككى مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇشى مۇمكىن. مۇشۇ بابتىكى بېشارەتلەر بەلكىم «ئاخىرقى زامانىدىكى بابىل»نى كۆرسىتىشى مۇمكىن. بىراق 17ـ22ـئايەتلەر قەدىمكى دۇنيادىكى بابىلنىڭ پارس ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن ۋەيران قىلىنىشىدا ئاساسەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان.

قاقاس تاغ ئۈستىدە تۈغ[148] كۆتۈرۈڭلار،
ئۇلارنى يۇقىرى ئاۋازدا چاقىرىڭلار،
قولۇڭلارنى پۇلاڭلىتىپ ئىشارەت قىلىڭلار.
3 مەن بولسام، مەخسۇس تاللىغانلىرىمغا بۇيرۇق چۈشۈرگەنمەن،
ئۆز پالۋانلىرىمنى، يەنى تەكەببۇرلۇقتىن ياياراپ كەتكەن ئادەملىرىمنى غەزىپىمنى بەجا كەلتۈرۈشكە چاقىردىم.[149]
4 ئاڭلاڭلار، بۈيۈك بىر ئەلنىڭ ئادەملىرىدەك توپ-توپ ئادەملەرنىڭ تاغلاردا ياڭراتقان قىيقاس-سۈرەنلىرىنى،
ھەممە ئەل-يۇرتلار ۋە پادىشاھلىقلار جەڭگە يىغىلىپ دولقۇنلاتقان قايناm-تاشقىنلىقنى!
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار قوشۇنلارنى جەڭگە يىغىدۇ.
5 ئۇلار، يەنى پەرۋەردىگار ۋە ئۆز غەزىپىنىڭ قوراللىرى،
يىراق يۇرتتىن، ھەتتا ئاسمانلارنىڭ قەرىدىنمۇ پۈتكۈل جاھاننى ھالاك قىلىشقا كەلگەن.[150]
6 پەرياد چېكىپ ھۆۋلاڭلار!
چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى يېقىنلاشتى؛
ئۇ ھەممىگە قادىردىن كېلىدىغان ھالاكەتتەك كېلىدۇ.

148 تاغ قاقاس-قۇرۇق بولسا، تۇغ ئېنىق كۆرۈنىدۇ. تۇغنىڭ ئۆزى جەڭگە چاقىرىدىغان ئىشارەتتۇر.
149 «مەخسۇس تاللىغانلىرىم» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا «مۇقەددەسلىرىم» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. «مۇقەددەس» ئادەتتە «پاك، خۇداغا مەنسۇپ» دېگەن مەنىدە. بىراق مۇشۇ يەردە بەلكىم «خۇدا ئۆزىنىڭ مەخسۇس مەقسىتى ئۈچۈن (مەيلى ئۆزلىرى بىلسۇن، بىلمىسۇن) ئايرىم قىلغانلار» دېگەن مەنىدە. ئايەتنىڭ ئىككىنچى قىسمىدا ئوخشاشلا، مۇشۇ دۇنيادىكى تەكەببۇر ئادەملەرنى خۇدا ئۆز مەقسىتىنى بەجا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، جۈملىدىن ئۇلارنىڭ بىر-بىرىنى يوقىتىش، شۇنداقلا پۈتكۈل رەزىل دۇنيانى ھالاك قىلىشى ئۈچۈن ئىشلىتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ (11-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ).
150 «يىراق يۇرتتىن» — دېمەك، پەلەستىندىن يىراق. مۇشۇ «دۇنيادىكى ئەڭ ئاخىرقى ئۇرۇش»، پەلەستىندە ۋە پەلەستىن ئەتراپىدىكى تاغلار ئۈستىدە يۈز بېرىدىغانلىقى كۆرۈنىدۇ. خۇدا قوراللىرىنى «ئاسماننىڭ قەرىدىنمۇ» چاقىرىدۇ — بۇ جەڭلەرگە پەرىشتىلەرمۇ قاتنىشىدىغان ئوخشايدۇ.

7 بۇنىڭدىن ھەربىر قول بوشىشىپ كېتىدۇ،
ھەممە ئادەمنىڭ يۈرىكى ئېرىپ كېتىدۇ.
8 ئۇلار ۋەھىمىگە چۈشىدۇ؛
ئازاب-ئوقۇبەت ۋە قايغۇ-ھەسرەت ئۇلارنى قاپلايدۇ،
تولغىقى تۇتقان ئايالدەك ئۇلار تولغىنىپ كېتىدۇ،
ئۇلار بىر-بىرىگە ۋەھىمە ئىچىدە تىكىلىپ قارىشىدۇ؛
يۈزلىرى بولسا يالقۇندەك قىزىرىپ كېتىدۇ.(151)
9 مانا پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى كېلىدۇ،
شۇ كۈن جىمى يەر-جاھاننى ۋەيران قىلىشقا،
رەھىمسىز بولۇپ، غەزەپ ۋە قەھر بىلەن تولغاندۇر؛
ئۇ گۇناھكارلارنى جاھاندىن يوقىتىدۇ.
10 چۈنكى ئاسماندىكى يۇلتۇزلار ھەم يۇلتۇز تۈركۈملىرى نۇرىنى بەرمەيدۇ؛
قۇياش بولسا چىقىپلا قاراڭغۇلىشىدۇ،
ئايمۇ ھېچ يورۇمايدۇ.
11 مەن دۇنيانى رەزىللىكى ئۈچۈن،
قەبىھلەرنى گۇناھلىرى ئۈچۈن جازالايمەن؛
ھاكاۋۇرلارنىڭ تەكەببۇرلۇقىنى تۈگەل يوقىتىمەن؛
زوراۋانلارنىڭ كىبىرلىرىنى پەس قىلىمەن.
12 مەن ئىنسانلارنى ساپ ئالتۇندىن ئاز قىلىمەن،
ئادەمنى ھەتتا ئوفىردىكى ئالتۇندىن(152) ئاز قىلىمەن.
13 شۇڭا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپىدە،
ئۇنىڭ قاينىغان قەھرلىك كۈنىدە،
مەن خۇدا ئاسمانلارنى تەۋرىتىمەن،
يەر بولسا ئۆز ئورنىدىن يۆتكىلىدۇ؛
14 شۇڭا ئوۋلانغان بىر جەرەندەك،
ھېچكىم يىغمايدىغان بىر پادىدەك،

151 «يۈزلىرى....قىزىرىپ...» — بەلكىم شەرمەندە بولغانلىقىدىن بولغان.
152 ئوفىر رايونىدىكى ئالتۇن ئىنتايىن ئاز ئۇچرايدىغان، سۈپەتلىك ئالتۇن دەپ قارىلاتتى.

ھەربىرسى ئۆز ئەل-جامائىتىنى ئىزدەپ كەتمەكچى بولىدۇ،
ھەربىرى ئۆز يۇرت-ماكانىغا قاچماقچى بولىدۇ؛
15 قېچىپ تۇتۇلغانلارنىڭ ھەممىسى سانجىپ ئۆلتۈرۈلىدۇ؛
ئەسىرگە چۈشكەنلەرمۇ قىلىچلىنىدۇ.
16 ئۇلارنىڭ بالىلىرىمۇ كۆز ئالدىدا پارە-پارە قىلىنىدۇ؛
ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىدۇ،
ئاياللىرىمۇ ئاياغ ئاستى قىلىنىدۇ.
17 مانا، مەن ئۇلارغا قارشى تۇرۇشقا مېدىئالىقلارنى قوزغايمەن،[153]
ئۇلار كۈمۈشلەرگە ھېچ قارىمايدۇ،
ئالتۇندىن بولسا ئۇلار زوق ئالمايدۇ.
18 ئۇلارنىڭ ئوقيالىرى يىگىتلەرنى ئۆتمە-تۆشۈك قىلىۋېتىدۇ،
ئۇلار بالىياتقۇنىڭ مېۋىسىگە[154] ھېچ رەھىم قىلمايدۇ،
كۆزلىرى بالىلارنى ھېچ ئايىمايدۇ.
19 پادىشاھلىقلارنىڭ گۆھىرى،
كالدىيلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان گۈزەللىكى بولغان بابىل بولسا،
خۇدانىڭ سودوم ۋە گوموررا شەھەرلىرىنى[155] ئۆرۈۋەتكىنىگە ئوخشاش بولىدۇ.
20 ئۇ يەردە ھېچكىم ھەرگىز تۇرمايدۇ،
دەۋردىن-دەۋرگىچە ئۇ ئادەمزاتسىز قالىدۇ.
ئەرەبلەر بولسا شۇ يەردە چېدىر تىكمەيدۇ،
مالچىلار پادىلىرىنى شۇ يەردە ياتقۇزمايدۇ.
21 بىراق چۆل-باياۋاندىكى جانىۋارلار شۇ يەردە قونىدۇ،

---

153 بېشارەتنىڭ تېمىسى بابىللىقلارغا يېنىپ كېلىدۇ. يۇقىرىقى ئايەتلەر (2-16)، شۈبھىسىزكى، پەقەت بابىلنىلا ئەمەس، بەلكى ئاخىرقى زاماندىكى «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»دىكى پۈتۈن دۇنيانى كۆرسىتىدۇ.
مېدىئالىقلار «كۈمۈشلەر.... ئالتۇنلار»غا قىزىقمايدۇ ــ دېمەك، ئۇلارنى ھۇجۇم قىلىشتىن توختىتىش ئۈچۈن پۇل بېرىش كار قىلمايدۇ.

154 «بالىياتقۇنىڭ مېۋىسى» ــ قورساقتىكى تۆرەلمىنى ياكى كىچىك بوۋاقنى كۆرسىتىدۇ.

155 «سودوم ۋە گوموررا» ــ قەدىمكى زاماندىكى ئىككى رەزىل شەھەر. خۇدا ئۇلارنى ئوت بىلەن ۋەيران قىلغان. «يار.» 19-بابنى كۆرۈڭ.

ئۇلارنىڭ خاراب ئۆيلىرىگە هۇۋلايدىغان مەخلۇقلار[156] تولىدۇ،
هوۋقۇشلار شۇ يەردە ماكانلىشىدۇ،
«ئۆچكە جىن»لار[157] سەكرەپ ئويناقلىشىدۇ.
22 ياۋايى ئىتلار قەلئە-قورغانلاردا،
چىلبۆرىلەر ئۇنىڭ ھەشەمەتلىك ئوردىلىرىدا هۇۋلىشىدۇ،
بەرھەق، ئۇنىڭ ۋاقتى توشۇشقا ئاز قالدى،
ئۇنىڭ كۈنلىرى ئۇزۇنغا بارمايدۇ.

بابىلنىڭ يىقىلىشى بىلەن ئىسرائىل خۇدانىڭ رەھىمنى كۆرىدۇ. بابىلنىڭ پادىشاھىنىڭ تەھتىساراغا چۈشۈشى

14 1 چۈنكى پەرۋەردىگار ياقۇپقا رەھىمدىللىك كۆرسىتىدۇ،
يەنە ئىسرائىلنى تاللايدۇ[158]؛
ئۇ ئۇلارنى ئۆز يۇرت-زېمىنىدا ماكانلاشتۇرىدۇ.
شۇنىڭ بىلەن يات ئادەملەر ئۇلار بىلەن بىرلىشىپ،
ياقۇپ جەمەتىگە قوشۇلىدۇ. 2 ھەرقايسى ئەل-مىللەتلەر ئۇلارنى ئېلىپ
ئۆز يۇرتىغا ئاپىرىدۇ؛
ئىسرائىل جەمەتى بولسا پەرۋەردىگارنىڭ زېمىنىدا ئۇلارغا قۇل ۋە دېدەك
سۈپىتىدە ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ؛
ئۇلار ئۆزلىرىنى تۇتقۇن قىلغانلارنى تۇتىدۇ؛
ئۆزلىرىنى ئەزگەنلەرنىڭ ئۈستىدىن ئىدارە قىلىدۇ.
3 ۋە شۇنداق بولىدۇكى،

156 «هۇۋلايدىغان مەخلۇقلار» ياكى ــ «هوۋقۇش-مۈشۈكياپىلاقلار».
157 «ئۆچكە جىنلار» ــ مۇشۇ جىنلار بەلكىم ئۆچكە شەكلىدە بولۇشى مۇمكىن.
158 ئوقۇرمەنلەر تەۋراتتىكى «يارىتىلىش» دېگەن قىسمىنى ئوقۇغان بولسا ئېسىدە بار بولىدۇكى، خۇدا ھەزرىتى ياقۇپنىڭ ئىسمىنى «ئىسرائىل»غا ئۆزگەرتكەن. يەھۇدىي خەلقى (ئىسرائىللار) ياقۇپنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ئىبارەت. شۇڭا «يەشايا» كىتابىدا، «ياقۇپ» ياكى «ئىسرائىل» ئادەتتە يەھۇدىيلار، يەنى ئىسرائىل خەلقىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر تېكىست ھەزرىتى ياقۇپ (ئىسرائىل)نىڭ ئۆزىنى كۆرسەتكەن بولسا، ئىزاھات بېرىمىز.

پەرۋەردىگار سىلەرگە ئازابتىن، ساراسىمىدىن ۋە ئەسىر بولۇپ مەجبۇرلانغان مۇشەققەتلىك قۇللۇقتىن ئارام بەرگەن كۈندە،

4 سىلەر بابىل پادىشاھى توغرىسىدا مۇنداق ماقال-تەمسىلنى ئېيتىسىلەر: —
«قارا، بۇ جازانخور قانداق ھالاك بولدى،
تالان-تاراج قىلىپ ئالتۇن توپلىغۇچى قانداق يوقالدى!
5 پەرۋەردىگار رەزىللەرنىڭ ھاسىسىنى،
ھاكىملارنىڭ زاكون تايىقىنى،
6 يەنى خەلق-مىللەتلەرنى ئاچچىقى بىلەن ئۈزلۈكسىز ئۇرغاننى،
ئەللەرگە غەزەپ قىلىپ تىزگىنسىز زىيانكەشلىك قىلغاننى سۇندۇرۇۋەتتى.
7 پۈتكۈل يەر يۈزى ئارام تېپىپ تىنچلىنىدۇ؛
ئۇلار ناخشا ئېيتىپ تەنتەنە قىلىدۇ.
8 قارىغايلار بولسا ھالىڭدىن شادلىنىدۇ،
لىۋاندىكى كېدىرلارمۇ[159]: — «سەن گۆرۈڭدە ياتقۇزۇلغاندىن كېيىن،
ھېچبىر كەسكۈچى بىزنى قورقاتمايدۇ!» — دەيدۇ.
9 سەن چۈشۈشۈڭ بىلەن تەھتىسارادىكىلەر سېنى قارشى ئېلىشقا ساراسىمە بولۇپ كېتىدۇ؛
سەن ئۈچۈن ئۆلۈكلەرنىڭ روھلىرى،
جاھاندىكى جىمىكى «ئۆچكە جىنلار» قوزغىلىدۇ؛
ئەللەرنىڭ ھەممە پادىشاھلىرى تەختلىرىدىن تۇرغۇزۇلىدۇ؛
10 ئۇلارنىڭ ھەممىسى ساڭا قاراپ مۇنداق دەيدۇ: —
«سېنىڭ ھالىڭمۇ بىزلەرنىڭكىدەك بوشاپ كەتتىمۇ؟[160]
بىزگە ئوخشاش بولۇپ قالدىڭمۇسەن؟!»

---

159 «قارىغايلار» ۋە «كېدىرلار» شۈبھىسىزكى، ھەرخىل پادىشاھلار ياكى پادىشاھلىقلارنى كۆرسىتىدۇ. كېدىر دەرىخى بولسا يوغان، ئىنتايىن چىرايلىق دەرەخ بولۇپ، ئۇلۇغ پادىشاھلارنى ياكى پادىشاھلىقلارنى بىلدۈرىدۇ.

160 خۇداغا ئېتىقاد قىلمىغان، تەھتىسارادا ياتقان ئۆلۈكلەرنىڭ روھلىرىنىڭ ئەھۋالى مۇشۇ يەردە ئايان قىلىنىدۇ. ئۇلار بۇ ئالەمدىكىلەرگە ھېچقانداق ياردەم بېرەلمەيدۇ؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ ھالى ئاللىقاچان «بوشاپ كەتكەن» بولىدۇ.

11 سېنىڭ شانۇ-ھەيۋىتىڭ چىلتارلىرىڭنىڭ ئاۋازلىرى بىلەن بىللە تەھتىساراغا چۈشۈرۈلۈپ تۈگىدى؛
ئاستىڭدا چىۋىن قۇرتى مىژىلداپ كېتىدۇ،
ئۈستۈڭنى سازاڭلار قاپلاپ كېتىدۇ.
12 ئى چولپان، سەھەر بالىسى،[161]
سەن قانداق قىلىپ ئاسماندىن يىقىلىپ چۈشكەنسەن!
ئى تېخى ئۆتكەندىلا ئەللەرنى يەرگە يىقىتقۇچى،
سەن يەر يۈزىگە تاشلىۋېتىلدىڭ[162]!
13 سەن ئەسلىدە كۆڭلۈڭدە: ــ «مەن ئاسمانلارغا چىقىمەن،
تەختىمنى خۇدانىڭ يۇلتۇزلىرىدىن ئۈستۈن قىلىمەن؛
مەن جامائەتنىڭ تېغىدا،
يەنى شىمال تەرەپلەردىمۇ ئولتۇرىمەن[163]؛
14 مەن بۇلۇتلارنىڭ[164] ئېگىز جايلىرىدىن يۇقىرىغا ئۆرلەيمەن؛
ھەممىدىن ئالىي بىلەن تەڭ بولىمەن!» ــ دېدىڭ.
15 ھالبۇكى سەن تەھتىساراغا،
چوڭقۇر ھاڭنىڭ تەگلىرىگە چۈشۈرۈلدۈڭ».
16 سېنى كۆرگەنلەر ساڭا يېقىندىن سىنچىلاپ قاراپ: ــ
«جاھاننى زىلزىلىگە كەلتۈرگەن، پادىشاھلىقلارنى تىترەتكەن ئادەم مۇشۇمىدۇ؟

161 مۇشۇ ئايەتلەردىكى بېشارەتلەردە، كۆرۈنگەن مەنزىرە بابىل پادىشاھىدىن دەججال ۋە دەججالنىڭ كەينىدىكى كۈچ-يۆلەنچۈكى بولغان شەيتانغا يۆتكىلىدۇ. دەججال بەلكىم كەلگۈسىدە بابىلنىڭ پادىشاھىمۇ بولىدۇ. شەيتاننىڭ ئەسلىدە چىرايلىق، كۈچلۈك، پارلاق بىر پەرىشتە، يەنە «چولپان» بولغانلىقى كۆرۈنىدۇ. مۇشۇ ئايەتلەردىمۇ يۇلتۇزلار ۋە پەرىشتىلەرنىڭ بىر-بىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغانلىقى كۆرۈنىدۇ.
162 ئىبرانىي تىلىدا «كېسىۋېتىلدىڭ».
163 «جامائەتنىڭ تېغىدا»، «شىمال تەرەپلەردە» بەلكىم پەرىشتىلەرنىڭ ساماۋى جامائىتىنى ياكى ئىسرائىلنىڭ جامائىتىنى بىلدۈرىدۇ ــ دېمەك، شەيتان خۇداغا مەنسۇپ بولغان جامائەتنىڭ تېگىشلىك ئىبادىتىنى ئۆزىگە قارىتىۋېلىشقا قىزىقىدۇ.
164 13- ۋە 14-ئايەتتىكى «يۇلتۇزلار» ۋە «بۇلۇتلار» بەلكىم پەرىشتىلەر، ئاسماندىكى ساماۋى قوشۇنلارنى كۆرسىتىدۇ.

17 يەر يۈزىنى چۆل-باياۋان قىلىپ،
ئۇنىڭدىكى شەھەرلەرنى غۇلاتقان،
تۇتقان ئەسىرلەرنى ئۆز يۇرتىغا ھېچ قويۇپ بەرمىگەن مۇشۇمىدۇ؟» — دېيىشىدۇ.
18 مانا ئەللەرنىڭ شاھلىرى بىرمۇ قالماي «شان-شەرەپ»تە، قاراڭغۇلۇقتىكى ئۆز ئۆيىدە[165] يېتىشىدۇ،
19 بىراق سەن كەمسىتىلگەن چىرىگەن بىر شاخ كەبى،
ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ دۆۋىسى ئاستىدا،
قىلىچ بىلەن سانجىلغان، ھاڭنىڭ تەھتىگە[166] چۈشىدىغانلارغا ئوخشاش،
ئاياغ ئاستىدا دەسسەپ-چەيلەنگەن ئۆلۈكتەك،
ئۆز گۆرۈڭدىن مەھرۇم بولۇپ تاشلىۋېتىلدىڭ.
20 سەن ئاشۇ پادىشاھلار بىلەن بىرگە دەپنە قىلىنمايسەن،
چۈنكى ئۆز يۇرتۇڭنى ۋەيران قىلغانسەن،
ئۆز خەلقىڭنى ئۆلتۈرۈۋەتكەنسەن؛
رەزىللىك قىلغۇچىلارنىڭ نەسلى ھەرگىز يەنە تىلغا ئېلىنمايدۇ.
21 ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ قەبىھلىكلىرى تۈپەيلىدىن،
ئۇنىڭ ئوغۇللىرىنى قەتل قىلىشقا تەييار قىلىڭلار؛
شۇنداق قىلغاندا، ئۇلار ئورنىدىن تۇرۇپ يەر-جاھاننى ئىشغال قىلمايدۇ،
يەر يۈزىنى شەھەرگە توشقۇزۇۋېتەلمەيدۇ[167].
22 چۈنكى مەن ئۇلارغا قارشى چىقىمەن،
— دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار،
— مەن بابىلدىن ئۇنىڭ نامىنى ۋە ئۇنىڭ قالدۇقلىرىنى، نەسىل-پەرزەنتلىرىنى ئۈزۈپ تاشلايمەن، — دەيدۇ پەرۋەردىگار،

---

165 «قاراڭغۇلۇقتىكى ئۆز ئۆيى» ھەم يەر يۈزىدىكى مازارى ھەم تەختىسارادا ياتقان جايىنمۇ كۆرسىتىدۇ.

166 ئىبرانىي تىلىدا «ھاڭنىڭ تاشلىرىغا».

167 مۇشۇ سۆزلەر تۈنجى «بابىل» شەھىرى، يەنى «بابىل مۇنارى» جايلاشقان شەھەر بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ئۇلارنىڭ مەقسىتى ئۆزلىرىنىڭ نامىنى چوڭ كۆرسىتىپ، ئۆز شەھىرىنى پۈتكۈل يەر-زېمىننى باشقۇرىدىغان قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى («يار.» 11-بابنى كۆرۈڭ).

23 ــ ۋە ئۇنى ھۆۋقۇشنىڭ[168] ماكانىغا، سازلىقلارغا ئايلاندۇرىمەن؛
ھالاكەت سۈپۈرگىسى بىلەن ئۇنى سۈپۈرۈپ تاشلايمەن،
ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.
24 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق قەسەم ئىچكەنكى،
ــ مەن قانداق ئويلىسام، شۇنداق بولىدۇ؛
قانداق مەقسەتنى كۆڭلۈمگە پۈكسەم، شۇ تىكلىنىدۇ،
25 مەقسىتىم ئۆز زېمىنىمدا ئاسۇرىيەلىكنى قىيما-چىيما قىلىشتىن ئىبارەت؛
ئۆز تاغلىرىمدا[169] ئۇنى دەسسەپ-چەيلەيمەن؛
ئۇ سالغان بويۇنتۇرۇق خەلقىمنىڭ بويىندىن،
ئۇ ئارتقان يۈك مۈرىسىدىن ئېلىپ تاشلىنىدۇ.
26 مانا بۇ پۈتكۈل يەر يۈزى توغرۇلۇق ئىرادە قىلىنغان مەقسەتتۇر،
مانا بۇ بارلىق ئەللەرنىڭ ئۈستىگە ئۇزارتىلغان قولدۇر.
27 پەرۋەردىگار مۇنداق مەقسەتنى پۈككەنىكەن،
كىم ئۇنى توسالىسۇن؟
ئۇنىڭ قولى ئۇزارتىلغانىكەن، كىم ئۇنى ياندۇرالىسۇن؟

فىلىستىيە توغرۇلۇق بىر سۆز

28 ئاھاز پادىشاھ ئۆلگەن يىلىدا مۇنداق ۋەھيي يۈكلەندى: ــ
29 ئى فىلىستىيە، ھەممىڭلار،
«بىزنى ئۇرغان تاياق سۇندى» دەپ شادلانماڭلار؛
چۈنكى يىلاننىڭ يىلتىزىدىن زەھەرلىك بىر يىلان چىقىدۇ،
ئۇنىڭ نەسلى بولسا دەھشەتلىك ئۇچار يىلان بولىدۇ.[170]

---

168 «ھۆۋقۇش» ــ باشقىچە تەرجىمىسى بولۇشى مۇمكىن: ئۇ چوقۇم خىلۋەت جايلاردا تۇرىدىغان بىر جانىۋار.

169 خۇدانىڭ «ئۆز زېمىنى»، «ئۆز تاغلىرى» بولسا ئىسرائىلنىڭ زېمىنى پەلەستىندۇر.

170 ئاھاز ئۆلگەندە، فىلىستىيەلەرنىڭ بەش شەھەر ئىتتىپاقدىشى ئاسۇرىيەگە قارشى يەھۇدا

30 شۇنىڭ بىلەن يوقسۇللارنىڭ تۇنجى بالىلىرى ئوزۇقلىنىدۇ،
مۆمىنلەر بولسا تىنچ-ئامانلىقتا ياتىدۇ؛
بىراق مەن يىلتىزىڭنى ئاچارچىلىق بىلەن يوقىتىمەن
قالغان قىسمىڭمۇ ئۇ تەرەپتىن[171] ئۆلتۈرۈلىدۇ.
31 شۇڭا ئى قوۋۇق، نالە كۆتۈرگىن،
ئى شەھەر، پەرياد چەككىن!
ئى فىلىستىيە، سەن بولساڭ ئېرىپ كەتكەنسەن!
چۈنكى شىمال تەرەپتىن ئىس-تۈتەكلىك بىر تۈۋرۈك ئۆرلەيدۇ[172]؛
ئۇنىڭ يىغىلغان قوشۇنلىرىدا ھېچكىم سەپسىز قالمايدۇ.
32 ئەمدى بۇ ئەلنىڭ ئەلچىلىرىگە[173] قانداق جاۋاب بېرىش كېرەك؟ —
«زىئوننى تىكلىگۈچى پەرۋەردىگاردۇر؛
ئۇنىڭ خەلقى ئىچىدىكى ئېزىلگۈچىلەر ئۇنىڭدىن باشپاناھ تاپىدۇ» —
دېگىن!»

بىلەن بىر ئىتتىپاقنى بەرپا قىلماقچى بولىدۇ. شۇڭا ئۇلار يەھۇدانىڭ يېڭى پادىشاھى ھەزەكىياغا ئەلچىلەرنى ئەۋەتكەن. بېشارەت شۇ چاغدا بېرىلگەن (32-ئايەتنى كۆرۈڭ). يەشايا پەيغەمبەر مۇشۇ بېشارەتتە، ئىتتىپاقلىشىشنى رەت قىلىش، پەقەت پەرۋەردىگارغىلا تايىنىش كېرەك، دېمەكچى (يەنە 32-ئايەتنى كۆرۈڭ).
«تاياق»، يەنى «يىلان» بەلكىم ئاھازنىڭ ئۆزى بولۇشى مۇمكىن. فىلىستىيە ئىسرائىلنىڭ زېمىنىدىن بىر قىسمىنى ئىشغال قىلغانىدى. ئاھاز پادىشاھ بەلكىم ئۇلار بىلەن ئاشۇ زېمىن ئۈستىدىن ئۇرۇشقان بولۇشى مۇمكىن (تەۋراتتىكى «2تار.» 28-بابنى كۆرۈڭ). ئۇنىڭ ئوغلى ھەزەكىيا بولسا فىلىستىيەگە تاقابىل تۇرۇپ ئىسرائىلنىڭ زېمىنىنى قايتۇرۇۋالىدۇ (تەۋراتتىكى «2پاد.» 18-بابنى كۆرۈڭ). شۇڭا ھەزەكىيا بەلكىم بېشارەتتىكى «زەھەرلىك يىلان» بولۇشى مۇمكىن. «دەھشەتلىك ئۇچار يىلان» بولسا، ئەڭ خەتەرلىك يىلان بولۇپ، كەلگۈسىدە ئىسرائىلنى بارلىق دۈشمەنلىرىدىن تولۇق قۇتقۇزىدىغان مەسىھنى كۆرسىتىدۇ.

171 «ئۇ تەرەپتىن» — بەلكىم ئاچارچىلىقتىن.

172 «ئىس-تۈتەكلىك بىر تۈۋرۈك ئۆرلەيدۇ» — بەلكىم دۈشمەن قوشۇنلىرى پۇرقىرىتىدىغان چاڭ-توزاڭلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. مۇشۇ ئايەتنىڭ ئىبرانيي تىلىدىكىسىنى چۈشىنىش تەس.

173 «بۇ ئەلنىڭ ئەلچىلىرى» فىلىستىيلەرنىڭ ئەلچىلىرى بولسا كېرەك.

موئاب توغرۇلۇق بىر بېشارەت

15
1 موئاب توغرىسىدا يۈكلەنگەن ۋەھيي؛
ھالاكەتلىك بىر كەچتىلا، موئابتىكى ئار شەھىرى ۋەيران قىلىنىدۇ؛
ھالاكەتلىك بىر كەچتىلا، موئابتىكى كىر شەھىرى يوق قىلىنىدۇ؛
2 يىغا-زارلار كۆتۈرۈش ئۈچۈن،
مانا ئۇ بۇتخانىسىغا، دىبونغا[174]، شۇنداقلا بارلىق ئېگىزلىكلىرىگە چىقتى؛
موئاب نېبو ۋە مەدەبا شەھەرلىرى ئۈچۈن پەرياد كۆتۈرىدۇ؛
ھەممە باشلار تاقىر كۆرۈنىدۇ،
جىمىكى ساقاللار كېسىلىپ چۈشۈرۈلدى.[175]
3 كوچىلاردا ئۇلار بۆز كىيىدۇ؛
ئۆگزىلىرىدە، مەيدانلىرىدا، ھەربىر ئادەم كۆزياشلىرىنى ياغدۇرۇپ پەرياد كۆتۈرىدۇ.
4 ھەشبونغا، ئېلېئالاھ شەھەرلىرىگە يىغا ئۇلىشىدۇ،
ئاۋازلىرى ياھاز شەھىرىگىمۇ يېتىپ بارىدۇ.
شۇڭا موئابنىڭ ئەسكەرلىرىمۇ نىدا قىلىدۇ؛
ئۇنىڭ ۋۇجۇد-باغرىنى تىترەك باسىدۇ.
5 مېنىڭ قەلبىممۇ موئاب ئۈچۈن يىغا-زار كۆتۈرىدۇ؛
ئۇلارنىڭ قاچقۇنلىرى زوئارغا ھەم ئەگلات-شېلىشىيا-شىجاغا بەدەر قاچىدۇ؛
مانا ئۇلار تويلىشىپ، يىغلىغان پېتى لۇھىتقا چىقىدىغان داۋان يولى بىلەن يۇقىرىغا ماڭىدۇ،
ھوروناىمغا چۈشىدىغان يولدا تۇرۇپ ھالاكەتتىن نالە-زار كۆتۈرىدۇ.
6 چۈنكى نىمرىمدىكى سۇلار قۇرۇپ كېتىدۇ،

---

174 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «ئۇ باجىت، دىبون دېگەن جايلارغا...».
مۇشۇ ئايەتتە يەشايا موئابىيلارنىڭ بۇتخانىلىرىدا ۋە بۇتقا چوقۇنىدىغان «ئېگىزلىك»لىرىدە دۇئا قىلىشلىرىنىڭ بىكار بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.
175 چاچ چۈشۈرۈش ۋە ساقال يۇلۇش قاتتىق ھەسرەت، پۇشايمان قىلىشنى ياكى ماتەم تۇتۇشنىمۇ بىلدۈرەتتى.

ئوت-چۆپلەر سولىشىپ، گۈل-گىياھ تۈگەپ كېتىدۇ؛
ھېچ ياپ-يېشىللىق قالمايدۇ.[176]
7 شۇڭا ئۇلار بايلىقلىرى، تاپقان-تەرگىنىنى يىغىپ «تەرەك ۋادىسى»دىن
ئۆتمەكچى بولىدۇ؛
8 ئۇلارنىڭ كۆتۈرگەن يىغىسى موئابنىڭ چېگراسىغا،
ئاھۇ-زارلىرى ئەگلائىمغا،
پىغانلىرى بەئەر-ئېلىمغا يېتىدۇ.
9 دىموننىڭ[177] سۇلىرى قانغا تولۇپ كېتىدۇ،
چۈنكى دىموننىڭ ئۈستىگە تېخىمۇ كۆپ بالايىئاپەتنى تويلايمەن؛
چۈنكى موئابنىڭ قاچقۇنلىرى ھەم زېمىنىدا قالغانلىرىنىڭمۇ ئۈستىگە بىر
شىرنى[178] ئەۋەتىمەن.

16

1 «ئەمدى غەللە-پاراق قوزىسىنى سېلا رايونىدىن ئېلىپ،
چۆل-باياۋاندىن ئۆتۈپ زېمىنلارنىڭ ھۆكۈمرانىغا،
يەنى زىئون قىزىنىڭ تېغىغا ئەۋەتكىن!»[179]

176 بىلىشىمىزچە 5- ۋە 6-ئايەتتىكى شەھەرلەر (زوئار، نىمرىم قاتارلىقلار) موئابنىڭ جەنۇبىي تەرىپىدە. ئار، كىر، نېبو، مەدەبا بولسا شىمالىي تەرىپىدە. قارىغاندا بولىدىغان ھۇجۇم شىمال تەرەپتىن كەلگەچكە، ئۇلار جەنۇبىي تەرەپكە قاچىدۇ. ئاسۇرىيە موئابقا ئىككى قېتىم ھۇجۇم قىلدى، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 715- ۋە 711-يىلىدا.

177 «دىمون» ۋە «دىبون» (1-ئايەت) بەلكىم ئوخشاش بولۇشى مۇمكىن، يەرلىكلەر دىبوننى بەلكىم «دىمون» دەپ ئاتىشى مۇمكىن.

178 «شىر» ــ كەلگۈسىدە موئابقا تاجاۋۇز قىلىدىغان (1) ئاسۇرىيە پادىشاھىنى ياكى (2) بابىل پادىشاھىنى كۆرسىتىدۇ..

179 «غەللە-پاراق قوزىسى» ــ موئابدىكىلەر داۋۇت پادىشاھنىڭ ۋاقتىدىن باشلاپ ئىسرائىلغا بېقىنىپ كەلگەن، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھىمايىسىگە ئىگە بولۇپ كەلگەن. ئۇلار بېقىنغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ھەر يىلى قوزىلارنى ئەۋەتكەن. كېيىن ئۇلار بېقىنىشنى رەت قىلغان (تەۋراتتىكى «2پاد.» 3-بابنى كۆرۈڭ). شۇڭا بېشارەتنىڭ مەنىسى، ئۇلارغا: ــ «سىلەر يەھۇداغا يەنە بېقىنىشىڭلار كېرەك؛ «قوزا»نى ئەۋەتىشىڭلار بىلەن ئىسرائىلنىڭ باشپاناھلىقىغا ئىگە بولىسىلەر» دېگەن بىر نەسىھەت، ياكى بولمىسا ئۆز-ئۆزلىرىگە دېگەن بىر سۆزىمۇ بولۇشى مۇمكىن. ئەمەلىيەتتە (5- ھەم 6-ئايەتكە قارىغاندا) ئۇلار ئاخىردا تەكەببۇرلۇقتىن شۇنداق قىلمىغان.
«سېلا» بولسا قويلىرى كۆپ بىر رايون ئىدى.

2 ئۇۋىسىدىن چۇۋۇلۇپ پاتىپاراق بولۇپ كەتكەن قۇشلاردەك،
موئاب قىزلىرى ئارنون دەرياسىنىڭ كېچىكلىرىدە ئالاقزادە يۈرىدۇ.[180]

موئاب بەگلىرىنىڭ بىر-بىرىگە سۆزلىشى

3 «پاراسەت بىلەن ھۆكۈم قىلىڭلار!»

ئۇلار زىئوندىن باشپاناھلىق سورايدۇ

«ئى زىئون قىزى، سايىڭىزنى چۈشۈرۈپ چۈشتىكى يورۇقلۇقنى تۈن قاراڭغۇسىدەك قىلىڭ،
شۇ غېرىبلارنى يوشۇرۇپ قويغايسىز؛
قوغلانغانلارنى ئاشكارىلاپ قويمىغايسىز!
4 مېنىڭ موئابدىكى مۇساپىرلىرىمنى ئۆزىڭىز بىلەن بىللە تۇرغۇزغايسىز،
ئۇلار ئۈچۈن ۋەيران قىلغۇچىنىڭ ئالدىدا باشپاناھ بولغايسىز!»[181].

خۇدانىڭ موئاب بەگلىرىگە بەرگەن ۋەدىسى

«ئۆتۈنۈشچىلار توغرا،[182] چۈنكى ئەزگۈچى يوقىلىدۇ،
ھالاكەت يوق بولىدۇ،

180 ئارنون دەرياسى موئاب بىلەن ئىسرائىلنىڭ ئورتاق چېگرىسى ئىدى. موئاب قىزلىرى باشپاناھ ئىزدەپ ئىسرائىلغا ئۆتمەكچى. خەرىتىنى كۆرۈڭ.

181 مۇشۇ سۆزلەر (يەنە 3- ۋە 4- ئايەتنىڭ بىرىنچى يېرىمى) بەلكىم موئابنىڭ ئەلچىلىرىنىڭ (يەشايا پەيغەمبەر بېشارىتى بىلەن ئالدىنئالا ئېيتقان) سۆزلىرىدۇر. ئۇلار قوغلانغانلار ئۈچۈن ئىسرائىلدىن باشپاناھلىق سورايدۇ.

4-ئايەتنىڭ ئىككىنچى يېرىمى ۋە 5-ئايەت بەلكىم خۇدانىڭ (يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق) بەرگەن جاۋابى. دېمەك، ئىسرائىل قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ ئارقىلىق موئاب ئۈچۈن باشپاناھ بولىدۇ (بىراق موئاب تەكەببۇرلۇقىدىن خۇدانىڭ ئىلتىپاتىنى رەت قىلىدۇ ــ تۆۋەندىكى 5-14-ئايەتلەرنى كۆرۈڭ).

182 «ئۆتۈنۈشچىلار توغرا» دېگەن سۆز ئىبرانىي تېكىستىدە يوق. بىراق بىزنىڭچە «چۈنكى» دېگەن سۆز مۇشۇلارنىڭ مەنىسىنى ئىچىگە ئالىدۇ. خۇدا موئابنىڭ ئۆزىدىن باشپاناھلىقنى ئۆتۈنۈشىنى قارشى ئالىدىغانلىقىنى يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق بىلدۈرىدۇ. ئەپسۇسكى، ئۇلار تەكەببۇرلۇقتىن رەت قىلىدۇ. (6-14-ئايەتلەرنى كۆرۈڭ).

ئەزگۈچىلەرنىڭ ھەممىسى زېمىندىن يوقىلىدۇ.
5 ئۆزگەرمەس مېھىر-شەپقەت بىلەن بىر تەخت تىكلىنىدۇ؛
«داۋۇتنىڭ چېدىرى»[(183)] ئىچىدىكى شۇ تەخت ئۈستىدە بىرسى ئولتۇرىدۇ.
ئۇ بولسا، ھەقىقەتەن ئادالەت يۈرگۈزىدىغان، شۇنداقلا ئادالەتنى ئىزدەيدىغان، ھەققانىيلىقنى ئىلگىرى سۈرىدىغان بولىدۇ.
6 ــ بىز موئابنىڭ ھاكاۋۇرلۇقى توغرىسىدا ئاڭلىدۇق (ئۇ ئىنتايىن ھاكاۋۇر!)، يەنى ئۇنىڭ ھاكاۋۇرلۇقى، تەكەببۇرلۇقى، نوچىلىق قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا ئاڭلىدۇق؛
بىراق ئۇنىڭ چوڭ گەپلىرى بىكار بولىدۇ!
7 شۇڭا موئاب موئاب ئۈچۈن زار يىغلايدۇ؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى زار-زار يىغلايدۇ؛
قايغۇ-ھەسرەتكە چۆمۈپ كىر-ھارەسەتنىڭ[(184)] «كىشمىش پوشكاللىرى»[(185)] ئۈچۈن زار-زار يىغلاڭلار!
8 ھەشبون رايوندىكى ئېتىزلار،
سىبماھدىكى ئۈزۈم تاللىرىمۇ يىگلەپ كېتىدۇ؛
ئەللەرنىڭ ئەمىرلىرى ئۇنىڭ سەرخىل ئۆسۈملۈكلىرىنى بۇزۇپ چەيلەيدۇ؛
ئۇلار ئەسلىدە يائازەرگىچە يېتىپ، چۆل-دالالارنى كەزگەندى؛
پېلەكلىرى سوزۇلۇپ، «ئۆلۈك دېڭىز»نىڭ نېرىسىغا يەتتى.[(186)]

183 «داۋۇتنىڭ چېدىرى» ــ كەلگۈسى ئىسرائىلغا ۋە ئالەمگە بولىدىغان مەسىھ-پادىشاھ چوقۇم داۋۇتنىڭ جەمەتىدىن بولىدۇ. «داۋۇتنىڭ چېدىرى» ئەسلىدە يېرۇسالېمدا تىكىلىپ مۇھىم بىر ئىبادەت ئورنىنى («2سام.» 18:6)، ياكى داۋۇتنىڭ ئۆز ئۆيىنى كۆرسەتسە كېرەك.

184 «كىر-ھارەسەت» 12-ئايەتتە «كىر-ھەرەس»مۇ دەپ ئاتىلىدۇ.

185 «ھوش.» 3:1نى كۆرۈڭ. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «ئۈزۈللىرى».

186 «يائازەر» بولسا موئابنىڭ شىمالىي چېگراسىنىڭ نېرىسىدىراق، شەرق تەرىپى «چۆل-دالالار»، غەرب تەرىپى «(ئۆلۈك) دېڭىز». دېمەك، موئاب خىلۇەت جاي بولغىنى بىلەن خېلى يىراقلارغا تەسىرى بولغان بىر مەملىكەتكە ئايلانغان.

9 شۇڭا مەن يائازەرنىڭ زار-يىغىسى بىلەن بىللە سىبماھنىڭ ئۈزۈم تېلى ئۈچۈن يىغلايمەن[187]؛
ئى ھەشبون، ئېلېئالاھ، ئۆز كۆز ياشلىرىم بىلەن سىلەرنى سۇغىرىمەن!
چۈنكى يازلىق مېۋىلىرىڭگە، ھوسۇلۇڭ ئۈستىگە تەنتەنە بىر سادا ياڭرىتىلدى[188].
10 خۇشاللىق مېۋىلىك باغلاردىن مەھرۇم قىلىنىپ،
شادلىقمۇ يوق قىلىنىدۇ؛
ئۈزۈمزارلىقلاردا نە ناخشا ئاۋازلىرى ئاڭلانمايدۇ،
نە تەنتەنە قىلىنمايدۇ؛
دەسسىگۈچىلەر[189] ئۈزۈم كۆلچەكلىرىنى چەيلىمەيدۇ.
چۈنكى مەن ئۈزۈم كۆلچەكلىرىدىكى خۇشال ۋارقىراشلارنى توختاتتىم.
11 شۇڭا ئىچ-باغرىلىرىم موئاب ئۈچۈن چالغان چىلتاردەك ئاغرىپ مۇڭلۇق ياڭرايدۇ،
ئىچىم كىر-ھەرەسدىكىلەر ئۈچۈنمۇ شۇنداق؛
12 شۇنداق بولىدۇكى، موئاب ئۆزىنى ئۇپرىتىپ دۇئا قىلغىلى ئۆزىنىڭ «يۇقىرى ئورنى»غا چىقىپ كەلگەندە،
ياكى دۇئا قىلغىلى «مۇقەددەس ئۆيى»گە كىرگەندە،
ئۇ مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلمەيدۇ.
13 مانا مۇشۇ سۆزلەرنى پەرۋەردىگار موئاب توغرۇلۇق بۇرۇن ئېيتقان.

187 10-ئايەتتىكى سۆزلىگۈچى خۇدا بولغانلىكەن («مەن ..توختىتىمەن...»)، 9-ئايەتتىكى سۆزلىگۈچىمۇ شۈبھىسىزكى خۇدانىڭ ئۆزىدۇر. بۇ ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدۇ. خۇدا يائازەردىكىلەرنى جازالايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سىبماھدىكى يوقاپ كەتكەن ئۈزۈمزارلار ئۈچۈن يىغلايدۇ. خۇدا ئۇلارنى جازالاشى بىلەن تەڭ ئۆزىمۇ قايغۇرىدۇ.

188 «ھوسۇلۇڭ ئۈستىگە تەنتەنە بىر سادا ياڭرىتىلدى». ئادەتتە ھوسۇل ئالغاندا خۇشاللىقتىن ۋارقىراشلار بولىدۇ، ئەلۋەتتە. بىراق مۇشۇ يەردە، دۈشمەنلىرىنىڭ غەلىبىسىدىن كېيىنكى تەنتەنە ۋارقىراشلار كۆرسىتىلىدۇ.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «... ھوسۇلۇڭغا بولغان تەنتەنە ساداسى ياڭراشتىن توختىدى».

189 «دەسسىگۈچىلەر» — ئۈزۈم شارابى چىقىرىش ئۈچۈن ئۈزۈملەرنى كۆلچەككە قويۇپ دەسسەيدىغان ئادەملەر.

[14] بىراق ھازىر پەرۋەردىگار شۇنداق دەيدۇ: ــ
«ئۈچ يىل ئىچىدە مەدىكار ھېسابلىغاندەك[(190)]،
موئابنىڭ كۆپلىگەن قوشۇن-ئاھالىسى بولغىنى بىلەن،
ئۇنىڭ پەخىرلەنگەن شۆھرىتى يەكسان بولىدۇ؛
ئۇلارنىڭ قالدۇقلىرى بولسا ئىنتايىن ئاز ۋە ھالسىز بولىدۇ».

دەمەشق ۋە ئەفرائىم توغرۇلۇق بىر بېشارەت

17

[1] دەمەشق توغرۇلۇق يۈكلەنگەن ۋەھيي: ــ
مانا، دەمەشق شەھەر بولۇپ تۇرۇۋەرمەيدۇ، ناھايىتى بىر دۆۋە خارابىلىققا ئايلاندۇرۇلىدۇ.
[2] ئاروئەردىكى شەھەرلەر ئادەمزاتسىز بولۇپ،
قوي پادىلىرىغا قالدۇرۇلىدۇ،
ئۇلار تىنچ-ئامان ياتىدۇ،
ئۇلارنى قورقۇتقۇدەك ھېچبىر ئادەممۇ كۆرۈنمەيدۇ.
[3] ئەفرائىمدا بولسا، قورغانلىق شەھەرلەر يوقىلىدۇ،
دەمەشقنىڭ شاھانە ھوقۇقى،
سۇرىيەنىڭ قالدۇقلىرى يوقىلىدۇ؛
ئۇلار «ئىسرائىلنىڭ شۆھرىتى»دەك يوق بولىدۇ[(191)].
ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.
[4] شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى، ياقۇپنىڭ شۆھرىتى سۇسلىشىپ،
تېنىدىكى سېمىز ئەتلەر سىزىپ كېتىدۇ.

---

[190] «مەدىكار ھېسابلىغاندەك» ــ مەدىكار ئىشلىگەن ۋاقتىنى ئىنتايىن توغرىلىق بىلەن ھېسابلايدۇ، ئەلۋەتتە. دېمەك، مۇشۇ «ئۈچ يىل»، كەممۇ ئەمەس، ئارتۇقمۇ ئەمەس دەل ئۈچ يىلنى بىلدۈرىدۇ.

[191] سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلغاندا، «ئۇلار ئىسرائىلنىڭ شۆھرىتىدەك بولىدۇ». ئويلايمىزكى، مۇشۇ سۆز كىنايىلىك گەپ بولۇپ: ــ «شۆھرىتى يوق» دېگەنلىك (4-ئايەتنى كۆرۈڭ). بەزى ئالىملار، كەلگۈسىدە ئىسرائىلنىڭ شۆھرىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلىدۇ، شۇڭا دەمەشقنىڭمۇ شۆھرىتى بولىدۇ، دەپ قارايدۇ.

5 ئۇلارنىڭ ھالى بولسا ئورمچى بۇغداي ئورغاندىن كېيىن،
يەنى بىلىكى بىلەن يىغىپ ئورغاندىن كېيىن،
ھەتتا رەفايىم جىلغىسىدا ئادەملەر باشاقلارنى تەرگەندىن كېيىنكى ھالەتكە ئوخشاش، قالغىنى يوق دېيەرلىك بولىدۇ[192]؛
6 ھالبۇكى، يەنە ئازراق تەرگۈدەك باشاق،
زەيتۇن دەرىخى سىلكىنگەندىن كېيىن،
ئەڭ ئۇچىدا ئىككى-ئۈچ تال مېۋە،
كۆپ مېۋىلىگەن شاخلىرىدا تۆت-بەش تال مېۋە قالدۇرۇلىدۇ،
— دەيدۇ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار.
7 — شۇ كۈنى ئىنسان بولسا ياراتقۇچىسىغا نەزىرىنى تىكىدۇ،
كۆزى ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىدا بولىدۇ.
8 ئۇلار ئۆز قۇربانگاھلىرىغا، يەنى ئۆز قولى بىلەن ياسىغانلىرىغا،
ياكى بارماقلىرى بىلەن شەكىللەندۈرگەنلىرىگە ھېچ قارىمايدۇ،
نە «ئاشەراھ»لارغا نە «كۈن تۈۋرۈكلىرى»گە ھېچ ئۈمىد باغلىمايدۇ.[193]

---

192 دېمەك، ئورمچى ئەگەر بىلىكىنى ئىشلىتىپ ئورسا، ناھايىتى ئاز باشاقلار قېلىپ قالىدۇ؛ رەفايىم (رەفايىيلارنىڭ) جىلغىسى يېرۇسالېمنىڭ جەنۇب تەرىپىدە، ئۇ يەرگە كەمبەغەللەر بېرىپ ئورمچىلار قالدۇرغان بۇغداينى تېرەتتى؛ ئەلۋەتتە تەرگەندىن كېيىن قالغان بۇغداي «يوق دېيەرلىك» بولىدۇ؛ خۇدانىڭ جازاسى بىلەن ئەفرائىمنىڭ ئادەملىرى، شۆھرىتى، ھەممىسى ئوخشاشلا «يوق دېيەرلىك» بولىدۇ.
مۇشۇ بالايىئاپەتلەر ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىنىڭ بىرنەچچە قېتىملىق تاجاۋۇزلىرى بىلەن ئۇلارنىڭ بېشىغا كەلدى. ئاخىرىدا ئاسۇرىيە ئەفرائىمدىكى كۆپ ئاھالىنى سۈرگۈن قىلدى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 722-يىلى).
193 مۇشۇ ئايەتتىكى قۇربانگاھلار ۋە خۇشبۇيگاھلار، شۈبھىسىزكى، بۇتلارغا چوقۇنۇشتا ئىشلىتىدىغان نەرسىلەر. «ئاشەراھلار» دېگەن بۇتلار بەلكىم بۇتپەرەسلىككە بېغىشلانغان دەرەخلىكلەر ئىدى. دەرەخلەر بەلكىم «ئايال مەبۇد» شەكلىدە ئويۇلغان ياكى نەقىشلەنگەن بولسا كېرەك. ئادەملەرنىڭ خىياللىرىدا، مۇشۇ مەبۇد «زېمىننى مۇنبەتلىك قىلارمىش» ۋە «ئاياللارنى تۇغۇمچان قىلارمىش». بۇلارغا چوقۇنۇش ئادەتلىرىنىڭ ھەرخىل جىنسىي ئەخلاقسىزلىق بىلەن مۇناسىۋىتى بار ئىدى.
شۇ سۆزلەرگە قارىغاندا ئاز بىر قىسىم ئەفرائىمدىكىلەر خۇداغىلا ئۈمىد-ئىشەنچ باغلايدۇ. بېشارەتنىڭ بىر قېتىملىق ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىنى «تارىخ-تەزكىرە (2)» 30-31-بابتىن، 34-باب 9-ئايەتتىنمۇ كۆرگىلى بولىدۇ.

9 شۇ كۈندە ئۇنىڭ قورغانلىق شەھەرلىرى،
ئەسلىدىكى ئىسرائىللارنىڭ ئالدىدا چاتقاللىقتا ۋە تاقىر تاغلارغا ئايلاندۇرۇلغان خارابە شەھەرلەردەك،[194]
ھەممىسى ۋەيران بولۇپ كېتىدۇ.
10 چۈنكى نىجاتىڭ بولغان خۇدانى ئۇنتۇپ قالدىڭ،
كۈچۈڭ بولغان «قورام تاش بولغۇچى»نى ئەسلىمىدىڭ؛
شۇڭا سەن «سەرخىل» ئۆسۈملۈكلەرنى تىكىپ قويغىنىڭ بىلەن،
ۋە ياقا يۇرتتىكى ئۈزۈم تاللىرىنى تىككىنىڭ بىلەن[195]،
11 ئۇلارنى تىككەن كۈنىلا ياشارتقىنىڭ بىلەن،
تىككەن ئەتىسىلا ئۇلارنى چېچەكلەتكىنىڭ بىلەن،
ھوسۇلىغا ئېرىشكەن كۈندە، ئۇ پەقەت بىر پاتمان داۋالىغۇسىز قايغۇ-ھەسرەت بولىدۇ، خالاس![196]

12 ھەي! كۆپ خەلقلەرنىڭ چۇقان-سۈرەنلىرى!
ئۇلار دېڭىز-ئوكيانلارنى ئۇرغۇتۇپ دولقۇنلاردەك شاۋقۇنلارنى كۆتۈرىدۇ،
ئاھ، ئەللەرنىڭ قاينام-تاشقىنلىرى!
دولقۇنلانغان كۈچلۈك سۇلاردەك ئۇلار قاينام-تاشقىنلارنى كۆتۈرىدۇ.
13 ئەللەر ئۇلۇغ سۇلارنىڭ قاينام-تاشقىنلىرىدەك دولقۇنلىنىپ كېتىدۇ؛
بىراق ئۇ ئۇلارنىڭ دەككىسىنى بېرىشى بىلەنلا، ئۇلار يىراققا بەدەر قېچىپ كېتىدۇ.
ئۇلار تاغدىكى ئوت-چۆپلەرنىڭ توپا-توپانلىرى شامالدا يىراقلارغا ئۇچۇرۇۋېتىلگەندەك،

194 مۇشۇ كونا «خارابە شەھەرلەر»، يەشۇئا پەيغەمبەرنىڭ يېتەكچىلىكىدە، ئىسرائىللار خۇداغا تايىنىپ زېمىننى ئىشغال قىلغاندا ۋەيران قىلىنغانىدى. شۇ خارابە كونا شەھەرلەر ئۇلارغا خۇداغا تايىنىش كېرەكلىكىنى ئەسلىتىشى كېرەك ئىدى.
195 مۇشۇ ئايەتتىكى «ئۆسۈملۈكلەر» خۇراپىيلىق بىلەن تىكىلگەن، ئادەمنى باي قىلىدىغان ياكى راۋاج تاپقۇزىدىغان «سېھرىي ئۆسۈملۈكلەر»مىش.
196 پۈتكۈل ئايەتنىڭ باشقا بىرنەچچە خىل تەرجىمىسى بولۇشى مۇمكىن.

قارا قۇيۇن ئالدىدا چاك-توزاڭلار قۇيۇن بولغاندەك ھەيدىۋېتىلىدۇ!
[14] كەچتە ــ ۋەھىمە!
تاڭ سەھەردە ــ يوق بىراق!
مانا بىزنى بۇلاپ كەتكەنلەرنىڭ نېسىۋىسى،
بىزدىن ئولجا-غەنىيمەت ئېلىۋالغانلارنىڭ ئاقىۋىتىدۇر!

يەشايانىڭ ئېفىئوپىيىدىن كەلگەن ئەلچىلەرگە بەرگەن بىشارىتى

18 [2-1] ئاھ، ئېفىئوپىيە دەريالىرىنىڭ بويلىرىدىكى قاناتلارنىڭ ۋىژىلدىغان ئاۋازلىرى بىلەن قاپلانغان يەر-زېمىن! ــ
سەن قومۇش كېمىلەر ئۈستىدە ئەلچىلەرنى دېڭىزدىن ئۆتكۈزۈپ(197) ئەۋەتىسەن:
ــ ئى يەل تاپان خەۋەرچىلەر،
ئېگىز بويلۇق ھەم سىلىق تېرىلىك بىر ئەلگە،
يىراق-يېقىنلارغا قورقۇنچ بولىدىغان بىر مىللەتكە،
زېمىنى دەريالار تەرىپىدىن بۆلۈنگەن،
كۈچلۈك، تاجاۋۇزچى بىر ئەلگە قايتىپ بېرىڭلار!(198)
[3] جاھاندا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى،
جىمىكى يەر يۈزىدىكىلەر!

[197] مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 715-يىلى، ئېفىئوپىيەنىڭ پادىشاھى پىئانقى مىسىرنى ئىشغال قىلىپ يېڭى بىر سۇلالىنى (مىسىردىكى 25-سۇلالە) بەرپا قىلغاندىن كېيىن، ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىگە قارشى بىر ئىتتىپاقنى شەكىللەندۈرۈش ئۈمىدىدە، ئوتتۇرا شەرقتىكى بارلىق دۆلەتلەرگە ئەلچىلەرنى ئەۋەتتى. مۇشۇ بابتا يەشايا ئەلچىلەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇلارنى قايتۇرماقچى بولۇپ، يۇقىرىقى خەۋەرنى يەتكۈزىدۇ.

[198] يەشايا پەيغەمبەر ئەلچىلەرنى ئۆز دۆلىتىگە (ئېفىئوپىيىلىكلەر ئېگىز بويلۇق، سىلىق تېرىلىك، ئەشەددىي بىر خەلق ئىدى) قايتىشنى دەۋەت قىلىدۇ. ئۇ ئۇلار ئارقىلىق يەنە، كەلگۈسىدە پۈتكۈل دۇنيا پەرۋەردىگارغا بويسۇنىدۇ، دەپ جاكارلىماقچى. شۇنىڭ بىلەن تەڭ، ئۇ يېرۇسالېمدىكىلەرگە مۇشۇ ئىتتىپاقنىڭ پايدىسىزلىقىنى، پەرۋەردىگارغا تايانمىسا ھەممە ئىشلىرىنىڭ قۇرۇق بولىدىغانلىقىنى دەۋاتىدۇ، ئەلۋەتتە.

تاغلاردا بىر تۇغ كۆتۈرۈلگەندىلا،
كۆرۈڭلار!
كاناي چېلىنغاندىلا،
ئاڭلاڭلار![199]
4 چۈنكى پەرۋەردىگار ماڭا مۇنداق دېدى: ــ
مەن تىنچلىقتا تۇرىمەن،
نۇر ئۈستىدە يالىلداپ تۇرغان ئىسسىقتەك،
ئىسسىق ھوسۇل مەزگىلىدىكى شەبنەملىك بۇلۇتتەك،
ئۆز تۇرالغۇمدا كۆزىتىمەن؛[200]
5 چۈنكى ھوسۇل ئېلىش ئالدىدا،
ئۈزۈم چېچەكلىگەندىن كېيىن،
چېچەكلەر ئۈزۈم بولغاندا،
ئۇ پۇتىغۇچى پىچاقلار بىلەن بىخلارنى كېسىپ،
ھەم شاخلىرىنى كېسىپ تاشلايدۇ.[201]
6 ئۇلار يىغىشتۇرۇلۇپ تاغدىكى ئالغۇر قۇشلارغا،
يەر يۈزىدىكى ھايۋانلارغا قالدۇرۇلىدۇ.
ئالغۇر قۇشلار ئۇلاردىن ئوزۇقلىنىپ يازنى ئۆتكۈزىدۇ،

199 «تۇغ» ۋە «كاناي»نىڭ نېمىنى بىلدۈرىدىغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن، 11-باب ھەم 27-بابنى كۆرۈڭ. «تۇغ» ھەم قۇتۇلۇش بەلگىسى ھەم دۇنيادىكى ئەڭ ئاخىرقى ئۇرۇش بىلەن مۇناسىۋەتلىك. كاناي خۇدانىڭ ئۆز قوۋمىنى ئۆزىگە چاقىرىشقا ئىشلىتىلىدۇ.

200 ئىسسىق ھەم شەبنەم گاھىدا كۆرۈنمىگىنى بىلەن، ئۇلارنىڭ ھوسۇلغا بولغان تەسىرى ناھايىتى كۈچلۈكتۇر. خۇدامۇ ئوخشاشلا دائىم «تىنچ» ھەم كۆرۈنمەيدۇ؛ ئۇ ھېچنېمىنى دېمىگەندەك ياكى قىلمىغاندەك تۇرىدۇ. بۇ دۇنيادىكى نۇرغۇن ئىشلار خۇداسىز قىلىنغاندەك بولغىنى بىلەن (دېمەك، خۇدانىڭ كۈچ-قۇدرىتى شۇ ئىشلارغا كېرەك ئەمەستەك تۇرغىنى بىلەن)، خۇدا ھامان ئۆز خەلقى بىلەن بىللە بولىدۇ، ھەممە ئىشلارنىڭ ئارقىسىدا تۇرىدۇ ھەم بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا قولىنى سوزىدۇ (5- ھەم 6-ئايەتنى كۆرۈڭ).

201 دېمەك، مۇشۇ دۇنيادىكى ھۆكۈمدارلار «ھوسۇل، يەنى دۇنيادىكى بارلىق ئەل-يۇرتلار بىزنىڭكى» دېگەندە، خۇدا تۇيۇقسىز ھەممىسىنى ئۇلارنىڭ قولىدىن ئېلىپ تاشلاپ ئۇلارنى يەرگە قارىتىپ قويىدۇ.

يەر يۈزىدىكى ھايۋانلار ئۇلار بىلەن قىشنى ئۆتكۈزىدۇ.[202]
7 شۇ كۈنىدە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا بىر سوۋغات ئېلىپ كېلىنىدۇ؛
يەنى ئېگىز بويلۇق ھەم سىلىق تېرىلىك بىر مىللەتتىن،
يىراق-يېقىنلارغا قورقۇنچ بولىدىغان بىر ئەلدىن،
زېمىنى دەريالار تەرىپىدىن بۆلۈنگەن،
كۈچلۈك، تاجاۋۇزچى بىر مىللەتتىن بېرىلىدۇ؛
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى پەرۋەردىگارنىڭ نامى بولغان جايغا،
يەنى زىئون تېغىغا ئېلىپ كېلىنىدۇ.[203]

مىسىر جازالىنىپ، تەربىيە بېرىلىپ ساقايتىلىدۇ ۋە خۇداغا ئىبادەت قىلىدۇ

19

1 مىسىر توغرۇلۇق يۈكلەنگەن ۋەھيى: —
مانا، پەرۋەردىگار تېز ئۇچىدىغان بۇلۇت ئۈستىگە مىنىپ،
مىسىرغا يېتىپ كېلىدۇ؛
مىسىردىكى بۇتلار ئۇنىڭ ئالدىدا تەۋرىنىپ كېتىدۇ،
مىسىرنىڭ يۈرىكى بولسا ئىچىدىن ئېرىپ كېتىدۇ.
2 — «ۋە مەن مىسىرلىقلارنى بىر-بىرىگە قارشى قوزغىتىمەن؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆز قېرىنداشلىرىغا قارشى تۇرىشىدۇ،
ئۆز قوشنىلىرى بىلەنمۇ سوقۇشىدۇ؛
شەھەر بىلەن شەھەر،

202 «يازنى ئۆتكۈزىدۇ»، «قىشنى ئۆتكۈزىدۇ» — بۇ ئىش ۋاقىتلىق ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ مۇشۇ دۇنيادىكى ھۆكۈمدارلاردىن ھوقۇقنى تارتىۋېلىپ، ئۇلارنىڭ ئۇرۇش-جېدەللىرىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، دۇنيادىكى ھايۋانلارغا تۈگىمەس ئاراملىق بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
203 دېمەك، ئېفىئوپىيەلىكلەر خۇدانى تونۇيدۇ ھەم خۇداغا قىلغان ئىبادىتى قوبۇل قىلىنىدۇ. شۈبھىسىزكى، ئۇلار مۇشۇ يەردە ئۆزىلا ئەمەس، بەلكى دۇنيادىكى بارلىق مىللەتلەرگە ۋەكىل بولۇپ، پەرۋەردىگارغا بېقىنىدۇ.

پادىشاھلىق بىلەن پادىشاھلىق بىر-بىرىگە قارشى ئۇرۇشىدۇ؛
3 ۋە مىسىرنىڭ روھى ئۆز ئىچىدىن يوقاپ كېتىدۇ؛
مەن ئۇلارنى مەسلىھەتسىز قالدۇرىمەن؛
شۇڭا ئۇلار بۇتلارنى ۋە ئەرۋاھلارنى،
ئەرۋاھلارنى چاقىرغۇچىلارنى ھەم پالچىلارنى ئىزدەپ مەسلىھەت سورايدۇ؛
4 مەن مىسىرلىقلارنى رەھىمسىز بىر ھۆكۈمراننىڭ قولىغا تاپشۇرىمەن؛
ئەشەددىي بىر پادىشاھ ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ»[204] —
دەپ جاكارلايدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار؛
5 ھەم سۇلار «دېڭىز»دىن[205] يوقايدۇ،
دەرياسى قاغجىراپ پۈتۈنلەي قۇرۇپ كېتىدۇ؛
6 دەريالارنى سېسىقچىلىق قاپلايدۇ،
مىسىرنىڭ ئۆستەڭ-قاناللىرى قاغجىراپ تۈگەيدۇ؛
قومۇشلار ھەم يېكەنلەر سولىشىدۇ؛
7 نىل دەرياسى بويىدىكى يەرلەر،
نىل دەرياسىنىڭ قويۇلۇش ئاغزىدىكى يەرلەر گىياھسىز قالىدۇ،
نىل دەرياسى بويىدىكى زىرائەتلەرنىڭ ھەممىسى قۇرۇپ، تورۇپ، يوقىلىدۇ.
8 بېلىقچىلار بولسا زار قاقشايدۇ؛
نىل دەرياسىغا قارماق تاشلىغۇچىلارنىڭ ھەممىسى نالە كۆتۈرىدۇ؛
سۇلارنىڭ ئۈستىگە تور يايغۇچىلارنىڭ بېشى ساڭگىلاپ كېتىدۇ.
9 زىغىرچىلار ھەم لىباس توقۇغۇچىلار خىجالەتچىلىكتە قالىدۇ،
10 جەمئىيەتنىڭ «تۈۋرۈك»لىرى پارە-پارە بولۇپ،
مەدىكارلارنىڭ كۆڭلىمۇ يېرىم بولىدۇ.

204 مۇشۇ بېشارەتنى بەلكىم ئاۋۋال ئېفىئوپىيەلىك پىئانقى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 715-يىلى)، ئاسۇرىيەلىك سارگون (20-بابنى كۆرۈڭ)، ئاسۇرىيەلىك سەنناخېرىب ۋە ياكى كېيىنكى پارس پادىشاھلىرى كامبىسىس (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 525-يىلى)، ئاندىن ئاتاكسەركسىس (III) «ئوقۇس» قاتارلىقلار (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 343-يىلى) تەرىپىدىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان ئىدى.
205 «دېڭىز» مۇشۇ يەردە نىل دەرياسىنى كۆرسىتىدۇ.

11 تولمۇ ئەخمەق زوئان شەھىرىنىڭ ئەمەلدارلىرى!
پىرەۋنىنىڭ[206] ئەڭ دانا مەسلىھەتچىلىرىدىن ئەخمىقانە مەسلىھەتلەر چىقىدۇ!
سىلەر قانداقمۇ پىرەۋنگە: ــ
«مەن بولسام دانالارنىڭ ئەۋلادى،
قەدىمكى پادىشاھلارنىڭ نەسلىدۇرمەن!»[207] ــ دەۋاتقانسىلەر تېخى؟
12 مىسىر، سېنىڭ دانىشمەنلىرىڭ ھازىر قېنى؟
ئۇلار دانىشمەن بولسا، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ مىسىر توغرۇلۇق نېمىلەرنى كۆڭلىگە پۈككەنلىكىنى ساڭا ئايان قىلسۇن!
13 زوئان شەھىرىنىڭ ئەمەلدارلىرى نادانلاشتى،
مەمفىس[208] شەھىرىنىڭ ئەمەلدارلىرى ئالدىنىپ كەتتى؛
مىسىر قەبىلىلىرىنىڭ «بۇرجەك تاش»لىرى[209] بولسا ئۇلارنى ئېزىقتۇرۇپ قويىدى.
14 پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بىر قايمۇقتۇرغۇچى روھنى ئارىلاشتۇرۇۋەتتى؛
شۇڭا بىرسى مەست بولۇپ ئۆز قۇسۇقىدا تېيىلىپ ئەلەڭ-سەلەڭ بولغاندەك،
ئۇلار مىسىردىكىلەرنى ھەربىر ئىشىدا ئەلەڭ-سەلەڭ قىلىۋەتتى.
15 شۇنىڭ بىلەن مىسىرغا،
باش، قۇيرۇق، پالما شېخى ياكى قومۇشلار قىلالىغۇدەك ھېچقانداق ئامال قالمايدۇ.[210]

206 پىرەۋن ــ مىسىر پادىشاھلىرىنىڭ دەۋر-دەۋرگىچە ئىشلەتكەن ئۇنۋانى.
207 «مەن بولسام... قەدىمكى پادىشاھلارنىڭ نەسلىدۇرمەن!». مىسىرنىڭ ئۆرپ-ئادەتلىرى بويىچە، پادىشاھنىڭ مەسلىھەتچىلىرىنىڭ ھەممىسى يۇقىرى تەبىقىلىك ياكى پادىشاھ جەمەتىدىن بولۇشى كېرەك ئىدى.
208 ياكى «نوف».
209 «مىسىر قەبىلىلىرىنىڭ «بۇرجەك تاش»لىرى» بولسا، بەلكىم مىسىر جەمئىيىتىدىكى مۆتىۋەرلەردۇر.
210 «باش، قۇيرۇق، پالما شېخى، قومۇش» بەلكىم مىسىر جەمئىيىتىدىكى ھەرخىل تەبىقىدىكى ئادەملەرنى بىلدۈرىدۇ.

16 شۇ كۈنى مىسىردىكىلەر قىز-ئاياللارغا ئوخشاپ قالىدۇ،
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار قولىنى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە
تەڭلىشى بىلەن تىترەپ قورقىدۇ،
17 ھەمدە يەھۇدا زېمىنى بولسا مىسىرغا ۋەھىمە بولۇپ قالىدۇ؛
چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگارنىڭ
بېكىتكەن ئىرادىسى تۈپەيلىدىن،
يەنى ئۇنىڭ ئۆزلىرىگە قارىتىلغان ئىرادىسى تۈپەيلىدىن،
كىمگە يەھۇدانىڭ گېپى قىلىنسىلا شۇ چۆچۈيدۇ.
18 شۇ كۈنى قانائاننىڭ[211] تىلى سۆزلەيدىغان،
ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا بېقىنىپ سادىقلىق
قەسىمى قىلىدىغان مىسىرنىڭ بەش شەھىرى بولىدۇ؛
ئۇلاردىن بىرى «ھالاك شەھىرى» دەپ ئاتىلىدۇ.
19 شۇ كۈنى مىسىرنىڭ زېمىنى ئوتتۇرىسىدا پەرۋەردىگارغا ئاتالغان بىر
قۇربانگاھ،
ھەم چېگراسىدا پەرۋەردىگارغا ئاتالغان بىر تۈۋرۈك بولىدۇ.
20 بۇلار بولسا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا ھەم بەلگە
ھەم شاھىت بولىدۇ؛
چۈنكى ئەزگۈچىلەر تۈپەيلىدىن ئۇلار پەرۋەردىگارغا نالە كۆتۈرگەن بولىدۇ؛
ئۇ ئۇلارنى ئەركىنلىككە چىقىرىدىغان بىر قۇتقۇزغۇچى ھەم قوغدىغۇچىنى
ئەۋەتىدۇ.[212]

211 «قانائان» پەلەستىن، يەنى ئىسرائىلنىڭ زېمىنى، ھازىرقى ئىسرائىلىيەنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا ئۇلار ئىبرانىي تىلىدا سۆزلىشىدۇ.

212 (18-22-ئايەتلەر) ـــ مۇشۇ ئايەتلەردىكى بېشارەت بەلكىم ئاخىرقى زاماندا ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ. بەزى ئالىملار بېشارەتلەر مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 4-1-ئەسىرلەردە «قىسمەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان» دەپ قارايدۇ. شۇ زامانلاردا مىسىر نۇرغۇن يەھۇدىي مۇساپىرلارنى قوبۇل قىلىپ، ئۇلارغا مىسىرنىڭ چېگرىسىغا يېقىن جايدا يېڭى بىر ئىبادەتخانىنى قۇرۇشقا يول قويىدى ۋە ھەتتا ئۇنى قۇرۇشقا ياردەم بەردى. مىلادىيەدىن كېيىن مىسىردىكى مەسىھىي جامائەتلەرمۇ ناھايىتى كۆپ بولغان.

21 پەرۋەردىگار مىسىرلىقلارغا تونۇتۇلۇپ ئايان قىلىنىدۇ؛
شۇ كۈنى مىسىر پەرۋەردىگارنى تونۇيدۇ؛
ئۇلار ئۇنىڭغا قۇربانلىق ئاشلىق هەدىيەلىرى بىلەن ئىبادەت قىلىدۇ؛
ئۇلار پەرۋەردىگارغا قەسەم ئىچىدۇ ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىدۇ.
22 پەرۋەردىگار مىسىرنى ئۇرىدۇ؛
ئۇ ئۇلارنى ئۇرىدۇ هەم ساقايتىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ يېنىغا قايتىدۇ،
ئۇ ئۇلارنىڭ دۇئا-تىلاۋىتىنى قوبۇل قىلىپ ئۇلارنى ساقايتىدۇ.
23 شۇ كۈنى مىسىردىن ئاسۇرىيەگە ماڭىدىغان، ئېگىز كۆتۈرۈلگەن تۈز يول ئېچىلىدۇ؛[213]
ئاسۇرىيەلىكلەر مىسىرغا كىرىدۇ،
مىسىرلىقلار ئاسۇرىيەگە كىرىدۇ؛
مىسىر ئاسۇرىيە بىلەن بىللە خۇدانىڭ خىزمەت-ئىبادىتىدە بولىدۇ.
24 شۇ كۈنى ئىسرائىل مىسىر ۋە ئاسۇرىيە بىلەن بىر بولۇپ،
ئۈچىسى، يەر يۈزىدىكىلەرگە بەخت يەتكۈزگۈچىلەر بولىدۇ.
25 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۇلارغا بەخت ئاتا قىلىپ: —
«خەلقىم بولغان مىسىرغا،
ئۆز قولۇمنىڭ ئىجادى بولغان ئاسۇرىيەگە
ۋە ئۆز مىراسىم بولغان ئىسرائىلغا بەخت يار بولسۇن!» — دەيدۇ.[214]

213 مۇشۇ يول هېلىهەم مەۋجۇت. بىراق ئىسرائىل هەم مىسىر ۋە سۇرىيەلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ياخشى بولمىغاچقا، يول ئۈزۈندىن بۇيان ئېتىكلىك هالەتتە تۇرماقتا.

214 پىكرىمىزچە مۇشۇ بېشارەتنىڭ (1-25-ئايەتلەرنىڭ) ئاخىرقى قىسمى («شۇ كۈنى مىسىردىكىلەر قىز-ئاياللارغا ئوخشاش قالىدۇ...» يەنى 16-ئايەتتىن باشلاپ) تېخى ئەمەلگە ئاشۇرۇلمىغان. يەشايانىڭ دەۋرىدىكىلەر ئۈچۈن، بۇ بېشارەت ئۇلارنىڭ مىسىرغا قوشۇلۇشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن؛ بۇنداق قىلىش پەرۋەردىگارغا ئىشەنمەسلىككە باراۋەر. بېشارەتتە، ئۇلار مىسىرغا ئەمەس، بەلكى مىسىر ئۆزلىرىگە بېقىندى بولىدۇ، دېيىلىدۇ. ئاخىردا خۇدا مىسىرلىقلارنى ئىسرائىللار قورقىدىغان ئاسۇرىيەلىكلەر بىلەن بىللە ئۆزىگە، شۇنداقلا ئىسرائىلغا بېقىندۇرىدۇ.

مىسىر تۇغرۇلۇق يەنە بىر بېشارەت[215]

20 [1] ئاسۇرىيەنىڭ سەردارى بولغان «تارتان» ئاشدود شەھىرىگە كېلىپ مۇھاسىرە قىلغان يىلى ئاسۇرىيە پادىشاھى سارگون ئۇنى ئەۋەتكەن (ئۇ ئاشدودقا قارشى جەڭ قىلىپ ئۇنى ئىشغال قىلدى):[216] —

[2] — شۇ چاغدا پەرۋەردىگار ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا ئارقىلىق سۆز قىلغانىدى. ئۇ ئۇنىڭغا: —
«چاترىقىڭدىن بۆز ئىچ تامبىلىڭنى سېلىۋەت، پۇتۇڭدىكى كەشىڭنى سېلىۋەت» — دېگەنىدى؛
ئۇ شۇنداق قىلدى؛ يالىڭاچ ۋە يالاڭئاياغ مېڭىپ يۈردى.[217]
[3] ۋە پەرۋەردىگار ئاخىرىدا مۇنداق دېدى: —
«مېنىڭ قۇلۇم يەشايا مىسىر ۋە ئېفىئوپىيە توغرۇلۇق خەۋەر بېرىدىغان بېشارەت ھەم كارامەت سۈپىتىدە بولۇش ئۈچۈن يالىڭاچ ھەم يالاڭئاياغ ئۈچ يىل مېڭىپ يۈرگەندەك، [4] ئوخشاشلا مىسىرلىق ئەسىرلەر ۋە ئېفىئوپىيەلىك سۈرگۈنلەر ياش

[215] مۇشۇ 20-بابتىكى بېشارەت ناھايىتى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان. بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلىشىنى كۆرگەن كىشىلەر يۇقىرىقى 19-بابتىكى ئاخىرقى زامانلارنى كۆرسىتىدىغان (ئاسۇرىيە ۋە مىسىر توغرۇلۇق) بېشارەتنىڭ ئاخىرىدا مۇقەررەر ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدىغانلىقىدىن ھېچ گۇمان قىلماسلىقى كېرەك.

[216] مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 715-يىلى فىلىستىيەلەرنىڭ بىر پايىتەختى بولغان ئاشدود مىسىرنىڭ قۇترىتىشى بىلەن ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىدىكى ئاسارەتلەرنى بۇزۇپ ئىسيان كۆتۈردى. ئىككى يىل ئىچىدە ئۇلار يەنە مەغلۇپ بولدى. مىسىر توختىماي ئۇلارنى قۇترىتىپ، قورallıق ياردەم بېرىشنى ۋەدە قىلىپ، ئەلچىلەرنى موئابقا، ئېدوم ھەم يەھۇداغا ئەۋەتتى، ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىگە قارشى بىر ئىتتىپاقنى ئوتتۇرىغا چىقارماقچى بولدى. بىراق مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 711-يىلى ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى ئاشدود شەھىرىنى ئىشغال قىلدى. مىسىر ئۇلارغا ھېچ ياردەم قىلمىدى. خۇدا يەشايا ئارقىلىق ئىسرائىلغا خۇداسىز، تايانچىسىز مىسىرغا تايىنىشنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى ھەم مۇنداق قىلىشنىڭ بىھۇدە ئىش ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

[217] بۇنىڭدىن كۆرۈۋشكە بولىدۇكى، يەشايا ئادەتتە بۆز كىيىم كىيىپ يۈرىدىغان بولۇشى مۇمكىن. يەشايانىڭ ھەققەتەن «قىپيالىڭاچ» ياكى پەقەت «كالتە ئىشتانلىق» ئىكەنلىكىگە بىر نېمە دېيىش تەس.

بولسۇن، قىرى بولسۇن، يالىڭاچ ھەم يالاڭئاياغ، كاسىسى ئوچۇق ھالدا ئاسۇرىيە پادىشاھى تەرىپىدىن مىسىرنى شەرمەندىلىكتە قالدۇرۇپ، يالاپ ئېپكېتىلىدۇ[218].
5 ئۇلار بولسا قورقۇشۇپ، ئۆز تايانچىسى بولغان ئېفىئوپىيەدىن ۋە پەخرى بولغان مىسىردىن ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ. 6 شۇنىڭ بىلەن بۇ دېڭىز بويىدىكىلەر[219]: ــ «مانا بۇ ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ ۋەسۋەسىدىن قورقۇپ باشپاناھلىق ئىزدەپ بارغان تايانچىمىزغۇ، بىزلەر ئەمدى قانداقمۇ قۇتۇلالايمىز؟» ــ دېيىشىدۇ»».

بابىل توغرىسىدا يەنە بىر بېشارەت

21 1 «دېڭىزنىڭ چۆل-باياۋىنى»[220] توغرىسىدا يۈكلەنگەن بىر ۋەھىي: ــ

«جەنۇب تەرەپتە قويۇنتازلار ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندەك،
دەھشەتلىك زېمىندىن بىر نىمىلەر كېلىۋاتىدۇ!».

يەشايانىڭ سۆز قىلىشى

2 ــ ئازابلىق بىر ۋەھىي-كۆرۈنۈش ماڭا ئايان قىلىندى؛
خائىن خائىنلىق قىلىۋاتىدۇ،
بۇلاڭچى بۇلاڭچىلىق قىلىۋاتىدۇ.[221]

218 شۇ بېشارەت بەلكىم 701-يىلى، يەنى ئاسۇرىيە بىلەن مىسىر سوقۇشقان ئەلتەكەھ دېگەن يەردە بولغان جەڭدە ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان. ئاسۇرىيە مىسىردىكى ھەم ئېفىئوپىيەدىكى نۇرغۇن ئەسىرلەرنى ئېپكەتكەن.

219 «بۇ دېڭىز بويىدىكىلىرى» فەلەستىيەلىكلەر ھەم يەھۇدالىقلارنى كۆرسىتىدۇ.

220 «دېڭىزنىڭ چۆل-باياۋىنى» بابىلنى كۆرسىتىدۇ (9-ئايەتنى كۆرۈڭ). «دېڭىز» بولسا، مۇشۇ يەردە بابىل شەھىرى جايلاشقان، ناھايىتى كەڭ ئەفرات دەرياسىنى كۆرسىتىدۇ. ئەمدى نېمىشقا «دېڭىزنىڭ چۆل-باياۋىنى» دېيىلىدۇ؟ يەشايا بەلكىم بابىلنى كىنايىلىك گەپ بىلەن مازاق قىلىدۇ؛ بابىل كاتتا، بۈيۈك شەھەر بولغىنى بىلەن، ھەقىقەت جەھەتتىن ياكى مەڭگۈلۈك روھىي بايلىقلار جەھەتتىن ئېيتقاندا ناھايىتى بىر چۆل-باياۋان، خالاس.

221 «خائىن خائىنلىق قىلىۋاتىدۇ... بۇلاڭچىلىق قىلىۋاتىدۇ» ــ شۈبھىسىزكى، بابىلنىڭ ئۈزلۈكسىز قىلىۋاتقان قىلمىشلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

«ئى ئېلام، ئورنۇڭدىن تۇر، چىق![222]
مېدىئا، مۇھاسىرە قىلىپ قورشىۋال!»
ئۇنىڭ سەۋەبىدىن كۆتۈرۈلگەن ھەممە نالە-پەريادلارنى تۈگىتىۋەتتىم.[223]
3 ــ شۇڭا ئىچ-باغرىم ئاغرىق-ئازاب بىلەن تولدى،
تولغىقى تۇتقان ئايالنىڭ ئازابلىرىدەك،
كۆرگەنلىرىمدىن تولغىنىپ كەتتىم،
ئاڭلىغىنىمدىن پاراكەندە بولدۇم.[224]

---

222 ئىككى ئىمكانىيەت بار. مۇشۇ بېشارەت ياكى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 689-يىلى ئاسۇرىيە ئىمپېراتورى سەنناخېرىبنىڭ بابىلغا بېسىپ كىرىپ ۋەيران قىلغانلىقىنى ياكى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلى پارسلار ۋە مېدىئالار قورەش ئىمپېراتورىنىڭ باشچىلىقىدا بېسىپ كىرگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر بىرىنچى شەرھ توغرا بولسا، ئۇ چاغدا «ئېلام ئورنۇڭدىن تۇر، چىق! مېدىئا، مۇھاسىرە قىلىپ قورشىۋال!» دېگەن سۆزلەرنى بابىل پادىشاھى مېروداق-بالادان ئۆز ئىتتىپاقداشلىرى ئېلام ۋە مېدىئاغا ئېيتقان، بۇ سۆزلەر «ئاسۇرىيەگە ھۇجۇم قىل!» دېگەن مەنىدە بولغان بولىدۇ. ئۇ چاغدا ئاسۇرىيەنىڭ ئىمپېراتورى سەنناخېرىب مەغلۇپ بولغان. كېيىن ئۇ قايتىدىن ھۇجۇم قىلىپ بابىلنى ئىشغال قىلدى. شۇ چاغدا ئۇ بابىلنى پۈتۈنلەي ۋەيران قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھەممە بۇتلىرىنىمۇ چېقىپ پارە-پارە قىلدى.
ئەگەر ئىككىنچى شەرھ توغرا بولسا، مۇشۇ سۆزلەر قورەش ئۆزىنىڭ قوشۇنلىرىغا دېگەن گەپ بولىدۇ (بابىلغا ھۇجۇم قىل!). بىزنىڭچە بولسا بېشارەت قورەشنىڭكى مۇشۇ ھۇجۇمنى كۆرسىتىدۇ؛ بىراق ئىككى قېتىملىق ئىشغال قىلىشنىڭ ھەممىسىدە ئوخشاشلا يەشايانىڭ كۆرسەتكەن كۆرسەتمىسى، يەنى «بابىلغا ئىشەنمەڭلار ھەم تايانماڭلار!» دېگىنى تەكىتلىنىدۇ
223 بۇ ئەلۋەتتە خۇدانىڭ سۆزى بولۇشى كېرەك. دېمەك، بابىلنىڭ خائىنلىقى، تاجاۋۇزچىلىق قىلىپ ئولجا ئالغانلىقى، ئادىلسىزلىقى، رەھىمسىزلىكى قاتارلىقلار تۈپەيلىدىن خالايىق قاتتىق نالە-پەريادلارنى كۆتۈرگەندى؛ خۇدا ئۇلارنىڭ نالە-پەريادلىرىغا خاتىمە بېرىدۇ؛ چۈنكى ئۇ بابىلنىڭ ئۆزىنى تۈگەشتۈرگەندى.
224 بۇ سۆزلەر ئەلۋەتتە پەيغەمبەرنىڭ ئۆزىنىڭكى بولۇشى كېرەك.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «مەن ئازابتىن تولغىنىپ قارىيالمىدىم؛ پاراكەندىچىلىكتىن ھېچنېمىنى ئاڭلىيالمىدىم».
بىر جەھەتتىن يەشايا پەيغەمبەر مۇشۇ كۆرۈنۈشتە مەلۇم بىر شەھەرنىڭ خۇدا تەرىپىدىن جازالىنىشىنى كۆرىدۇ، شۇنداقلا بەك ئازابلىنىدۇ. بىراق باشقا بىر جەھەتتىن ۋە باشقا بىر دەرىجىدە، بابىل شەھىرى پۈتكۈل دۇنياغا ۋەكىل بولسا، ئۇ خۇدانىڭ قىيامەت كۈنىدە گۇناھنىڭ ئۆزىنى قانداق دەھشەتلىك جازالىشىنى كۆرىدۇ، شۇنداقلا ئىنتايىن ئازابلىنىدۇ. شۈبھىسىزكى، مۇشۇ بېشارەتتىن ئېلىشىمىز كېرەك بولغان ساۋاق دەل مۇشۇدۇر.

4 شۇڭا كۆڭلۈم پاراكەندە بولۇپ ھاسىراپ كەتتىم،
مېنى دەھشەت قورقۇنچ باستى؛
ئۇ مەن زوق ئالىدىغان كېچىنى ساراسىمە بولىدىغان كېچىگە ئايلاندۇردى.[225]
5 ئۇلار داستىخان ۋە گىلەم-كۆرپىلەرنىمۇ سالىدۇ[226]؛
ئۇلار يېيىشىدۇ، ئىچىشىدۇ؛
«ھەي ئېسىلزادىلەر، ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ قالقاننى مايلاڭلار!»[227]
6 چۈنكى رەب ماڭا: ــ
«بارغىن، كۆرگەنلىرىنى ئەينى بويىچە ئېيتىدىغان بىر كۆزەتچىنى تەخلەپ قويغىن» ــ دېگەنىدى.[228]
7 ــ «ئۇ جەڭ ھارۋىلىرىنى، جۈپ-جۈپ ئاتلىق ئەسكەرلەرنى[229]،
جەڭ ھارۋىلىرىنى ئېشەكلەر بىلەن،
جەڭ ھارۋىلىرىنى تۆگىلەر[230] بىلەن كۆرگەندە،
ئۇ دىققەت بىلەن، ناھايىتى دىققەت بىلەن كۆزەتسۇن!»

---

225 «مەن زوق ئالىدىغان كېچە». بۇنى چۈشىنىش تەس؛ بەلكىم خۇدا يەشاياغا شۇ كۆرۈنۈشنى كۆرگۈزگەن كېچىدە ئۇ ئائىلى بىلەن بىللە مۇھەببەتلەشمەكچى بولدىمىكىن.

226 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «داستىخان سېلىڭلار، بىر كۆزەتچى قويۇڭلار».

227 «قالقان مايلاش» بىرخىل ئۇرۇش تەييارلىقى ــ قالقان مايلانسا قىلىچ-نەيزىلەر ئۇنىڭدىن تېيىلىپ كېتەتتى. شۇڭا يەشايا مۇشۇ ئايەتتە بەلكىم، بابىللىقلار زىياپەتتە ئولتۇرغىنىدا، دۈشمەننىڭ قوشۇنلىرى يولغا چىقىپ يۈرۈش قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ؛ شۇڭا زىياپەتنىڭ ئورنىغا، ئۇرۇش تەييارلىقى قىلىشقا توغرا كېلەتتى، دەپ بېشارەت بېرىدۇ. كېيىنكى (6-10) ئايەتلەرنىمۇ كۆرۈڭ. بابىللىقلارنىڭ زىياپەتكە قاتنىششقا ئىنتايىن ئامراقلىقىنىڭ داڭقى چىققانىدى.
مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلى، بابىل ئوردىسىدىكىلەر كاتتا زىياپەتتە بىخۇد ئولتۇرغان بىر كېچىدە، بابىل شەھىرى مېدىئالىقلار تەرىپىدىن ئىشغال قىلىندى (تەۋراتتىكى «دانىيال» 5-بابنى كۆرۈڭ).

228 «ئەينى بويىچە ئېيتىدىغان بىر كۆزەتچى» ــ دېمەك، ئىشەنچلىك ئادەم. بابىللىقلار بىخۇدلىشىپ ئولتۇرغانلىقى تۈپەيلىدىن، خۇدا بەلكىم يەشاياغا كىنايە قىلىپ، ئۇلار ئۈچۈن بىر كۆزەتچىنى بەلگىلەپ قويۇش كېرەك، دېمەكچى. بۇ «خىيالىي كۆزەتچى»نىڭ خەۋەرلىرى 7-9-ئايەتلەردە خاتىرىلىنىدۇ.

229 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «بىر قوشۇن ئاتلىق ئەسكەر جۈپ-جۈپ ئاتلار بىلەن...».

230 پارس ئىمپېراتورى قورەش جەڭ قىلغاندا تۆگىلەرنى دۈشمەن قوشۇنلىرى ئىچىگە ھەيدىۋېتىپ، قالايمىقانچىلىق چىقىراتتى. ئۇ بىرىنچى بولۇپ ئاشۇنداق تاكتىكىنى ئىشلەتكەن.

8 ئۇ جاۋابەن شىردەك تووۋلىدى: ــ
«رەب، مەن كۆزەت مۇنارىدا ئۈزلۈكسىز كۈن بويى تۇرىمەن،
ھەر كېچىدە كۆزەتتە تۇرىمەن[231]؛
9 ــ ۋە مانا، ئۇ جەڭ ھارۋىلىرى جۈپ-جۈپ ئاتلىق ئەسكەرلەر بىلەن
كېلىۋاتىدۇ![232]»
ۋە يەنە جاۋاب بېرىپ شۇنداق دېگەن: ــ
بابىل بولسا يىقىلدى، يىقىلىپ چۈشتى،
ۋە ئۇ[233] ئۇلارنىڭ ئىلاھلىرىنىڭ ھەربىر ئويما مەبۇدلىرىنى يەرگە تاشلاپ
پارە-پارە قىلىۋەتتى!».
10 ــ ئى مېنىڭ تېپىلگەن دانلىرىم،
مېنىڭ خامىنىمدىكى بۇغدايلىرىم،[234]
ئىسرائىلنىڭ خۇداسى، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان
پەرۋەردىگاردىن ئاڭلىغاننى سىلەرگە ئېيتىپ بەردىم!

ئېدوم توغرۇلۇق بىر بېشارەت

11 «دۇماھ»[235] توغرۇلۇق يۈكلەنگەن ۋەھىي؛
بىرسى سېئىردىن كېلىپ مەندىن[236]: ــ

231 بۇ سۆزگە قارىغاندا، بابىلنىڭ ۋەيران قىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىدىغانلار ئۇزۇنراق ۋاقىت كۈتۈشى كېرەك بولىدۇ. «رەب» دېگەننىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئى خوجىم،...».
232 يۇقىرىقى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ. بەلكىم مۇشۇ يەردە دۈشمەن قوشۇنى غەلىبە بىلەن قايتىپ بېرىپ، بابىلنىڭ مەغلۇپ بولۇپ يوقىتىلغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر يەتكۈزىدۇ.
233 «ئۇ» بەلكىم خۇدانىڭ ئۆزى.
234 «مېنىڭ تېپىلگەن دانلىرىم» ۋە «مېنىڭ خامىنىمدىكى بۇغدايلىرىم» ئىسرائىلنىڭ خۇداغا سادىق بولغان، شۇنداقلا پەس ئورۇندا تۇرىدىغان «قالدىسى»نى كۆرسىتىدۇ. خۇدانىڭ جازا-تەربىيىلىرى ئىچىدە جاپا تارتىش بىلەن ئۇلار تاۋلىنىپ، «ساپ بۇغداي»دەك بولغان.
235 «دۇماھ» بولسا ئىبرانىي تىلىدا «سۈكۈت» دېگەن مەنىدە. ئۇمۇ ئېدومنىڭ كىچىك بىر يېزىسى. بىراق مۇشۇ يەردە يەشايا يەنە «ئېدوم» دېگەن ئىسمىنى سۆز ئويۇنى قىلىپ تەتۈرىسىچە «دۇماھ» دەپ ئاتىغان. دېمەك، كەلگۈسىدە ئېدوم كۆپ ئىسسىق-سوغاقلار بىلەن ناھايىتى «سۈكۈت»لۈك بىر جاي بولۇپ قالىدۇ.
236 «سېئىر» ئېدومنىڭ يەنە بىر ئىسمى.

«ئى كۆزەتچى، كېچىنىڭ قانچىلىكى ئۆتتى؟ ئى كۆزەتچى، كېچىنىڭ قانچىلىكى ئۆتتى؟» ــ دەپ سورايدۇ.[237]

12 كۆزەتچى جاۋابەن مۇنداق دەيدۇ: ــ
«سەھەر كېلىدۇ، كېچىمۇ كېلىدۇ؛
يەنە سورىغىڭ بولسا، يەنە كېلىپ سورا؛
يولۇڭدىن قايتىپ ماڭا يېقىن كەل!»[238]

ئەرەبىيە توغرۇلۇق بىر بېشارەت

13 ئەرەبىيەنىڭ كېچىسى توغرۇلۇق[239] يۈكلەنگەن ۋەھيي: ــ

---

237 كۆزەتچى (ياكى جېسەكچى)نىڭ ۋەزىپىلىرى بىرىنچىدىن دۈشمەننىڭ ھۇجۇملىرىدىن خەۋەر بېرىپ ھەممە ئادەمنى ئويغىتىش؛ ئىككىنچىدىن تاكتاكچىلىق قىلىپ كېچىنىڭ قايسى ۋاقىت بولغانلىقىنى خالايىققا ئۇقتۇرۇش ئىدى. كۆزەتچى مۇشۇ يەردە شۈبھىسىزكى، يەشايا پەيغەمبەرنىڭ ئۆزىدۇر. ئۇنىڭمۇ مۇشۇ ئىككى ۋەزىپىسى بار ئىدى ــ خالايىقنى خۇدانىڭ جازاسىدىن ئاگاھلاندۇرۇش ھەم شۇ جازاغا قانچە ئۇزۇن بولۇپ كەتكەنلىكى ھەم ئۇنىڭ قانچىلىك داۋاملىشىدىغانلىقى توغرۇلۇق خەۋەر يەتكۈزۈش ئىدى. مۇشۇ يەردە بەلكىم ئېدومدىن چىققان بىر ئەلچى كېلىپ يەشايادىن ئېدومنى قاپلاپ تۇرغان، قاراڭغۇ «كېچە»دەك بولغان بالايىئاپەتلەر قاچان تۈگەيدۇ؟ ــ دەپ سورايدۇ.

238 جاۋابنىڭ ئۈچ قىسمى بار: ــ
(1) «سەھەر كېلىدۇ». دېمەك، مۇشۇ قاراڭغۇلۇق تۈگەيدۇ ــ بىراق قاچان تۈگەيدىغانلىقىنى دېمەيدۇ.
(2) «كېچىمۇ كېلىدۇ» ــ ئېدومغا، دۇنياغا نۇر كېلىدۇ (مەسىلەن 18:7، 2:18نى كۆرۈڭ). بىراق يەنە بىر كېچە كېلىدۇ، ئۇ تېخىمۇ قاراڭغۇ بولۇپ، بەلكىم قىيامەت كۈنلىرىدە بولىدۇ (مەسىلەن، 5:10، 10:13نى كۆرۈڭ). يەشايا مۇشۇ توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرىدۇ.
(3) «سورىغىڭ بولسا، ... ماڭا يېقىن كەل!». ئېدوم (جۈملىدىن بەلكىم باشقا يەھۇدىي ئەمەسلەر) مۇشۇ ئىشلارنى ئېنىقلىماقچى بولغان بولسا، ئەركىنلىك بىلەن خۇدانىڭ يېنىغا كېلىشكە، خۇدادىن بىۋاستە ياكى پەيغەمبەرلىرىدىن سوراشقا تەكلىپ قىلىنىدۇ. پەقەت ئۆز يوللىرىدىن توۋا قىلىپ يېنىپ كەلسىلا، خۇدا ئۇلارنى قوبۇل قىلىدۇ.

239 «ئەرەبىيەنىڭ كېچىسى توغرۇلۇق» دېگەن سۆز ئىبرانيي تىلىدا «ئەرەبىيە توغرۇلۇق» ھەم «كېچىدە» دېگەن ئىككى مەنىلىك بولغان بىر سۆزدۇر. ئىككىنچى مەنىسى «كېچىدە» بولغان بولۇپ، بەلكىم «ئەرەبلەرنىڭ قاراڭغۇلۇق ۋاقتى»نى كۆرسىتىدۇ. ئەمەلىيەتتە (ئەرەبلەرنىڭ تارىخى ئانچە خاتىرىلەنمىگەن بولغاچقا) دەل قايسى يىلنى كۆرسەتكەنلىكىنى ھازىرچە ئېنىق دەپ بېرەلمەيمىز. مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 715-يىلى سارگون II تېمادىكى قەبىلىلەر ۋە پۈتكۈل «ئەرەبىيە يېرىم ئارىلى»غا قارشى ئۇرۇش قىلغان. مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 703-يىلى ئەرەبلەر بابىلدىكى مېروداق-بالادان بىلەن ئىتتىپاق تۈزگەن ۋە ئاسۇرىيەلىك سەنناخېرىب تەرىپىدىن مەغلۇپ قىلىنىپ، قاتتىق زىيان تارتقان. بېشارەت بۇ چاغلارنىڭ بىرىنى كۆرسەتسە كېرەك.

«ئى دېدانلىقلارنىڭ كارۋانلىرى، سىلەر ئەرەبىيەدىكى جاڭگالدا قونۇپ قالىسىلەر[240]؛

14 ئۇسساپ كەتكەنلەرگە سۇ ئاپىرىپ بېرىڭلار!
ئى تېمادىكىلەر، نانلىرىڭلارنى ئېلىپ قاچقانلارنى كۈتۈۋېلىڭلار![241]
15 چۈنكى ئۇلار قىلىچلاردىن،
غىلاپتىن ئېلىنغان قىلىچتىن،
كېرىلگەن ئوقيادىن،
ئۇرۇشنىڭ ئازابىدىن قاچىدۇ.
16 چۈنكى رەب ماڭا شۇنداق دېگەن: ــ
بىر يىل ئىچىدە مەدىكار ھېسابلىغاندەك[242]،
ئاندىن كېدارنىڭ بار شەرىپى يوقىلىدۇ،
17 ئوقياچىلارنىڭ قالدۇقلىرى،
يەنى كېدارنىڭ پالۋان-باتۇر بولغان ئوغۇللىرى ئاز قالىدۇ؛[243]
چۈنكى پەرۋەردىگار، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى شۇنداق سۆز قىلغان».

---

240 «جاڭگالدا» ــ دېمەك، چوڭ يولدىن يىراق، مەلۇم بىر دۈشمەننىڭ قورقۇنچىدىن پىنھان جايدا قونۇش كېرەك. دېدانلىقلار بولسا ئەرەبلەرنىڭ بىر قەبىلىسى. تېما ئۇلارنىڭ بىر كارۋانسارايى شەھىرى. دېدان، تېما ۋە 16-ئايەتتىكى كېدارنىڭ قەيەرلىكىنى بىلىش ئۈچۈن خەرىتىنى كۆرۈڭ.

241 خۇدا يەشايا ئارقىلىق ئەرەبلەرگە ئۆز قېرىنداشلىرىغا ياردەم بېرىش كېرەكلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ. دېمەك، ئەرەبلەر پات يېقىندا كۆپ ئاۋارىچىلىككە يولۇقىدۇ (15-ئايەتنى كۆرۈڭ).

242 16-باب، 14-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

243 كېدار بولسا ئەرەبىستاندىكى چۆللۈكنىڭ شىمال تەرىپىدە ياشىغان بىر قەبىلە.
مۇشۇ بېشارەتنىڭ كەڭ مەنىسى، شۈبھىسىزكى، خۇداغا ئىشەنمىگەنلەر ئۆز-ئارا بىر-بىرىگە ياردەم بېرىشكەن بولسىمۇ، خۇداسىز بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ ياردەم مەڭگۈ داۋاملاشمايدۇ. ئاخىرغىچە ئۈزلۈكسىز كېلىدىغان، چېكى يوق مەدەتنى بولسا پەقەت پەرۋەردىگاردىنلا تاپقىلى بولىدۇ.

يېرۇسالېم توغرۇلۇق بىر بېشارەت

22

1 ئالامەت كۆرۈنۈش بېرىلگەن[244] جىلغا توغرىسىدا يۈكلەنگەن ۋەھيي: —
سىلەر ھەممىڭلار ئۆگزىلەرنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالغىنىڭلار زادى نېمە قىلغىنىڭلار؟
2 سىلەر خۇشاللىق دەبدەبىسىنى كۆتۈردىغان،
ۋاراڭ-چۇرۇڭغا تولغان يۇرت،
شادلىنىدىغان شەھەر؛
سىلەردىن ئۆلتۈرۈلگەنلەر قىلىچ بىلەن چېپىلغان ئەمەس،
ياكى جەڭلەردە ئۆلگەن ئەمەس؛
3 ئەمىرلىرىڭلارنىڭ ھەممىسى بىراقلا قېچىشتى؛
ئۇلار ئوقياسىز ئەسىر بولدى؛
يىراققا قاچقان بولسىمۇ،
سىلەردىن تېپىۋېلىنغانلارنىڭ ھەممىسى بىرلىكتە ئەسىر بولدى.
4 شۇڭا مەن: —
«نەزىرىڭلارنى مېنىڭدىن ئېلىڭلار؛
مېنى قاتتىق يىغلاشقا قويۇڭلار؛
خەلقىمنىڭ[245] بۇلىنىپ كېتىشى توغرۇلۇق ماڭا تەسەللىي بېرىشكە

[244] «ئالامەت كۆرۈنۈش بېرىلگەن جىلغا» ئىنتايىن سىرلىق بىر ئىبارە. شۈبھىسىزكى، ئۇ يېرۇسالېمغا قارىتىلىدۇ (10-ئايەتنى ۋە تۆۋەندىكىلەرنىمۇ كۆرۈڭ). يېرۇسالېم زىئون تېغىنىڭ ئۈستىدە بولسىمۇ، تاغلار بىلەن ئورالغان بولۇپ، جىلغىغا جايلاشقان دەپ ھېسابلىنىشلى بولىدۇ. بىراق بۇ ئىبارە نېمىنى بىلدۈرىدۇ؟ يەشايا ۋە باشقا پەيغەمبەرلەر ئەلۋەتتە يېرۇسالېمدا نۇرغۇن «غايىبانە ئالامەتلەر» ياكى «ئالامەت كۆرۈنۈشلەر»نى كۆرگەن. شۇڭا مەزكۇر ئىبارە نۇرغۇن «غايىبانە ئالامەتلەر» ۋە بېشارەتلەرنىڭ تېمىسى بولغان، خۇدا سۆيگەن يېرۇسالېم»نى كۆرسىتىدۇ؛ يەنە كېلىپ، «جىلغا» تۆۋەن بولۇپ، «خار بولۇش» ياكى «كىچىك پېئىللىق»نى بىلدۈرىدۇ؛ خۇدا بېشارەتلەر ۋەھيي قىلسا، ئۇلارنى پەقەت كىچىك پېئىللارغىلا يەتكۈزىدۇ. بىراق 2-14-ئايەتلەر بويىچە، يېرۇسالېمدىكىلەر خۇدانىڭ ئاگاھلىرىغا كىچىك پېئىل بولماي، ئەكسىچە ئېرەن قىلماي تەكەببۇرلىشىپ كەتكەن.
[245] «خەلقىمنىڭ» — ئىبرانىي تىلىدا «خەلقىمنىڭ قىزىنىڭ».

ئالدىراپ ئۆزۈڭلارنى ئۇيراتماڭلار[246]» ــ دېدىم.

5 چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگاردىن «ئالامەت كۆرۈنۈش ۋادىسى»غا بىر كۈن كېلىدۇ؛
ئۇ بولسا ئاۋارىچىلىك بولىدىغان،
ئاياغ ئاستى قىلىنىپ پېتىقدىلىدىغان،
ئادەملەر قايمۇقتۇرۇلىدىغان،
سېپىل سوقۇلۇپ چېقىلىدىغان،
تاغلارغا قاراپ ياڭرىتىپ چىرقىرايدىغان بىر كۈنى بولىدۇ.

6 ئېلام جەڭ هارۋىلىرى ۋە ئادەملىرى بىلەن، ئاتلىق ئەسكەرلىرى بىلەن ئوقدانىنى كۆتۈرۈپ كېلىدۇ،
كىر بولسا قالقانىنى ئېچىپ تەييار قىلىدۇ.[247]

7 ۋە شۇنداق بولىدۇكى،
ئەڭ گۈزەل جىلغىلىرىڭ جەڭ هارۋىلىرى بىلەن تولۇپ كېتىدۇ،
ئاتلىق ئەسكەرلەر دەرۋازاڭ ئالدىدا سەپ تارتىپ تۇرىدۇ.

8 ئۇلار يەهۇدانىڭ ئۈستىدىكى قالقانىنى ئېلىپ تاشلايدۇ؛
بىراق سەن زىئون شۇ كۈندە «ئورمان سارايى»دىكى[248] قورالارغا ئۈمىد باغلىغانسەن؛

9 سىلەر داۋۇتنىڭ شەھىرىنىڭ بۆسۈلگەن جايلىرىنىڭ كۆپ ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ،

---

246 بۇ سۆزلەر بەلكىم پەيغەمبەرنىڭ ئۆزىنىڭكىدۇر؛ بىراق، شۈبھىسىزكى، خۇدا ئۇلار ئارقىلىق ئۆزىنىڭ كۆڭلىنى بىلدۈرۈۋاتىدۇ.

247 «ئېلام» بولسا بابىلنىڭ قوشنىسى، بېشارەتتىكى ۋاقىتلاردا ئۇلار بىلەن ئىتتىپاقداش بولغان («كىر»نىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلمەيمىز). بۇ بېشارەت بەلكىم يەشاياغا كەلگۈسىدە بابىل ئىتتىپاقداشلىرى بىلەن يېرۇسالېمغا قاتتىق هۇجۇم قىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرىدۇ.

248 «ئورمان سارايى» دېگەن يەرنى سۇلايمان پادىشاھ قۇرغان، شۇ يەردە كۆپ ساۋۇت-قوراللار ساقلانغانىدى («1پاد.» 7-بابنى ۋە 10-باب، 14-17-ئايەتنى كۆرۈڭ).

پەستتىكى كۆلچەك سۇلىرىنى بىر يەرگە يىغىپ سۇ ئامبىرى قىلدىڭلار؛

10 يېرۇسالېمدىكى ئۆيلەرنى ساناپ، ئۇلاردىن بەزىلىرىنى بۇزۇپ سېپىلنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن ئىشلەتتىڭلار،

11 شۇنداقلا كونا كۆلچەكتىكى سۇلارنى ئىككى سېپىل ئوتتۇرىسىغا يىغىپ ئامبار قىلدىڭلار؛

بىراق مۇشۇلارنى ياراتقۇچىغا ھېچ قارىمىدىڭلار،

بۇرۇندىن بۇرۇن بۇلارنى شەكىللەندۈرۈپ بېكىتكۈچىگە ھېچ ئۈمىد باغلىمىدىڭلار![249]

12 شۇ كۈنى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار سىلەرنى يىغلاپ ماتەم تۇتۇشقا،

چاچنى چۈشۈرۈپ پايەكباش بولۇشقا،

بۆز كىيىم كىيىشكە[250] مۇراجىئەت قىلدى.

13 بىراق بۇلارنىڭ ئورنىدا، مانا خۇشاللىق ۋە شادلىق،

كالىلارنى سويۇش، قويلارنى بوغۇزلاش،

گۆشلەرنى يېيىش، شارابلارنى ئىچىش،

«يەيلى، ئىچەيلى، چۈنكى ئەتە دۇنيادىن كېتىمىز» ــ دېيىشلەر بولدى!

14 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار تەرىپىدىن قۇلىقىمغا ئايان قىلىندىكى،

«بەرھەق، مۇشۇ گۇناھ سىلەر ئۆلمىگۈچە كەچۈرۈلمەيدۇ[251]» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار.

---

249 8-12-ئايەتلەرگە قارىغاندا، يېرۇسالېمدىكىلەر دۈشمەن قوشۇنىنىڭ مۇھاسىرىسىگە تاقابىل تۇرۇش تەدبىرلىرى (مەسىلەن، ساۋۇتلارنى، قالقانلارنى تەييارلاش، سېپىلنى مۇستەھكەملەش، يېڭى سۇ ئامبىرىنى قۇرۇش قاتارلىقلار)نى قوللانغانلىقىنى تەرىپلىمەكتە ئىدى، بەلكىم بۇنىڭ ئۈچۈن مەخسۇس بىر كۈننى ئايرىغان بولۇشى مۇمكىن (12-ئايەتنى كۆرۈڭ ــ «شۇ كۈنى...»). يەشايا پەيغەمبەر ئۇلارنى «تەدبىرلەر»گە تايانماي، «مۇشۇلارنى ياراتقۇچى» خۇداغىلا تايىنىش كېرەك دەپ دەۋەت قىلىسمۇ، ئۇلار قەتئىي ئاڭلىمايدۇ.

250 بۇلارنىڭ ھەممىسى توۋا قىلىشنىڭ ئىپادىلىرى ئىدى.

251 ئىبرانيي تىلىدا «كافارەت قىلىنمايدۇ».

ئورىدىكى غوجىدار شەبناغا بەرگەن ئاگاھلاندۇرۇش

15 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار مانا شۇنداق دەيدۇ: ــ
«بارغىن، مۇشۇ غوجىدار(252)،
ئوردىنى باشقۇرىدىغان مۇشۇ شەبنانىڭ يېنىغا كىرگىن، ئۇنىڭغا: ــ
16 ساڭا مۇشۇ يەردە نېمە بار؟
ياكى مۇشۇ يەردە كىمىڭ بار؟
بىرسى ئېگىزلىككە ئۆزى ئۈچۈن بىر گۆر قازغاندەك،
ئۆزى قورام تاشتىن بىر قونالغۇنى يونۇغاندەك،
ئۆزۈڭ ئۈچۈن بىر گۆر كولىدىڭمۇ؟
17 مانا ھەي پالۋان، پەرۋەردىگار سېنى ئۆز چاڭگىلىغا ئېلىپ، چىڭ سىقىمداپ،
18 ئاندىن پومداقتەك سېنى بىپايان، يىراق بىر زېمىنغا تاشلىۋېتىدۇ.
سەن ئاشۇ يەردە ئۆلىسەن،
ھەم ئاشۇ يەردە ھەيۋەتلىك جەڭ ھارۋىلىرىڭمۇ قالىدۇ،
ئى غوجاڭنىڭ(253) جەمەتىگە شەرمەندىلىك كەلتۈرگۈچى!
19 مەن سېنى مەنسىپىڭدىن ئېلىۋېتىمەن،
شۇنىڭ بىلەن سېنى ئورنۇڭدىن چۈشۈرۈۋېتىمەن.

بىشارەتنىڭ داۋامى ــ ئېلىئاكىم، ئىشەنچلىك ئادەم

20 شۇ كۈنىمۇ شۇنداق بولىدۇكى،
مەن ھىلقىيانىڭ ئوغلى ئۆز قۇلۇم بولغان ئېلىئاكىمنى چاقىرىمەن؛

252 «مۇشۇ غوجىدار» (ياكى «خەزىنىچى») ــ مۇشۇ ئايەتتىكى «غوجىدار» «ئايالچە رود» بىلەن كەلگەن بولۇپ، بەلكىم شەبنانىڭ خىلى بىر خۇشامەتچى، كۆتۈرمىچى ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.
253 «غوجاڭ» ــ ئىسرائىل پادىشاھى ھەزەكىيانى كۆرسىتىدۇ. «2پاد.» 18-بابنى كۆرۈڭ.

21 سېنىڭ تونۇشىنى كېيىدۇرىمەن،
سېنىڭ پوتاڭ بىلەن ئۇنىڭ بېلىنى چىڭ قىلىمەن؛
ھوكۇمرانلىقىڭنى ئۇنىڭ قولىغا تاپشۇرىمەن؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇ يېرۇسالېمدىكىلەرگە ۋە يەھۇدا جەمەتىگە ئاتا بولىدۇ.
22 داۋۇت جەمەتىنىڭ ئاچقۇچىنى مەن ئۇنىڭ مۈرىسىدە قويىمەن؛
ئۇ ئاچسا، ھېچكىم ئېتەلمەيدۇ،
ئەتسە، ھېچكىم ئاچالمايدۇ.
23 مەن ئۇنى مۇقىم بىر جايغا قوزۇق قىلىپ بېكىتىمەن؛
ئۇ بولسا ئاتىسىنىڭ جەمەتى ئۈچۈن شەرەپلىك ھوقۇق-تەخت بولىدۇ؛
24 خەلق ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاتىسىنىڭ جەمەتىنىڭ بارلىق شۆھرەتلىرىنى يۈكلەيدۇ؛
يەنى بارلىق ئۇرۇق-نەسىللىرىنى،
بارلىق كىچىك قاچا-قۇچىلارنى،
پىيالە-جاملاردىن تارتىپ بارلىق كۈپ-ئىدىشلارغىچە ئاسىدۇ.
25 شۇ كۈندە ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار:
ــ مۇقىم جايغا بېكىتىلگەن قوزۇق بولسا، ئېگىلىپ كېتىدۇ ۋە كېسىپ تاشلىنىدۇ؛[254]
ئۇنىڭ ئۈستىگە ئېسىلغان يۈكلەر ئۈزۈپ تاشلىنىدۇ»،
ــ چۈنكى پەرۋەردىگار شۇنداق دېگەنىدى.

254 «مۇقىم جايغا بېكىتىلگەن قوزۇق بولسا،...» ــ بەزى شەرھچىلەر مۇشۇ سۆزلەر ئېلىئاكىمنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ ــ دېمەك، «ئۇ ئىشەنچلىك ئادەم بولغىنى بىلەن، بەربىر يىقىلىپ كېتىدۇ؛ پەقەت خۇداغىلا تايانغىلى بولىدۇ». بىراق مۇشۇ ئىش ئوخشاشلا «شۇ كۈندە» بولىدۇ، دېيىلىدۇ. پىكرىمىزچە يەشايا يەنە شەبنانىمۇ كۆرسىتىدۇ؛ ئۇ ئەسلىدە «مۇقىم جايغا بېكىتىلگەن» بىر قوزۇق، يەنى ئوردىدىكى ئىشلارنى باشقۇرغۇچى ئىدى. ئۇ بىر كۈن ئىچىدە ھوقۇقىدىن قالدۇرۇلۇپ، ئېلىئاكىم، يەنى خۇدا ئېيتقان «مېنىڭ قۇلۇم»، ئۇنىڭ ئورنىنى باسىدۇ.

تۇرنىڭ ئاقىۋىتى — ۋەيرانچىلىقى تۇپەيلىدىن ئوقۇلغان مەرسىيە

23

1 تۇر[255] توغرۇلۇق يۈكلەنگەن ۋەھيي: ـ
ـ ئى تارشىشتىكى[256] كېمىلەر، ئاھ-زار كۆتۈرۈڭلار!
چۈنكى ئۇ خاراب قىلىندى،
شۇ يەردە ئۆي يوق، پورتمۇ يوق.
سىپرۇس ئارىلىدىن[257] بۇ خەۋەر كېمىدىكىلەرگە ئايان قىلىنىدۇ.
2 زىدوندىكى[258] سودىگەرلەر دېڭىزدىن ئۆتۈپ سىلەرنى تەمىنلەپ كەلدى،
ئى ئارالدىكىلەر[259]،
ئەمدى شۈك بولۇڭلار!
3 شىھوردىكى بىپايان سۇلار ئۈستىدىن يۆتكىگەن دانلار،
يەنى نىل دەرياسىنىڭ ھوسۇلى تۇرنىڭ دارامىتى بولغانىدى؛
ئۇ ئەللەرنىڭ بازىرى بولغانىدى!
4 ئى زىدون، خىجالەت بول،
چۈنكى دېڭىز ـ يەنى تۇرغا قورغان بولغان دېڭىز دەيدۇكى: ـ
«مەندە ھېچ تولغاق بولمىدى، ھېچ تۇغمىدىم،

---

255 تۇر بولسا (خەرىتىنى كۆرۈڭ) دېڭىز بويىدىكى قەدىمكى زاماندىكى بىر «سىنگاپور»غا ئوخشايدىغان بىر شەھەر ئىدى. تۇر شەھىرى ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. بىرى، كىچىك ئارال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىنتايىن مۇستەھكەم بىر قەلئە سېلىنغان. ئىككىنچىسى ئۇدۇلدىكى دېڭىز بويىدىكى ئىنتايىن پۇختا سېپىللىق شەھەر. تۇر ئاساسەن دېڭىز ئارقىلىق سودا قىلاتتى؛ ئۇنىڭ كېمىلىرى ۋە ئۇنىڭغا بېقىندى بولغان «ئۈچ تارشىش»تىكى (16:2دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ) كېمىلەر ئوتتۇرا دېڭىزدىكى سودىنى پۈتۈنلەي دېگۈدەك ئۆز ئىلكىگە ئېلىۋالغان بولۇپ، ئىنتايىن بېيىپ كەتكەن. تاۋارلارنى ئوتتۇرا دېڭىزدىكى ئەللەردىن ئىمپورت قىلىپ، پەلەستىنگە ساتقان؛ پەلەستىندىكى مەھسۇلاتلارنىمۇ سېتىۋېلىپ دېڭىز ئارقىلىق ئېكسپورت قىلغان. بېيىغاندىن كېيىن، تۇر ئىنتايىن تەكەببۇرلىشىپ كەتكەنىدى. دېڭىز بويىغا جايلاشقانلىقى ئۈچۈن ئۇنى ئىشغال قىلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

256 «تارشىش» — 2-باب، 16-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

257 ياكى «كىتتىيلارنىڭ زېمىنىدىن».

258 زىدون بولسا تۇرغا يېقىن رايون بولۇپ، تۇر بىلەن مۇناسىۋىتى زىچ بولغان. خەرىتىلەرنى كۆرۈڭ.

259 تۇردىكى ئارالدا تۇرغانلار.

يىگىتلەرنى ياكى قىزلارنى ھېچ باقمىغاندەكمەن!»[260]
5 مۇشۇ خەۋەر مىسىرغا يەتكەندە،
ئۇلارمۇ بۇ خەۋەر خۇددى تۇرغا كەلگەندەك قاتتىق ئازابلىنىدۇ.
6 — سىلەر دېڭىزدىن ئۆتۈپ تارشىشقا كېتىڭلار![261]
ئى دېڭىز بويىدىكىلەر، ئاھ-زار كۆتۈرۈڭلار!
7 سىلەرنىڭ قەدىم ئەييامدىن بار بولغان،
شاد-خۇراملىقتا تولغان شەھىرىڭلار مۇشۇمۇ؟!
مانا ئۇلارنىڭ پۇتلىرى ئۆزلىرىنى مۇساپىر قىلىشقا يىراقلارغا كۆتۈرۈپ بارىدۇ![262]
8 تاجلارنى ئىلتىپات قىلغۇچى بولغان،
سودىگەرلىرى ئەمىرلەر بولغان،
دەللاللىرى جاھاندا ئابرۇيلۇقلار ھېسابلانغان تۇرنىڭ بۇ تەغدىرىنى كىم بېكىتكەن؟
9 — بۇلارنى بېكىتكۈچى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى پەرۋەردىگاردۇر!
مەقسىتى بولسا شان-شۆھرەتتىن كېلىپ چىققان جىمى تەكەببۇرلۇقنى رەسۋا قىلىش،
جاھاندىكى جىمىكى يۈز-ئابرۇيلۇقلارنى پەسلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت!
10 تارشىشنىڭ قىزى، نىل دەرياسىدەك ئۆز زېمىنىڭدا ئەركىن-ئازادە يايرا!
چۈنكى تۇردىن كەلگەن تىزگىن ھازىر يوق.[263]
11 چۈنكى پەرۋەردىگار قولىنى دېڭىز ئۈستىگە ئۇزىتىپ،
دۆلەتلەرنى تەۋرىتىدۇ.

260 دېمەك، تۇرنىڭ ياشلىرى يوقاپ كەتتى. ئۇلارنىڭ «ئانىسى»، يەنى دېڭىز: «بالىلارنى ھېچ تۇغمىغاندەكمەن» — دەيدۇ. ئۇلارنىڭ يوقىتىلىشى سەۋەبى تېخى كۆرسىتىلمىدى.

261 دېمەك، تۇردىكىلەر قېچىشى كېرەك.

262 «پۇتلىرى ئۇلارنى ... كۆتۈرىدۇ» — كېمە بىلەن ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئەسىرگە چۈشۈپ پىيادە ماڭغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ.

263 بۇ كىنايىلىك، ھەجۋىي گەپ. تارشىش تۇرغا بېقىندى بولغاندىن كېيىن، ئۇ ھازىر «ئەركىن» بولىدۇ. بىراق ئۇنىڭ ئىقتىسادىي يۆلەنچۈكمۇ يوق بولىدۇ.

ئۇ قانائان تۇغرۇلۇق ئەمر قىلغان[264]،
ئۇنىڭدىكى قەلئە-قورغانلارنى يوقىتىلسۇن دەپ پەرمان چۈشۈرگەن.
12 ۋە: —
«ئى باسقۇنچىلىقتا ئۇچرىغان زىدون قىزى[265]،
سەن ئىككىنچى ھېچ تەنتەنە قىلمايسەن،
ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، سىپرۇس ئارىلىغا ئۆتۈپ كەتكىن،
ھەتتا شۇ يەردە سەن ھېچ ئارام تاپمايسەن» — دېدى.
13 قاراڭلار، بابىل-كالدىيەلەرنىڭ زېمىنىنى!
بۇ يەرنىڭ خەلقى بولۇپ باقمىغاندەك قىلىندۇ؛
ئاسۇرىيە ئۇنى چۆل-باياۋان جانىۋارلىرى ئۈچۈن ماكان قىلغان؛
پوتەيلەرنى ياساپ، ئۇلارنىڭ ساراي-ئوردىلىرىنى ۋەيران قىلىپ، خارابىلىككە ئايلاندۇرۇۋەتكەن.[266]

---

[264] تۇر شەھىرى ئەسلىدە قانائان زېمىنىدا، دەپ ھېسابلىنغىلى بولىدۇ.

[265] زىدون ئاسۇرىيە تەرىپىدىن باستۇرۇلىدۇ، ئۇنىڭ قىزلىرى، شۈبھىسىزكى، باسقۇنچىلىقتا ئۇچرايدۇ. تۆۋەندىكى 13-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

[266] مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 745-يىلى ئاسۇرىيە پادىشاھى تىگلات-پىلەسەر «پۈتكۈل دۇنياغا ئىگە بولماقچى بولۇپ»، كەڭ كۆلەمدە جەڭ قىلىشقا باشلىدى. ئۇ 738-يىلى ئۆزىنىڭ ھەربىي قوماندانىنى تۇرنى ئىدارە قىلىشقا ئورۇنلاشتۇرغان. تۇر ئىسيان كۆتۈرۈپ، ئاسۇرىيەنىڭ كېيىنكى پادىشاھى شالمانئەزەرنىڭ مۇھاسىرىسىگە قارشى جەڭ قىلدى، ئاخىردا ئاسۇرىيەلىكلەر تۇرنى تاشلاپ كەتتى. مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 8-ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا ئۇ يەنە ئاسۇرىيە بىلەن ئۇرۇش قىلدى. شۇ چاغدا تۇر مىسىر بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈش مەقسىتىدە سۆھبەت ئۆتكۈزگەن. مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 701-يىلى ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب قاتتىق ھۇجۇم قىلىپ، تۇرنىڭ «يۆلەنچۈكى» زىدون ۋە ئەتراپتىكى رايونلاردا كۆپ ۋەيرانچىلىق قىلغان، تۇرنىڭ سودىسىنى ئاساسەن ئۈزۈپ قويغان.
مۇشۇ ئايەتلەردە شۇ ئىش توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلسە كېرەك. ئايەتلەردە: ئاسۇرىيەلىكلەر بابىل-كالدىيەنى ۋەيران قىلغانلىقىغا، چىرايلىق بىنالارنى «چۆل-باياۋان جانىۋارلىرى ئۈچۈن ماكان قىلغانلىقى»غا قاراڭلار، مۇشۇ ئىشلاردىن ساۋاق ئېلىڭلار دېيىلىدۇ. بۇ بەلكىم «سىلەرگىمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلار يۈز بېرىدۇ» دېگەنلىكتىن بېشارەت بولسا كېرەك.
مۇشۇ ئاگاھلاندۇرۇشنىڭ ئاخىرقى نەتىجىسى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 332-يىلى «بۈيۈك ئىسكەندەر» تەرىپىدىن چېقىلغان. ئىسكەندەر پۈتۈن سېپىللىق شەھەرنى، جۈملىدىن ئارالدىكى قورغانلارنىمۇ يەر بىلەن يەكسان قىلىۋەتكەن.

14 ئى تارشىشتىكى[267] كېمىلەر، ئاھ-زار كۆتۈرۈڭلار!
چۈنكى قورغىنىڭلار خاراب قىلىندى.
15 ۋە شۇ كۈنى بولىدۇكى،
پادىشاھنىڭ كۈنلەرنى ھېسابلىغىنىدەك،
تۇر يەتمىش يىل ئۇنتۇلىدۇ.
يەتمىش يىل ئۆتكەندىن كېيىن،
تۇرنىڭ ئەھۋالى پاھىشە ئايالنىڭ ناخشىسىدەك بولىدۇ؛[268]
16 چىلتارنى ئېلىپ، شەھەرنى ئايلىنىپ يۈر،
ئى ئۇنتۇلغان پاھىشە ئايال!
ئۆزۈڭگە يەنە خەقنىڭ دىققىتىنى تارتاي دېسەڭ،
يېقىملىق بىر پەدە چېلىپ، كۆپرەك ناخشىلارنى ئېيت!
17 ئەمدى شۇنداق بولىدۇكى،
يەتمىش يىلنىڭ ئۆتۈشى بىلەن،
پەرۋەردىگار تۇرنى يوقلايدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەنە ئۆزىنى ئىجارىگە بېرىپ،
يەر يۈزىدىكى ھەممە پادىشاھلىقلار بىلەن يەنە بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ؛
18 شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ماللىرى ۋە ئۆزىنى سېتىپ، تاپقان پۇلى بولسا
پەرۋەردىگارغا ئاتىلىپ مۇقەددەس بولىدۇ؛
ئۇ خەزىنىگە سېلىنمايدۇ ياكى توپلانمايدۇ،
چۈنكى ئۇنىڭ مۇشۇ سودىسى بولسا پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا تۇرغانلار ئۇچۇن
ئايرىم قىلىنىدۇ؛

267 «تارشىش» ــ 2-باب، 16-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

268 «يەتمىش يىل». بۇ مەزگىل بەلكىم ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىبنىڭ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 701-يىلدىكى ۋەيرانچىلىقىدىن باشلىنىدۇ، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 630-يىلدىكى ئاسۇرىيەنىڭ كۈچ-قۇدرىتىنىڭ زاۋال تېپىشى، شۇنداقلا تۇرنىڭ سودىسىنىڭ يەنە بازار تېپىشى بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.
يەشايا ئاشۇ چاغدىكى تۇرنى قېرى پاھىشە ئايالغا، خېرىدارلارنى چاقىرىش ئۈچۈن چىلتار چېلىپ ناخشا ئېيتقانغا ئوخشىتىدۇ. پاھىشە ئايالغا ئوخشاش، ئۇ پۇلنى دەپ ھەرقانداق ئىشنى قىلىشقا تەييار ئىدى.

ئۇ ئۇلارغا قانغۇچە يەپ-ئىچىشكە، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئىسىل كىيىم-كېچەكلىرى ئۇچۇن ئىشلىتىلىدۇ.(269)

ئاخىرقى زامانلار
دۇنيانىڭ گۇناھ ئارقىلىق بۇلغىنىشى

24 [1] مانا، پەرۋەردىگار يەر يۈزىنى بەربات، ۋەيران قىلىپ،
ئۇنى ئاستىن-ئۈستىن قىلىۋېتىپ،
ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقانلارنى تەرەپ-تەرەپكە تارقىتىدۇ؛
[2] شۇ ۋاقىتتا شۇنداق بولىدۇكى،
خەلقلەر قانداق بولسا، كاھىن(270) شۇنداق بولىدۇ؛
قۇل قانداق بولسا، خوجايىنى شۇنداق بولىدۇ؛
دېدەك قانداق بولسا، ئايال خوجايىنى شۇنداق بولىدۇ؛
سېتىۋالغۇچى قانداق بولسا، سېتىقۇچى شۇنداق بولىدۇ؛
ئۆتنە ئالغۇچى قانداق بولسا، ئۆتنە بەرگۈچى شۇنداق بولىدۇ؛
ئۆسۈم ئالغۇچى قانداق بولسا، ئۆسۈم بەرگۈچى شۇنداق بولىدۇ(271).
[3] يەر يۈزى پۈتۈنلەي بەربات قىلىنىدۇ،
پۈتۈنلەي بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىدۇ؛
چۈنكى پەرۋەردىگار مۇشۇ سۆزنى قىلدى.
[4] يەر يۈزى ماتەم تۇتىدۇ، ئۇ زەئىپلىشىدۇ،
جاھان ھالسىزلىنىپ زەئىپلىشىدۇ،
يەر يۈزىدىكى بەگ-تۆرىلەرمۇ ھالىدىن كېتىدۇ.

---

269 مۇشۇ ئاخىرقى ئايەت تۇر ئۇچۇن ئۇمىد كۆرسىتىدۇ، ئۇلار كەلگۈسىدە مال-مۈلۈككە ئەمەس، بەلكى پەرۋەردىگارغا بېقىنىدى بولىدۇ. بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئاخىرقى زاماندا بولۇشى مۇمكىن. بىراق ئىسرائىل بابىلدىن قايتقىنىدا (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 540-يىلى)، يېڭى مۇقەددەس ئىبادەتخانا قۇرۇلغاندا، تۇر ئۇنىڭ ئۇچۇن خالىس ماتېرىيال تەمىنلىگەنلىكى بەلكىم بېشارەتنىڭ بىر «قىسمەن» ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىدۇر (تەۋراتتىكى «ئەزرا» 3-باب).

270 «كاھىن» — مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا خەلقلەرگە ۋەكىل بولغان قۇربانلىق قىلغۇچى.

271 دېمەك، جەمئىيەتنىڭ ھەربىر تەبىقىدىكىلىرى ئوخشاشلا خۇدانىڭ غەزىپىگە ئۇچرايدۇ.

5 يەر-زېمىن ئۈزىدە تۇرۇۋاتقانلار تەرىپىدىن بۇلغىنىدۇ؛
چۈنكى ئۇلار كۆرسەتمە-قانۇندىن چەتلىگەن؛
تەبىئەتنىڭ قانۇنىيەت-تەرتىپىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن،
مەڭگۈلۈك ئەھدىنىمۇ[272] يوققا چىقىرىۋەتكەن.
6 شۇڭا لەنەت يەر يۈزىنى يۇتۇۋالىدۇ،
ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقانلار «گۇناھى بار» دەپ ھېسابلىنىدۇ،
شۇڭا يەر يۈزىدىكىلەر يۇتۇۋېلىنىدۇ،
ئىنسانلار ئاز قالىدۇ.

بالايىئاپەت تەپسىلاتلىرى

7 يېڭى شاراب تۈگەي دەپ قالدى،
ئۈزۈم تالliرى بولسا سولىشىپ كېتىدۇ؛
كەيپلىكتىن كۆڭلى خۇش ئادەملەرمۇ ئۇھ تارتىشىدۇ؛
8 داپلارنىڭ شوخ سادالىرى توختايدۇ،
كۆڭۈل ئېچىۋاتقانلارنىڭ ۋاراڭ-چۇرۇڭلىرىمۇ تۈگەيدۇ،
چىلتارنىڭ شادلىق مۇڭلىرىمۇ توختايدۇ.
9 شاراب ئىچكەنلەرنىڭمۇ ناخشىسى يوقايدۇ؛
ھاراق ئىچكەنلەرگە ھاراق ئاچچىق تۇيۇلىدۇ.

272 قايسى كۆرسەتمە-قانۇنلارنى بۇزغان؟ پەقەت مۇسا پەيغەمبەرگە بېرىلگىنىلا ئەمەس، يەنە نۇھ پەيغەمبەرگە كۆرسىتىلگەن قانۇن ۋە ئەھدىنى كۆرسەتسە كېرەك. «يار.» 9-بابنى كۆرۈڭ. نۇھ پەيغەمبەرگە ھەم مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرۇلغان مۇشۇ ئىككى ئەھدىگە ئاساسەن قاتىللىق قەتئىي مەنئى قىلىنغان. ئۇنىڭ ئۈستىگە نۇھقا تاپشۇرۇلغان ئەھدە بويىچە، خۇدا ھاۋا رايىنى ھەم يەر يۈزىدىكى تەبىئەتنىڭ قانۇنىيەتلىرىنى بېكىتكەن؛ بىراق ئىنسانلارنىڭ قىلمىشلىرى ھاۋا رايىنى بۇزۇپ تاشلىغان، شۇنداقلا بوگۈنمۇ بۇزماقتا، شۇنىڭدەك ئىنسانلار نۇرغۇن تەبىئەت قانۇنىيەتلىرىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان ۋە بولىدۇ. مەسىلەن، ئائىلىدىكى ئەر-خوتۇنلۇق جىنسىي مۇناسىۋەتلەرنى بۇزۇپ، بەچچىۋازلىقنى نورمال ئىش دەپ بىلىش قاتارلىقلار.

10 تەرتىپسىز، مەنىسىز شەھەر بۇزۇلىدۇ؛[273]
ھېچكىم كىرمىسۇن دەپ ھەممە ئۆيلەر ئېتىلىدۇ؛[274]
11 كوچىلاردا شاراب ئۈچۈن نالە-پەرياد كۆتۈرۈلىدۇ؛[275]
بار شاد-خۇراملىق تۈتەككە ئايلىنىدۇ؛
يەر-زېمىندىكى شادلىق يوقايدۇ.
12 شەھەردە پەقەت ۋەيرانچىلىقلا قالىدۇ،
دەرۋازا بولسا چېقىلغان،
ھەممىسى ـ خاراب بولىدۇ![276]

ئىنسانىنىڭ «قالدىسى»

13 چۈنكى خەلق-مىللەتلەرنىڭ ئارىسىدا،
يەر-جاھاننىڭ ئوتتۇرىسىدا[277] شۇنداق بولىدۇكى،

273 «تەرتىپسىز، مەنىسىز شەھەر». يەشايا قايسى شەھەر ئىكەنلىكىنى دېمەيدۇ.
13-بابتا بابىل شەھىرى پۈتۈن خۇداسىز دۇنيانى كۆرسەتكەندەك (مەسىلەن، 13-باب، 5- ۋە 9-ئايەتنى كۆرۈڭ) مۇشۇ ئايەتلەر ئوخشاشلا پۈتكۈل خۇداسىز دۇنيانى بىلدۈرىدۇ. شۈبھىسىزكى، يەشايا ئوقۇرمەنلەرگە يەنە، بابىل (بابىلون) شەھىرىنىڭ بىرىنچى قېتىم قۇرۇلغانلىقىنى كۆرسەتمەكچى (تەۋرات، «يارىتىلىش» 11-بابنى كۆرۈڭ). شەھەرلەر بولسا ئىنسانىيەتنىڭ بار كۈچ-قۇدرىتى، قابىلىيىتى ۋە ئەقىل-پاراستىنىڭ جەۋھىرى بولىدۇ. بىراق مۇشۇلار ئىخلاسسىز، خۇداغا تايانمىغان ھالدا قىلىنغان بولسا، ھەممىسى قۇرۇق گەپ بولىدۇ، خالاس. شۇنىڭ بىلەن مۇشۇ نامسىز شەھەر خۇداسىز دۇنيانى بىلدۈرىدۇ.
شەھەر مەنىسىز، ئۇنىڭكى تۇرمۇشى مەنىسىز، خۇداسىز ياشاش مەنىسىز.
باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزلىرىگە ئاساسەن (مەسىلەن، دانىيال) كەلگۈسىدە پۈتكۈل دۇنيا بىر شەھەر، بىر مۇستەبىت ھۆكۈمدار ئاستىدا بولىدۇ. مۇشۇ شەھەر بەلكىم «يېڭى بىر بابىل» بولۇشى كېرەك. 1985-يىلى ئىراقتىكى سادام ھۇسەين قەدىمكى بابىل شەھىرىنى قايتىدىن قۇرۇشنى نىيەت قىلغىنى بىلەن ئۇ ئۆزۈن ئۆتمەي جېنىدىن ئايرىلدى.
274 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «ھەممە ئۆيىنىڭ ئىشىكى توسۇلۇپ قېلىپ، ھېچكىم كىرەلمەيدۇ».
275 غەلىتە ئىش شۇكى، شاراب خەقلەرگە ھېچ تەسەللى بېرەلمىسىمۇ، ئۇلار يەنىلا ئۇنى ئىزدەيدۇ.
مانا بۇ ئىنسانىنىڭ تەبىئىتىدۇر!
276 «دەرۋازا... چېقىلغان» ــ ھېچقانداق مۇداپىئە رولى قالمايدۇ.
277 «يەر-جاھاننىڭ ئوتتۇرىسىدا» ــ ئىسرائىلنى كۆرسىتىدۇ.

زەيتۇن دەرىخىنى قاقىقاندىن كېيىن قېپ قالغان زەيتۇنلاردەك،
ئۇزۇم ھوسۇلىنى يىغىۋالغاندىن كېيىن تەرگۈدەك بىرنەچچىلا ئۇزۇم قالغاندەك، بىر قالدىسى قالدۇرۇلىدۇ.

14 قالدىلار[278] بولسا ئاۋازلىرىنى يۇقىرى كۆتۈرىدۇ؛
پەرۋەردىگارنىڭ ھەيۋىسىگە قاراپ تەنتەنە قىلىدۇ؛
ئۇلار دېڭىز تەرەپتىن سۈرەن سالىدۇ.

15 شۇڭا پەرۋەردىگارنى شەرقتىمۇ،
ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى غەربتىكى يىراق ئاراللاردىمۇ ئۇلۇغلاڭلار؛

16 جاھاننىڭ چەت-چەتلىرىدىن بىز ناخشىلارنى ئاڭلىدۇق: ــ
«ھەققانىي بولغۇچىغا شان-شەرەپ بولسۇن!»

پەيغەمبەرنىڭ خۇشاللىق ئىچىدە بولغان قايغۇسى

بىراق مەن شۇنداق دېدىم: ــ
«ئاھ، مېنىڭ يادادىغۇلۇقۇم! مېنىڭ يادادىغۇلۇقۇم! ھالىمغا ۋاي![279]
چۈنكى خائىنلار خائىنلىق قىلىۋاتىدۇ؛
بەرھەق، خائىنلار نومۇسسىزلارچە خائىنلىق قىلىۋاتىدۇ![280]

278 يۇقىرىدىكى 6-ئايەتتە «ئىنسانلار ئاز قالىدۇ» دېيىلىدۇ. مۇشۇ ئايەتتىكى «قالدىلار» بولسا دەل شۇ كىشىلەرنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلار بالايىئاپەت ئىچىدە تووا قىلىپ خۇدانى ئىزدىگەنلەردۇر. بۇ خۇداغا سادىق بولغان «قالدى خەلق» «يەشايا» ۋە تەۋراتتىكى كۆپ باشقا كىتابلاردا تىلغا ئېلىنىدۇ.

279 بۇ سۆزلەر پەيغەمبەرنىڭ خۇدانىڭ ئاخىر زامانلار توغرىسىدا ئۇنىڭغا ئايان قىلغان ۋەھىيلىرىگە بولغان ئىنكاسىنى ــ ھەم خۇشاللىق ھەم خۇشاللىق ئىچىدە بولغان قايغۇسىنى، يەنى دۇنيانىڭ گۇناھكارلارنىڭ ئاقىۋىتىگە قاراپ قايغۇغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

280 «خائىنلار خائىنلىق قىلىۋاتىدۇ ... خائىنلار نومۇسسىزلارچە خائىنلىق قىلىۋاتىدۇ!» ــ مۇشۇ تەكرارلاش، بەلكىم، ئاخىردا ھەر ئادەم خۇدا تەرىپىدىن قۇتقۇزۇلمىغان بولسا، ناھايىتى قاتتىق گۇناھقا چۆمۈپ كېتىدۇ، دېگەننى بىلدۈرىدۇ. ئۇلارغا گۇناھ بېكىتىلگەندەك قىلىدۇ (ئىنجىل، «ۋەھ.» 11:22نى كۆرۈڭ). يەشايا گۇناھنىڭ جازاسىنى كۆرۈپلا يەنە ناھايىتى ئازابلىنىدۇ.

17 ئى يەر يۈزىدە تۇرۇۋاتقان ئىنسانلار!
ۋەھىمە، ئورا ۋە تۇزاق بېشىڭغا چۈشىدۇ؛
18 ۋە شۇنداق بولىدۇكى،
ۋەھىمە ساداسىدىن قاچقانلار ئورىغا چۈشىدۇ،
ئورىدىن چىققان بولسا تۇزاققا تۇتۇلىدۇ.[281]
چۈنكى ئاسماندىكى دېرىزىلەر ئېچىلىدۇ،
يەر ئۇللىرى تەۋرەپ كېتىدۇ.
19 يەر مۇتلەق دەزلىنىپ كېتىدۇ،
يەر پۈتۈنلەي پارە-پارە بولۇپ كېتىدۇ،
يەر دەھشەتلىك تەۋرىنىدۇ.
20 يەر مەست ئادەمدەك ئىلەڭ-سىلەڭ ماڭىدۇ؛
خۇددى لاپاستەك ئىرغاڭشىپ قالىدۇ.
چۈنكى ئۇنىڭدىكى ئاسىيلىق گۇناھى ئۆزىنى قاتتىق باسىدۇ،
ئۇ يىقىلىپ، ئىككىنچى تۇرالمايدۇ.
21 شۇ كۈنىدە شۇنداق بولىدۇكى،
پەرۋەردىگار يۇقىرىدا تۇرغان قوشۇنلارنى يۇقىرىدا[282]،
ۋە يەر يۈزىدىكى پادىشاھلارنى يەر يۈزىدە جازالايدۇ.
22 ئۇلار ئورەككە يىغىلىدىغان بىر توپ ئەسىرلەردەك يىغىۋېلىنىدۇ،
گۇندىخانىغا سولاپ قويۇلىدۇ.
ئۇزۇن كۈنلەردىن كېيىن ئۇلار جازالىنىدۇ.[283]

281 «ۋەھىمە»، «ئورا» ۋە «تۇزاق» ئىبرانىي تىلىدا ئاھاڭى ناھايىتى ئوخشىشىپ كېتىدىغان سۆزلەر.
282 «يۇقىرىدا تۇرغان قوشۇنلار» ــ بەلكىم شەيتاننىڭ جىنلاردىن تەركىب تاپقان، تۆۋەن ئاسمانلاردا يۈرىدىغان قوشۇنلىرىنى كۆرسىتىدۇ.
283 «جازالىنىدۇ» ــ ئىبرانىي تىلىدا «يوقلىنىدۇ». خۇدا مەلۇم خەلقنى «يوقلىسا»، بۇ يوقلاشنىڭ نەتىجىسى ئۇلارنى (ئا) بەرىكەتلەش ئۈچۈن ياكى (ئە) جازالاش ئۈچۈن بولىدۇ.
بۇ سىرلىق بېشارەتنى ئىنجىل «ۋەھىي» قىسمىدىن كۆپرەك چۈشىنىمىز. قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ بۇ دۇنياغا قايتىپ كەلگەندە، بار جىن-شەيتانلار (ئۇستۇندىكى قوشۇنلار...)نى ھاڭغا تاشلايدۇ. ئۇلار يەنە بىر مىڭ يىلدىن كېيىن يەر يۈزىدىكىلەرنى سىناش ئۈچۈن ۋاقىتلىق قويۇۋېتىلىدۇ. «ۋەھىي» 19-20-بابلارنى كۆرۈڭ.

23 ئاي ئۆياتلىقتا قالىدۇ؛
كۈنمۇ خىجىل بولۇپ كۆرۈنمەيدۇ؛
چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار زىئون تېغىدا،
يەنى يېرۇسالېمدا سەلتەنىتىنى يۈرگۈزىدۇ؛
ئۇنىڭ شان-شەرىپى ئۆز ئاقساقاللىرى ئالدىدا پارلايدۇ!

خۇدانى مەدھىيىلەيدىغان، ئاخىرقى زاماندىكى ناخشا

25 1 پەرۋەردىگار، سەن مېنىڭ خۇدايىم؛
مەن سېنى ئۇستۈن دەپ مەدھىيىلەيمەن،
مەن سېنىڭ نامىڭنى مۇبارەكلەيمەن،
چۈنكى سەن كارامەت ئىشلارنى،
سادىقلىق ۋە ھەقىقەت ئىچىدە قەدىمدىن بۇيان قەلبىڭگە پۈككەنلىرىڭنى
بەجا كەلتۈرگەنسەن.
2 چۈنكى سەن شەھەرنى خارابىلىك،
قەلئە-قورغانلىق يۇرتنى خاراب،
ياتلارنىڭ ئوردىسىنى شەھەر بولالماس قىلغانسەن،
ئۇ ئىككىنچى ھەرگىز قۇرۇلمايدۇ.
3 شۇڭا ھېلىقى كۈچلۈك خەلق سېنى ئۇلۇغلايدۇ،
ئەشەددىي ئەللەرنىڭ ھېلىقى شەھىرى سەندىن قورقىدۇ؛
5-4 چۈنكى سەن مىسكىنلەرگە قورغان،
يوقسۇللارنىڭ دەردى-ھاجىتىگە قورغان،
بورانغا دالدا،
ئىسسىققا سايە بولغانسەن؛
چۈنكى ئەشەددىيلەرنىڭ زەربە دولقۇنى تامغا ئۇرۇلغان بوراندەك،
قاغجىراق يەرنى باسقان ئىسسىق ھاۋادەك بولدى.
بىراق ئىسسىق ھاۋا بۇلۇت سايىسى بىلەن توسۇلغاندەك،
سەن ياتلارنىڭ چۇقان-سۈرەنلىرىنى پەسەيتىسەن؛

ئەشەددىيلەرنىڭ غەلىبە ناخشىسى پەس قىلىنىدۇ.
6 ۋە مۇشۇ تاغدا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار بارلىق قوۋملار ئۈچۈن زىياپەت قىلىدۇ ــ
مايلىق يېمەكلىكلەر،
سۈزدۈرۈلگەن كونا شارابلار،
يىلىكى توق مايلىق يېمەكلىكلەر[(284)]،
سۈزدۈرۈلگەن، ياخشى ساقلانغان كونا شارابلاردىن بولغان زىياپەت بولىدۇ؛
7 ۋە ئۇ مۇشۇ تاغدا ھەممە قوۋملارنى ياپىدىغان چۈمپەردىنى،
بارلىق ئەللەرنى ياپىدىغان ياپقۇچنى يوقىتىدۇ؛
8 ئۇ ئۆلۈمنى مەڭگۈگە يۇتۇپ يوقىتىدۇ!
رەب پەرۋەردىگار ھەربىر يۈزدىكى ياشلارنى سۈرتىۋېتىدۇ؛
پۈتكۈل يەر-زېمىن ئالدىدا ئۆز خەلقىنىڭ شەرمەندىلىكىنى ئېلىپ تاشلايدۇ؛
چۈنكى پەرۋەردىگار شۇنداق ئېيتقان.
9 ۋە شۇ كۈندە مۇنداق دېيىلىدۇكى: ــ
«مانا، خۇدايىمىز مۇشۇ، بىز ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ كەلگەن،
ئۇ بىزنى قۇتقۇزىدۇ؛
مانا، مۇشۇ پەرۋەردىگاردۇر، بىز ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ كەلگەن،
بىز شادلىنىپ ئۇنىڭ نىجات-قۇتۇلدۇرۇشىدىن خۇرسەن بولىمىز».
10 چۈنكى مۇشۇ تاغقا پەرۋەردىگارنىڭ قولى قونۇپ تۇرىدۇ؛[(285)]
ۋە سامان ئازگالدا تېزەك بىلەن چەيلەنگەندەك، موئاب ئۇنىڭ پۇتلىرى ئاستىدا چەيلىنىدۇ؛
11 موئاب ئاشۇ تېزەكلىك ئازگالدىن ئۈزۈپ چىقىش ئۈچۈن قولىنى كېرىدۇ،
بىراق ئۇنىڭ قولى چېۋەر بولغىنى بىلەن، رەب ئۇنىڭ تەكەببۇرلۇقىنى پەس

[284] يەھۇدىيلار ئۈچۈن، شۇنداقلا بارلىق قەدىمكى خەلقلەر ئۈچۈن مايلىق ۋە يىلىكلىك يېمەكلىكلەر ئەڭ ئېسىل تاماق ئىدى.
[285] «مۇشۇ تاغقا پەرۋەردىگارنىڭ قولى قونۇپ تۇرىدۇ» ــ دېمەك، خۇدا شۇنداق قىلىپ، بەخت ۋە ئارام ئاتا قىلىپ، ئۆزىنى تونۇتىدۇ.

قىلىدۇ[286].

12 ئۇ سېپىللىرىڭنىڭ ئېگىز مۇداپىئەلىك قورغانلىرىنى غۇلىتىپ،
يەر بىلەن يەكسان قىلىپ،
توپا-چاڭغا ئايلاندۇرىدۇ.

ئىككى شەھەر — يېڭى يېرۇسالېم ۋە «دۇنيانىڭ شەھىرى»

26

1 شۇ كۈندە يەھۇدانىڭ زېمىنىدا مۇنۇ ناخشا ئېيتىلىدۇ: —
«مۇستەھكەم بىر شەھىرىمىز بار؛
ئۇ[287] نىجاتلىقنى ئۇنىڭغا سېپىل ۋە تىرەكلەر قىلىپ بېكىتىپ قويىدۇ.
2 ۋاپادارلىقتا چىڭ تۇرغان ھەققانىي ئەلنىڭ كىرىشى ئۈچۈن،
دەرۋازىلارنى ئېچىپ بېرىڭلار!
3 كىم ئۆزىنىڭ ئەقىدە، ئوي-خىيالى ساڭا باغلىغان بولسا،
سەن ئۇنى مۇتلەق خاتىرجەملىكتە ساقلايسەن؛
چۈنكى ئۇ ساڭا ئىشەنچ-ئېتىقاد باغلىغاندۇر.
4 مەڭگۈگە پەرۋەردىگارغا تايىنىڭلار؛
چۈنكى ياھ[288] پەرۋەردىگار ھەقىقەتەن ئەبەدلىئەبەدلىك بىر قورام تاشتۇر.
5 چۈنكى ئۇ يۇقىرىدا تۇرغانلارنى[289] پەسكە چۈشۈرىدۇ؛
ئاشۇ ئالىي شەھەرنى[290]، ئۇ پەس قىلىدۇ؛
ئۇنى يەرگە چۈشۈرۈپ،
توپا-چاڭغا ئايلاندۇرىدۇ.

---

286 موئاب تېزەكلىك ئازگالدىن ئۈزۈپ چىقالمايدۇ. شۈبھىسىزكى، مۇشۇ يەردە موئابنىڭ ئۆزىنىڭلا ئەقلىگە تايانغانلىقىدەك تەكەببۇر ھالىتى كۆرسىتىلىدۇ.

287 «ئۇ» — رەب پەرۋەردىگارنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

288 «ياھ» بولسا «ياھۋەھ»نىڭ قىسقارتىلغان شەكلى (1-ئىزاھاتنى كۆرۈڭ).

289 «يۇقىرىدا تۇرغانلار» بەلكىم 25-باب، 11-ئايەتتىكى «يۇقىرىدا تۇرغان قوشۇنلار»غا ئوخشاش، جىن-شەيتانلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

290 «ئالىي شەھەر» بەلكىم دۇنيادىكى خۇداسىزلىقتا ۋەكىللىك قىلىدىغان بابىل، يەنى يۇقىرىقى بابلاردىكى «مەنىسىز شەھەر» بولۇشى مۇمكىن.

6 ئۇ پۈت بىلەن چەيلىنىدۇ؛
ئۇ مۆمىنلەرنىڭ پۇتلىرى،
مىسكىنلەرنىڭ قەدەملىرى بىلەن چەيلىنىدۇ!
7 ھەققانىينىڭ يولى بولسا تۈزدۇر؛
ئى ئەڭ تۈز يوللۇق بولغۇچى،
سەن ھەققانىي ئادەم ئۈچۈن ئۇنىڭ يولىنى ئوڭ قىلىسەن.
8 ئى پەرۋەردىگار، بىز دەرھەقىقەت سېنىڭ ھۆكۈملىرىڭنىڭ يولىدا مېڭىپ، سېنى كۈتۈپ كەلدۇق؛
جېنىمىزنىڭ تەشنالىقى شۇدۇركى، نامىڭ ۋە شۆھرىتىڭ ئاشسۇن!
9 ۋۇجۇدۇم بىلەن كېچىلەردە ساڭا تەشنا بولدۇممەن؛
بەرھەق، تاڭ سەھەرلەردىمۇ روھىم بىلەن ئىچ-ئىچىمدىن سېنى ئىزدىدىم؛
چۈنكى ھۆكۈملىرىڭ يەر يۈزىدە كۆرۈنگەن بولسا[291]،
يەر يۈزىدىكىلەر ھەققانىيلىقنى ئۆگىنىدۇ.
10 رەزىل ئادەمگە رەھىم كۆرسىتىلسىمۇ،
ئۇ يەنىلا ھەققانىيلىقنى ئۆگەنمەيدۇ؛
ھەتتا دۇرۇسلۇق تۇرغان زېمىندىمۇ ئۇ يەنىلا ئادىلسىزلىق قىلىۋېرىدۇ،[292]
پەرۋەردىگارنىڭ شانۇ-شەۋكىتىنى كۆرمەيدۇ.
11 ئى پەرۋەردىگار، قولۇڭ كۆتۈرۈلدى،
بىراق ئۇلار كۆرمەيدۇ.
ھالبۇكى، ئۆز خەلقىڭگە بولغان ئوتلۇق مۇھەببىتىڭنى ئۇلار كۆرىدۇ ھەم خىجىل بولىدۇ؛
كۈشەندىلىرىڭ ئۈچۈن تەييارلانغان ئوت ئۇلارنى بەرھەق يۇتۇۋېتىدۇ.

---

291 «ھۆكۈملىرىڭ... كۆرۈنگەن بولسا» دېگەننىڭ ئىككى خىل مەنىسى بار؛ بىرىنچىسى «ئادىل قانۇنلىرىڭ دۇنيادا (خەلقىڭنىڭ ياخشى قىلغانلىقى ئارقىلىق) ئايان قىلىنسا...».
ئىككىنچى مەنىسى «تەربىيىلىك جازا ھۆكۈملىرىڭ دۇنيادا پەيدا بولسا...». ئىككىلا مەنىسى، بولۇپمۇ ئىككىنچى مەنىسى توغرا بولسا كېرەك (10-ئايەتنى كۆرۈڭ).
292 «دۇرۇسلۇق تۇرغان زېمىن». ئادىللىقنى بەجا كەلتۈرۈش بىئادىل مۇھىت ئاستىدا تەس، ئەلۋەتتە. ئەتراپتىكىلەر ئادىل بولسا، ئۆزىنىڭ ئادىل بولمىقى ئاسانراق بولىدۇ. بىراق رەزىللەر يەنىلا بىئادىللىق قىلىدۇ.

12 ئى پەرۋەردىگار، سەن بىزگە خاتىرجەملىك نېسىپ قىلىسەن؛
چۈنكى بىزنىڭ ئەمەللىرىمىزنىڭ ھەممىسىنى ئۆزۈڭ ۋۇجۇدقا چىقارغانسەن[293].
13 دەرۋەقە، ئى پەرۋەردىگار خۇدايىمىز، ئىلگىرى سەندىن باشقا «رەبلەر» ئۈستىمىزدىن ھۆكۈمرانلىق قىلغان؛
ئەمدىلىكتە پەقەت ساڭا تايىنىپلا نامىڭنى ئەسلەپ تىلغا ئالىمىز.[294]
14 ئۆلار[295] بولسا ئۆلدى، قايتىدىن ياشىمايدۇ؛
ئەرۋاھ بولۇپ كەتتى، قايتا تىرىلمەيدۇ؛
چۈنكى سەن ئۆلارنى جازالاپ يوقاتتىڭ،
ئۆلارنى ئادەملەرنىڭ ئېسىدىمۇ قىلچە قالدۇرمىدىڭ.
15 سەن ئەلنى ئۆلغايتقانسەن، ئى پەرۋەردىگار؛
ئەلنى ئۆلغايتقانسەن،
ئۆزۈڭگە شان-شەرەپ كەلتۈرگەنسەن؛
زېمىننىڭ چېگرالىرىنى ھەرتەرەپكە ئۇزارتقانسەن.[296]

ئىسرائىل قانداق يول بىلەن ئازاد قىلىنغان؟

16 ئى پەرۋەردىگار، ئۆلار دەرد-ئەلەم ئىچىدە قالغاندا، سېنى ئىزدىدى؛
تەربىيىلىك جازالىشىڭ ئۆلارنىڭ بېشىغا چۈشكەندە،
ئۆلار ئاھ ئۇرۇپ، پىچىرلاپ بىر دۇئانى قىلدى: ــ
17 «بوشىنىش ئالدىدا تۇرغان، تولغىقى تۇتۇپ، ئاغرىقتىن ۋارقىرىغان بىر ھامىلىدار ئايالدەك،

293 ياكى «ھەممە ئەمەللىرىمىزنى ئەمەلىيلەشتۈرگۈچى ئۆزۈڭدۇرسەن».
294 خۇدانىڭ «قالدىسى»ى، يەنى خۇداغا سادىق بولغانلار، «پەقەت سېنىڭ مېھىر-شەپقىتىڭ ئارقىلىقلا سادىق بولدۇق» دېگەندەك ئېتىراپ قىلىدۇ.
295 «ئۆلار» ــ 13-ئايەتتىكى «باشقا رەبلەر»، يەر يۈزىدىكى پادىشاھلار ياكى ئىسرائىل چوقۇنغان بۇتلارنىڭ كەينىدە تۇرغان جىن-شەيتانلار بولسا كېرەك.
296 «سەن زېمىننىڭ ... ھەرتەرەپكە ئۇزارتقانسەن»: ــ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «ئەسلىدە سەن ئۆلارنى (ئىسرائىلنى) جاھاننىڭ ئەڭ چېتىگە سۈرگۈن قىلغانسەن».

بىز سېنىڭ ئالدىڭدا شۇنداق بولدۇق، ئى پەرۋەردىگار.
18 بىز ئىككى قات بولۇپ،
تولغاقتا چۈشتۇق،
بىراق پەقەت يەللا چىقاردۇق؛
يەر يۈزىدىكىلەر ئۈچۈن ھېچ نىجات-قۇتقۇزۇشنى يەتكۈزمىدۇق؛
دۇنيادىكى ئادەملەر ھېچ تۇغۇلمىدى».[297]

خۇدانىڭ ئىسرائىلنىڭ دۇئاسىغا بولغان جاۋابى

19 «ساڭا تەۋە ئۆلگەن ئادەملەر[298] ياشايدۇ؛
مېنىڭ جەسەتىمنىڭ تىرىلىشى بىلەن تەڭ ئۇلارمۇ تىرىلىدۇ[299].
ئى تۇپا-چاڭدا ياتقانلار، ئويغىنىپ ناخشا ياڭرىتىڭلار!
شەبنىمىڭ تاڭ سەھەرنىڭ شەبنىمىدەكتۇر؛
يەر-زېمىن ئۆزىدە ئۆلگەنلەرنى تۇغۇپ بېرىدۇ.
20 ئى خەلقىم، كېلىڭلار،
ئۆيۈڭلارغا كىرىپ، كەينىڭلاردىن ئىشىكلەرنى ئېتىپ قويۇڭلار؛
مېنىڭ دەرغەزىپىم ئۆتكۈچە، ئۆزۈڭنى بىر دەملىك يوشۇرۇۋال.

---

297 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «دۇنيادا تۇرغانلار ھېچ يىقىلمىدى» (دېمەك، ئۇرۇشتا بىزدە ھېچ غەلىبە بولمىدى). بىراق بىزنىڭچە يۇقىرىقى تەرجىمىسى توغرا. شۇنىڭ بىلەن مۇشۇ ئايەت خۇدانىڭ ئىسرائىل توغرۇلۇق بولغان چوڭقۇر مەقسىتى ئۈستىدە توختىلىدۇ، دەپ قارايمىز. ئۇ ئىسرائىل ئارقىلىق دۇنيادىكىلەرگە نىجات-قۇتقۇزۇش خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ، ئۇلارنى يېڭى ھاياتقا، يەنى مەڭگۈلۈك ھاياتقا ئېرىشتۈرۈپ، قايتىدىن تۇغدۇرماقچى. لېكىن ئىسرائىل خۇدانىڭ شۇ مەقسىتىگە قورال بولۇشقا لايىقەتسىز بولۇپ قالدى . شۇڭا خۇدا ئۆزى (19-20-ئايەتلەر ۋە تۆۋەندىكى بابلارغا ئاساسەن) شۇ ئىشنى قىلىدۇ، دەيدۇ.

298 «ساڭا تەۋە ئۆلگەن ئادەملەر» — بۇ سۆزنى ئاڭلاۋاتقان «قالدى»لارنىڭ ئۆزى سۆيگەن مەرھۇملارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

299 «مېنىڭ جەسەتىمنىڭ تىرىلىشى بىلەن تەڭ ئۇلار تىرىلىدۇ» — بەزىدە ئىبرانىي تىلىدا بىرلىك سان كۆپلۈك سانىنى بىلدۈرىدۇ؛ بىراق مۇشۇ ئايەت قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ تىرىلىشى بىلەن باشقىلارمۇ تىرىلىدۇ، دېگەن بېشارەتلىك مەنىدە بولۇشىمۇ مۇمكىن (ئىنجىل، «مات.» 52:27نى، «رىم.»، 3:6-11نى كۆرۈڭ).

21 چۈنكى قارا،
پەرۋەردىگار ئۆز جايىدىن چىقىپ،
يەر يۈزىدىكىلەرنىڭ گۇناھىنى ئۆزلىرىگە قايتۇرماقچى؛
يەر بولسا ئۈستىگە تۆكۈلگەن قانلارنى ئاشكارىلايدۇ،
ئۆزىدە ئۆلتۈرۈلگەنلەرنى ھامان يېپىۋەرمەيدۇ.

شەيتاننىڭ جازالىنىشى
ئىسرائىللار يىغىلىپ خۇداغا مېۋە بېرىدۇ

27
1 شۇ كۈندە پەرۋەردىگار ئۆزىنىڭ دەھشەتلىك، بۈيۈك ۋە كۈچلۈك
شەمشىرى بىلەن ئۇچقۇر يىلان لېۋىئاتاننى،
يەنى تولغانغۇچى يىلان لېۋىئاتاننى جازالايدۇ[300]؛
ئۇ يەنە دېڭىزدا تۇرغان ئەجدىھانى[301] ئۆلتۈرىدۇ.
2 شۇ كۈنى ساپ شاراب بېرىدىغان بىر ئۈزۈمزار[302] بولىدۇ!
ئۇ توغرۇلۇق ناخشا ئېيتىڭلار!
3 ئۆزۈم پەرۋەردىگار ئۇنى ساقلايمەن؛
مەن ھەر دەقىقە ئۇنى سۇغىرىمەن؛
بىرسى ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزمىسۇن دەپ كېچە-كۈندۈز ساقلايمەن.

---

300 لېۋىئاتان چوڭقۇر دېڭىز ئاستىدا ياشايدىغان قورقۇنچلۇق ئەجدىھاغا ئوخشاپ كېتىدىغان ھايۋان. بەزى ئالىملار ئۇنى تىمساھ دەيدۇ، بىراق بىز ئۇنىڭغا ئىشەنمەيمىز. (تەۋراتتىكى «ئايۇپ» لېۋىئاتان توغرىسىدىكى ئىزاھاتلىرىمىزنى كۆرۈڭ).
«جازالاش» دېگەن سۆزدىن، بىرخىل يامان روھنىڭ كۈچىنىڭ لېۋىئاتاننىڭ كەينىدە تۇرۇشى بىلەن، لېۋىئاتاننى رەزىللىكنىڭ بىر ۋەكىلى بولىدۇ دەپ چۈشىنىمىز. ئىنجىل «ۋەھيي» 12-، 13- ھەم 20-بابقا ئاساسەن چۈشىنىمىزكى، لېۋىئاتان شەيتاننىڭ ئۆزى ھەم ئۆزىنىڭ ئاخىرقى زاماندىكى ۋەكىلى بولغان دەججالنى بىلدۈرىدۇ.
301 «ئۇچقۇر يىلان» لېۋىئاتان شەيتاننىڭ ئاسماندىكى ئىپادىسى، «تولغانغۇچى يىلان» يەر يۈزىدىكى ئىپادىسى، «ئەجدىھا» دېڭىزدىكى ئىپادىسىدۇر.
302 ياكى «بەك يېقىملىق بىر ئۈزۈمزار»

4 غەزەپ مەندە قالمىدى[(303)]؛
ئاھ، ماڭا قارشى جەڭ قىلىدىغان تىكەنلەر ياكى جىغانلار بولسائىدى!
ئۇنداق بولسا مەن ئۇلارغا قارشى يۈرۈش قىلاتتىم،
ئۇلارنى يىغىشتۇرۇپ كۆيدۈرۈۋېتەتتىم![(304)]
5 بولمىسا ئۇ مېنى باشپاناھلىق قىلىپ تۇتسۇن؛
ئۇ مەن بىلەن بىرلىكتە خاتىرجەملىكتە بولسۇن،
دەرھەقىقەت، ئۇ مەن بىلەن بىرلىكتە خاتىرجەملىكتە بولسۇن![(305)]
6 كەلگۈسى كۈنلەردە، ياقۇپ يىلتىز تارتىدۇ؛
ئىسرائىل بىخلىنىپ، چېچەكلەيدۇ،
ئۇلار پۈتكۈل يەر يۈزىنى مېۋە-چېۋە بىلەن قاپلايدۇ.[(306)]

پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز خەلقىگە بولغان مۇئامىلىسى

7 پەرۋەردىگار ئىسرائىلنى ئۇرغانلارنى ئۇرغانچىلىك ئىسرائىلنى ئۇرۇپ باققانمۇ؟
ئۇ قىرغانلاردەك ئىسرائىل قىرىلىپ باققانمۇ؟[(307)]
8 سەن ئۇلارنى ئەيىبلىگەندە ئۆلچەمدىن تۇۋەن جازالاپ ئۇلارنى پالىۋەتكەنسەن؛

303 بەلكىم ئىسرائىلغا قارىتىلغان غەزەپنى كۆرسىتىدۇ.
304 خۇدانىڭ ئۆز ئۈزۈمزارى بولغان ئىسرائىلغا (5-بابنى يەنە كۆرۈڭ) شۇنچە خۇرسەنلىكى ۋە قىزغىنلىقى باركى، ئۇ «ئۇلارغا بولغان قوغداش مۇھەببىتىمنى كۆرسىتىش پۇرستى بولسۇن ئۈچۈن، بىر تال تىكەنلا پەيدا بولسائىدى!» دەپ تىلىگەندەك قىلىدۇ.
305 خۇدا ھەتتا ئۆزىگە قارشى تۇرغان بىر تىكەنگىمۇ تۇۋا قىلىش، خاتىرجەملىككە كېلىش پۇرستىنى يەتكۈزىدۇ! بۇنى ئىككى قېتىم دېيىش، بۇنى تەكىتلەشتىن ئىبارەت.
306 مۇشۇ سۆز بابىل شەھىرىنىڭ «يەر يۈزىنى شەھەرلەر بىلەن قاپلايلى» (21:14) دېگەن مەقسىتى بىلەن پۈتۈنلەي ئوخشىمايدۇ.
شۇ چاغدا بولسا خۇدانىڭ ئۆز ئۈزۈمزارى بولغان ئىسرائىلدىن كۈتكەن ئۈمىدى (5-بابتا خاتىرىلەنگەندەك) كۆپ جەھەتلەردىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.
307 ئىبرانىي تىلىدا ئىنتايىن قىسقارتىلىپ ئىپادىلىنىدۇ: «ئۇ ئىسرائىلنى ئۇرغانلارنى ئۇرغان دەرىجىدە ئۇنى ئۇرۇپ باققانمۇ؟ ئۇ (خۇدا) قىرغانلاردەك، ئۇ (ئىسرائىل) قىرىلىپ باققانمۇ؟».
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگار ئىسرائىلنى باشقىلار ئۇرغان دەرىجىدە ئۇرۇپ باققانمۇ؟ ياكى ئىسرائىل ئەللەر تەرىپىدىن قىرىلغاندەك پەرۋەردىگار تەرىپىدىن قىرىلىپ باققانمۇ؟».

شەرق شامىلى چىققان كۈندە ئۇ ئۇنىڭ زەربىلىك شامىلى بىلەن ئۇلارنى
قوغلىۋەتكەن.[308]

9 ئەمدى شۇ يول بىلەن ياقۇپنىڭ قەبىھلىكى كەچۈرۈم قىلىنىدۇكى[309]، —
ئۇنىڭ گۇناھىنىڭ ئېلىپ تاشلانغانلىقىنىڭ پىشقان مېۋىسى شۇ بولىدۇكى: —
ئۇ قۇربانگاھتىكى ھەممە تاشلارنى كۆكۈم-تالقان قىلىدۇ،
«ئاشەراھ»لارنى ۋە «كۈن تۈۋرۈكلىرى»نى زادىلا تۇرغۇزمايدۇ[310].
10 چۈنكى مۇستەھكەملەنگەن شەھەر غېرىب بولۇپ قالىدۇ[311]،
ئادەمزاتسىز ماكان ھەم تاشلىۋېتىلگەن باياۋاندەك بولىدۇ؛
شۇ يەردە موزاي ئوزۇقلىنىدۇ،
شۇ يەردە يېتىپ، ئۇنىڭ شاخلىرىنى يەيدۇ.
11 ئۇنىڭ شاخلىرى سولىشىش بىلەن ئۈزۈلىدۇ؛
ئاياللار كېلىپ ئۇلارنى ئوتۇن قىلىپ كۆيدۈرىۋېتىدۇ.
چۈنكى بۇ بىر يورۇتۇلمىغان خەلق؛
شۇڭا ئۇلارنى ياراتقۇچى ئۇلارغا رەھىم قىلمايدۇ؛
ئۇلارنى شەكىللەندۈرگۈچى ئۇلارغا شەپقەت كۆرسەتمەيدۇ.
12 ۋە شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى،
پەرۋەردىگار ئەفرات دەرياسىنىڭ ئېقىملىرىدىن تارتىپ مىسىر
ۋادىسىغىچە[312] ھەر يەرنى سىلكىيدۇ،

---

308 دېمەك، 7-ئايەتتە دېيىلگىنىدەك، خۇدا ئىسرائىلنى تەربىيىلەپ جازالىغاندا «ئۆلچەمدىن تۈۋەن» جازالىغان؛ شەرق شامىلى زەربىلىك بولغىنى بىلەن دائىملىق ئەمەس، پەقەت تۇرۇپ-تۇرۇپ سوقۇپ تۇرىدۇ. باشقا بىرنەچچە خىل تەرجىمىلىرى ئۇچرىشى مۇمكىن.

309 ئىبرانىي تىلىدا «يېپىلىدۇ» ياكى «كافارەت قىلىنىدۇ».

310 مۇشۇ ئايەتتىكى «قۇربانگاھ» بەلكىم بۇتلارغا چوقۇنۇشتا ئىشلىتىلىدىغان نەرسە. «ئاشەراھ» بۇتلىرى ۋە «كۈن تۈۋرۈكلىرى» بولسا، 17-باب، 8-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

311 مۇشۇ «مۇستەھكەملەنگەن شەھەر» بولسا، ئاۋۋال بابىلنى كۆرسەتسە كېرەك؛ بىراق 24:10-ئايەتتىكى ئىزاھاتتا دېگىنىمىزدەك، بابىلنىڭ ئۆزى كەلگۈسى «پۈتكۈل خۇداسىز دۇنيا»نى بىلدۈرىدۇ.

312 «ئەفرات دەرياسىنىڭ ئېقىملىرىدىن تارتىپ مىسىر ۋادىسىغىچە» — مۇشۇ ئىبارە ئىسرائىلنىڭ بارلىق زېمىنىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن پات-پات ئىشلىتىلىدۇ. خەرىتىلەرنى كۆرۈڭ.

ۋە سىلەر بىر-بىرلەپ تېرىپ يىغىۋېلىنىسىلەر،
ئى ئىسرائىل بالىلىرى!
13 ۋە شۇ كۈنى شۇنداق بولىدۇكى،
بۈيۈك كاناي چېلىنىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئاسۇرىيە زېمىنىدا تۈگىشەي دەپ قالغانلار،
ۋە مىسىر زېمىنىدا مۇساپىر بولغانلار كېلىدۇ؛
ئۇلار يېرۇسالېمدا مۇقەددەس تاغ ئۈستىدە پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلىدۇ.[313]

ئەفرائىم (شىمالىي پادىشاھلىق) توغرۇلۇق بىر بېشارەت بىردىنبىر ئۇل نېمە؟

28 1 ئەفرائىمدىكى مەيخورلارنىڭ بېشىدىكى تەكەببۇرلۇق بىلەن تاقىۋالغان گۈللۈك تاجىغا ۋاي!
مۇنبەت جىلغىنىڭ بېشىغا تاقىۋالغان،
يەنى ئۇلارنىڭ سولىشىپ قالغان «پەخرى» بولغان گۈلگە ۋاي!
ئى شارابنىڭ ئەسىرى بولغانلار![314]
2 مانا، رەب بىر كۈچ ۋە قۇدرەت ئىگىسىنى ھازىرلىدى؛

313 خۇدانىڭ خەلقىنى چاقىرىدىغان، ئاخىرقى زاماندىكى مۇشۇ «بۈيۈك كاناي» مۇقەددەس كىتابتا باشقا كۆپ يەرلەردە تىلغا ئېلىنىدۇ. يەشايا ئۆزى 18-بابتا ئۇ توغرىسىدا توختىلىدۇ.
مۇشۇ يەردە، خۇدانىڭ مېھىر-شەپقىتىنىڭ بارلىق ئىنسانلار ئۈچۈن ئورتاقلىقى، يەھۇدىي ئەمەسلەر (ئاسۇرىيە زېمىنىدا تۈگىشەي دەپ قالغانلار...، مىسىر زېمىنىدا مۇساپىر بولغانلار) خۇداغا تايانغان يەھۇدىيلار بىلەن بىللە ئۇنىڭ پادىشاھلىقىغا مىراسخور بولىدىغانلىقى ئېنىق كۆرۈنىدۇ.
314 ئەفرائىمنىڭ بەگلىرى ھاراق ئىچىشكە بەك ئامراق ئىدى. ئۇلارنىڭ ئۆرپ-ئادىتىگە ئاساسەن، ئابرۇيلۇق ئادەملەر ئولتۇرۇشلاردا گۈل تاج تاقايتتى. يەشايا پەيغەمبەر، ئۇلارنىڭ «پەخرى» بولغان گۈلى، يەنى ئۇلارنىڭ «شان-شەرىپى» سولىشىپ كېتىپ يوقاي دەپ قالدى، دەيدۇ. ئاچ ئادەم كۆرۈپلا يەۋالىدىغان بىر تال ئەنجۈردەك ئۇلار يوقاپ كېتىشى مۇمكىن. ھازىر بولسا، تەكەببۇرلۇق قىلىدىغان ياكى ئەيش-ئىشرەت قىلىدىغان ۋاقىت ئەمەس، بەلكى توۋا قىلىپ پەرياد كۆتۈرۈش كېرەك، دېگەنلىكتۇر.
«مۇنبەت جىلغا» ــ شىمالىي پادىشاھلىق (ئىسرائىل)نىڭ پايتەختى بولغان سامارىيە جايلاشقان جىلغىنى كۆرسەتسە كېرەك.

ئۇ بولسا، مۆلدۈرلۈك جۇدۇن ھەم ۋەيران قىلغۇچى بوراندەك،
دەھشەت بىلەن تاشقان كەلكۈن سۇلىرىدەك،
ئەشەددىيلەرچە تاجنى يەرگە ئۇرىدۇ.
3 ئەفرائىمدىكى مەيخورلارنىڭ بېشىدىكى تەكەببۇرلۇق بىلەن تاقىۋالغان گۈللۈك تاجى ئاياغ ئاستىدا چەيلىنىدۇ؛
4 ۋە مۇنبەت جىلغىنىڭ بېشىدا تاقىۋالغان،
ئۇلارنىڭ «پەخرى» بولغان سولىشىپ قالغان گۈلى بولسا،
بالدۇر پىشقان ئەنجۈردەك بولىدۇ؛
4 ئۇنى كۆرگەن كىشى كۆرۈپلا،
قولىغا ئېلىپ كاپ ئېتىپ يۇتۇۋالىدۇ.
5 شۇ كۈندە، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىنىڭ قالدىسى ئۈچۈن شەرەپلىك بىر تاج،
شۇنداقلا كۆركەم بىر چەمبىرەك بولىدۇ.
6 ئۇ يەنە ھۆكۈم چىقىرىشقا ئولتۇرغانلارغا توغرا ھۆكۈم چىقارغۇچى روھ،
ۋە دەرۋازىدا جەڭنى چېكىندۈرگۈچىگە[315] كۈچ بولىدۇ.

يېرۇسالېمدىكى ئەمىرلەرنىڭ ئەھۋالى
كىم خۇدانىڭ سۆزىنى چۈشىنەلەيدۇ؟

7 بىراق بۇلارمۇ شاراب ئارقىلىق خاتالاشتى،
ھاراق بىلەن ئېزىقىپ كەتتى: ــ
ــ ھەم كاھىن[316] ھەم پەيغەمبەر ھاراق ئارقىلىق ئېزىقىپ كەتتى؛
ئۇلار شاراب تەرىپىدىن يۇتۇۋېلىنغان؛

315 مۆتىۋەرلەر خەلق ئۈچۈن ھۆكۈم چىقىرىش، سوت قىلىش ئۈچۈن شەھەر دەرۋازىلىرىدا ئولتۇراتتى.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «دۈشمەننى دەرۋازىسىغىچە چېكىندۈرگۈچىگە كۈچ بولىدۇ» ــ دېمەك، ھۇجۇم قىلىدىغانلارغا كۈچ بولىدۇ.
316 «كاھىن» ــ مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا خەلقلەرگە ۋەكىل بولۇپ قۇربانلىق قىلغۇچى.

ئۇلار هاراق تۈپەيلىدىن ئەلەڭ-سەلەڭ بولۇپ ئېزىقىپ كەتتى؛
ئۇلار ئالدىن كۆرۈشتىن ئاداشتى،
هۆكۈم قىلىشتا ئېزىقىشتى؛
8 چۈنكى ھەممە داستىخان بوش ئورۇن قالماي قۇسۇق ۋە نىجاسەت بىلەن تولدى.[317]

ئەمرلەر يەشايانى مازاق قىلىدۇ

9 «ئۇ كىمگە بىلىم ئۆگەتمەكچىدۇ؟
ئۇ زادى كىمنى مۇشۇ خەۋەرنى چۈشىنىدىغان قىلماقچىدۇ؟»[318]

يەشايا جاۋاب بېرىدۇ

«— ئېغىزلاندۇرۇلغانلارغا ئەمەسمۇ؟! ئەمچەكتىن ئايرىلغان بوۋاقلارغا ئەمەسمۇ؟![319]
10 چۈنكى خەۋەر بولسا ۋەزمۇۋەز، ۋەزمۇۋەزدۇر،
قۇرمۇقۇر، قۇرمۇقۇردۇر،
بۇ يەردە ئازراق،

317 مۆمكىنچىلىكى باركى، يەشايا ئوردا بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتى بىلەن يېرۇسالېمدىكى ئەربابلارنىڭ ئولتۇرۇشىغا قاتنىشالايدۇ. تۆۋەندىكى ئايەتلەرگە قارىغاندا، ئولتۇرۇشنىڭ سەۋەبى، مىسىر بىلەن ئاسۇرىيەگە قارشى تۇرۇش ئىتتىپاقى توغرىسىدىكى كېلىشىم تۈزگەنلىكنى تەبرىكلەشتىن ئىبارەت ئىدى. يەشايا ھەردائىم مۇنداق ئىتتىپاقنى تۈزمەسلىكنى تەشەببۇس قىلىپ، ئۇلارنىڭ مازاقلىرىغا ئۇچرىغان.
318 مۇشۇ سۆزلەر، بەلكىم، زىياپەتتە ئولتۇرغانلار يەشايانى مازاق قىلىدىغان سۆز بولۇشى مۇمكىن. شۈبھىسىزكى، ئۇلار «پەقەت خۇداغىلا تايىنىشىمىز كېرەك» دېگەن خەۋەرنى ئىنتايىن ئاددىي، سەبىي بالىنىڭ كۆزقارىشى، خالاس، دەپ قارايتتى.
319 مۇشۇ سۆزلەر، بەلكىم، يەشايانىڭ جاۋابىنىڭ باشلىنىشى. يەشايا ئۇلارنىڭ «مۇشۇ كۆزقارىشىڭ بەك ئاددىي ئىكەن» دېگەن مازاق گەپلىرىنى ئۆزلىرىگە قايتۇرۇپ: «پەقەت ئاددىي ئادەملەر، سەبىي بالىدەك كىچىك پېئىل كىشىلەرلا مۇشۇلارنى چۈشىنەلەيدۇ، شۇنداقلا خۇدانىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلالايدۇ. تەكەببۇر، ئۆزىنى ئەقىللىق چاغلايدىغانلار ھەرگىز چۈشىنەلمەيدۇ»، دەيدۇ.

شۇ يەردە ئازراق بولىدۇ..[320]

11 چۈنكى دۇدۇقلايدىغان لەۋلەر ۋە يات بىر تىل بىلەن ئۇ مۇشۇ خەلققە سۆز قىلىدۇ.[321]

12 ئۇ ئۇلارغا: ــ

«مانا، ئارام مۇشۇ يەردە،
ھالى يوقلارنى ئارام ئالدۇرۇڭلار؛
يېڭىلىنىش مۇشۇدۇر»[322] ــ دېگەن،
بىراق ئۇلار ھېچنېمىنى ئاڭلاشنى خالىمىغان[323].

13 شۇڭا پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ئۇلارغا: ــ

«ۋەزمۇۋەز، ۋەزمۇۋەزدۇر،
قۇرمۇقۇر، قۇرمۇقۇردۇر.
مۇشۇ يەرگە ئازراق،
شۇ يەرگە ئازراق بولىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئالدىغا كېتىۋېتىپ،

---

320 مۇشۇ ئايەتنىڭ ئۈچ مۇھىم نۇقتىسى بار: ــ
(1) يەشايا مۇشۇ يەردە كىتابىدىكى بېشارەتلەرنى تولۇق چۈشىنىشكە تولىمۇ مۇھىم بىر ئاچقۇچنى بېرىدۇ. بېشارەتلەر بىر-بىرلەپ، بىرسى بۇ ھەقىقەتنى تەكىتلىسە، بىرسى ئۇ ھەقىقەتنى تەكىتلەيدۇ، ھەممە بېشارەت ئارقىلىق بىزگە قانداق قىلىپ خۇداغا پۈتۈنلەي، ئەتراپلىق ئىشىنىپ تايىنىشنى ئۆگىتىدۇ.
(2) «ۋەزمۇۋەز، ... قۇرمۇقۇر...» ئىبرانىي تىلىدا «ساۋ، ساۋ،... كاۋ، كاۋ، ....» دېگەندەك كىچىك بالىنىڭ تەلەپپۇزىدا ئېيتىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ خۇدانىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلىش ئۈچۈن كىچىك بالىغا ئوخشاش كىچىك پېئىللىق بولۇشى كېرەك دەپ تەكىتلەيدۇ.
(3) بالا سۆزلىگەندەك «ساۋ، ساۋ،... كاۋ، كاۋ، ....» دېگەن سۆزلەر يەنە كېلىپ يات بىر تىلدەك بولۇپ، 11-ئايەتنى تونۇشتۇرىدۇ. تۆۋەندىكى ئىزاھاتنىمۇ كۆرۈڭ.

321 دېمەك، يېرۇسالېم ۋە يەھۇدالىقلار يات بىر دۆلەت تەرىپىدىن باستۇرۇلۇپ، يات يۇرتقا يۆتكىلىدۇ. ئۇلار خۇدانىڭ ئاددىي سۆزلىرىنى «بالىلارچە گەپ» دەپ مازاق قىلىپ رەت قىلىدۇ، نەتىجىدە مۇشۇنداق ئاۋازلار ئۇلاردا يامراپ كېتىدۇ.

322 بۇ سۆزلەر يەشايا يەتكۈزگەن خەۋەرنىڭ جەۋھىرىدۇر. خۇداغا تايىنىش ــ ئاراملىقتۇر!

323 مەزكۇر بېشارەت (11-13) توغرۇلۇقمۇ «1 كور.» 14:21-22 ۋە ئۇنىڭغا باغلىق «قوشۇمچە سۆز»نىمۇ كۆرۈڭ.

پۇتلىشىپ، ئوڭدا چۈشىدۇ،
سۇندۇرۇلۇپ،
تۇزاققا چۈشۈپ تۇتۇلۇپ قالىدۇ[324].
14 — شۇڭا ھەي سىلەر مازاق قىلغۇچىلار، يېرۇسالېمدا تۇرغان مۇشۇ خەلقنى ئىدارە قىلغۇچىلار،
پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قويۇڭلار!
15 چۈنكى سىلەر: — «بىز ئۆلۈم بىلەن ئەھدە تۈزدۇق،
تەھتىسارا بىلەن بىللە بىر كېلىشىم بېكىتتۇق؛
قامچا تاشقىندەك ئۆتۈپ كەتكەندە،
ئۇ بىزگە تەگمەيدۇ؛
چۈنكى يالغانچىلىقنى باشپاناھىمىز قىلدۇق،
يالغان سۆزلەر ئاستىدا مۆكۈنۈۋالدۇق» — دېدىڭلار،[325]
16 شۇڭا رەب پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
مانا، زىئوندا ئۇل بولۇش ئۈچۈن بىر تاش،
سىناقتىن ئۆتكۈزۈلگەن بىر تاش[326]،
قىممەتلىك بىر بۇرجەك تېشى،
ئىشەنچلىك ھەم مۇقىم ئۇل تېشىنى سالغۇچى مەن بولىمەن.
ئۇنىڭغا ئىشىنىپ تايانغان كىشى ھېچ ھودۇقمايدۇ، ئالدىرىمايدۇ.

324 ئۆزى تاللىغان يولى بىلەن ئالغا باسقىنى بىلەن، نەتىجىسى ھالاكەتتۇر، خالاس.

325 ھەرقانداق كىشى مۇشۇنداق سۆزلەرنى ئاغزى بىلەن دېمەيدۇ، ئەلۋەتتە. بىراق يەشايا پەيغەمبەر مۇشۇ سۆزلەرنى ئۇلارنىڭ ئاغزىغا سېلىپ، ئۇلارنىڭ تۈزگەن ئەھدىسىنىڭ ھەققىي ئەھمىيىتىنى ئايان قىلىدۇ.
شۇ چاغدىكى ئەھدە بولسا مىسىر بىلەن بولغانىدى، بىراق يەشايا بېشارەتتە شۇنى بېۋاستە دېمەيدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى بەلكىم مىسىردىكى بۇ ئەھدە كەلگۈسىدە ئادەمنى تېخىمۇ ئالدايدىغان، ئاخىرقى زاماندىكى بىر ئەھدىنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ ئەھدىنى ئىسرائىل شەيتاننىڭ ۋەكىلى دەججال بىلەن تۈزىدۇ. «دان.» 27:9، ئىنجىل «ۋەھ.» 2:11، 5:13نى كۆرۈڭ.

326 سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلغاندا، «سىناق تېشى». بۇ ئىبارە باشقىلارنى سىنايدىغان ھەم ئۆزى سىناقتىن ئۆتكەن بىر تاش، دېگەن ئىككى مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالسا كېرەك.

17 ۋە مەن ئادالەتنى[327] ئۆلچەم تانىسى قىلىمەن،
ھەققانىيلىقنى بولسا تىك ئۆلچىگۈچ يىپ قىلىمەن؛
مۆلدۈر باشپاناھى بولغان يالغانچىلىقنى سۈپۈرۈپ تاشلايدۇ،
ۋە كەلكۈن مۆكۈۋالغان جايىنى تېشىپ ئەپكېتىدۇ.
18 شۇنىڭ بىلەن ئۆلۈم بىلەن تۈزگەن ئەھدەڭلار بىكار قىلىۋېتىلىدۇ؛
سىلەرنىڭ تەھتىسارا بىلەن بېكىتكەن كېلىشىمىڭلار ئاقمايدۇ؛
قامچا تاشقىندەك ئۆتۈپ كەتكەندە،
سىلەر ئۇنىڭ بىلەن چەيلىۋېتىلىسىلەر.
19 ئۇ ئۆتۈپ كېتىشى بىلەنلا سىلەرنى تۇتىدۇ؛
ھەم سەھەر-سەھەرلەردە،
ھەم كېچە-كۈندۈزلەردىمۇ ئۇ ئۆتۈپ تۇرىدۇ،
بۇ خەۋەرنى پەقەت ئاڭلاپ چۈشىنىشنىڭ ئۆزىلا ۋەھىمىگە چۈشۈش بولىدۇ.
20 چۈنكى كارىۋات سوزۇلۇپ يېتىشقا قىسقىلىق قىلىدۇ،
يوتقان بولسا ئادەم تۈگۈلۈپ ياتسىمۇ تارلىق قىلىدۇ.[328]
21 چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز ئىشىنى،
يەنى ئۆزىنىڭ غەيرىي ئەمىلىنى يۈرگۈزۈش ئۈچۈن،
ئۆزىگە يات بولغان ئىشىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش ئۈچۈن،
پەرازىم تېغىدا تۇرغىنىدەك ئورنىدىن تۇرىدۇ،
ئۇ گىبېئون جىلغىسىدا غەزەپلەنگىنىدەك غەزەپلىنىدۇ؛[329]
22 شۇڭا مازاق قىلغۇچىلار بولماڭلار؛

---

327 ياكى «توغرا ھۆكۈم قىلىشنى» (26-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ).

328 بۇ كىنايىلىك گەپ. ئۇلار خۇدانىڭ ئاراملىقىنى رەت قىلىدۇ، ئۆزىنىڭ ئارام ئالماقچى بولغان يولى بولسا ئۆزىگە ھېچ ئارام بەرمەيدۇ.

329 «پەرازىم تېغى» ۋە «گىبېئون جىلغىسى» — بۇ ئىككى جايدا يۈز بەرگەن ئىشلارنى چۈشىنىش ئۈچۈن، تەۋراتتىكى «2سام.» 5:17-20، 22-ئايەت قاتارلىقلارنى كۆرۈڭ. خۇدا ئاشۇ يەرلەردە داۋۇت پادىشاھنىڭ تەختىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن فىلىستىيلەر ئۈستىدىن ئىككى قېتىم چوڭ غەلىبە قىلغانىدى. بىراق يەشايا قوبۇل قىلغان ۋەھىيگە ئاساسەن، ئادەمنى جازالاشتىكى مۇشۇنداق ئىشلارنىڭ ئۆزى خۇدانىڭ مۇھەببەتلىك تەبىئىتىگە پۈتۈنلەي غەيرىي، تۈپتىن يات كېلىدىغان، ئۆزى نەپرەتلىنىدىغان ئىش ئىكەنلىكى ئايان قىلىنىدۇ.

بولمىسا، كىشەنلىرىڭلار چىڭ بولىدۇ؛
چۈنكى مەن ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگاردىن بىر ھالاكەت توغرىسىدا،
يەنى پۈتكۈل يەر يۈزىگە قەتئىيلىك بىلەن بېكىتكەن بىر ھالاكەت توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىغانمەن.

ئەقىللىق دېھقاننىڭ تېرىش-يىغىشى توغرىسىدا بىر تەمسىل

23 ــ قۇلاق سېلىڭلار، ئاۋازىمنى ئاڭلاڭلار؛
تىڭشاڭلار، سۆزلىرىمنى ئاڭلاڭلار.
24 يەر ھەيدىگۈچى دېھقان تېرىش ئۈچۈن يەرنى كۈن بويى ھەيدەمدۇ؟
ئۇ پۈتۈن كۈن يەرنى ئاغدۇرۇپ،
چالمىلارنى ئېزەمدۇ؟
25 ئۇ يەرنىڭ يۈزىنى تەكشىلىگەندىن كېيىن،
قاراكۆز بەدىياننى تاشلاپ،
زىرىنى چېچىپ،
بۇغداينى تاپلاردا سېلىپ،
ئارپىنى تېرىشقا بېكىتىلگەن جايغا،
قارا بۇغداينى ئېتىز قىرلىرىغا تېرىمامدۇ؟
26 چۈنكى ئۇنىڭ خۇداسى ئۇنى توغرا ھۆكۈم قىلىشقا نەسىھەت قىلىدۇ،
ئۇ ئۇنىڭغا ئۆگىتىدۇ.
27 بەرھەق، قاراكۆز بەدىيان چىشلىق تىرنا بىلەن تېپىلمەيدۇ؛
تۆلۈق زىرە ئۈستىدە ھەيدەلمەيدۇ؛
بەلكى قاراكۆز بەدىيان بولسا قامچا بىلەن سوقۇلىدۇ،
زىرە بولسا تۆمۈر-تاياق بىلەن ئۇرۇلۇپ دان ئاجرىتىلىدۇ.
28 ئۇن تارتىشقا داننى ئېزىش كېرەك، ئەمما دېھقان ئۇنى مەڭگۈگە تېپىپۋەرمەيدۇ؛
ئۇ ھارۋا چاقلىرى ياكى ئات تۇياقلىرى بىلەن ئۇنى توختىماي تېپىپۋەرمەيدۇ؛

29 مۇشۇ ئىشمۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگاردىن كېلىدۇ؛
ئۇ نەسىھەت بېرىشتە كارامەت،
دانالىقتا ئۇلۇغدۇر.[330]

يېرۇسالېمغا چۈشىدىغان «تەربىيىلىك جازالاش»

29

1 ئارىئەلگە[331]، داۋۇت ئۆز ماكانى قىلغان ئارىئەلگە ۋاي!
يەنە بىر يىل يىللارغا قوشۇلسۇن[332]،

---

330 23-29-ئايەتلەرنىڭ ئەسلى تېكىستلىرىدىكى بەزى سۆزلەر ناھايىتى ئاز ئۇچرىغاچقا، باشقا بىرنەچچە خىل تەرجىمىلىرى ئۇچرىشى مۇمكىن. بىراق ئۇچ ئىش ئېنىق تۇرىدۇ: -
(1) يەر ھەيدەش ھەم داننى سوقۇپ ئاجرىتىشمۇ كۆرۈنۈشتە يەرگە ياكى دانغا قارىتا «قاتتىق قوللۇق مۇئامىلە» قىلىشقا ئوخشايدۇ؛ مۇشۇ ئىشلار بەلكىم خۇدانىڭ بىزگە ئىشلىتىدىغان تەربىيە تەدبىرلىرىنى بىلدۈرۈشى مۇمكىن.
(2) ھەممىمىز ئەقىللىق دېھقاندىن ئۆگىنەيلىكى، ئۇ مەقسەتلىك ھالدا ھەممە ئىشنى قىلىدۇ. ئۇ ھەرگىز يەر ھەيدەش ياكى دان سوقۇپ ئاجرىتىشتىن ئىبارەت ئىككى ئىشنى زوقلىنىش ئۈچۈن قىلمايدۇ؛ ئۇ ئاخىرقى نىشانغا قاراپ، ھەرقايسى ئۇرۇقلارنىڭ ھوسۇلىنى كۆزلەيدۇ. خۇدامۇ ئوخشاشلا ھەممىمىزگە ئوخشىمايدىغان تەربىيىلىك ئۇسۇل قوللىنىپ، بىزدىن ھوسۇل چىقارماقچى. ئۇنىڭ بەزىدە مۇئامىلىسى «قوپال» ياكى قاتتىق كۆرۈنسىمۇ، ئۇ بەربىر ھەرقانداق داننىڭ ئۇنۇپ چىقىشىغا كېرەك بولغان شارائىتنى ئوبدان بىلىدۇ، ھەربىرىمىزدىن ئايرىم-ئايرىم ھالدا ھوسۇل چىقىرىش ئۇسۇلىنى بىلىدۇ.
(3) مەلۇم بىر ھوسۇل ئۈچۈن ھەيدەپ-تېرىش ياكى دان ئاجرىتىش ئۇسۇلى مۇۋاپىق بولغىنى بىلەن، ئەقىللىق دېھقان مۇشۇ ئۇسۇلنى چەكتىن ئاشۇرۇۋەتمەيدۇ. خۇدا ئوخشاشلا ھەممىمىزنى كىچىك پېئىل، مۇھەببەتلىك كىشىلەردىن قىلىش ئۈچۈن دەل قانداق ھەم قانچىلىك دەرىجىدىكى مۇئامىلىنى ئىشلىتىش كېرەكلىكىنى بىلىدۇ.
331 «ئارىئەل» ــ يېرۇسالېمنى كۆرسىتىدۇ، ئۇ «خۇدانىڭ قۇربانلىق سۇپىسىنىڭ بېشى» دېگەنلىك، يەنى قۇربانگاھقا ئوت سالىدىغان ئورۇن. مۇشۇ ئىسىم، خۇداغا ئىبادەت قىلىدىغان جاي ھەم خۇدانىڭ ئوتىغا ئۇچرايدىغان جاي ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. بەلكىم شۇ بابتىكى مەنىسى شۇكى، يېرۇسالېم پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلىدىغان ئورۇن ئەمەس، بەلكى ئىتائەتسىزلىك تۈپەيلىدىن ئۇنىڭ ئوتلۇق غەزىپىگە ئۇچرايدىغان ئورۇن بولۇپ قالدى، دېگەنلىك.
332 مەنىسى بەلكىم، «بىر يىلدىن كېيىن» ــ دېمەك (2-8-ئايەتكە ئاساسەن)، ئاسۇرىيە بىر يىلدىن كېيىن يېرۇسالېمنى مۇھاسىرىگە ئالىدۇ. ئۇنداق بولسا، بېشارەت مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 702-يىلى بېرىلگەن.

هېيت-بايراملار يەنە ئايلىنىپ كەلسۇن؛
2 بىراق مەن دەرد-ئەلەمنى ئارىئەلگە كەلتۈرىمەن؛
داد-پەريادلار كۆتۈرۈلۈپ ئاڭلىنىدۇ؛
ئۇ ماڭا ھەقىقەتەن بىر «ئارىئەل» بولىدۇ.
3 چۈنكى مەن سېنى قاپساپ چېدىرلار تىكتۈرۈپ،
سېنى قامال قىلىپ مۇھاسىرە ئىستىھكاملىرىنى سالىمەن،
پوتەيلىرى بىلەن سېنى قورشىۋالىمەن.(333)
4 شۇنىڭ بىلەن پەس قىلىنىسەن،
سەن يەر تېگىدىن سۆزلەيدىغان،
گەپلىرىڭ پەستىن، يەنى توپا-چاڭدىن كېلىدىغان،
ئاۋازىڭ ئەرۋاھلارنى چاقىرغۇچىنىڭكىدەك يەر تېگىدىن چىقىدۇ،
سۆزلىرىڭ توپا-چاڭدىن شىۋىرلاپ چىققاندەك بولىدۇ؛
5 شۇ چاغدا دۈشمەنلىرىڭنىڭ توپى خۇددى يۇمشاق توپا-چاڭلاردەك،
ياۋۇزلارنىڭ توپى شامال ئۇچۇرۇپ تاشلايدىغان توپاندەك تۇزۇپ كېتىدۇ.
بۇ ئىش بىردىنلا، تۇيۇقسىز بولىدۇ!
6 ئەمدى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار سېنىڭ يېنىڭغا كېلىدۇ؛
گۈلدۈرماما، يەر تەۋرەش، كۈچلۈك شاۋقۇن، قۇيۇنتاز، بوران ۋە يۇتۇۋالغۇچى ئوت يالقۇنلار بىلەن سەندىن ھېساب ئالىدۇ(334).

تولۇق ئايەتنىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «يىللار كۆپرەك ئۆتسۇن، ھېيت-بايراملار يەنىلا ئۆتكۈزۈلسۇن» قاتارلىق. ئىككى خىل تەرجىمىسى ئوخشاشلا، ۋاقتىمۇ ياكى ھېيت-بايراملاردىكى دىنىي پائالىيەتلەرمۇ سىلەرنى قۇتقۇزمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

333 بېشارەت ئاسۇرىيەنىڭ ھۇجۇمىنى كۆرسەتكەن ئەمەس، بەلكى «بارلىق ئەللەرنىڭ نۇرغۇنلىغان قوشۇنلىرى»نىڭ بىر ھۇجۇمىنى كۆرسىتىدۇ (7-ئايەت)؛ شۇڭا ئۇ ئاسۇرىيەنىڭ تاجاۋۇزىدىن كېيىن بېرىلگەن بولسا كېرەك. ئۇنىڭ ئۈستىگە، خۇدا «ئارىئەل»نى (ھەر قېتىم نىجاتىنى رەت قىلىشى تۈپەيلىدىن) بابىلدىن ئاندىن رىملىقلاردىن (مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىل) قۇتقۇزغان ئەمەس. شۇڭا بېشارەت ئاخىرقى زاماندىكى كۆپ ئەل-يۇرتلارنىڭ (7-ئايەت) يېرۇسالېمغا، شۇنداقلا ئىسرائىلغا قىلىدىغان ھۇجۇمىنى كۆزدە تۇتىدۇ.

334 «سەندىن ھېساب ئالىدۇ» ئىبرانيي تىلىدا «سېنى يوقلايدۇ».

7 شۇنداق قىلىپ ئارىئەلگە قارشى جەڭ قىلىدىغان،
يەنى ئۇنىڭغا ۋە قەلئە-قورغانلىق مۇداپىئەلەرگە جەڭ قىلىۋاتقان بارلىق ئەللەرنىڭ نۇرغۇنلىغان قوشۇنلىرى كېچىسى كۆرگەن چۈشتىكى كۆرۈنۈشتەك يوقاپ كېتىدۇ.
8 ئاچ قالغان بىرسى چۈش كۆرگەندە،
چۈشىدە بىر نېمە يەيدۇ؛
بىراق ئويغانسا، مانا قورسىقى قۇرۇق تۇرىدۇ؛
چاڭقىغان بىرسى چۈش كۆرگەندە،
چۈشىدە سۇ ئىچىدۇ؛
بىراق ئويغانسا، مانا ئۇ ھالىدىن كېتىدۇ،
ئۇ يەنىلا ئۇسسۇزلۇقتا تەشنا بولىدۇ؛
مانا زىئون تېغىغا قارشى جەڭ قىلىۋاتقان ئەللەرنىڭ نۇرغۇنلىغان قوشۇنلىرى دەل شۇنداق بولىدۇ.[335]

روھىي قارىغۇلۇق، روھىي غەپلەت، پەرۋەردىگارنىڭ دورا-دەرمانى

9 ئەمدى ئارىسالدى بولۇۋېرىپ،
قايمۇقۇپ كېتىڭلار![336]

335 دېمەك، بۇ چۈشنى كۆرگەن كىشى باشقا ئەللەرنىڭ قوشۇنلىرىنى كۆرسىتىدۇ. چۈشىدە كۆرگەن «تاماق-سۇ» بارلىق ئەللەر يۇتۇۋالماقچى بولغان يېرۇسالېمنى كۆرسىتىدۇ. ئەللەر «يېرۇسالېم بىزنىڭكى» دەپ خام خىيال قىلىپ، تۇيۇقسىز ھەممىدىن ئايرىلىپ، مەغلۇپ بولىدۇ.

336 بۇ ئايەت ئىنتايىن مۇھىم. يەشايا ئاسۇرىيە ياكى باشقا بېسىپ كىرگەن تاجاۋۇزچىلاردىن قۇتۇلۇشنى ئاللىبۇرۇن ئالدىنئالا ئېيتقان (36-37-بابلارنى كۆرۈڭ). ئەمدى مۇشۇ قۇتۇلۇشلارنى كۆرگەنلەر يەنىلا خۇداغا ئىشەنمەي «تاسادىپىيلىقتىن بولغان» ياكى «مىسىر بىلەن بولغان ئىتتىپاقتىن بولغان» دېسە قانداق بولىدۇ؟
ئەگەر ئۇلار شۇ چاغدا «ئارىسالدى» بولسا، ھېچ قارارغا تېخى كەلمىسە، ئۇلار ھەرقانداق بىر ئىشتا باش قاتۇرىدىغان بولىدۇ. يەشايا ئۇلارنىڭ شۇنداق كاجلىق قىلىدىغانلىقىنى ئالدىن بىلگەن (خۇدانىڭ ئاگاھىنى 10:6-ئايەتتە كۆرۈڭ). شۇڭا ئۇ كىنايە قىلىپ، ئۇلارنى شۇنداق قىلىشقا دەۋەت قىلىدۇ.

ئۆزۈڭلارنى قارىغۇ قىلىپ، قارىغۇ بولۇڭلار!
ئۇلار مەست بولدى، بىراق شارابتىن ئەمەس!
ئۇلار ئىلەڭلىشىپ قالدى، بىراق هاراقتىن ئەمەس!
10 چۈنكى پەرۋەردىگار سىلەرگە غەپلەت ئۇيقۇسى باسقۇچى بىر روهنى تۆكۈپ،
كۆزۈڭلارنى ئېتىۋەتتى؛
ئۇ پەيغەمبەرلەر ۋە باش-كۆزۈڭلار بولغان ئالدىن كۆرگۈچىلەرنىمۇ چۈمكىۋەتتى.(337)
11 مۇشۇ كۆرگەن پۈتكۈل ۋەهيي بولسا، سىلەر ئۈچۈن پېچەتلىۋېتىلگەن بىر يۆگىمە كىتابدەك بولۇپ قالدى؛
خەق كىتابنى ساۋاتلىق بىرسىگە بېرىپ: ــ
«ئوقۇپ بېرىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن» ــ دېسە، ئۇ: ــ
«ئوقۇيالمايمەن، چۈنكى پېچەتتى بار ئىكەن» ــ دەيدۇ.
12 كىتاب ساۋاتسىز بىرسىگە بېرىلىپ: ــ
«ئوقۇپ بېرىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن» ــ دېيىلسە، ئۇ: ــ
«مەن ساۋاتسىز» ــ دەيدۇ.(338)
13 ۋە رەب مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مۇشۇ خەلق ئاغزى بىلەن ماڭا يېقىنلاشقاندا،
تىلى بىلەن مېنى هۆرمەتلىگەندە،
بىراق قەلبى بولسا مەندىن يىراق تۇرغاچقا،
مەندىن بولغان قورقۇشى بولسا، پەقەت ئىنسان بالىسىنىڭ پەتىۋالىرىدىنلا

---

337 يۇقىرىقى ئىزاهاتتا ئېيتقىنىمىزدەك، ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ كارامەتلىرىنى يەنىلا ئېتىراپ قىلمىغاندىن كېيىن، خۇدا ئۇلارنى تېخىمۇ ئۆز كاجلىقىدا بېكىتىپ قويىدۇ. شۇنداق قىلغىنى بىلەن ئۇ ئۇلارنى تېخى تاشلىۋەتمىگەن؛ ئۇ ئۇلارغا ئەڭ ئاخىرقى بىر پۇرسەتنى يارىتىپ بېرىدۇ. بۇ پۇرسەت 14-ئايەتتە ئالدىنئالا ئېيتىلىدۇ.

338 ساۋاتلىق كىشى بولسا «كىتاب پېچەتلەنگەن» (پېچەتنى بۇزۇشقا ئۆزۈمنى ئاۋارە قىلمايمەن) دېگەن باهانىنى كۆرسىتىدۇ. ساۋاتسىز كىشى بولسا ئەلۋەتتە ئوقۇيالمايدۇ؛ بىراق ئۇ ساۋاتلىق كىشىدىنمۇ ئوقۇپ بېرىشنى سورىمايدۇ. دېمەك، نۇرغۇن ئادەملەر بۇ ئىككى خىل كىشىلەرگە ئوخشاش خۇدانىڭ بەرگەن ۋەهيىسىگە پەرۋايىم پەلەك دەپ يۈرۈۋېرىدۇ.

بولىدۇ، خالاس.[339]

14 شۇڭا مانا، مەن مۇشۇ خەلق ئارىسىدا يەنە بىر كارامەت كۆرسىتىمەن؛
كارامەت بىر ئىشنى كارامەت بىلەن قىلىمەن؛[340]
شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ دانىشمەنلىرىنىڭ دانالىقى يوقىلىدۇ؛
ئۇلارنىڭ ئاقىللىرىنىڭ ئەقىللىرى يوشۇرۇنۇۋالغان بولىدۇ».[341]

چوڭ ئۆزگىرىشلەر

15 ئۆزىنىڭ پۈككەن نىيەتلىرىنى پەرۋەردىگاردىن يوشۇرۇش ئۈچۈن ئاستىن يەرگە كىرىۋالغان،
ئۆز ئىشلىرىنى قاراڭغۇلۇقتا قىلىدىغان،
ۋە «بىزنى كىم كۆرىدۇ» ۋە «كىم بىزنى بىلگەن» دېگەنلەرگە ۋاي!
16 ئاھ، سىلەرنىڭ تەتۈرلۈكۈڭلار!
ساپالچىنى سېغىز لايغا ئوخشاتقىلى بولامدۇ؟
شۇنداقلا ئىش ئۆزىنى ئىشلىگۈچىگە: «ئۇ مېنى ئىشلىمىگەن»،
ياكى شەكىللەندۈرۈلگەن ئۆزىنى شەكىللەندۈرگۈچىگە: «ئۇنىڭ ئەقلى يوق» دېيىسە بولامدۇ؟!

339 «مات.» 7:15-9، «مار.» 6:7-7نى كۆرۈڭ.

340 خۇدا ئۇلارغا سەۋر-تاقەت بىلەن يەنە بىر پۇرسەت بەرمەكچى. بۇ پۇرسەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكى ئېنىق تىلغا ئېلىنمىغان. بىراق بۇ يەردە دېيىلگەن سۆزلەرگە قارىغاندا بۇ كارامەتنىڭ «ئاسۇرىيەدىن قۇتۇلۇش» دېگەن مۆجىزىدىن بىرنەچچە ھەسسە يۇقىرىلىقى، ئاجايىبلىقى، كارامەتلىكى ۋە تىلسىماتلىقى بار بولۇشى مۇمكىن. بىز يەنە شۇنداق دەپ قارايمىزكى، يەشايا پەيغەمبەر مۇشۇ ئىشنى كىتابنىڭ قالغان قىسمىدا بىزگە ئېيتىپ بېرىدۇ؛ ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۆزى ئۇنى ئوقۇپ چۈشىنەلەيدۇ.

341 خۇدانىڭ ئىشلىگەن مۇشۇ كارامىتىنىڭ نەتىجىسى دۇنيادىكى «دانىشمەنلىك»نى ئۆز-ئۆزىدىن خىجىل قىلىدۇ. ««ئاقىللارنىڭ ئەقىللىرى» يوشۇرۇنىۋالىدۇ» ــ دېمەك، ئۇلارنىڭ ئەقلى ھېچ ئەسقاتمايدۇ ھەم باشقىلار ئالدىدا كۆرۈنۈشكە خىجىل بولىدۇ. «1كور.» 19:1نى كۆرۈڭ.
««ئاقىللارنىڭ ئەقىللىرى» يوشۇرۇنىۋالىدۇ» ــ دېمەك، ئۇلارنىڭ ئەقلى ھېچ ئەسقاتمايدۇ ھەم باشقىلار ئالدىدا كۆرۈنۈشكە خىجىل بولىدۇ.

17 چۈنكى قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا، لۇۋان مېۋىلىك باغىغا ئايلاندۇرۇلامدۇ؟
مېۋىلىك باغ بولسا ئورمان ھېسابلانامدۇ؟[342]
18 شۇ كۈنىدە گاسلار شۇ يۆگىمە كىتابنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلايدىغان،
قارىغۇلار زۇلمەت ھەم قاراڭغۇلۇقتىن چىقىپ كۆزلىرى كۆرىدىغان بولىدۇ؛
19 مۆمىنلەر بولسا پەرۋەردىگاردىن تېخىمۇ خۇرسەن بولىدۇ؛
ئىنسانلار ئارىسىدىكى مىسكىنلەر ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىدىن شادلىنىدۇ.
20 رەھىمسىز بولغۇچى يوقايدۇ،
مازاق قىلغۇچى غايىب بولىدۇ؛
قەبىھلىك پۇرسىتىنى كۈتىدىغانلارنىڭ ھەممىسى ھالاك قىلىنىدۇ؛
21 مانا مۇشۇنداق ئادەملەر ئادەمنى بىر سۆز ئۈچۈنلا جىنايەتچى قىلىدۇ،
دەرۋازىدا[343] تۇرۇپ رەزىللىككە تەنبىھ بەرگۈچى ئۈچۈن تۇزاق تەييارلاپ قويىدۇ،
ھەققانىي ئادەمنىڭ دەۋاسىنى سەۋەبسىز بىكار قىلىۋېتىدۇ.
22 شۇڭا ئىبراھىم ئۈچۈن بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزغان پەرۋەردىگار ياقۇپنىڭ جەمەتى توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ: —
«ھازىر بولسا ياقۇپ خىجىللىقتا قالمايدۇ،
ھازىر بولسا ئۇ تىت-تىت بولۇپ چىرايى تاتىرىپ كەتمەيدۇ؛[344]

---

342 لۇۋان كونا زامانلاردىن تارتىپ ئورمانلىرى بىلەن داڭقى چىققان رايون بولۇپ كەلگەن. مۇشۇ ئورمان بىلەن ئۇنىڭ «مېۋىلىك باغ»لىرىنىڭ روللىرى ئالماشتۇرۇلغان بولسا، ئۇنداقتا يۇقىرى ئورۇندا تۇرغانلار ياكى تەكەببۇرلار پەس (بىراق يەنىلا ياخشى ۋە مېۋە بېرىدىغان) ئورۇنغا بېكىتىلىدۇ ۋە كەمتەرلەر بولسا يۇقىرى ئورۇنغا قويۇلىدۇ، دېمەكچى. قانداقلا بولمىسۇن، نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئورۇنلىرىدا ئالمىشىش يۈز بېرىدۇ.

343 شەھەر دەرۋازىسى — سوت قىلىدىغان جاي ئىدى.

344 دېمەك: — (1) «ياقۇپ ئۆز پەرزەنتلىرى (جەمەتى) توغرىسىدا خىجىل بولمايدۇ». ياقۇپ ھايات ۋاقتىدا ئۆزىنىڭ ئون ئىككى ئوغلىنىڭ قىلمىشلىرىدىن ناھايىتى خىجىل بولۇپ يۈرەتتى («يار.» 34-بابنى كۆرۈڭ). ئاندىن ياقۇپ كېيىنكى دەۋردە پەرزەنتلىرىنىڭ قىلغانلىرىنى كۆرگەن بولسا، تېخىمۇ خىجىل بولغان بولاتتى! بىراق «ھازىر بولسا» (كەلگۈسىدە) ئادىل، ھەققانىي، ساپ دىللىق «يېڭىدىن تۇغۇلغان»، يېڭى بىر پەرزەنتى، يېڭى بىر ئىسرائىل ۋۇجۇدقا كېلىدۇ؛ ياقۇپ (تىرىلگەن ۋاقتىدا) ئۇلاردىن ھېچ خىجىل بولمايدۇ، ئەلۋەتتە.

[23] چۈنكى ياقۇپ قولۇمنىڭ ئىشلىگەن ئەمەلى بولغان، ئۆز ئارىسىدا تۇرغان ئەۋلادلىرىنى كۆرگەن ۋاقتىدا،
ئۇلار نامىمنى مۇقەددەس دەپ ئۇلۇغلايدىغان،
ياقۇپنىڭ مۇقەددەس بولغۇچىسىنى پاك-مۇقەددەس دەپ بىلىدىغان،
ئىسرائىلنىڭ خۇداسىدىن قورقىدىغان بولىدۇ[345].
[24] روھى ئېزىپ كەتكەنلەر يورۇتۇلىدىغان،
قاقشاپ يۈرگەنلەر نەسىھەت-بىلىم قوبۇل قىلىدىغان بولىدۇ.

مىسىر بىلەن ئىتتىپاقلىشىش — خۇداغا تايانماسلىقتۇر

30

[1] «ئاسىي ئوغۇللارنىڭ ئەھۋالىغا ۋاي!» — دەيدۇ پەرۋەردىگار،
— «ئۇلار پىلانلارنى تۈزمەكچى، بىراق مەندىن ئالمايدۇ؛
ئۇلار مۇداپىئە توسۇقىنى بەرپا قىلىدۇ،
بىراق ئۇ مېنىڭ روھىم ئەمەس؛
شۇنداق قىلىپ ئۇلار گۇناھى ئۈستىگە گۇناھ قوشۇۋالىدۇ.
[2] ئۇلار مەندىن ھېچ سورىمايلا مىسىرغا يول ئالدى؛
پىرەۋننىڭ قانتى ئاستىدىن پاناھ ئىزدەپ،
مىسىرنىڭ سايىسىگە ئىشىنىپ تايىنىدۇ يەنە!
[3] چۈنكى پىرەۋننىڭ قانتى بولسا سىلەرنى يەرگە تاشلاپ لەت قىلىدۇ.
مىسىرنىڭ سايىسىگە ئىشىنىپ تايىنىش سىلەرگە باش قېتىمچىلىق بولىدۇ.

---

(2) «ئۇنىڭ چىرايى تاتىرىپ كەتمەيدۇ» — ئۆز ئوغۇللىرىنىڭ بىر-بىرىگە ھەسەتخور بولغانلىقى تۈپەيلىدىن ياقۇپ كۆپ جاپا تارتقان. ئۇ يۈسۈپنى «ئۆلتۈرۈلگەن» دەپ ئۇزۇن يىللار ماتەم تۇتقان، ئاندىن ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان بىنيامىننى «يوقاپ كەتتى» دەپ ئەنسىرەپ ئۆلەي دەپ قالغان. بىراق ئۆز پەرزەنتلىرى توغرىسىدا ئەنسىرەشنىڭ ھاجىتى يوق — چۈنكى «ھازىر بولسا» ھەربىرى خۇدانىڭ باشپاناھىدا ئامان-ئېسەن مەڭگۈ تۇرىدۇ، شۇنداقلا بىر-بىرى بىلەن ئىناق ئۆتۈشىدۇ.

[345] «ياقۇپ» — مۇشۇ 22-24-ئايەتتە ھەم ياقۇپنىڭ ئۆزىنى (ئىسرائىلنى) ھەم ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىنى (ئىسرائىللارنى) كۆرسىتىدۇ. ياقۇپنىڭ ئۆزى ئۇلارنى كۆرۈش ئۈچۈن ئۆلۈمدىن تىرىلىشى كېرەك، ئەلۋەتتە.

4 پىرەۋۈننىڭ ئەمىرلىرى زوئان شەھىرىدە بولسىمۇ،
ئۇنىڭ ئەلچىلىرى ھانەس شەھىرىگە ھەردائىم كېلىپ تۇرسىمۇ[346]،
5 ئاۋام ھەممىسى ئۆزىگە پايدىسى بولمايدىغان،
ھېچ ياردىمى ۋە پايدىسى تەگمەيدىغان،
بەلكى لەت قىلىپ يەرگە تاشلايدىغان،
ھەتتا رەسۋا قىلىدىغان بىر خەلقتىن نومۇس قىلىدىغان بولىدۇ.

يۇك ئارتىلىپ مىسىرغا مېڭىشقا تەييارلانغان بىچارە ئۇلاغلار!

6 نەگەۋدىكى[347] ئۇلاغلار توغرىسىدا يۈكلەنگەن ۋەھىي[348]: ــ
ئۇلار جاپالىق، دەرد-ئەلەملىك زېمىندىن ئۆتىدۇ[349]؛
شۇ يەردىن چىشى شىرلار ۋە ئەركەك شىرلار،
چار يىلان ۋە ۋەھشىي ئۇچار يىلانمۇ چىقىدۇ؛

346 شۇ چاغلاردا مىسىر يېقى بىر پادىشاھ، يەنى پىرەۋۈن شاباكونىڭ قول ئاستىدا كۈچلۈك، ئىتتىپاقلاشقان بىر دۆلەتكە ئايلانغانىدى. زوئان ۋە ھانەسنىڭ مىسىرنىڭ ئىككى تەرىپىدە بولۇشى دۆلەتنىڭ كۈچلۈك بىرلىكىنى تەكىتلەيدۇ.
347 نەگەۋ بولسا يەھۇدانىڭ جەنۇبى قىسمى بولۇپ، پۈتۈنلەي دەھشەتلىك چۆل-باياۋان. مىسىرغا ماڭىدىغان بىر يول نەگەۋدىن ئۆتىدۇ.
348 مۇشۇ بېشارەتنىڭ تېمىسى بىلەن يەشايا چاقچاق قىلىدۇ. «ۋەھىي»نىڭ ئىبرانىي تىلىدا «يۈك» دېگەن يەنە بىر مەنىسى بار. شۇنىڭ بىلەن تېمىنى يەنە «نەگەۋدىكى ئۇلاغلارنىڭ يۈكى» ــ دېيىشكە بولىدۇ. ئۇلاغلار ئەلچىلەرنىڭ ئۆزىنى ھەم نۇرغۇن مال-مۈلۈك، ھەدىيىلەرنى كۆتۈرۈپ مىسىرغا بارىدىغان جاپالىق يولدا مېڭىپ ھېرىپ كېتىدۇ. لېكىن مىسىر بىلەن بولىدىغان «ئىتتىپاق» ھېچنېمىگە ئەرزىمىگەچكە، ئۇلارنىڭ يولى بىكارغا كېتىدۇ. يەشايا بىچارە ئۇلاغلارغا ھېسداشلىق بىلدۈرگىنى بىلەن ئەلچىلەرگە ھېچقانداق ھېسداشلىق بىلدۈرمەيدۇ!
349 قىزىق يېرى شۇكى، مىسىرغا ئادەتتە ماڭىدىغان يول نەگەۋدىن ئەمەس، بەلكى فىلىستىيەدىن ئۆتىدۇ. نەگەۋدىن ماڭىدىغان يول ناھايىتى جاپالىقتۇر. نېمىشقا مۇشۇ يول بىلەن ماڭىدىكىن؟ ھۆكۈمرانلار مەقسەت-پىلانلىرىنى فىلىستىيەدىن ياكى ئۆز خەلقىدىن مەخپىي ساقلاش ئۈچۈن بولسا كېرەك. قىزىق ئىش شۇكى، ئىسرائىل مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق مىسىردىن قۇتقۇزۇلۇپ چىقىپ، دەل شۇ يول بىلەن قانائانغا (پەلەستىنگە) كەلگەن. يەشايا كىنايىلىك بىلەن ئۇلاردىن، سىلەر مىسىردىن قۇتقۇزۇلغاندىن كېيىن يەنە ئاشۇ يەرگە «كەلگەن ئىزىڭلار بىلەن قايتىپ» ياردەم سوراشقا راست بارامسىلەر؟ ــ دەپ سورىماقچى.

ئۇلار بايلىقلىرىنى ئېشەكلەرنىڭ دۈمبىسىگە،
گۆھەرلىرىنى تۆگە لوككىلىرىغا يۈكلەپ،
ئۆزلىرىگە ھېچ پايدا يەتكۈزمەيدىغان بىر خەلقنىڭ يېنىغا كۆتۈرۈپ بارىدۇ.
7 مىسىرا!؟ ئۇلارنىڭ ياردىمى بىكار ھەم قۇرۇقتۇر!
شۇڭا مەن ئۇنى: «ھېچنېمىنى قىلىپ بەرمەيدىغان راھاب[350]» دەپ ئاتىغانمەن.

ئىشەنمەسلىكنىڭ ئاقىۋىتى

8 ــ ئەمدى بۇ سۆزنىڭ كەلگۈسى زامانلار ئۈچۈن،
گۇۋاھلىق سۈپىتىدە ئەبەدىلئەبەدگە تۇرۇۋېرىشى ئۈچۈن،
ھازىر بېرىپ بۇنى[351] ھەم تاش تاختىغا ھەم يۆگىمە كىتابقا يېزىپ قويغىن.
9 چۈنكى بۇلار بولسا ئاسىي بىر خەلق،
نائەھلى ئوغۇللار،
پەرۋەردىگارنىڭ تەۋرات-تەربىيىسىنى[352] ئاڭلاشنى خالىمايدىغان ئوغۇللاردۇر.
10 ئۇلار ئالدىن كۆرگۈچىلەرگە[353]: ــ «ۋەھىينى كۆرمەڭلار!»،
ۋە پەيغەمبەرلەرگە: «بىزگە توغرا بېشارەتلەرنى كۆرسەتمەڭلار؛
بىزگە ئادەمنى ئازادە قىلىدىغان، يالغان بېشارەتلەرنى كۆرسىتىڭلار؛
11 سەنلەر دۇرۇس يولدىن چىقىش،
توغرا تەرىقىدىن ئايرىلىش!

---

350 «راھاب» مىسىرنىڭ باشقا بىر ئىسمى، مەنىسى «ھاكاۋۇرلۇق، «ھالى ئۇستۈنلۈك».

351 «بۇنى» بىزنىڭ قارىشىمىزچە، يۇقىرىقى 6-7-ئايەتتىكى بېشارەتنى كۆرسىتىدۇ. بەزى ئالىملار «بۇنى» 8-14-ئايەتلەرنىڭ مەزمۇنى دەپ قارايدۇ.

352 «پەرۋەردىگارنىڭ تەۋرات-تەربىيىسى» ــ «تەۋرات» بولسا «تەربىيە»، «نەسىھەت»، «يوليورۇق» دېگەن مەنىدە.

353 «ئالدىن كۆرگۈچىلەر» ئادەتتە خۇدانىڭ سۆزىنى غايىبانە كۆرۈنۈشلەر ئارقىلىق بىلىپ چۈشىنىدىغان ھەم ئۇلارنى باشقىلارغا چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان پەيغەمبەرلەردۇر.

ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىنى ئالدىمىزدىن يوق قىلىش!»[354] ــ دەيدۇ.

12 ــ ئەمدى ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى مۇنداق دەيدۇ: ــ
«چۈنكى سىلەر مۇشۇ خەۋەرنى چەتكە قېقىپ،
زۇلۇمنى يۆلەنچۈك قىلىپ، بۇرمىلانغان يولغا تايانغىنىڭلار تۈپەيلىدىن،
13 شۇڭا مۇشۇ قەبىھلىك سىلەرگە ئېگىز تامنىڭ بىر يېرىقىدەك بولىدۇ،
تام پۇلتىيىپ قالغاندا، ئۇ بىراقلا ئۆزنى چېقىۋېتىدۇ؛
14 خۇددى ساپال چىنە ھېچ ئايىماي چېقىۋېتىلگەندەك ئۇ ئۆزنى چېقىۋېتىدۇ[355]؛
ئۇنىڭدىن ھەتتا ئوچاقتىن چوغ ئالغۇدەك،
باكتىن سۇ ئۇسقۇدەك بىرەر پارچىسىمۇ قالمايدۇ».
15 شۇڭا رەب پەرۋەردىگار، ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى مۇنداق دەيدۇ: ــ
«يېنىمغا توۋا بىلەن قايتىپ كېلىپ ئارام تاپىسىلەر، قۇتقۇزۇلىسىلەر؛
خاتىرجەملىكتە ھەم ئامان-ئېسەنلىكتە كۈچ ئالىسىلەر!»،[356]
ــ بىراق سىلەر رەت قىلغانسىلەر.
16 سىلەر: ــ «ياق، بىز ئاتلارغا مىنىپ قاچىمىز» ــ دېدىڭلار،
شۇڭا سىلەر راست قاچىسىلەر!
ۋە «بىز چاپقۇر ئۇلاغلارغا مىنىپ كېتىمىز» ــ دېدىڭلار؛
ــ شۇڭا سىلەرنى قوغلىغۇچىلارمۇ چاپقۇر بولىدۇ.
17 مىڭىڭلار بىرىنىڭ ۋەھىمىسىدىن قاچىسىلەر؛

---

354 مۇشۇ سۆزلەر ئۇلارنىڭ دېمەكچى بولغان ئاساسلىق سۆزلىرى، ياكى ئالللقاچان دېگەن سۆزلەرنىڭ تۈپ مەنىسىدۇر.

355 تام چاققۇچىنى خۇدانىڭ ئۆزى دەپ قارايمىز. تامدا پەيدا بولغان يېرىق بولسا ئىسرائىلنىڭ قەبىھلىكىدۇر (13-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ). ئادەمنىڭ گۇناھى ئۆزىنى ئىچىدىن (يېرىق تامنى ۋەيران قىلغاندەك) ۋەيران قىلىدۇ؛ ئۇنىڭ ئۇستىگە، خۇدانىڭ جازالىشى ئۇنىڭغا چۇشۇش بىلەن ئۇ تېخىمۇ تۇگىشىدۇ.

356 مۇشۇ سۆز يەشايا پەيغەمبەرنىڭ بېشارەتلىرىنىڭ جەۋھىرى.

بەشىنىڭ ۋەھىمىسىدە ھەممىڭلار قاچىسىلەر؛[357]
قېچىپ، تاغ ئۈستىدىكى يىگانە بايراق خادىسىدەك،
دۆڭ ئۈستىدىكى تۇغدەك قالىسىلەر.[358]

خۇدانىڭ كۈتكەن ئۈمىدى
ئۇنىڭ ئاخىرقى پىلانلىرى — پارلاق كېلەچەك

18 ۋە شۇڭا سىلەرگە مېھىر-شەپقەت كۆرسىتىمەن دەپ، پەرۋەردىگار
كۈتىدۇ؛[359]
شۇڭا ئۇ سىلەرگە رەھىم قىلىمەن دەپ ئورنىدىن قوزغىلىدۇ؛
چۈنكى پەرۋەردىگار ھۆكۈم-ھەققەت چىقارغۇچى خۇدادۇر؛
ئۇنى كۈتكەنلەرنىڭ ھەممىسى بەختلىكتۇر!
19 چۈنكى خالايىق يەنىلا زىئوندا، يەنى يېرۇسالېمدا تۇرىدۇ؛
شۇ چاغدا سىلەر يەنە ھېچ يىغلىمايسىلەر؛
كۆتۈرگەن نالەڭدە ئۇ ئۆزىنى ساڭا ئىنتايىن شەپقەتلىك كۆرسىتىدۇ؛
ئۇ نالەڭنى ئاڭلىسىلا، جاۋاب بېرىدۇ.
20 رەب سىلەرگە نان ئۈچۈن مۇشكۈللۈكنى،
سۇ ئۈچۈن ئازاب-ئوقۇبەتنى بەرسىمۇ،

---

357 مۇسا پەيغەمبەر تەۋراتتىكى «لاۋ.» 8:26-ئايەتتە خۇدانىڭ مۇنداق ۋەدىسىنى خاتىرىلىگەن: «(ماڭا تايانغان بولساڭلار) بەشىڭلار يۈز (ئادەم)نى، يۈزۈڭلار بىر تۈمەننى قوغلىۋېتىسىلەر». ئەمدىكى ئەھۋال بۇنىڭ ئەكسىچە.

358 «تاغ ئۈستىدىكى بايراق... دۆڭ ئۈستىدىكى... تۇغ» — (1) دېمەك، قالغان ئادەملەر ناھايىتى ئاز. (2) مۇشۇ ئىككى نەرسە (بايراق ۋە تۇغ) ئادەتتە ئۇرۇش قىلغاندا ئىشلىتىلىدۇ؛ ئۇرۇشتىكى بىر تەرەپ مەغلۇپ بولسا مۇشۇ نەرسىلەر تاشلىنىپ قالىدۇ؛ غەلىبە قىلسا ئۇلار ئېلىپ كېتىلىدۇ؛ شۇڭا ئۇلار مۇشۇ يەردە مەغلۇبىيەتنىمۇ بىلدۈرىدۇ.

359 مۇشۇ ئايەت بەلكىم كىتابنىڭ ئادەمنى ئەڭ ھەيران قالدۇرىدىغان يەرلىرىدىن بىرىدۇر. نېمىشقا ئىسرائىلنىڭ كاجلىقى، خۇدانىڭ قاتتىق جازالىشى تەسۋىرلەنگەندىن كېيىن ئايەت «شۇڭا» بىلەن باشلىنىدۇ؟ خۇدانىڭ ئىسرائىلنى قاتتىق جازالىغىنى بىلەن ئۇ ئەڭ ئاخىردا ئۇلارغا ناھايىتى كۆپ رەھىمدىللىق كۆرسەتمەكچى. يۇقىرىقى جازالار بەلكىم ئىسرائىلنىڭ «قالدىسى»نى خۇدانىڭ نىجاتىنى قوبۇل قىلىشقا تەييارلايدۇ. «شۇڭا» خۇدا بۇنى سەۋر-تاقەت بىلەن كۈتىدۇ.

شۇ چاغدا سىنىڭ ئۇستازىڭ يەنە يوشۇرۇنۇۋەرمەيدۇ،
بەلكى كۆزۈڭ ئۇستازىڭنى كۆرىدۇ؛[360]
21 سىلەر ئوڭ تەرەپكە بۇرۇلساڭلار،
ياكى سول تەرەپكە بۇرۇلساڭلار،
قۇلىقىڭ كەينىڭدىن: ــ
«يول مانا مۇشۇ، ئۇنىڭدا مېڭىڭلار!» دېگەن بىر ئاۋازنى ئاڭلايسەن.
22 شۇ چاغدا سىلەر ئويۇلغان مەبۇدلىرىڭلارغا بېرىلگەن كۈمۈش ھەلگە،
قۇيما مەبۇدلىرىڭلارغا بېرىلگەن ئالتۇن ھەلگىمۇ داغ تەگكۈزىسىلەر؛
سىلەر ئۇلارنى ئادەت لاتىسىنى تاشلىغاندەك تاشلىۋېتىپ: ــ
«نېرى تۇر» ــ دەيسىلەر.
23 ئۇ سەن تېرىيدىغان ئۇرۇقۇڭ ئۇچۇن يامغۇر ئەۋەتىدۇ؛
يەردىن چىقىدىغان ئاشلىق-مەھسۇلات ھەم كۈچ-قۇۋۋەتلىك ھەم مول بولىدۇ؛
شۇ كۈنى ماللىرىڭ كەڭ-ئازادە يايلاقلاردا يايلايدۇ؛
24 يەر ھەيدىگەن كالا ۋە ئېشەكلەر بولسا،
گۈرجەك ۋە ئارا بىلەن سورۇغان، تۇزلانغان ھەلەپ يەيدۇ.
25 چوڭ قىرغىنچىلىق بولغان كۈنى،
يەنى مۇنارلار ئۆرۈلگەن كۈنى[361]،
ھەربىر ئۇلۇغ تاغدا ۋە ھەربىر ئېگىز دۆڭدە بولسا،
ئەنھارلار[362] ۋە ئېرىقلار بولىدۇ.
26 پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىنىڭ جاراھىتىنى[363] تاڭىدىغان،

360 «سىنىڭ ئۇستازىڭ» ــ بۇ سۆز مۇشۇ يەردە ياكى (كۆپلۈك شەكلىدە) «ئۇستازلىرىڭ» ياكى (بىرلىك شەكلىدە) «ئۇستازىڭ» مەنىسىدە ئىشلىتىلگەن. ئالدى-كەينىدىكى سۆزلەرگە قارىغاندا، «ئۇستاز» بولسا كېرەك. «ئۆزىنى يوشۇرغان» «ئۇستازىڭ»نىڭ كىم ئىكەنلىكىنى چۈشىنىش ئۈچۈن مۇشۇ ئايەتنى 8-باب، 17-ئايەت بىلەن سېلىشتۇرۇڭ.
361 قايسى قىرغىنچىلىقنىڭ بولغانلىقى، قايسى مۇنارلارنىڭ ئۆرۈلگەنلىكى مۇشۇ يەردە دېيىلمىدى. قانداقلا بولمىسۇن، مۇشۇ ئىشلار جىسمانىي ھەم روھىي دۈشمەنلەرنىڭ يوقىتىلىشىنى بىلدۈرىدۇ؛ مۇشۇ ئىشلار ئاخىرقى زامانلاردا يۈز بېرىشى مۇمكىن.
362 «ئەنھار» ــ كىچىك ئېرىق.
363 ياكى «سۇنغان يېرىنى».

ئۇلارنىڭ قامچا يارىسىنى ساقايتقان شۇ كۈندە،
ئاي شولىسى قۇياش نۇرىدەك بولىدۇ،
قۇياش نۇرى بولسا يەتتە ھەسسە كۈچلۈك بولىدۇ،
يەنى يەتتە كۈندىكى نۇرغا باراۋەر بولىدۇ.

ئاسۇرىيە ھۇجۇم قىلمايدۇ — ئۇلارنىڭ ئۈستىگە چۈشىدىغان جازا

27 مانا، پەرۋەردىگارنىڭ نامى يىراقتىن كېلىدۇ،
ئۇنىڭ قەھرى يالقۇنلىنىپ،
قويۇق ئىس-تۈتەكلىرى كۆتۈرۈلىدۇ؛
لەۋلىرى غەزەپكە تولۇپ،
تىلى يۇتۇۋالغۇچى يانغىن ئوتتەك بولىدۇ.
28 ئۇنىڭ نەپەسى خۇددى تېشىپ بويۇنغا يېتىدىغان كەلكۈندەك[364] بولىدۇ،
شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئەللەرنى بىمەنىلىكنى[365] يوقاتقۇچى غەلۋىر بىلەن تاسقايدۇ،
شۇنداقلا خەلق-مىللەتلەرنىڭ ئاغزىغا ئۇلارنى ئازدۇرىدىغان يۈگەن سالىدۇ[366].
29 مۇقەددەس بىر ھېيت ئۆتكۈزۈلگەن كېچىدىكىدەك، كۆڭلۈڭلاردىن ناخشا ئۇرغۇپ چىقىدۇ،
ئىسرائىلغا ئۇيۇل تاش بولغان پەرۋەردىگارنىڭ تېغىغا نەي ناۋاسى بىلەن

---

364 يۇقىرىقى 8-باب، 8-ئايەت بىلەن سېلىشتۇرۇڭ. ئاسۇرىيە ئىسرائىلغا قانداق قىلغان بولسا، پەرۋەردىگارمۇ ئۇلارغا (ئاسۇرىيەلەرگە) شۇنداق قىلىدۇ.

365 «بىمەنىلىك» بەلكىم بۇتلارغا ئىشىنىپ-تايىنىشنى كۆرسىتىدۇ.

366 ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب تۇتۇۋالغان ئەسىرلەرنىڭ ئاغزىغا يۈگەن سېلىپ، ئۇلارنى ئاشۇنداق رەھىمسىز يول بىلەن ئېلىپ ماڭاتتى. مۇشۇ يەردە ئاسۇرىيەدىن باشقا ئەللەرنىڭ تىلغا ئېلىنىشى، بېشارەتنىڭ ھەم شۇ چاغدىكى ئاسۇرىيەنى ھەم ئاخىرقى زاماندىكى «ئاخىرقى ئۇرۇش»نى كۆرسىتىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرسە كېرەك. ئۇنداق بولسا ئاسۇرىيە پادىشاھى يەنە ئاخىرقى زاماندىكى دەججالغا ۋەكىللىك قىلىدۇ ياكى «بېشارەتلىك رەسىم» بولىدۇ.

چېقىلغان بىرسىنىڭ خۇشاللىقىدەك، كۆڭۈللار خۇشال بولىدۇ.
30 پەرۋەردىگار ھەيۋەتلىك ئاۋازىنى ياڭرىتىدۇ؛
ئۇ قايىنىغان قەھرى، يۇتۇۋالغۇچى يالقۇنلۇق ئوت، گۈلدۈرمامىلىق يامغۇر، بوران-شاۋقۇن، مۆلدۈرلەر بىلەن ئۆز بىلىكىنى سوزۇپ كۆرسىتىدۇ.
31 چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ ئاۋازى بىلەن ئاسۇرىيە يانجىلىدۇ،
— باشقىلارنى ئۇرۇش تايىقى[367] بولغان ئاسۇرىيە يانجىلىدۇ!
32 ۋە پەرۋەردىگار تەييارلىغان كالتەك بىلەن ھەر قېتىم ئۇنى ئۇرغاندا،
بۇنىڭغا داپلار ھەم چىلتارلار تەڭكەش قىلىنىدۇ؛
ئۇ قولىنى ئوينىتىپ زەرب قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن كۈرەش قىلىدۇ.
33 چۈنكى توفەت[368] قەدىمدىن تارتىپ تەييار تۇرغانىدى؛
بەرھەق، پادىشاھ ئۈچۈن تەييارلانغان،
پەرۋەردىگار ئۇنى چوڭقۇر ھەم كەڭ قىلغان؛
ئوتۇنلىرى كۆپ يالقۇنلۇق بىر گۈلخان بار[369]،
پەرۋەردىگارنىڭ نەپەسى بولسا گۈڭگۈرت ئېقىمىدەك ئۇنى تۇتاشتۇرىدۇ.

مىسىر بىلەن ئىتتىپاقلاشماڭلار!
خۇدا ئۆزى ئاسۇرىيەنى يىقىتىدۇ

31
1 — ياردەم ئىزدەپ مىسىرغا بارغانلارنىڭ ھالىغا ۋاي!
ئۇلار ئاتلارغا تايىنىپ،
كۆپ بولغانلىقىدىن جەڭ ھارۋىلىرىغا،

367 ئاسۇرىيەنىڭ خۇدانىڭ تايىقى ئىكەنلىكى 10-باب، 5-ئايەتتە كۆرسىتىلگەن.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: — «ئۇ (پەرۋەردىگار) ئۇنى (ئاسۇرىيەنى) تاياق بىلەن ئۇرىدۇ».
368 «توفەت» — يېرۇسالېم سىرتىدىكى، ئەخلەت كۆيدۈرىدىغان بىر جىلغا. ئۇ يەنە «گې-خىننوم» — «ھالاكەت جىلغىسى» دەپ ئاتىلىپ دوزاقنىڭ كىچىك بىر سىمۋولى بولىدۇ («ئەرەبچە «جەھەننەم» دېگەن سۆز دەل بۇ «گې-خىننوم»دىن كەلگەن).
369 دېمەك، ئاسۇرىيە پادىشاھى يەھۇداغا قارشى يۈرۈش قىلغاندا، ئۆزى ئۈچۈن تەييارلانغان «جەسەتنى كۆيدۈرۈش» گۈلخانىغا قاراپ مېڭىۋاتاتتى.

ئىنتايىن كۈچلۈك بولغانلىقىدىن ئاتلىق ئەسكەرلەرگە ئىشىنىپ كەتتى!
بىراق ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىغا قارىمايدۇ،
پەرۋەردىگارنى ئىزدىمەيدۇ.
2 بىراق ئۇمۇ دانادۇر[370]!
ئۇ كۈلپەت ئېلىپ كېلىدۇ،
دېگەنلىرىنى قايتۇرۇۋالمايدۇ؛
ئۇ بۇزۇقلارنىڭ جەمەتىگە،
شۇنداقلا قەبىھلىك قىلغۇچىلارغا ياردەمدە بولغانلارغا قارشى ئورنىدىن قوزغىلىدۇ.
3 مىسىرلىقلار تەڭرى ئەمەس، ئادەملەر خالاس؛
ئۇلارنىڭ ئاتلىرى بولسا روھتىن ئەمەس، ئەتتىن خالاس؛
پەرۋەردىگار بولسا قولىنى ئۇزارتىدۇ،
ياردەم بەرگۈچى بولسا پۇتلىشىدۇ؛
ياردەم بېرىلگۈچى بولسا يىقىلىدۇ؛
ئۇلار ھەممىسى بىراقلا يوقىلىدۇ.
4 چۈنكى پەرۋەردىگار ماڭا مۇنداق دېگەن: ــ
«ئۆۋىنى تۇتۇۋالغان شىر ياكى ئارسلاننى بىر تەرەپ قىلىشقا توپ-توپ پادىچىلار[371] چاقىرىلغاندا،
شىر ياكى ئارسلان ئۇلارنىڭ ئاۋازلىرىدىن ھېچ قورقماي،

370 «ئۇمۇ دانادۇر» دېگەن سۆز كىنايىلىك، ھەجۋىي گەپ: «سەن ئىسرائىل بەك ئەقىللىق، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ لېكىن ئۇمۇ (خۇدامۇ) دانالىقغۇ!» دېگەندەك.. ئىسرائىلنىڭ ھېچ دانالىقى يوق ئىدى.

371 «توپ-توپ پادىچىلار» ــ بۇ ئىبارە مىسىرنى كۆرسەتسە، ناھايىتى كىنايىلىك گەپ بولىدۇ؛ چۈنكى مىسىرلىقلار قوي ۋە پادىچىلارغا ئۆچ ئىدى («يار.» 34:46نى كۆرۈڭ). بەلكىم مۇشۇ تەمسىلنىڭ ئاۋۋالقى يېرىمى، خۇدا ئىسرائىلنى (شىردەك، ئاسۇرىيە ئارقىلىق) جازالىماقچى بولسا، مىسىرلىقلارنى ياردەم بېرىشكە چاقىرىش بىھۇدىلىكتۇر. ئىككىنچى يېرىمى بولسا، خۇدا ئاخىردا ئۆزى (قۇشتەك ئۆز قانىتى ئاستىغا ئېلىپ ــ 31-ئايەت) ئىسرائىلنى ئاسۇرىيەدىن قۇتقۇزىدۇ، دېگەن مەنىدە.

شاۋقۇنلىرىدىن ھېچ ھودۇقماي[372]،
بەلكى ئۇۋنى ئاستىغا بېسىۋېلىپ غار-غۇر تالىغىنىدەك،
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارمۇ ئۇخشاشلا زىئون تېغى
ۋە ئېگىزلىكلىرى ئۈچۈن چۈشۈپ جەڭ قىلىدۇ.[373]
5 ئۇستىدە پەرۋاز قىلىدىغان قۇشلاردەك ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى
بولغان پەرۋەردىگار ئۆز قانىتى ئاستىغا يېرۇسالېمنى ئالىدۇ؛
قانىتى ئاستىغا ئېلىپ، زىئوننى قۇتقۇزىدۇ؛
ئۇنىڭ «ئۆتۈپ كېتىشى»[374] بىلەن زىئون نىجاتلىققا ئېرىشىدۇ.

خۇدانىڭ توۋا قىلىشقا چاقىرىشى

6 سىلەر دەھشەتلىك ئاسىيلىق قىلغان ئىگەڭلارنىڭ يېنىغا توۋا قىلىپ
قايتىڭلار، ئى ئىسرائىل باللىرى!
7 چۈنكى شۇ كۈندە ئىنسانلار ھەربىرى ئۆزى ئۈچۈن ئۆز قولى بىلەن ياسىغان كۈمۈش
بۇتلارنى ۋە ئالتۇن بۇتلارنى: ــ «گۇناھتۇر!» دەپ تاشلىۋېتىدۇ».

---

372 ياكى «ئۇلارنىڭ ئالدىدا يولنى بوشاتمايدىغان».

373 «ئۇ پەرۋەردىگار) زىئون تېغى ... ئۈچۈن چۈشۈپ جەڭ قىلىدۇ» ــ پەرۋەردىگار كىمگە قارشى چىقىپ جەڭ قىلىدۇ؟ يۇقىرىقى ئايەتكە قارىغاندا، ئۇ ئاۋۋال شىردەك (ئاسۇرىيە ئارقىلىق) ئۆز ئولجىسى قىلماقچى بولغان يېرۇسالېمنى قولىغا ئېلىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىپ، ئاندىن «ئۇۋغا ياردەمچى سۈپىتىدە» «ئۇنى شىردىن قۇتقۇزىمىز» دېگەن مىسىر بىلەن جەڭ قىلىدۇ. ھېچبولمىغاندا، يېرۇسالېم خۇدانىڭ (ئاسۇرىيەلىكلەر ئارقىلىق بولغان) تەربىيە جازاسىدىن ئۆزىنى قۇتقۇزالمايدۇ. «ئىراق 5-ئايەتتە، خۇدا ئاخىرىدا ئۇلارنى ئاسۇرىيەنىڭ بېسىپ كىرىشىدىن قۇتقۇزىدۇ، دەيدۇ.

374 خۇدا مۇسا پەيغەمبەر دەۋرىدە ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزغاندا، ئىسرائىللارنىڭ ئۆيلىرىدىن «ئۆتۈپ كېتىش»ى بىلەن ئۇلارنى جازالىماي، ئۇلارنى قۇتقۇزغان. تەپسىلاتلىرى ئۈچۈن «مىس.» 23:12 ۋە «زەب.» 49:78نى كۆرۈڭ ــ ئۇ ئۆزى ئەۋەتكەن «ھالاك قىلغۇچى پەرىشتە» ئىسرائىللارنىڭ ئۆيلىرىگە يېتىپ كەلگەندە ئۆزى ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىنىڭ ئىشىكىنىڭ ئالدىغا «ئۆتۈپ تۇرۇش»ى بىلەن ھالاك قىلغۇچى پەرىشتىنىڭ يولىنى توسۇپ، مۇھاپىزەت قىلىپ ئۇلارنى ساق قالدۇرغان. «ئۆتۈپ كېتىش» دېگەن سۆز ئىسرائىلنى مۇشۇ ئىش توغرۇلۇق ئەسكەرتكەن بولسا كېرەك. «مىس.» 13:12، 23-ئايەت ۋە ئىزاھاتلىرىنى كۆرۈڭ.

8 «شۇ چاغدا ئاسۇرىيە قىلىچ بىلەن يىقىلىدۇ،
بىراق باتۇرنىڭ قىلىچى بىلەن ئەمەس؛
بىر قىلىچ ئۇنى يۇتۇۋالىدۇ، بىراق قىلىچ ئادەتتىكى ئادەمنىڭكى بولمايدۇ؛[375]
ئۇ جېنىنى ئېلىپ قىلىچتىن قاچماقچى بولىدۇ،
ئارىسىدىكى يىگىتلىرى ئالۋانغا سېلىنىدۇ.
9 ۋەھىمىدىن ئۇنىڭ «ئۇل تېشى»[376] يوقايدۇ؛
ئۇنىڭ سەردارلىرى جەڭ تۇغىدىن ئالاقزادىلىشىدۇ» ــ دەپ جاكارلايدۇ
زىئوندا ئوتى كۆيىۋاتقان،
يېرۇسالېمدا خۇمدىنى يالقۇنلاۋاتقان پەرۋەردىگار.

يېڭى پادىشاھ ۋە ئۇنىڭ يېڭى جەمئىيىتى

32 1 مانا، ھەققانىيلىق بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى بىر پادىشاھ چىقىدۇ؛
ئەمىرلەر بولسا توغرا ھۆكۈم چىقىرىپ ئىدارە قىلىدۇ.
2 ھەم شامالغا دالدا بولغۇدەك،
بورانغا پاناھ بولغۇدەك،
قاغجىراق جايغا ئېرىق-سۇلاردەك،
چاڭقاپ كەتكەن[377] زېمىنغا قورام تاشنىڭ سايىسىدەك بولغان بىر ئادەم چىقىدۇ.
3 شۇنىڭ بىلەن كۆرگۈچىلەرنىڭ كۆزلىرى ھېچ تورلاشمايدۇ،
ئاڭلايدىغانلارنىڭ قۇلىقى ئېنىق تىڭشايدۇ؛
4 بەڭباشنىڭ كۆڭلى بىلىمنى تونۇپ يېتىدۇ،
كېكەچنىڭ تىلى تېز ھەم ئېنىق سۆزلەيدۇ.

375 دېمەك، قىلىچ ئىنسان تەرىپىدىن ئەمەس، بەلكى خۇدا تەرىپىدىن ئىشلىتىلىدۇ (36-، 37-بابنى كۆرۈڭ).
376 «ئۇل تېشى» ــ ئۇلارنىڭ پادىشاھى بولۇشى كېرەك.
377 ياكى «چارچاپ كەتكەن».

5 پەسەندىلەر ئەمدى پەزىلەتلىك دەپ ئاتالمايدۇ،
پىقسىق ئىپلاسلار ئەمدى مەرد دەپ ئاتالمايدۇ،
6 چۈنكى پەسەندە ئادەم پەسلىكنى سۆزلەيدۇ،
ئۇنىڭ كۆڭلى بۇزۇقچىلىق تەييارلايدۇ،
ئىپلاسلىق قىلىشقا،
پەرۋەردىگارغا داغ كەلتۈرۈشكە،
ئاچلارنىڭ قورسىقىنى ئاچ قالدۇرۇشقا،
چاڭقىغانلارنىڭ ئىچىملىكىنى يوقىتىۋېتىشكە نىيەتلىنىدۇ.
7 بەرھەق، ئىپلاس ئادەمنىڭ تەدبىرلىرى قەبىھتۇر؛
ئۇ قەستلەرنى پەملەپ ئولتۇرىدۇ،
مۆمىنلەرنى يالغان گەپ بىلەن،
يوقسۇلنىڭ دەۋاسىدا گەپ قىلىپ ئۇنى ۋەيران قىلىشنى پەملەپ ئولتۇرىدۇ[378].
8 پەزىلەتلىك ئادەمنىڭ قىلغان نىيەتلىرى بەرھەق پەزىلەتلىكتۇر؛
ئۇ پەزىلەتتە مۇقىم تۇرىدۇ.

مەڭگۈلۈك بەختنى ياكى بالايىئاپەتنى — ھازىر تاللاش كېرەك!

9 ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ، ئى خاتىرجەم ئاياللار، ئاۋازىمنى ئاڭلاڭلار!
ئى ئەندىشىسىز قىزلار، سۆزلىرىمگە قۇلاق سېلىڭلار!
10 بىر يىل ئۆتە-ئۆتمەيلا، ئى بىغەم ئاياللار،
پاراكەندە قىلىنىسىلەر!
چۈنكى ئۈزۈم ھوسۇلى بىكارغا كېتىدۇ،
مېۋە يىغىش يوق بولىدۇ.
11 ئى خاتىرجەم ئاياللار، تىترەڭلار!
ئى ئەندىشىسىز قىزلار، پاتىپاراق بولۇڭلار!

378 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: — «لىللا-ئادىل دەۋا قىلغان يوقسۇلنى يوقىتىش ئۈچۈن پەملەپ ئولتۇرىدۇ».

كىيمىڭلارنى سىلىۋېتىڭلار، ئۆزۈڭلارنى يالاڭ قىلىڭلار، چاترىقىڭلارغا بۆز باغلاڭلار[379]!

12 گۈزەل ئېتىز-باغلار ئۈچۈن،
مېۋىلىك ئۈزۈم تاللىرى ئۈچۈن مەيدەڭلارغا ئۇرۇپ ھەسرەت چېكىڭلار!

13 ئۈستىدە تىكەن-يانتاقلار ئۆسىدىغان ئۆز خەلقىمنىڭ زېمىنى ئۈچۈن،
شاد-خۇرام ئۆيلەر، ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلىپ ئوينايدىغان بۇ شەھەر ئۈچۈن قايغۇرۇڭلار!

14 چۈنكى ئوردا تاشلىنىدۇ،
ئادەملەر بىلەن لىق تولغان شەھەر ئادەمزاتسىز بولىدۇ،
ئىستىھكام ۋە كۆزەت مۇنارلىرى ئۇزۇن زامانغىچە پەقەتلا ياۋايى ئېشەكلەر زوق ئالىدىغان،
قوي پادىلىرى ئوزۇقلىنىدىغان بوز يەرلەر بولىدۇ.

15 تاكى روھ[380] بىزگە يۇقىرىدىن تۆكۈلگۈچە،
دالالار مېۋىلىك باغ-ئېتىزلار بولغۇچە،
مېۋىلىك باغ-ئېتىزلار ئورمانزار دەپ ھېسابلانغۇچە[381] شۇ پېتى بولىدۇ.

16 شۇ چاغدا ئادالەت دالانى،
ھەققانىيلىق مېۋىلىك باغ-ئېتىزلارنى ماكان قىلىدۇ.

17 ھەققانىيلىقتىن چىقىدىغىنى خاتىرجەملىك بولىدۇ،
خاتىرجەملىكنىڭ نەتىجىسى بولسا مەڭگۈگە بولىدىغان ئارام-تىنچلىق ۋە ئامان-ئېسەنلىك بولىدۇ.

18 شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ خەلقىم خاتىرجەم ماكانلاردا،
ئىشەنچلىك تۇرالغۇلاردا ۋە تىنچ ئارامگاھلاردا تۇرىدۇ.

---

379 بۇلار بولسا ئەسىرگە چۈشۈپ قالغانلارنىڭ مەجبۇرىي قىلىدىغان ئىشلىرى.

380 مۇشۇ يەردە «روھ» خۇدانىڭ روھىنى بىلدۈرىدۇ. تېكىستتە «كىمنىڭ روھى» ئىكەنلىكى دېيىلمىگەن ئەھۋالدا «روھ» دېگەن سۆز ئايرىم كۆرۈلسە، ئۇنداقتا شۈبھىسىزكى، خۇدانىڭ روھىنى كۆرسىتىدۇ.

381 «دالا ...مېۋىلىك باغ بولغۇچە....، مېۋىلىك باغ ــ ئېتىزلارنى ئورمانلىق دەپ ھېسابلىغۇچە...» ــ دېمەك، يەر يۈزىدىكى بوز يەرلەر مۇنبەت بولىدۇ ۋە ھازىر مۇنبەت يەرلەرمۇ تېخىمۇ شۇنداق بولىدۇ.

جازا چۈشۈرۈلگەندىن كېيىنكى بەخت-بەرىكەت

19 ئورمان كېسىلىپ يىقىتىلغاندا مۆلدۈر ياغسىمۇ،
شەھەر پۈتۈنلەي يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتىلسىمۇ،
20 سۇ بويىدا ئۇرۇق تېرىغۇچىلار،
كالا ۋە ئېشەكلەرنى كەڭ دالاغا قويۇۋېتىدىغانلار بەختلىكتۇر![382]

نىجات زىئونغا كېلىدۇ

33

1 ئى ئۆزۈڭ بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنمىغان، باشقىلارنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلغۇچى،
باشقىلار ساڭا ئاسىيلىق قىلمىغان،
ئۆزۈڭ ئاسىيلىق قىلغۇچى،
سېنىڭ ھالىڭغا ۋاي![383]
سەن بۇلاڭ-تالاڭنى بولدى قىلىشىڭ بىلەن،
ئۆزۈڭ بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىسەن؛
سەن ئاسىيلىقنى بولدى قىلىشىڭ بىلەن،

382 (19-20) دېمىسەكمۇ، بۇ ناھايىتى سىرلىق بىر سۆزدۇر. بەلكىم بىزنى ئاخىرقى زامانلاردىكى ئىككى ئەھۋال توغرىسىدا ئەسلىتىدۇ. «ئورمان يىقىلىدۇ» — تەكەببۇرلار پەس قىلىنىدۇ (10-باب، 18- ۋە 33-34-ئايەتنى كۆرۈڭ). «شەھەر» بەلكىم يۇقىرىقى (24-بابتىكى) «تەرتىپسىز شەھەر» بولۇپ، خۇدا تەرىپىدىن ۋەيران قىلىنىدۇ. بىراق كىچىك پېئىللىق تۇرمۇشنى تاللىغانلار، مەسىلەن ئۆز كالا-ئېشەكلىرىگە ياخشى مۇئامىلە قىلغانلار بەخت-بەرىكەت تاپىدۇ.
383 مۇشۇ ئايەت ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىبنى كۆرسىتىدۇ. ئىسرائىل پادىشاھى ھەزەكىيا ئەلچىلەرنى ئەۋەتىپ سەنناخېرىب بىلەن «سۈلھ» ئەھدىسىنى تۈزدۈرگەن («2پاد.»، 13:18-18-ئايەتنى كۆرۈڭ)؛ ئىلگىرىكى ئاھاز پادىشاھنىڭمۇ ئاسۇرىيە بىلەن تۈزگەن «تىنچلىق» ئەھدىسى بار ئىدى («2پاد.» 16-بابنى كۆرۈڭ). سەنناخېرىب مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 701-يىلى، ئىككى ئەھدىنى بۇزۇپ ئىسرائىل (يەھۇدا)نىڭ پۈتۈن زېمىنىنى بېسىۋېلىپ، پايتەختى يېرۇسالېمغا تەھدىت سالدى. ئۇنىڭ شۇنداق «ئاسىيلىق» ئىشلىرى خېلى كۆپ ئىدى.
بەلكىم، مۇشۇ بېشارەتتىكى «ئاسىيلىق قىلغۇچى»، «ئەھدىنى بۇزۇدىغان» دېگەن سۆزلەر ئاخىرقى زاماندىكى دەججالنىمۇ كۆرسىتىشى مۇمكىن.

ئۆزۈك ئاسىيلىقتا ئۆچرايسەن؛
2 ئى پەرۋەردىگار، بىزگە مېھىر-شەپقەت كۆرسەتكەيسەن؛
بىز سېنى ئۈمىد بىلەن كۈتۈپ كەلدۇق؛
ئۆتۈنىمىزكى، سەن ھەر سەھەر ئىسرائىلغا كۈچلۈك بىلەك-قول،
قىيىنچىلىق پەيتلىرىدە نىجاتىمىز بولغايسەن.
3 توپ-توپ ئادەملەرنىڭ غوۋغا-چۇقانلىرىدىن خەلقلەر بەدەر قاچىدۇ[384]؛
سەن خۇدا قەددىڭنى تىك قىلىشىڭ بىلەن ئەللەر پىتىراپ كېتىدۇ؛
4 چېكەتكە لىچىنكىلىرى ئوت-كۆكلەرنى يىغىپ يەۋالغاندەك،
سىلەرگە بېكىتىپ بېرىلگەن[385] ئولجا يىغىۋېلىنىدۇ؛
چېكەتكىلەر ئۇيان-بۇيان يۈگۈرگەندەك ئادەملەر ئولجا ئۈستىدە ئۇيان-بۇيان يۈگۈرۈشىدۇ.
5 پەرۋەردىگار ئۈستۈن تۇرىدۇ،
بەرھەق، ئۇنىڭ تۇرالغۇسى يۇقىرىدىدۇر؛
ئۇ زىئوننى ئادالەت ۋە ھەققانىيلىق تولدۇرىدۇ؛
6 ئۇ بولسا كۈنلىرىڭلارنىڭ تىنچ-ئامانلىقى، نىجاتلىق، دانالىق ۋە بىلىمنىڭ بايلىقلىرى بولىدۇ؛
پەرۋەردىگاردىن قورقۇش ئۇنىڭ ئۈچۈن گۆھەردۇر[386].

384 بۇ، بەلكىم، پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىلنىڭ 2-ئايەتتىكى دۇئاسىغا بەرگەن جاۋابى بولۇشى مۇمكىن. «توپ-توپ ئادەملەرنىڭ غوۋغا-چۇقانلىرى...» بەلكىم ئېفىئوپىيە پادىشاھى تىرھاكاھنىڭ قوشۇنلىرىنىڭ جەڭ يۈرۈشىنى كۆرسىتىدۇ («2پاد.» 9:19-ئايەتنى كۆرۈڭ). سەنناخېرىب «تىرھاكاھ كېلىدۇ» دېگەن خەۋەرنى ئاڭلاپ چېكىندى.
ئاخىرقى زامانلاردا مۇشۇ ۋەقەگە ئوخشايدىغان يەنە بىر ۋەقە بولىدۇ («دان.» 44:11-ئايەتنى كۆرۈڭ).
385 بىرىنچە «سىلەر» ئىسرائىللارنى كۆرسىتىدۇ (6-ئايەتنى كۆرۈڭ). ئاسۇرىيەلىكلەر ئولجىنى ئۇلارغا تاشلاپ قاچىدۇ (36-، 37-بابنى كۆرۈڭ). باشقا تەرجىمانلار «سىلەر» دېگەن ئىسرائىلدىن باشقا ئەللەرنى كۆرسىتىدۇ، دەپ شەرھلەيدۇ.
386 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: — «پەرۋەردىگاردىن قورقۇش ئۇنىڭ ئادەملەرگە بېرىدىغان گۆھىرى».

ئىسرائىلدىكى ھازىرقى ئەھۋال[387]

7 مانا، ئۆلارنىڭ پالۋانلىرى سىرتتا تورۇپ نالە-پەرياد كۆتۈرىدۇ؛
سۈلھە-ئەھدە تۈزگەن ئەلچىلەر قاتتىق يىغلىشىدۇ؛[388]
8 يوللار ئادەمسىز قالدى؛
ئۆتكۈنچى يولچىلار يوق بولدى؛
ئۇ[389] ئەھدىنى بۇزۇپ تاشلىدى؛
شەھەرلەرنى كۆزگە ئىلمايدۇ،
ئادەملەرنى ھېچ ئەتىۋارلىمايدۇ.
9 زېمىن ماتەم تۇتىدۇ، زەئىپلىشىدۇ؛
لىۋان خىجالەتتىن سولىشىدۇ؛
شارون چۆل-باياۋانغا ئايلاندى؛
باشان ۋە كارمەل بولسا قىرىپ تاشلاندى[390].

خۇدا ئورنىدىن تۇرۇپ قوزغىلىدۇ

10 مانا ھازىر ئورنۇمدىن تۇرىمەن،
ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار،

387 بىزنىڭچە ئەينى چاغدىكى ئەھۋالنى كۆرسىتىدۇ. تۆۋەندىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.
388 «پالۋانلار ...نالە-پەرياد... ئەلچىلەر يىغلىشىدۇ». 1-ئايەتتىكى ئىزاھاتتا دېيىلگەندەك، ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب «سۈلھە-ئەھدە»گە ئاسىيلىق قىلىپ، ئىسرائىلنى ئىشغال قىلغان؛ ئەھۋال 7-9-ئايەتلەردە تەسۋىرلەنگەندەك بولغان. شۇ چاغدا ھەزەكىيا بىلەن ئۇ سەنناخېرىبقا ئەۋەتكەن ئەلچىلەر ئاشۇ سۈلھە-ئەھدىنىڭ بىر تىيىنگىمۇ ئەرزىمەسلىكىنى كۆرۈپ، قاتتىق پۇشايمان قىلغان بولسا كېرەك.
389 «ئۇ» ــ بەلكىم ئاسىيلىق قىلغۇچى سەنناخېرىبنى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئاخىرقى زاماندىكى دەججالنىمۇ كۆزدە تۇتۇشى مۇمكىن.
390 «لىۋان» چىرايلىق ئورمانزارلىق رايون. شارون مۇنبەت يايلاق. باشان دەل-دەرەخلىرى كۆپ، چارۋىچىلىقتىن بېيىغان رايون. كارمەل يەرلىرى ئىنتايىن مۇنبەت، مېۋە-چېۋە، كۆكتاتلار كۆپ چىقىدىغان، كۆپ يايلاقلىرى بار رايون ئىدى. خەرىتىلەرنى كۆرۈڭ.

ــ ھازىر ئۆزۈمنى ئۈستۈن كۆرسىتىمەن،
ھازىر قەددىمنى كۆتۈرىمەن.
11 ــ سىلەرنىڭ بويۇڭلاردا قۇرۇق ئوت-چۆپلا بار،
پاخال تۇغىسىلەر؛
ئۆز نەپەسلىرىڭلار ئوت بولۇپ ئۆزۈڭلارنى يۇتۇۋېتىدۇ؛
12 ئەللەر بولسا ھاك كۆيدۈرۈلگەندەك كۆيدۈرۈلىدۇ؛
ئورۇلغان جىغان-تىكەنلەردەك ئوتتا كۆيدۈرۈۋېتىلىدۇ.
13 ــ ئى يىراقتىكىلەر، مېنىڭ قىلغانلىرىمنى ئاڭلاڭلار؛
يېقىندىكىلەر، مېنىڭ كۈچ-قۇدرىتىمنى تونۇپ يېتىڭلار.(391)
14 زىئوندىكى گۇناھكارلار قورقىدۇ؛
ۋەھىمە ئىپلاسلارنى بېسىۋالىدۇ.
ئۇلار: «ئارىمىزدىكى كىم مەڭگۈلۈك يۇتقۇر ئوت بىلەن بىللە تۇرىدۇ؟
كىم ئەبەدىلئەبەد يالقۇنلار بىلەن بىر ماكاندا بولىدۇ؟» ــ دەيدۇ.

سوئالغا جاۋاب

15 ــ «ھەققانىيلىق يولىدا ماڭىدىغان،
دۇرۇس-لىللا گەپ قىلىدىغان،
زالىملىقتىن كەلگەن ھارام پايدىغا نەپرەتلىنىدىغان،
پارىلارنى سۇنغۇچىلارنى قولىنى پۇلاڭشىتىپ رەت قىلىدىغان(392)،
قاننىڭ گېپى بولسىلا قۇلىقىنى يوپۇرۇپ ئاڭلىمايدىغان،
پەسلىك-رەزىللىككە قاراشنى رەت قىلىپ، كۆزىنى قاچۇرىدىغان(393)؛
16 ئۇ يۇقىرىنى ماكان قىلىدۇ؛
قورام تاشلار ئۇنىڭ قورغىنى بولۇپ،
يۇقىرى ئۇنىڭ باشپاناھى بولىدۇ؛

391 مۇشۇ بېشارەت 10-ئايەتتىن باشلاپ ئاخىرقى زامانلارغا ئۆتكەن بولۇشى مۇمكىن.
392 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «پارىلار تۇتقۇزۇپ قويۇلمىسۇن دەپ قوللىرى تىترەپ كېتىدىغان».
393 مەنىسى بەلكىم: «رەزىللىكنى كۆزىتىشنى قەتئىي رەت قىلىدىغان».

ئۆز رىسقى ئۇنىڭغا بېرىلىدۇ،
ئۇنىڭ سۈيى كاپالەتلىك بولىدۇ».
17 ــ «كۆزلىرىڭ پادىشاھنى[394] گۈزەللىكىدە[395] كۆرىدۇ؛
كۆزلىرىڭ ئۇزۇنغا سوزۇلغان زېمىنغا[396] نەزەر سالىدۇ.
18 كۆڭلۈڭ ۋەھىمە توغرىسىدا چوڭقۇر ئويغا پاتىدۇ؛
روبىخەتچى بەگ قېنى؟
ئولجىنى ئۆلچەيدىغان تارازىچى بەگ قېنى؟
ئىستىھكام-مۇنارلارنى سانىغۇچى بەگ قېنى؟[397]
19 قايتىدىن ئەشەددىي خەلقنى كۆرمەيسەن،
ــ سەن ئاڭقىرالمايدىغان، بوغۇزىدا سۆزلەيدىغان،
دۇدۇقلاپ گەپ قىلىدىغان، گېپىنى چۈشىنەلمەيدىغان بىر خەلقنى ئىككىنچى كۆرمەيسەن.[398]
20 ئىبادەت ھېيتلىرىمىز ئۆتكۈزۈلىدىغان شەھەر زىئونغا قارا؛
سېنىڭ كۆزۈڭ يېرۇسالېمنىڭ تىنچ-ئامان ماكان بولغانلىقىنى،
قوزۇقلىرى ھەرگىز يۇلۇنمايدىغان،
تانىلىرى ھەرگىز ئۈزۈلمەيدىغان،
ئىككىنچى يۆتكەلمەيدىغان چېدىر بولغانلىقىنى كۆرىدۇ؛

394 مۇشۇ يەردە پادىشاھنىڭ كىم ئىكەنلىكى ئېنىق دەپ بېرىلمىدى. ئۇ يۇقىرىقى 9-باب، 6-ئايەت، 11-باب، 1-9-ئايەت ۋە 32-باب، 1-ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان پادىشاھقا ئوخشاش ئادەم بولۇشى كېرەك.
395 «گۈزەللىكىدە» ــ دېمەك، پادىشاھنىڭ بەلكىم باشقا ئەھۋالدىمۇ كۆرۈنۈشى مۇمكىن.
396 «ئۇزۇنغا سوزۇلغان زېمىن» ــ بەلكىم كەڭ-ئازادىلىك، ھېچ ۋەھىمە كۆرۈنمەيدىغان زېمىن دېگەن مەنىدە.
397 مۇشۇ بەگلەر، شۈبھىسىزكى، ئىسرائىلنى ئاياغ ئاستى قىلغان دۈشمەننىڭ ئىشغالىيەتچى قوشۇنلىرىنىڭ بەگلىرى؛ بىراق ئۇلارنىڭ روللىرى ئانچە ئېنىق ئەمەس. بىرىنچىسى، بەلكىم، ئەسىرلەرنىڭ تىزىملىكىنى تەييارلىغان؛ ئىككىنچىسى ئولجىنى خاتىرىلىۋالغان؛ ئۈچىنچىسى شەھەردىكى پاچاقلاش كېرەك بولغان ئىستىھكاملارنى خاتىرىلىۋالغان.
398 بۇ ئايەت، شۈبھىسىزكى، زېمىنىنىڭ ياتلار تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنغانلىقىنى ياكى ئۇلار تەرىپىدىن خەلقنىڭ سۈرگۈن قىلىنغانلىقىنى، شۇنداقلا چەتئەل تىلىدا سۆزلەيدىغان مۇھىت ئىچىدە ئۆتكۈزگەن تۇرمۇشنى كۆرسىتىدۇ.

21 شۇ يەردە پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى بىزگە كۆرۈندۇ،
ــ ئۇ ئۆزى دەريالار، كەڭ ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان بىر جاي بولىدۇ؛
پالاقلار بىلەن ھەيدەلگەن ھېچقانداق كېمە ئۇ جايدا قاتنىمايدۇ،
ۋە ياكى ھېچ ھەيۋەتلىك كېمە ئۇ جايدىن ئۆتمەيدۇ[399]؛
22 چۈنكى پەرۋەردىگار بىزنىڭ نىجاتكار-ھاكىمىمىز،
پەرۋەردىگار بىزگە قانۇن بەرگۈچىدۇر،
پەرۋەردىگار ــ بىزنىڭ پادىشاھىمىز،
ئۇ بىزنى قۇتقۇزىدۇ!
23 سېنىڭ تانا-ئارغامچىلىرىڭ بوشىغان بولىسىمۇ،
ئىسرائىل يەلكەن خادىسىنىڭ تۈۋرۈمىنى مۇستەھكەم قىلالمىسىمۇ،
يەلكەننى يېيىپ چىقىرالمىسىمۇ،
ئۇ چاغدا زور بىر ئولجا ئۈلەشتۈرۈلىدۇ؛
ھەتتا ئاقساق-توكۇرلارمۇ ئولجىنى ئالىدۇ.[400]
24 شۇ چاغدا شۇ يەردە تۇرغۇچى: «مەن كېسەل» دېمەيدۇ؛
شۇ جايىنى ماكان قىلغان خەلقنىڭ گۇناھلىرى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ.[401]

399 بۇ سىرلىق گەپنىڭ مەنىسى، پەرىزىمىزچە: «پەرۋەردىگار زېمىنىمىزنى بەرىكەتلىك قىلغاندىن كېيىن ھېچقانداق نەرسىنى باشقا ئەللەردىن كىرگۈزۈشنىڭ ھاجىتى يوق، شۇڭلاشقا بىز كېمە ئېلىپ كەلگەن ھېچقانداق مەھسۇلاتلارغا موھتاج ئەمەسمىز؛ پەرۋەردىگار ئۆزى بىزگە ھەممىنى تەمىنلىگۈچىدۇر» دېگەندەك بولۇشى مۇمكىن.

400 يەنە بىر سىرلىق گەپ! پەرىزىمىزچە، بۇ بىر ئوخشىتىش بولۇپ، ئىسرائىلنى بىر چوڭ كېمىگە ئوخشاتقان؛ كېمە بولسا بەك كونىراپ كەتكەن، ماگالمايدىغان ھالغا كېلىپ قالغان بولسا كېرەك. ھالبۇكى، بۇ خۇدانىڭ تەقدىم قىلماقچى بولغان بەرىكىتىگە ھېچقانداق توسالغۇ بولمىغان؛ ئولجا ھامان قولغا ئېلىنىدۇ، ھەتتا ئاقساق-توكۇر ۋە ئاجىز ئادەملەرمۇ بەخت-بەرىكەتكە ئېرىشىدۇ. بەزى ئالىملار كېمە توغرىسىدىكى سۆزلەرنى ئىسرائىلنىڭ دۈشمەنلىرىگە قارىتىلغان، دەپ قارايدۇ.

401 سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلغاندا: ــ «شۇ جايىنى ماكان قىلغان خەلق گۇناھىدىن كۆتۈرۈۋېتىلىدۇ»

پەرۋەردىگارنىڭ كۆنى
ئېدومنىڭ جازالىنىشلىرى

34

1 يېقىن كېلىڭلار، ئى ئەللەر، ئاڭلاڭلار!
ئى قوۋم-خەلقلەر، قۇلاق سېلىڭلار!
يەر-زېمىن ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق مەۋجۇداتلار،
جىمى ئالەم ۋە ئۇنىڭ ئىچىدىن چىققان ھەممە مەۋجۇداتلار،
تىڭشاڭلار!
2 چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ بارلىق ئەللەرگە قارىتا غەزىپى بار،
ئۇنىڭ دەرغەزىپى ئۇلارنىڭ بارلىق قوشۇنلىرىغا قارشى تۇرىدۇ؛
ئۇ ئۇلارنى ھالاكەتكە پۈتۈپ قويغان،
ئۇلارنى قىرغىنچىلىققا تاپشۇرۇۋەتكەن؛
3 ئۇلاردىن ئۆلتۈرۈلگەنلەر سىرتقا تاشلىۋېتىلىدۇ،
جەسەتلىرىدىن سېسىقچىلىق پۇرايدۇ،
تاغلار ئۇلارنىڭ قېنى بىلەن ئېرىتىلىدۇ؛
4 ئاسمانلاردىكى جىمىكى جىسىم-قوشۇنلار چىرىپ يوق بولىدۇ،
ئاسمانلار يۆگىمە كىتابدەك تۈرۈلىدۇ؛
ئۈزۈم تېلىنىڭ يوپۇرماقلىرى خازان بولۇپ، سولىشىپ چۈشكەندەك،
يىگلەپ كەتكەن ئەنجۈر شېخىدىن چۈشكەندەك،
ئۇلارنىڭ جىمىكى جىسىم-قوشۇنلىرى يىقىلىدۇ؛
5 چۈنكى شەمشىرىم ئاسمانلاردا قان بىلەن سۇغۇرۇلدى؛
قاراڭلار، شەمشىرىم مېنىڭ ھالاكەت لەنىتىمگە ئۇچرىغان خەلققە،
يەنى ئېدوم ئۈستىگە جازالاش ئۈچۈن چۈشىدۇ[402]؛
6 پەرۋەردىگارنىڭ بىر شەمشىرى بار؛

---

402 بۇ ئايەتكە قارىغاندا، خۇدانىڭ ئاخىرقى زاماندىكى جازالاشلىرى ئاسماندا باشلىنىپ، كېيىن يەر يۈزىگە چۈشىدۇ. 1-8-ئايەتلەرگە قارىغاندا، شۇ چاغدا نۇرغۇن ئەل-يۇرتلار ئېدومدا يىغىلىپ ئىسرائىلغا ھۇجۇم قىلماقچى بولىدۇ؛ بىراق خۇدا ئۇلارنى يوقىتىدۇ. ئېدوم دېگەن يۇرتنىڭ ئۆزى ئىسرائىلغا كۆپ يىل قىلغان رەھىمسىز زىيانكەشلىكى تۈپەيلىدىن خۇدانىڭ لەنىتىگە ئۇچرايدۇ.

ئۇ قانغا بويالدى؛
ئۇ ياغلىق نەرسىلەرنىڭ يېغى بىلەن،
ئۆچكە-قوزىلارنىڭ قېنى بىلەن،
قوچقار بۆرىكىنىڭ يېغى بىلەن[403] ئوزۇقلاندۇرۇلغان؛
چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ بوزراھ شەھىرىدە[404] بىر قۇربانلىقى،
ئېدومدا زور بىر قىرغىنچىلىقى بار.
7 مۇشۇ قىرغىنچىلىقلار بىلەن ياۋايى كالىلار،
تورپاقلار ۋە كۈچلۈك بۇقىلارمۇ[405] يىقىلىدۇ.
ئۇلارنىڭ زېمىنى قانغا چۆمۈلىدۇ،
توپا-چاڭلىرى ياغ بىلەن مايلىشىپ كېتىدۇ.
8 چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ قىساس ئالىدىغان بىر كۈنى،
زىئون دەۋاسىدىكى[406] ھېساب ئالىدىغان يىلى بار.
9 ئېدومدىكى ئېقىنلار قارىمايغا،
ئۇنىڭ توپىلىرى گۈڭگۈرتكە ئايلاندۇرۇلىدۇ؛
زېمىنى بولسا كۆيۈۋاتقان قارىماي بولىدۇ.
10 ئۇنىڭ ئوتى كېچە-كۈندۈز ئۆچۈرۈلمەيدۇ؛
ئىس-تۈتەكلىرى مەڭگۈگە ئۆرلەيدۇ؛
ئۇ دەۋردىن-دەۋرگىچە خارابىلىكتە تۇرىدۇ؛

---

403 مۇشۇلار (ئۆچكە-قوزىلارنىڭ قېنى... بۆرەك يېغى قاتارلىقلار)نىڭ ھەممىسى قۇربانلىقلارنىڭ مۇھىم بۆلەكلىرى بولىدۇ.

404 بوزراھ شەھىرى ئېدومنىڭ پايتەختى (ھازىر «پېترا» دېيىلىدۇ). خەرىتىنى كۆرۈڭ.

405 «كۈچلۈك بۇقىلار» ئىبرانيچە تىلدا «كۈچلۈكلەر» دېيىلىدۇ. «ياۋايى كالىلار»، «تورپاقلار»، «كۈچلۈك بۇقىلار» مۇشۇ يەردە «كۈچلۈك، ھوقۇقلۇق بەگلەر»نىمۇ كۆرسەتسە كېرەك.

406 «زىئون دەۋاسى» — مۇشۇ «دەۋا»نىڭ ئۇزۇن يىللىق تارىخى بار. كۆپ كىشىلەر «نېمىشقا خۇدا ئىسرائىلغا ئالاھىدە مۇئامىلە قىلىدۇ؟» دەپ قاقشاپ، يەھۇدىيلارغا زىيانكەشلىك قىلىپ كەلگەن. يەھۇدىيلارنىڭ ئۆزلىرى خۇداغا كۆپ قېتىم ئاسىيلىق قىلغىنى بىلەن قانداقلا بولمىسۇن، خۇدانىڭ ئىبراھىمغا بەرگەن ۋەدىسىگە ئاساسەن ئۇ ئۇلارنى «ئۆز خەلقىم» دەپ قارايدۇ. بۇ خۇدانىڭ تاللىشىدۇر؛ باشقىلار ئۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل توغرۇلۇق دەۋالاشماقچى بولسا ئۆزى يامان ئاقىۋەتنى كۆرىدۇ. گىتلېر گەۋدىلىك بىر مىسالدۇر.

ھېچكىم ئىككىنچى ئۇ يەرگە ئاياغ باسمايدۇ.
11 چۆل ھوۋقۇشى ۋە چىرقىرىغۇچى ھوۋقۇشلار ئۇنى ئىگىلىۋالىدۇ؛
چوڭ ھوۋقۇش ۋە قاغا-قۇزغۇنلار شۇ يەردە ئۇۋۇلايدۇ؛(407)
خۇدا ئۇنىڭغا «تەرتىپسىزلىك-بىمەنىلىكنى ئۆلچەيدىغان تانا»نى،
ۋە «قۇپ-قۇرۇقلۇقنى ئۆلچەيدىغان تىك ئۆلچىگۈچ»نى تارتىدۇ.
12 بىرسى كېلىپ ئېدومنىڭ ئېسىلزادىلىرىنى پادىشاھلىقنى ئىدارە قىلىشقا چاقىرسا،
ئۇلاردىن ھېچكىم بولمايدۇ(408)؛
ئۇنىڭ ئەمىرلىرى يوق قىلىۋېتىلگەن بولىدۇ.
13 ئوردىلىرىدا تىكەنلەر،
قەلئە-قورغانلىرىدا چاققاق-جىغانلار ئۆسۈپ چىقىدۇ؛
ئۇ چىلبۆرىلەرنىڭ ماكانى،
«ھوۋقۇشلارنىڭ ئوردىسى» بولىدۇ.
14 شۇ يەردە چۆل-باياۋاندىكى جانىۋارلار، ياۋايى ئىتلار جەم بولىدۇ؛
ھەربىر «ئۆچكە جىن» ئۆز قېرىندىشىغا توۋلايدۇ؛
تۈن مەخلۇقلىرى(409) شۇ يەردە ماكانلىشىدۇ،
ئۇنى ئۆزىگە ئارامگاھ قىلىپ تۇرىدۇ.
15 «ئوق يىلان»(410) شۇ يەردە ئۇۋۇلايدۇ،
ئۇنىڭ سايىسىدە تۇخۇملايدۇ،
باللىرىنى يىغىپ باقىدۇ.
قورۇلتاز-تاپقۇشلار ھەربىرى ئۆز جۈپى بىلەن شۇ يەردە توپلىنىدۇ؛
16 پەرۋەردىگارنىڭ يۆگىمە كىتابىدىن ئىزدەپ ئوقۇپ باقىڭ؛
ئۇلاردىن ھېچبىرى چۈشۈپ قالمايدۇ؛

407 مۇشۇ ئايەتتىكى قۇش-ھايۋانلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى توپ-توغرا دېيىش تەس.
408 بۇنىڭ باشقا تەرجىمىلىرى بار، بىراق ئاساسىي مەنىسى: ــ «پادىشاھلىقنى باشقۇرۇش ئۈچۈن ئادەم يوق»تۇر. ئېدومدا ھېچكىم، ھەتتا ئەڭ يۇقىرى تەبىقىدىكىلەرمۇ قالمايدۇ.
409 ياكى: «تۈن (كېچە) ئالۋاستىسى».
410 بۇنىڭمۇ قايسى ھايۋان ئىكەنلىكى ئېنىق ئەمەس.

ھېچقايسىسىنىڭ ئۆز جورىسى كەم بولمايدۇ;[411]
چۈنكى ئۆزىنىڭ[412] ئاغزى ئۇلارغا بۇيرۇغان;
ئۇنىڭ ئۆز روھى ئۇلارنى توپلىغان.
17 چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆزى ئۇلار ئۈچۈن چەك تاشلاپ،
ئۆز قولى بىلەن زېمىنغا تانا تارتىپ ئۇلارغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن;
ئۇلار ئۇنىڭغا مەڭگۈگە ئىگىدارلىق قىلىدۇ،
دەۋردىن-دەۋرگىچە شۇ يەرنى ماكان قىلىدۇ.

خۇدانىڭ چۆل-باياۋاننى گۈللەندۈرۈشى، شۇنداقلا ئۆز مۆمىن-بەندىلىرى ئۈچۈن ئاچقان يولى

35 1 — دالا ھەم قاغجىراپ كەتكەن جايلار ئۇلار ئۈچۈن[413] خۇشال بولىدۇ;
چۆل-باياۋان شادلىنىپ زەپىراندەك چېچەكلەيدۇ;
2 ئۇ بەرق ئۇرۇپ چېچەكلەيدۇ،
شادلىققا شادلىق قوشۇلۇپ تەنتەنە قىلىدۇ;

---

411 «پەرۋەردىگارنىڭ يۆگىمە كىتابى». يۇقىرىدا يەشايا خۇدانىڭ پەرمانى بىلەن ئۆزى يازغان ماتېرىياللارنى يىغىپ تەۋرات-قانۇنلىرى بىلەن ساقلىتىپ قويغان (8-بابنى كۆرۈڭ). كېيىن ئۇ يەنە «يۆگىمە كىتاب»نى تىلغا ئالدى (29-بابنى كۆرۈڭ). «پەرۋەردىگارنىڭ يۆگىمە كىتابى» بەلكىم يەشايانىڭ ئۆزى يازغان ماتېرىياللىرى ۋە مۇسا، يەشۇئا، سامۇئىل، داۋۇت قاتارلىق پەيغەمبەرلەر خاتىرىلىگەن بارلىق ماتېرىياللارنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ ماتېرىياللار «مۇقەددەس كىتاب»نىڭ باشلىنىشلىرى بولۇشى كېرەك; «پەرۋەردىگارنىڭ كىتابى»دا ھېچنەرسە كەم ئەمەس، بىزگە كېرەك بولغان ھەممە تەپسىلاتلار بار، ئۇنىڭدا ھەتتا قۇش-ھايۋانلارنىڭ خەۋىرىمۇ بار، دېگەنلىكتۇر. خۇدانىڭ قۇش-ھايۋانلارغا تەپسىلىي ھالدا مىراس قىلغان تەقسىماتى خاتىرىلەنگەن يەردە، ئۆزىنىڭ مۆمىن بەندىلىرى ئۈچۈن بېغىشلىماقچى بولغان مىراسلار مۇقەددەس كىتابتا تېخىمۇ ئېنىق خاتىرىلەكلىك بولمامدۇ؟ «مۇقەددەس كىتاب»تىن ئىزدەپ ئوقۇپ بېقىڭ»!

412 «ئۆزىنىڭ» — خۇدانىڭ، ئەلۋەتتە.

413 يەشايا دەسلەپتە «ئۇلار»نىڭ كىم ئىكەنلىكىنى دېمەيدۇ. بىلىش ئۈچۈن بېشارەتنى ئاخىرىغىچە (9-ئايەتكىچە) ئوقۇش كېرەك! (بۇ سۆزلەر «رىم.» 8:19-22 بىلەن مۇناسىۋەتلىك).

لۋاننىڭ شان-شەرىپى،
كارمەل ۋە شاروندىكى گۈزەللىك ۋە سۈر ئۇنىڭغا بېرىلىدۇ؛[414]
ئۇلار[415] پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپىنى،
خۇدايىمىزنىڭ گۈزەللىكى ۋە ھەيۋىتىنى كۆرىدۇ.
3 ئاجىز قوللارنى كۈچلەندۈرۈڭلار،
ئېگىلىپ ماڭىدىغان تىزلارنى چىڭىتىڭلار،
4 يۈرىكى ئاغقانلارغا: ــ «چىڭ تۇرۇڭلار! قورقماڭلار!
مانا، خۇدايىڭلارغا قاراپ بېقىڭلار؛
قىساس كېلىدۇ ــ خۇدانىڭ ھېساب ئېلىش كۈنى كېلىدۇ!
ئۇ ئۆزى كېلىدۇ، سىلەرنى قۇتقۇزىدۇ!» ــ دەڭ!
5 ئاندىن قارىغۇنىڭ كۆزى ئېچىلىدۇ،
گاسنىڭ قۇلاقلىرى ئوچۇق قىلىنىدۇ،
6 ئاندىن ئاقساق-توكۇرلار كېيىكتەك ئويناقلاپ سەكرەيدۇ؛
گاچىنىڭ تىلى ناخشا ئېيتىدۇ؛
چۈنكى دالادا سۇلار،
چۆل-باياۋانلاردا دەريا-ئېقىنلار ئۇرغۇپ تاشىدۇ؛
7 پىژغىرىن چۆل-جەزىرە كۆلچەككە،
چاڭقىغان يەرلەر بۇلاقلارغا ئايلىنىدۇ؛
چىلبۆرىلەرنىڭ ماكانى ــ ئۇلار ياتقان جاي،
قومۇش ۋە يېكەنلەر ئۆسۈپ، چىمەنلىككە ئايلىنىدۇ.
8 شۇ يەردە ئېگىز كۆتۈرۈلگەن بىر يول،
تۈپتۈز بىر يول بولىدۇ؛
ئۇ «پاك-مۇقەددەسلىكنىڭ يولى» دەپ ئاتىلىدۇ؛[416]
ناپاكلار ئۇنىڭدىن ئۆتۈشكە بولمايدۇ،

---

414 لۋان، كارمەل ۋە شارونلارنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى يۇقىرىدا، 33-باب، 9-ئايەتتىكى ئىزاھاتتا تەسۋىرلىنىدۇ.

415 «ئۇلار» 1-ئايەتتىكى ئىزاھاتقا قاراڭ.

416 يولنىڭ نەگە بارىدىغانلىقىنى دېمەيدۇ؛ بىلىش ئۈچۈن 10-ئايەتكىچە ئوقۇش كېرەك.

شۇ يول مەخسۇس شۇلار ئۈچۈن بېكىتىلىپ ياسالغانكى، ــ
ھەتتا نادانلارمۇ ئۇنىڭدا ئېزىپ كەتمەيدۇ؛
9 شۇ يەردە شىر بولمايدۇ،
ئۇنىڭ ئۈستىگە ھېچ يىرتقۇچ ھايۋان چىقمايدۇ؛
(ئۇلار شۇ يەردە ھېچ تېپىلمايدۇ)
ــ نىجات ئارقىلىق ھۆرلۈككە چىقىقانلار[417] شۇ يەردە ماڭىدۇ!
10 پەرۋەردىگارنىڭ بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزغانلىرى قايتىپ كېلىدۇ،
كۈيلەرنى ئېيتىپ زىئونغا يېتىپ كېلىدۇ؛
ئۇلارنىڭ باشلىرىغا مەڭگۈلۈك شاد-خۇراملىق قونىدۇ؛
ئۇلار خۇشاللىق ۋە شادلىققا چۆمگەن بولىدۇ؛
قايغۇ-ھەسرەت ھەم ئۇھ-نادامەتلەر بەدەر قاچىدۇ.[418]

كىرىزس ــ ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ بېسىپ كىرىشى

36 1 ھەزەكىيانىڭ ئون تۆتىنچى يىلى شۇنداق بولدىكى، ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب يەھۇدانىڭ بارلىق قەلئە-قورغانلىق شەھەرلىرىگە ھۇجۇم قىلىپ چىقىپ، ئۇلارنى ئىشغال قىلدى. 2 ئاندىن

417 «نىجات ئارقىلىق ھۆرلۈككە چىقىقانلار» بولسا ئىبرانىي تىلدا بىرلا سۆز («گائال») بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. مۇشۇ سۆزنى تولۇق چۈشىنىش ئۈچۈن 14:41-ئايەتنىڭ ئىزاھاتىنى كۆرۈڭ.

418 بېشارەتتىكى ۋەقەلەر ئىسرائىلنىڭ مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق قۇتقۇزۇلغانلىقىغا ئوخشايدۇ؛ شۇنداقلا بۇ ئىشلارنى يېڭى بىر «مىسىردىن چىقىش» دېگىلى بولىدۇ. ئوقۇرمەنلەرگە تەۋراتتىكى «مىسىردىن چىقىش» دېگەن قىسىمنى ئوقۇسا، شۇ چاغدىكى ۋەقەلەرنى مۇشۇلار بىلەن تەپسىلىي ھالدا سېلىشتۇرۇش ناھايىتى ئەھمىيەتلىك بولىدۇ.
مۇشۇ «چىقىپ-قۇتقۇزۇش» بولسا «مىسىردىن چىقىش»تىن نەچچە ھەسسە ئۇلۇغ، نەچچە ھەسسە شەرەپلىك بولىدۇ. كېيىن كۆرىمىزكى، خۇدا قۇتقۇزغان خەلق پەقەت مىسىردىن ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل دۇنيادىن چىقىپ قۇتقۇزۇلىدۇ. ئۇلار قورقۇنچلۇق دەشت-باياۋاندىن ئۆتۈشنىڭ ئورنىدا، ئۆزلىرىنى قارشى ئالىدىغان، چىمەنباغقا ئايلاندۇرۇلغان زېمىندىن ئۆتىدۇ؛ يول ھەممە ئادەم ئۈچۈن تۈز، ئوڭۇشلۇق، راۋان ھەم خەتەرسىز بولىدۇ.

ئاسۇرىيە پادىشاھى «راب-شاكەھ»[419] دېگەن سەردارنى چوڭ بىر قوشۇن بىلەن لاقىش شەھىرىدىن يېرۇسالېمغا ئەۋەتتى. ئۇ كىر يۇغۇچىلارنىڭ ئېتىزىنىڭ بويىدىكى يولدا، يۇقىرى كۆلچەكنىڭ نورىنىڭ بېشىغا كېلىپ تۇردى.[420]

3 شۇنىڭ بىلەن ھىلقىيانىڭ ئوغلى، ئوردىنى باشقۇرىدىغان ئېلىئاكىم، ئوردىنىڭ دىۋانبېگى بولغان شەبنا ۋە ئاسافنىڭ ئوغلى، ئوردا مىرزىبېگى بولغان يوئاھلار ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى 5-4 ۋە راب-شاكەھ ئۇلارغا مۇنداق دېدى: — سىلەر ھەزەكىياغا: — «ئۇلۇغ پادىشاھ، يەنى ئاسۇرىيە پادىشاھى ساڭا مۇنداق دېدى، دەڭلار: —

«سېنىڭ مۇشۇ ئىشەنگەن تايانچىڭ زادى نېمىتى؟

سەن: (ئۇ پەقەت گەپلا، خالاس!) —

---

419 «راب-شاكەھ» — بەلكىم ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىنىڭ باش مەسلىھەتچىسىنىڭ ئادەتتىكى ئۇنۋانى بولۇشى مۇمكىن.

420 مۇشۇ جاي ئەسلىدە دەل يەشايا ئاھاز پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈپ، ئاسۇرىيەنىڭ تاجاۋۇزى توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرغان جاي (7-بابنى كۆرۈڭ).

«ئۇرۇش قىلىش تەدبىر-مەسلىھەتىمىز ھەم كۈچىمىز بار» ــ دەيسەن؛ سەن زادى كىمگە تايىنىپ ماڭا قارشى ئۆكتە قوپىسەن؟[421] 6 مانا، سەن يېرىقى بار ئاشۇ قومۇش ھاسا، يەنى مىسىرغا تايىنىسەن! بىرسى ئۇنىڭغا يۆلەنسە، ئۇنىڭ قولىغا سانجىپ كىرىدۇ؛ مانا مىسىر پادىشاھى پىرەۋنگە تايانغانلارنىڭ ھەممىسى شۇنداق بولىدۇ!
7 ئەگەر سەن ماڭا: «بىز خۇدايىمىز بولغان پەرۋەردىگارغا تايىنىمىز» ــ دېسەڭ، ھەزەكىيا ئۆزى يەھۇدادىكىلەرگە ۋە يېرۇسالېمدىكىلەرگە: «سىلەر پەقەت يېرۇسالېمدىكى مۇشۇ ئىبادەتگاھ ئالدىدىلا پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلىشىڭلار كېرەك» دەپ، شۇ پەرۋەردىگارغا ئاتالغان «يۇقىرى جايلار»نى ھەم قۇربانگاھلارنى يوق قىلىۋەتتىغۇ؟ ئۇلار ئاشۇ پەرۋەردىگارنىڭ يۇقىرى جايلىرى ئەمەسمىدى؟[422]
8 ئەمدى خوجام ئاسۇرىيە پادىشاھى بىلەن بىر توختامغا كەل: ــ «ئەگەر سەندە ئاتقا مىنەلىگۈدەك ئەسكەرلىرىڭ بولسا، مەن ساڭا ئىككى مىڭ ئاتنى بىكارغا بېرەي!»[423] 9 سەندە ئۇنداقلار بولمىسا، خوجامنىڭ ئەمەلدارلىرىنىڭ ئەڭ كىچىكى بولغان بىر لەشكەر بېشىنى قانداقمۇ چېكىندۈرەلەيسىلەر؟! سەن جەڭ ھارۋىلىرى ۋە ئاتلارنى ئېلىش ئۈچۈن مىسىرغا تايىنىسەن تېخى! 10 مەن ئەمدى مۇشۇ زېمىننى ھالاك قىلىش ئۈچۈن پەرۋەردىگارسىز كەلدىممۇ؟ پەرۋەردىگار دەرۋەقە ماڭا: «مۇشۇ زېمىننى ھالاك قىلىشقا چىققىن!» ــ دېدى!»».

---

421 مۇشۇ گېپىگە قارىغاندا، ئاسۇرىيەدىكىلەرنىڭ يەشايانىڭ «پەقەت پەرۋەردىگارغا تايىنىشىمىز كېرەك» دېگەن بېشارەتلىرىدىن خەۋىرى بار ئىدى.

422 مۇسا پەيغەمبەرگە ۋەھيي قىلىنغان قانۇنغا ئاساسەن، ئىسرائىللار پەقەت يېرۇسالېمدىكى ئىبادەتخانىدىكى قۇربانگاھتىلا قۇربانلىق قىلىشقا بولاتتى. ئەسلىدە ھەزەكىيا مۇشۇ پەرمانغا ئاساسەن: (1) بۇتپەرەسلىك قىلىدىغان قۇربانگاھلارنى ھەم (2) خاتا يول بىلەن «پەرۋەردىگارغا ئاتاپ» قۇرۇلغان، ئىبادەت قىلىشقا بېغىشلانغان «يۇقىرى جايلار»نى يوقاتقان. راب-شاكەھ شۇ گەپ بىلەن ئۇنى ئاڭلىغۇچى ئىسرائىللارنى قايمۇقتۇرماقچى ئىدى، ئەلۋەتتە.

423 بۇ كىنايىلىك گەپ، ئەلۋەتتە. ئادەتتىكى چاغلاردا يەھۇدادا ئاتلار ناھايىتى ئاز ئىدى. ئۇرۇش ۋاقتىدا تېخىمۇ ئازلاپ كېتەتتى. ئاتلىق ئەسكەرلەر ئەمەس، ھەتتا ئاددىي ئەسكەرلەرمۇ ناھايىتى ئاز ئىدى.

11 ئېلىئاكىم، شەبنا ۋە يوئاھ راب-شاكەھگە: ــ
«پېقىرلىرىڭغا ئارامىي تىلىدا[424] سۆزلىسىلە؛ بىز بۇنى چۈشىنىمىز. بىزگە
ئىبرانىي تىلىدا سۆزلىمىسىلە، گەپلىرى سېپىلدا تۇرغانلارنىڭ قۇلىقىغا
كىرمىسۇن!» ــ دېدى.
12 بىراق راب-شاكەھ: ــ
«خوجام مېنى مۇشۇ گەپنى خوجاڭلارغا ۋە سىلەرگىلا ئېيتىشقا
ئەۋەتكەنمۇ؟ مۇشۇ گەپنى سىلەر بىلەن بىرلىكتە سېپىلدا ئولتۇرغانلارغا
دېيىشكە ئەۋەتكەن ئەمەسمۇ؟ چۈنكى ئۇلار سىلەر بىلەن بىرلىكتە ئۆز پوقىنى
يېگۈچى ھەم ئۆز سۈيدۈكىنى ئىچكۈچى بولىدۇ![425]» ــ دېدى.
13 ئاندىن راب-شاكەھ ئىبرانىي تىلىدا يۇقىرى ئاۋاز بىلەن: ــ «ئۇلۇغ
پادىشاھ، يەنى ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قويۇڭلار!» ــ دەپ
ۋارقىرىدى.
14 «پادىشاھ مۇنداق دەيدۇ: ــ
«ھەزەكىيا سىلەرنى ئالداپ قويمىسۇن! چۈنكى ئۇ سىلەرنى قۇتقۇزالمايدۇ.
15 ئۇنىڭ سىلەرنى: ــ «پەرۋەردىگار بىزنى جەزمەن قۇتقۇزىدۇ؛ مۇشۇ شەھەر
ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتمەيدۇ» دەپ پەرۋەردىگارغا
تايىنىدۇرۇشىغا يول قويماڭلار!» 16 ھەزەكىياغا قۇلاق سالماڭلار؛ چۈنكى ئاسۇرىيە
پادىشاھى مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مەن بىلەن سۈلھىلىشىپ، مەن تەرەپكە ئۆتۈڭلار؛ شۇنداق قىلساڭلار
ھەربىرىڭلار ئۆزۈڭلارنىڭ ئۈزۈم بارىڭىدىن ھەم ئۆزۈڭلارنىڭ ئەنجۈر دەرىخىدىن
مېۋە يەيسىلەر، ھەربىرىڭلار ئۆز سۇ كۆلچىكىڭلاردىن سۇ ئىچىسىلەر؛ 17 تا
مەن كېلىپ سىلەرنى بۇغدايلىق ھەم شارابلىق بىر زېمىنغا، نېنى بار ھەم
ئۈزۈمزارلىرى بار بىر زېمىنغا، ــ زېمىنىڭلارغا ئوخشاش بىر زېمىنغا ئاپىرىپ

424 ھازىرقى سۇرىيەنىڭ كونا ئىسمى «ئارام» ئىدى. كونا زاماندا «سۇرىيە تىلى» «ئارامىي تىلى» دېيىلەتتى. ئاسۇرىيەمۇ ئارامىي تىلىنى ئىشلىتەتتى.

425 شەھەر مۇھاسىرىگە چۈشۈپ، ئاچارچىلىق ۋە ئۇسسۇزلۇقتا قالغاندا ئادەملەر دەرۋەقە مۇشۇنداق قىلىشى مۇمكىن.

قويغۇچە يەپ-ئىچۇېرىڭلار![426]

18 ھەزەكىيانىڭ سىلەرگە: ــ «پەرۋەردىگار بىزنى قۇتقۇزىدۇ» دەپ ئىشەندۈرۈشىگە يول قويماڭلار! ئەل-يۇرتلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرىنىڭ بىرى ئۆز زېمىنىنى ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ قولىدىن قۇتقۇزغانمۇ؟ 19 خامات ۋە ئارپاد دېگەن يۇرتلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرى قېنى؟ سەفارۋائىم شەھىرىنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرى قېنى؟ ئۇلار سامارىيەنى مېنىڭ قولۇمدىن قۇتقۇزغانمۇ؟! 20 مۇشۇ ئەل-يۇرتلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرىدىن ئۆز زېمىنىنى قۇتقۇزغان زادى كىم بار؟ شۇنداق ئىكەن، پەرۋەردىگار يېرۇسالېمنى مېنىڭ قولۇمدىن قۇتقۇزالامدۇ؟»».

21 ئاڭلىغۇچىلار سۈكۈت قىلىپ ئۇنىڭغا جاۋابەن ھېچقانداق بىر سۆز قىلمىدى؛ چۈنكى پادىشاھنىڭ بۇيرۇقى شۇكى: ــ

«ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەڭلار».

22 ئاندىن ھىلقىيانىڭ ئوغلى، ئوردىنى باشقۇرىدىغان ئېلىئاكىم، ئوردا دىۋانبېگى شەبنا ۋە ئاسافنىڭ ئوغلى، ئوردا مەرزىبېگى يوئاھلار كىيىم-كېچەكلىرىنى يىرتىشىپ، ھەزەكىيانىڭ يېنىغا كېلىپ، راب-شاكەھنىڭ گەپلىرىنى ئۇنىڭغا ئۇقتۇردى.

ھەزەكىيانىڭ دۇئا قىلىشى ــ پەرۋەردىگارنىڭ جاۋابى

37 1 شۇنداق بولدىكى، ھەزەكىيا بۇنى ئاڭلىغاندا، كىيىم-كېچەكلىرىنى يىرتىپ، ئۆزىنى بۆز بىلەن قاپلاپ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە[427] كىردى. 2 ئۇ ھىلقىيانىڭ ئوغلى، ئوردىنى باشقۇرىدىغان ئېلىئاكىم، ئوردا دىۋانبېگى شەبنا ۋە كاھىنلارنىڭ ئاقساقاللىرىنى بۆز يېپىنچاقلىغان پېتى ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا پەيغەمبەرگە ئەۋەتتى. 3 ئۇلار ئۇنىڭغا: ــ

«ھەزەكىيا مۇنداق دەيدۇ: ــ

---

426 مۇشۇ گەپلەر چىرايلىق بولغىنى بىلەن مەنىسى ئېنىقكى: ــ «مېنىڭ ئەسىرلىرىم، قۇللىرىم بولىسىلەر!» دېگەنلىك. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، ئاسۇرىيە پادىشاھى ئۇچىغا چىققان ھىيلىگەر ئالدامچى ئىدى.

427 «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى» ــ ئۇنىڭ (سۇلايمان پادىشاھ قۇرغان) ئىبادەتخانىسى.

«باللار تۇغۇلاي دەپ قالغاندا ئانىنىڭ تۇغقۇدەك ھالى قالمىغاندەك، مۇشۇ كۈن كۈلپەت چۈشىدىغان، رەسۋا ۋە مازاق قىلىنىدىغان بىر كۈندۇر. [4] ئۆز خوجىسى بولغان ئاسۇرىيە پادىشاھى تىرىك خۇدانى مازاق قىلىشقا ئەۋەتكەن راب-شاكەھنىڭ گەپلىرىنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ نەزىرىگە ئېلىپ تىڭشىسا، بۇلارنى ئاڭلىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭ شۇ گەپلەر ئۈچۈن ئۇنىڭ دەككىسىنى بېرەرمىكىن؟ شۇڭا قېپ قالغان قالدىلار ئۈچۈن ئاۋازىڭنى كۆتۈرۈپ، بىر دۇئايىڭنى بەرسەڭ»» — دېدى.

[5] شۇ گەپلەر بىلەن ھەزەكىيانىڭ خىزمەتكارلىرى يەشايانىڭ ئالدىغا كەلدى. [6] يەشايا ئۇلارغا: —

«خوجايىنىڭلارغا: — «پەرۋەردىگار مۇنداق دېدى: —

«ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ چاپارمەنلىرىنىڭ سەن ئاڭلىغان ئاشۇ ماڭا كۇپۇرلۇق قىلغۇچى گەپلىرىدىن قورقما؛ [7] مانا، مەن ئۇنىڭغا بىر روھنى كىرگۈزىمەن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىغۋانى ئاڭلاپ، ئۆز يۇرتىغا قايتىدۇ. ئۇ ئۆز زېمىنىدا تۇرغاندا ئۇنى قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرگۈزىمەن» — دەڭلار»[428] — دېدى.

[8] راب-شاكەھ كەلگەن يولى بىلەن قايتىپ ماڭغاندا، ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ لاقىش شەھىرىدىن چېكىنگەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى؛ ئاسۇرىيە پادىشاھى لىبناھ شەھىرىگە قارشى جەڭ قىلىۋاتاتتى. [9] ئاندىن پادىشاھ: «ئېفىئوپىيە پادىشاھى تىرھاكاھ سىزگە قارشى جەڭ قىلماقچى بولۇپ يولغا چىقتى» دېگەن خەۋەرنى[429] ئاڭلىدى. شۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندا ئۇ يەنە ھەزەكىياغا ئەلچىلەرنى مۇنداق خەت بىلەن ئەۋەتتى: —

[10] «سىلەر يەھۇدا پادىشاھى ھەزەكىياغا مۇنداق دەڭلار: —

[428] يەشايانىڭ مۇشۇ گېپىنى دىققەت بىلەن ئوقۇسىڭىز، ئۇ ھەزەكىيانىڭ (6-ئايەتتىكى) تەلپىي بويىچە دۇئا قىلماي، بەلكى بىۋاستە خەۋەرچىلەرگە جاۋاب بەردى. چۈنكى ئۇ ئالللىبۇرۇن خەلققە ۋە ھەزەكىياغا ئاسۇرىيە توغرۇلۇق نۇرغۇن بېشارەتلەرنى قىلغان. خۇدا مۇشۇ پەيت-ئەھۋال توغرۇلۇق ئىسرائىلغا ئۇقتۇرغانىدى (مەسىلەن، 10-باب، 5-21-ئايەتلەرنى، 14-باب، 24-25-ئايەتلەرنى كۆرۈڭ). بىراق ھەزەكىيا ۋە ئوردىسىدىكىلەر مۇشۇلارنى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا كۆرگەن كارامەت مۆجىزىلەرنى (كېيىنكى 38-بابنىمۇ كۆرۈڭ) پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ قالغاندەك قىلاتتى.

[429] بۇ ئىش ئەمەلىيەت ئەمەس، ھەمدە شۇ چاغدا مۇمكىن بولمىغانىدى. بىراق خۇدا ئۆزى ئەۋەتكۈزگەن «ئالدامچى روھ»نىڭ تەسىرى بىلەن ئۇنى ئىشەندۈرگەن.

«سەن تايىنىدىغان خۇدايىڭنىڭ ساڭا: «يېرۇسالېم ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلمايدۇ» دېگىنىگە ئالدانما؛ [11] مانا، سەن ئاسۇرىيە پادىشاھلىرىنىڭ ھەممە ئەل-يۇرتلارنى نېمە قىلغانلىرىنى، ئۇلارنى ئىلاھ-بۇتلىرىغا ئاتاپ ھالاك قىلغانلىقىنى[430] ئاڭلىغانسەن؛ ئەمدى ئۆزۈڭ قانداقمۇ قۇتقۇزۇلىسەن؟ [12] ئاتا-بوۋىلىرىم ھالاك قىلغان ئەللەرنى بولسا، ئۇلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرى قۇتقۇزغانمۇ؟ گوزان، ھاران، رەزەف شەھىرىدىكىلەرنىچۇ؟ تېلاسساردا تۇرغان ئېدەنلەرنىچۇ؟ [13] خامات پادىشاھى، ئارپاد پادىشاھى، سەفاۋائىم، خېنا ھەم ئىۋۋاھ شەھەرلىرىنىڭ[431] پادىشاھلىرى قېنى؟»».

[14] ھەزەكىيا خەتنى ئەلچىلەرنىڭ قولىدىن ئېلىپ ئوقۇپ چىقتى. ئاندىن ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىغا خەتنى يېيىپ قويدى. [15] ھەزەكىيا پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ مۇنداق دېدى: —

[16] «ئى كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا تۇرغان[432]، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى: —

سەن ئۆزۈڭدۇرسەن، جاھاندىكى بارلىق ئەل-يۇرتلارنىڭ ئۈستىدىكى خۇدا پەقەت ئۆزۈڭدۇرسەن؛ ئاسمان-زېمىننى ياراتقۇچىسەن. [17] ئى پەرۋەردىگار، قۇلىقىڭنى تۆۋەن قىلىپ ئاڭلىغايسەن؛ كۆزۈڭنى ئاچقايسەن، ئى پەرۋەردىگار،

[430] «ئىلاھ-بۇتلىرىغا ئاتاپ ھالاك قىلىش» دېگەن سۆز، ئىبرانىي تىلىدا پەقەت بىر سۆز بىلەنلا، يەنى ««ھارام» قىلىش» ياكى ««ھەرەم» قىلىش» بىلەنلا ئىپادىلىنىدۇ.

[431] مۇشۇ شەھەرلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى خەرىتىدىن كۆرگىلى بولىدۇ، بەزىلىرى بىزگە بۈگۈنگە قەدەر نامەلۇم.

[432] «كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا تۇرغان» — مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى ئەڭ ئىچكىرى ئۆي، يەنى «ئەڭ مۇقەددەس جاي» دېگەن ئۆيدە، خۇدانىڭ «رەھىم كۆرسىتىدىغان ئورۇن-تەختى» («كافارەت تەختى») («رەھىمگاھ») بار ئىدى. مۇشۇ ئورۇندا خۇدا ئىسرائىلنىڭ ئالاھىدە قۇربانلىقلىرىنىڭ قانلىرىنى قوبۇل قىلاتتى. ئورۇننىڭ ئىككى تەرىپىنىڭ ھەربىرىدە ئالتۇندىن ياسالغان، تەختكە قارىتىلغان بىردىن «كېرۇب» بار ئىدى. مۇسانىڭ دەۋرىدىن ئەزاكىيال پەيغەمبەر دەۋرىگىچە خۇدانىڭ پارلاق شان-شەرىپى سىرلىق ھالدا «كافارەت تەختى»نىڭ ئۈستىدە، يەنى «كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا» تۇراتتى.

كېرۇبلار بولسا ئىنتايىن كۈچلۈك بىرخىل پەرىشتىلەر بولۇپ، خۇدانىڭ چىقارغان ھۆكۈم-جازالىرىنى بېجىرىدۇ. «كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا تۇرغان» دېگىنى، «سەن بىزگە يېقىنلاشقان ھەم بىزگە رەھىم كۆرسەتمەكچى بولغان خۇداسەن» دېگەنلىكتۇر.

كۆرگەيسەن؛ سەنناخىرىبنىڭ ئادەم ئەۋەتىپ مەڭگۈ هايات خۇدانى هاقارەتلەپ ئېيتقان هەممە گەپلىرىنى ئاڭلىغايسەن! [18] ئى پەرۋەردىگار، ئاسۇرىيە پادىشاهلىرى ھەقىقەتەن ھەممە يۇرتلارنى ۋە شۇلارغا بېقىندى بولغان يۇرتلارنىمۇ[(433)] خارابە قىلىپ، [19] ئۇلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرىنى ئوتقا تاشلىۋەتكەن؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ ئىلاھلىرى ئىلاھ ئەمەس، بەلكى ئىنسان قولى بىلەن ياسالغانلار، ياغاچ ۋە تاش، خالاس؛ شۇڭا ئاسۇرىيەلىكلەر ئۇلارنى هالاك قىلدى. [20] ئەمدى، ئى پەرۋەردىگار خۇدايىمىز، جاھاندىكى بارلىق ئەل-يۇرتلارغا سېنىڭ، پەقەت سېنىڭلا پەرۋەردىگار ئىكەنلىكىڭنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن، بىزنى ئۇنىڭ قولىدىن قۇتقۇزغايسەن!».

[21] شۇنىڭ بىلەن ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا ھەزەكىياغا سۆز ئەۋەتىپ مۇنداق دېدى: ــ

ــ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«سەن ماڭا سەنناخىرىب توغرۇلۇق دۇئا قىلىشىڭ بىلەن،
[22] پەرۋەردىگارنىڭ ئۇنىڭغا قارىتا دېگەن سۆزى شۇدۇركى: ــ
«پاك قىز، يەنى زىئوننىڭ قىزى سېنى كەمسىتىدۇ،
سېنى مازاق قىلىپ كۈلىدۇ؛
يېرۇسالېمنىڭ قىزى كەينىڭگە قاراپ بېشىنى چايقايدۇ؛
[23] سەن كىمنى مازاق قىلىپ كۇپۇرلۇق[(434)] قىلدىڭ؟
سەن كىمگە قارشى ئاۋازىڭنى كۆتۈرۈپ،
نەزىرىڭنى ئۈستۈن قىلدىڭ؟
ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىغا قارشى!
[24] قۇللىرىڭ ئارقىلىق سەن رەببنى مازاق قىلىپ: ــ
«مەن نۇرغۇنلىغان جەڭ ھارۋىلىرىم بىلەن تاغ چوققىلىرىغا،

[433] ئىبرانىي تىلىدا سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلغاندا «بېقىندى» دېگەن سۆز يوق. بىز شەرھلەش ئۈچۈن ئۇنى قوشتۇق.

[434] «كۇپۇرلۇق» ــ كىم ئۆزىنى خۇدانىڭ ئورنىدا قويۇپ، «ھەممە ئىشنى قىلالايمەن» دېسە، كۇپۇرلۇق قىلغان بولىدۇ، شۇنداقلا ھامان بىر كۈنى يىقىتىلىدۇ.

لىۋان تاغ باغرىلىرىغا يېتىپ كەلدىمكى،
ئۇنىڭ ئېگىز كېدىر دەرەخلىرىنى، ئېسىل قارىغايلىرىنى كېسىۋېتىمەن؛
مەن ئۇنىڭ ئەڭ يۇقىرى ئېگىزلىكىگە يامىشىپ چىقىپ،
ئۇنىڭ ئەڭ بۈك-باراقسان ئورمانزارلىقىغا[435] كىرىپ يېتىمەن.
25 ئۆزۈم قۇدۇق كولاپ سۇ ئىچتىم؛
پۇتۇمنىڭ ئۇچىدىلا مەن مىسىرنىڭ بارلىق دەريا-ئۆستەڭلىرىنى قۇرۇتۇۋەتتىم[436] ــ دېدىڭ.
26 ــ سەن شۇنى ئاڭلاپ باقمىغانمىدىڭ؟
ئۇزۇندىن بۇيان مەن شۇنى بېكىتكەنمەنكى،
قەدىمدىن تارتىپ شەكىللەندۈرگەنمەنكى،
ھازىر ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇردۇمكى،
مانا، سەن قەلئە-قورغانلىق شەھەرلەرنى خارابىلەرگە ئايلاندۇردۇڭ؛
27 شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەردە تۇرۇۋاتقانلار كۈچسىزلىنىپ،
يەرگە قارىتىپ قويۇلدى، شەرمەندە قىلىندى؛
ئۇلار ئېتىزدىكى ئوتتەك،
يۇمران كۆك چۆپلەردەك،
ئۆگزىدىكى ئوت-چۆپلەر ئۆسمەي قۇرۇپ كەتكەندەك بولدى.[437]

---

435 بۇ ئايەتتىكى «بۈك-باراقسان» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا «كارمەل» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. كارمەل بولسا ئىسرائىلنىڭ ئەڭ مۇنبەت ۋە چىرايلىق جايى ئىدى. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھنىڭ «ئۇنىڭ «كارمەل» ئورمانزارلىقىغا كىرىمەن» دېگىنى «ئۇنىڭ (لىۋاننىڭ) ئەڭ چىرايلىق جايىغا (ھېچ توسالغۇسىز) بارىمەن» دېگەندەك پو ئاتىدىغان مەنىنى ئىپادىلەيتتى؛ چۈنكى لىۋاندا «كارمەل» دېگەن جاي يوق.

436 يۇقىرىقى 24-ئايەتتە پادىشاھ ئۆزىنىڭ تەس ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقىنى، مەسىلەن، لىۋان رايونىدىكى ئەڭ يۇقىرى تاغلارغا چىقالايدىغانلىقىنى (كۈچمە مەنىسى، بەلكىم ئالىيجاناپ، كۈچلۈك پادىشاھلاردىن ئۈستۈنلۈككە ئېرىشىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ)، ئەڭ ئېسىل نەرسىلەرگە ئېرىشىدىغانلىقىنى تەسۋىرلەيدۇ. مۇشۇ 25-ئايەتتىكى «پۇتۇم... قۇرۇتۇۋەتتىم» دېگىنى، دېھقاننىڭ پۇتى بىلەنلا توپىنى ئېتتىرىپ ئېرىقنى توسۇپ، سۇنى قۇرۇتۇۋەتكىنىدەك، «مەن خالىساملا ناھايىتى ئاسانلا ھەرقانداق ئىشنى قىلالايمەن، ھەتتا نىل دەرياسىنىمۇ قۇرۇتۇۋېتەلەيمەن» دېگەن مەنمەنلىكنى بىلدۈرمەكچى.

437 «ئۆگزىدىكى ئوت-چۆپلەر...» دېگەننىڭ باشقا خىل تەرجىمىلىرىنى ئۇچرىتىش مۇمكىن.

28 بىراق سىنىڭ ئۆلتۈرگىنىڭنى، ئورنۇڭدىن تۇرغىنىڭنى، چىقىپ-كىرگىنىڭنى ۋە ماڭا قارشى غالجىرلىشىپ كەتكىنىڭنى بىلىمەن؛
29 ماڭا قارشى غالجىرلىشىپ كەتكەنلىكىڭنىڭ، ھاكاۋۇرلىشىپ كەتكەنلىكىڭنىڭ قۇلىقىمغا يەتكىنى تۈپەيلىدىن،

مەن قارمىقىمنى بۇرنىڭدىن ئۆتكۈزىمەن،

يۈگىنىمنى ئاغزىڭغا سالىمەن،(438)

ئۆزۈڭ كەلگەن يول بىلەن سېنى قايتۇرىمەن.

30 ئى ھەزەكىيا، شۇ ئىش ساڭا ئالامەت بىشارەت بولىدۇكى، ــ

مۇشۇ يىلى ئۆزلۈكىدىن ئۆسكەن،

ئىككىنچى يىلى شۇلاردىن چىققانلارمۇ رىزقىڭلار بولىدۇ؛

ئۈچىنچى يىلى بولسا تېرىيسىلەر، ئورىسىلەر، ئۈزۈم كۆچەتلىرىنى تىكىسىلەر؛

ئۇلاردىن چىققان مېۋىلەرنى يەيسىلەر.(439)

31 يەھۇدا جەمەتىدىكى قۇتۇلغان قالدىسى بولسا يەنە تۆۋەنگە قاراپ يىلتىز تارتىدۇ،

يۇقىرىغا قاراپ مېۋە بېرىدۇ؛

32 چۈنكى يېرۇسالېمدىن بىر قالدىسى،

زىئون تېغىدىن قېچىپ قۇتۇلغانلار چىقىدۇ؛

ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئوتلۇق مۇھەببىتى مۇشۇنى ئادا قىلىدۇ.

---

438 ئاسۇرىيە پادىشاھلىرى مۇشۇنداق رەھىمسىز يول بىلەن ئەسىرلەرنى يالاپ ماڭاتتى.

439 مۇشۇ مۆجىزە ئىشەنچ-ئېتىقادنى كۈچەيتىش ئۈچۈن ھەم خەلقنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن بېرىلگەن. ئۇرۇش ۋاقتىدا تېرىقچىلىق قىلىش مۇمكىن ئەمەس؛ ئاسۇرىيە قوشۇنى كەتكەندىن كېيىنكى يىلدىمۇ، بەلكىم قوشۇندىن قالغان قىسملىرى يەنىلا پاراكەندىچىلىك قىلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا مۆجىزە ئۈچىنچى يىلغىچە سوزۇلىدۇ.

«ئۈزۈم كۆچەتلىرىنى تىكىسىلەر... مېۋىسىنى يەيسىلەر» دېگەن ۋەدە، تىنچلىق مەزگىلىنىڭ ئۇزۇن بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ (ئۈزۈم تاللىرىنى ئۆستۈرۈشكە ئۇزۇن ۋاقىت كېتىدۇ، ئەلۋەتتە).

كىشىلەرنىڭ ئاسۇرىيە قوشۇنلىرىنىڭ تۇيۇقسىز چېكىنىشىنى «تاسادىپىيلىقتىن» دېمەسلىكى ئۈچۈن، بۇ ئىككىنچى مۆجىزە بېرىلدى. شۇنداقتىمۇ، تەۋراتتىكى «پادىشاھلار» دېگەن قىسمىغا قارىغاندا، خەلقلەر يەنىلا ئىككى مۆجىزىنى تېزلا ئۇنتۇپ خۇداغا ۋاپاسىزلىق قىلىۋەردى.

33 شۇڭا پەرۋەردىگار ئاسۇرىيە پادىشاھى توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ: ــ
ئۇ نە مۇشۇ شەھەرگە يېتىپ كەلمەيدۇ،
نە ئۇنىڭغا بىر تال ئوقمۇ ئاتمايدۇ؛
نە قالقاننى كۆتۈرۈپ ئالدىغا كەلمەيدۇ،
نە ئۇنىڭغا قارىتا قاشالارنىمۇ ياسىمايدۇ.
34 ئۇ قايسى يول بىلەن كەلگەن بولسا،
شۇ يول بىلەن قايتىدۇ ۋە مۇشۇ شەھەرگە كەلمەيدۇ، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
35 ــ چۈنكى ئۆزۈم ئۈچۈن ۋە مېنىڭ قۇلۇم داۋۇت ئۈچۈن بۇ شەھەرنى ئەتراپىدىكى سېپىلدەك قوغداپ قۇتقۇزىمەن».
36 شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى(440) چىقىپ، ئاسۇرىيەلىكلەرنىڭ بارگاھىدا بىر يۈز سەكسەن بەش مىڭ ئەسكەرنى ئۇردى. مانا، كىشىلەر ئەتىگەندە ئورنىدىن تۇرغاندا، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆلگەنلىكىنى كۆردى! 37 شۇڭا ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب چېكىنىپ، يولغا چىقىپ، نىنەۋە شەھىرىگە قايتىپ تۇردى. 38 شۇنداق بولدىكى، ئۇ ئۆز بۇتى نىسروقنىڭ بۇتخانىسىدا ئۇنىڭغا چوقۇنۇۋاتقاندا، ئوغۇللىرى ئادراممەلەك ھەم شارئېزەر ئۇنى قىلىچلاپ ئۆلتۈرۈۋەتتى(441)؛ ئاندىن ئۇلار ئارارات دېگەن يۇرتقا قېچىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئوغلى ئېسارھاددون ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

---

440 «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» تەۋرات دەۋرىدە ئىنتايىن ئالاھىدە شەخس ئىدى. بەزى ئىشلاردا ئۇ خۇدانىڭ ئورنىدا كۆرۈنەتتى (مەسىلەن، «يار.» 18-بابنى كۆرۈڭ).

441 مۇشۇ ۋەقە، سەنناخېرىب ئىسرائىلدىن چېكىنىشتىن 20 يىل كېيىن (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 681-يىلى) بولدى.

«يەشايا»نىڭ ئىككىنچى قىسمى[442]

ھەزەكىيانىڭ ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولۇشى ۋە دۇئاسى

38 1 شۇ كۈنلەردە ھەزەكىيا ئەجەل كەلتۈرگۈچى بىر كېسەلگە مۇپتىلا بولدى. ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا پەيغەمبەر ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا: ــ
پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ــ ئۆيۈڭ توغرۇلۇق ۋەسىيەت قىلغىن؛ چۈنكى ئەجەل كەلدى، ياشىمايسەن،
ــ دېدى.
2 ھەزەكىيا يۈزىنى تام تەرەپكە قىلىپ پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ:
3 ــ ئى پەرۋەردىگار، سېنىڭ ئالدىڭدا ھەقىقەت ۋە پاك دىل بىلەن مېڭىپ يۈرگەنلىكىمنى، نەزىرىڭ ئالدىڭدا دۇرۇس بولغان ئىشلارنى قىلغانلىقىمنى ئەسلەپ قويغايسەن، ــ دېدى.
ۋە ھەزەكىيا يىغلاپ ئېقىپ كەتتى.
4 ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى يەشاياغا يېتىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ
5 بېرىپ ھەزەكىياغا مۇنداق دېگىن: ــ
پەرۋەردىگار، ئاتاڭ داۋۇتنىڭ[443] خۇداسى مۇنداق دەيدۇ: ــ
«دۇئايىڭنى ئاڭلىدىم، كۆز ياشلىرىڭنى كۆردۈم؛ مانا، كۈنلىرىڭگە يەنە ئون بەش يىل قوشىمەن؛ 6 شۇنىڭ بىلەن مەن سېنى ۋە بۇ شەھەرنى ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ قولىدىن قۇتقۇزىمەن؛ مەن سېپىل بولۇپ بۇ شەھەرنى قوغدايمەن.
7 ــ شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزى ئېيتقان ئۆزى ئىشنى جەزمەن قىلىدىغانلىقىنى ساڭا ئىسپاتلاش ئۈچۈن پەرۋەردىگاردىن مۇنداق بېشارەتلىك ئالامەت بولىدۇكى، 8 مانا، مەن قۇياشنىڭ ئاھاز پادىشاھ قۇرغان پەلەمپەي ئۈستىگە چۈشكەن سايىسىنى ئون قەدەم كەينىگە ياندۇرىمەن».

---

442 «ئىككىنچى قىسمى» ــ كىرىش سۆزىمىزنى كۆرۈڭ.
443 «ئاتاڭ داۋۇت» ــ ھەزەكىيا داۋۇت پەيغەمبەرنىڭ ئون ئۈچىنچى ئەۋلادى ئىدى.

شۇنىڭ بىلەن قۇياشنىڭ چۈشكەن سايىسى ئون باسقۇچ كەينىگە ياندى.[444]

ھەزەكىيانىڭ ئۆز كېسلى توغرۇلۇق خاتىرىلىرى

9 يەھۇدا پادىشاھى ھەزەكىيا كېسەل بولۇپ، ئاندىن كېسىلىدىن ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن مۇنداق خاتىرىلەرنى يازدى:

10 ــ «مەن: «ئۆمرۈمنىڭ ئوتتۇرىسىدا تەھتىسارانىڭ دەرۋازىلىرىغا بېرىۋاتىمەن،

قالغان يىللىرىمدىن مەھرۇم بولدۇم» ــ دېدىم.

11 مەن: ــ «تىرىكلەرنىڭ زېمىنىدا تۇرۇپ خۇدايىم ياھنى[445]، ياھنى كۆرەلمەيدىغان،

شۇنداقلا «ھەممە نەرسە يوق بولغان» جايدا تۇرغانلار بىلەن بىللە تۇرۇپ، ئىنسانلىرىمنى كۆرەلمەيدىغان بولدۇم» ــ دېدىم.[446]

12 مېنىڭ تۇرالغۇم چارۋىچىنىڭ چېدىرىدەك ئۆزۈمدىن يۆتكىلىپ كەتتى؛

مەن باپكار ئۆز توقۇغىنىنى تۈرۈۋەتكىنىدەك ھاياتىمنى تۈرۈۋەتتىم؛

ئۇ مېنى توقۇش دەستىگاھىدىن كېسىۋەتتى؛

تاڭ بىلەن كەچ ئارىلىقىدا سەن خۇدا جېنىمنى ئالىسەن؛

13 تاڭ ئاتقۇچە مەن كۈتۈپ، ئۆزۈمنى تىنچلاندۇرۇپ يۈرىمەن،

---

444 مېروداق-بالادان ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب تەرىپىدىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 702-يىلى غۇلىتىلدى. مۇشۇ ئىشمۇ شۇ يىلدا بولغان بولۇشى كېرەك.

دېمەك، مۇشۇ ئىككى ۋەقە (ھەزەكىيانىڭ كېسەلدىن ساقايتىلىشى ۋە ئۇنىڭ ئىشەنچىسىنى رىغبەتلەندۈرۈشكە بېرىلگەن كارامەت مۆجىزە) ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى تاجاۋۇزچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى، بەلكىم مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 703- ياكى 702-يىلى يۈز بەرگەن (39-بابتىكى ئىزاھاتلارنى كۆرۈڭ).

445 «ياھ» دېگەن «ياھۋەھ»، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ نامىنىڭ بىرخىل قىسقارتىلىپ ئېيتىلىشى.

446 ھەزەكىيا: ــ «تەھتىساراردا بولغاندا، خۇدانى ياكى ئادەمنى كۆرمەسلىكى مۇمكىن» دېمەكچى ئەمەس؛ تەكىتلەيدىغان ئىش تىرىك تۇرۇپ كۆرۈش پۇرسىتىدىن مەھرۇم بولۇشتۇر. تەھتىسارانىڭ ئەھۋالىنىڭ قانداق ئىكەنلىكىدىن بىز 14-بابتا ئازراق مەلۇمات ئالالايمىز.

بىراق ئۇ شىرغا ئوخشاش ھەممە سۆڭەكلىرىمنى سۇندۇرغاندەك قىلدۇ؛
تاڭ بىلەن كەچ ئارىلىقىدا سەن خۇدا جېنىمنى ئالىسەن.
14 مەن قارلىغاچ ياكى تۇرنىدەك ۋىچىرلاپ يۈرىمەن؛
پاختەكتەك ئاھ-ئۇھ ئۇرىمەن؛
كۆزلىرىم يۇقىرىغا قاراش بىلەن ئاجىزلىشىپ كېتىدۇ؛
ئى رەب، مېنى زۇلۇم باستى!
جېنىمغا كېپىل بولغىن!
15 نېمە دېسەم بولار؟ چۈنكى ئۇ ماڭا سۆز قىلدى ۋە ئۆزى مۇشۇ ئىشنى
قىلدى!
جېنىم تارتقان ئازاب تۈپەيلىدىن مەن بار يىللىرىمدا قەدەملىرىمنى ساناپ
بېسىپ ئاۋايلاپ ماڭىمەن.
16 ئى رەب، ئادەملەر مۇشۇنداق ساۋاقلار بىلەن ياشىشى كېرەك؛
روھىم مۇشۇ ساۋاقلاردىن ھاياتىنى تاپىدۇ؛
سەن مېنى ئەسلىمگە كەلتۈرۈپ، مېنى ھايات قىلدىڭ!
17 مانا، ئۆزۈمنىڭ بەخت-تىنچلىقىم ئۈچۈن ئازاب ئۈستىگە ئازاب تارتتىم؛
ماڭا بولغان سۆيگۈڭ تۈپەيلىدىن جېنىمنى ھالاكەت ھاڭىدىن
چىقاردىڭسەن؛
سەن ھەممە گۇناھلىرىمنى كەينىڭگە چۆرۈۋەتتىڭسەن.
18 چۈنكى تەھتىسارا ساڭا رەھمەت ئېيتالمايدۇ؛
ئۆلۈم سېنى مەدھىيىلىيەلمەيدۇ؛
ھاڭغا چۈشۈۋاتقانلار سېنىڭ ھەقىقەت-ۋاپالىقىڭغا ئۈمىد باغلىيالمايدۇ.
19 ئۆزۈم بۈگۈن قىلغىنىمدەك ساڭا رەھمەت ئېيتىدىغانلار تىرىكلەر،
تىرىكلەردۇر؛
ئاتا بولغۇچى ئوغۇللىرىغا ھەقىقەت-ۋاپالىقىڭنى بىلدۈرىدۇ.
20 پەرۋەردىگار مېنى قۇتقۇزۇشقا نىيەت باغلىغاندۇر؛
بىز بولساق، قالغان ئۆمرىمىزدە ھەر كۈنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ساز چېلىپ

مەدھىيە ناخشىلىرىمنى ئېيتىمىز!».[447]

[21] (يەشايا بولسا: ـ «ئەنجۈر پوشكىلى تەييارلاپ، يارىسىغا چاپلاڭلار، ئۇ ئەسلىگە كېلىدۇ»، دېگەنىدى [22] ۋە ھەزەكىيا: ـ «مېنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە چىقىدىغانلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان قانداق بېشارەتلىك ئالامەت بېرىلىدۇ؟» دەپ سورىغانىدى).

بابىل پادىشاھىدىن كەلگەن ئەلچىلەر
چوڭ بىر خاتالىق

39 [1] شۇ پەيتتە بالاداننىڭ ئوغلى بابىل پادىشاھى مېروداق-بالادان ھەزەكىيانىڭ كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغانلىقىنى ھەم ئەسلىگە كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغاچقا، ھەزەكىياغا خەتلەرنى ھەدىيە بىلەن ئەۋەتتى.[448] [2] ھەزەكىيا ئەلچىلەرنى خۇشاللىق بىلەن كۈتۈپ، ئۇنىڭ خەزىنە-ئامبارلىرىدا ساقلانغان نەرسىلىرىنى كۆرسەتتى؛ يەنى كۈمۈشنى، ئالتۇننى، دورا-دەرمانلارنى، سەرخىل مايلارنى، ساۋۇت-قوراللارنى ساقلايدىغان ئۆيىنىڭ ھەممىسىنى ۋە بايلىقلىرىنىڭ بارلىقىنى كۆرسەتتى؛ ئۇنىڭ ئوردىسى ۋە ياكى پۈتكۈل پادىشاھلىقى ئىچىدىكى نەرسىلەردىن ھەزەكىيا ئۇلارغا كۆرسەتمىگەن

---

[447] خۇدانى مەدھىيىلەيدىغان بۇ ياخشى سۆزلەرنى قىلغىنى بىلەن، ھەزەكىيا ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ئىككى كارامەت ئىشنى (ئۆزىنىڭ ساقايتىلىشى ۋە 7-ئايەتتىكى مۆجىزىنى) ئېسىدە چىڭ ساقلىغان ئەمەس. يۇقىرىقى بابلاردا دېگەندەك، ئاسۇرىيە قوشۇنلىرى بېسىپ كىرگەندە، ئۇ خۇدانىڭ 6-ئايەتتە خاتىرىلەنگەن ۋەدىسىنى ئۇنتۇپ، ھودۇقۇپ كەتتى. تۆۋەندىكى 39-بابتىكى ۋەقەدىمۇ ئۇ «قەدەملىرىمنى ساناپ ماڭىمەن» دېگەن ئۆز ۋەدىسىنى ئۇنتۇيدۇ.

[448] مېروداق-بالادان ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب تەرىپىدىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 702-يىلى غۇلىتىلدى. مۇشۇ ئىشمۇ شۇ يىلدا بولغان بولۇشى كېرەك.

دېمەك، 38-، 39-بابتا تەسۋىرلەنگەن ئىشلار 36- ۋە 37-بابتا تەسۋىرلەنگەن ئىشلاردىن ئىلگىرى يۈز بەرگەن. ئەمدى نېمىشقا ئۇلاردىن كېيىن خاتىرىلەنگەن؟

بىلىمىزكى، «يەشايا» (دېگەن كىتاب)نىڭ 40-66-بابلىرىدىكى خەۋەر-بېشارەتلەر، ئومۇمىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، كېيىنكى «بابىل ئىمپېرىيەسىگە ئەسىر بولۇپ چۈشكەنلەر»گە، يەنى سۈرگۈن بولغان ئىسرائىللارغا، يەنى ئۇلارنىڭ «قالدىسى» بولغان ئەۋلادلىرىغا قارىتىلىدۇ. ئۇنداقتا 39-باب مۇشۇ ئەھۋالنى تونۇشتۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ.

بىرىمۇ قالمىدى.

[3] ئاندىن يەشايا پەيغەمبەر ھەزەكىيانىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭدىن: ــ «مۇشۇ كىشىلەر نېمە دېدى؟ ئۇلار سېنى يوقلاشقا نەدىن كەلگەن؟» ــ دەپ سورىدى.

ھەزەكىيا: ــ «ئۇلار يىراق بىر يۇرتتىن، يەنى بابىلدىن كەلگەن»، دېدى.

[4] يەشايا يەنە: ــ «ئۇلار ئوردائىڭدا نېمىنى كۆردى؟» دەپ سورىدى.

ھەزەكىيا: ــ «ئوردامدا بار نەرسىلەرنى ئۇلار كۆردى؛ بايلىقلىرىمنىڭ ئارىسىدىن ئۇلارغا كۆرسەتمىگەن بىرىمۇ قالمىدى» ــ دېدى.

[5] يەشايا ھەزەكىياغا مۇنداق دېدى: ــ

ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قويغىن: ــ

[6] ــ مانا شۇنداق كۈنلەر كېلىدۇكى، ئوردائىڭدا بار نەرسىلەر ۋە بۈگۈنگە قەدەر ئاتا-بوۋىلىرىڭ توپلاپ، ساقلاپ قويغان ھەممە نەرسە بابىلغا ئېلىپ كېتىلىدۇ؛ ھېچنەرسە قالمايدۇ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، [7] ــ ھەمدە بابىللىقلار ئوغۇللىرىڭنى، يەنى ئۆزۈڭدىن بولغان ئەۋلادلىرىڭنى ئېلىپ كېتىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بابىل پادىشاھىنىڭ ئوردىسىدا ئاغۋات بولىدۇ.[449]

---

[449] كۆرۈنۈشتە ئاددىي كۆرۈنگەن مۇشۇ ۋەقە ئۈچۈن نېمىشقا مۇشۇ قاتتىق جازالىق سۆز چىقىدۇ؟ پىكرىمىزچە، ئۈچ سەۋەبى بار: —

(1) ھەزەكىيا خۇداغا: «قەدەملىرىمنى ساناپ ماڭىمەن» دېگەن ۋەدىنى بەرگەنىدى، لېكىن بۇ قېتىم خۇدادىن ھېچ سورىماي شۇنداق قىلغان؛

(2) ئەلچىلەرنىڭ كەلگەنلىكىدىن ئۇ بەلكىم: «ھازىر مەن «جاھانغا داڭقى چىققان ئادەممەن»، «كىچىك دۆلىتىمىزنىڭ جاھاندا ئورنى بار» دەپ تەكەببۇرلىشىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن.

(3) مۇشۇلاردىن سىرت، بىلىشىمىزچە مېروداق-بالادان ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىگە قارشى بىر ئىتتىپاقنى بەرپا قىلماقچى. ئۇ «تەكەللۇپ كۆرسىتىدىغان» مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ھەزەكىيانى ئىتتىپاققا قاتنىششقا تەكلىپ قىلغان. ئۆزىنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزغانلىقىنى، قۇياشنىڭ نۇرىنىڭ «كەينىگە يانغانلىقى»دەك ئىنتايىن كارامەت مۆجىزىنى كۆرگەن، خۇدانىڭ «مەن سىلەرنى ئاسۇرىيەدىن قۇتقۇزىمەن» دېگەن ۋەدىسىنى ئاڭلىغان ھەزەكىيا قانداقمۇ خۇداسىز بىر ئەل-يۇرت بىلەن ئىتتىپاقلاشماقچى بولغاندۇ؟

«ئاغۋات» ــ پىچۇۋېتىلگەن ئادەم، 56-باب، 4-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

8 شۇنىڭ بىلەن ھەزەكىيا ئۆز-ئۆزىگە: «ئۆز كۈنلىرىمدە بولسا ئامان-تىنچلىق، خۇدانىڭ ھەقىقەت-ۋاپالىقى بولىدىكەنغۇ» دەپ، يەشاياغا: - «سىز ئېيتقان پەرۋەردىگارنىڭ مۇشۇ سۆزى ياخشى ئىكەن» - دېدى.(450)

ئىسرائىلغا بېرىلگەن تەسەللى؛
دۇنياغا ئېلىپ كېلىنگەن ئۈمىد-تەسەللى

40

1 خەلقىمگە تەسەللى بېرىڭلار، تەسەللى بېرىڭلار، دەيدۇ يۇرىدۇ خۇدايىڭلار؛

2 يېرۇسالېمنىڭ قەلبىگە سۆز قىلىپ ئۇنىڭغا جاكارلاڭلاركى(451)،
ئۇنىڭ جەبىر-جاپالىق ۋاقتى ئاخىرلاشتى،
ئۇنىڭ قەبىھلىكى كەچۈرۈم قىلىندى؛
چۈنكى ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ قولىدىن بارلىق گۇناھلىرىنىڭ ئورنىغا ئىككى ھەسسىلەپ مېھىر-شەپقىتىنى(452) ئالدى.

450 مۇشۇ ئايەتتە، ھەزەكىيانىڭ ئۆز-ئۆزىگە دېگەنلىرى باشقىلارغا، ھەتتا ئۆز جەمەتىگە بولغان بىرخىل بىغەم، كۆيۈمسىز پوزىتسىيەنى بىلدۈرىدۇ. يەشايا دېگەن بېشارەت ئەمەلىيەتتە يۈز يىلدىن كېيىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان؛ ۋاقىتنىڭ سوزۇلۇشى بولسا بەلكىم يەھۇدانىڭ كېيىنكى بىر پادىشاھى (يوسىيا)نىڭ قاتتىق تووۋا قىلىشى تۈپەيلىدىن بولدى.

451 مەزكۇر خەۋەرنى كىمنىڭ جاكارلىشى كېرەكلىكى ئېيتىلمىدى. بەلكىم مۇشۇ سۆز خۇدانىڭ بارلىق پەيغەمبەرلىرىگە قارىتىلىدۇ. كىرىش سۆزىمىزدە دېيىلگىنىدەك، كىتابنىڭ قالغان قىسمىلىرى (40-66-بابلار) يەشايانىڭ ئۆمرىدىن كېيىنكى بىر دەۋردىكى ئىسرائىللار، يەنى پالاندى بولىدىغان بىر دەۋرگە ياكى دەۋرلەرگە قارىتىلىدۇ؛ سۈرگۈن قىلغۇچى بابىل ئىمپېرىيەسى بولغىنى بىلەن، كۆرۈپ تۇرىمىزكى، «يەشايا»نىڭ بىرىنچى قىسمىدىكىدەك، ئىككىنچى قىسمىدىكى بەزى بېشارەتلەرمۇ ئاخىرقى زامانلارنى كۆرسىتىدۇ.

452 «بارلىق گۇناھلىرىنىڭ ئورنىغا ئىككى ھەسسىلەپ مېھىر-شەپقىتىنى ئالدى». ئىبرانىي تىلىدا «گۇناھلىرى ئۈچۈن ئىككە ھەسسىلەپ ئالدى» دېيىلىدۇ. شەرھچىلەرنىڭ «ئىككى ھەسسىلەپ» دېگەن مۇشۇ ئىبارە ئۈستىدە بىر-بىرىگە ئوخشاپ كېتىدىغان ئۈچ خىل كۆزقارىشى بار: —
(1) ئىسرائىل گۇناھلىرى ئۈچۈن ئىككى ھەسسە جازا ئالدى. ئىسرائىل خۇدانىڭ «تۇنجى ئوغلى» بولۇپ، باشقا ئەل-مىللەت بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئىككى ھەسسە بەرىكەت ئالىدۇ. ئۇ «تۇنجى

3 ئاڭلاڭلار، دالادا بىرسىنىڭ توۋلىغان ئاۋازىنى!
«پەرۋەردىگارنىڭ يولىنى تەييارلاڭلار،
چۆل-باياۋاندا خۇدايىمىز ئۈچۈن بىر يولنى كۆتۈرۈپ تۈپتۈز قىلىڭلار!(453)
4 بارلىق جىلغىلار كۆتۈرۈلىدۇ،
بارلىق تاغ-دۆڭلەر پەس قىلىنىدۇ؛
ئەگرى-توقايلار تۈزلىنىدۇ،
ئوڭغۇل-دوڭغۇل يەرلەر تەكشىلىنىدۇ.
5 پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى كۆرۈنىدۇ،
ۋە بارلىق تەن ئىگىلىرى ئۇنى تەڭ كۆرىدۇ؛
چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز ئاغزى شۇنداق سۆز قىلغان!».
6 ــ ئاڭلاڭلار، بىر ئاۋاز «جاكارلا» دەيدۇ؛
جاكارلىغۇچى بولسا مۇنداق سوراپ: ــ «مەن نېمىنى جاكارلايمەن؟» ــ دېدى.

ئوغلى» بولۇپ، يەنە باشقا ئەل-مىللەتلەر بىلەن سېلىشتۇرغاندا قوبۇل قىلغان ۋەھيي-خەۋەرىمۇ كۆپ. شۇڭا بۇلارنى باشقا ئەللەرگە يەتكۈزۈش مەسئۇلىيىتىمۇ كۆپ؛ گۇناھى بار بولسا باشقا ئەل-مىللەتلەر بىلەن سېلىشتۇرغاندا «ئىككى ھەسسە» ئارتۇق جازالىنىشى كېرەك. بىراق بۇ بېشارەتكە قارىغاندا، ئۇلارنىڭ جازالىنىش مەزگىلى ئاخىرلاشتى.

(2) «ئىككى ھەسسىلەپ»نىڭ مەنىسى «دەل گۇناھىغا ماس كېلىدىغان جازا» دېگەنلىكتۇر.

(3) خۇدا ئىسرائىلغا زور مېھىر-شەپقەت كۆرسىتىپ، يەنى گۇناھىنىڭ ئورنىغا «ئىككى ھەسسىلەپ» مېھىر-شەپقەتنى يەتكۈزىدۇ. بىزنىڭ پىكرىمىز ئەينى شۇنداق (61-باب، 7-ئايەتنى كۆرۈڭ). ئۇنداقتا «ئىككى ھەسسىلەپ» بولسا ھەم كەچۈرۈم قىلىنىش ھەم خۇدانىڭ روھىنى، يېڭى ھاياتنى قوبۇل قىلىشتىن ئىبارەتتۇر (مەسىلەن، 43-باب، 25-ئايەتتىن 44-باب، 5-ئايەتكىچە، ھەم 61-باب، 7-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ). مۇنداق زور مېھىر-شەپقەتنىڭ كېلىپ-چىقىش سىرلىرى 53-بابتا ئاشكارىلىنىدۇ.

مۇشۇ ئۈچ خىل كۆزقاراشنىڭ قايسىسىنىڭ توغرا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئومۇمىي مەنىسى شۇكى، خۇدا ئۇلارنى كەچۈرۈم قىلماقچى ھەم ئۇلارغا مېھرىبانلىقىنى كۆرسەتمەكچى.

453 مۇشۇ نامىسىز زاتنىڭ ئاۋازى ئېيتقان يول يۇقىرىقى 35-بابتىكى يول ئەمەس؛ ئاشۇ يول زىئونغا قايتقانلار ئۈچۈن تەييارلانغان. مۇشۇ يولنى بولسا، خۇدانىڭ ئۆزىنىڭ كېلىشىنى قارشى ئېلىش ئۈچۈن (سۆيۈملۈك بىر پادىشاھ قارشى ئېلىنىغاندەك) ئادەملەر تەييارلىشى كېرەك.

نامىسىز زاتنىڭ ئاۋازىنىڭ بىر ئېپادىسىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئىنجىل، «لۇقا» 3-باب 1-6-ئايەتنى، «يۇھ.» 1:23نى كۆرۈڭ. شۇ يەرلەردە «نامىسىز زات»نىڭ دەل چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا پەيغەمبەرنىڭ ئۆزى ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

اۋاب بولسا: ــ «بارلىق تەن ئىگىلىرى ئوت-چۆپتۇر، خالاس؛
ۋە ئۇلارنىڭ بارلىق ۋاپالىقى دالادىكى گۈلگە ئوخشاش؛
7 ئوت-چۆپ سولىشىدۇ، گۈل خازان بولىدۇ،
چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ روھى ئۈستىگە پۈۋلەيدۇ؛
بەرھەق، بارلىق خەلقمۇ[454] ئوت-چۆپتۇر!
8 ئوت-چۆپ سولىشىدۇ، گۈل خازان بولىدۇ؛
بىراق خۇدايىمىزنىڭ كالام-سۆزى مەڭگۈگە تۇرىدۇ!»[455]
9 ــ ئى زىئونغا خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلگۈچى، يۇقىرى بىر تاغقا چىققىن؛
يېرۇسالېمغا خۇش خەۋەرنى ئېلىپ كەلگۈچى،
ئاۋازىڭنى كۈچەپ كۆتۈرگىن!
ئۇنى كۆتۈرگىن، قورقمىغىن!
يەھۇدانىڭ شەھەرلىرىگە: ــ «مانا، خۇدايىڭلارغا قاراڭلار» دېگىن!
10 مانا، رەب پەرۋەردىگار كۈچ-قۇدرىتىدە كېلىۋاتىدۇ،
ئۇنىڭ بىلىكى[456] ئۆزى ئۈچۈن ھوقۇق يۈرگۈزىدۇ؛
مانا، ئۇنىڭ ئالغان مۇكاپاتى ئۆزى بىلەن بىللە،
ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ئىنئامى ئۆزىگە ھەمراھ بولىدۇ.
11 قويچىدەك ئۇ ئۆز پادىسىنى باقىدۇ؛
ئۇ قوزىلارنى بىلەك-قولىغا يىغىدۇ، ئۇلارنى قۇچاقلاپ ماڭىدۇ،
ئېمىتكۈچىلەرنى ئۇ مۇلايىملىق بىلەن يېتەكلەيدۇ.

454 «خەلق» - مۇشۇ يەردە ئىسرائىل خەلقىنى كۆرسىتىدۇ.

455 شەرھىمىز بويىچە، 3-5-ئايەتتىكى ئاۋاز چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا پەيغەمبەرنىڭكى، 6-ئايەتتىكى بىرىنچى نامسىز زاتنىڭ ئاۋازى خۇدانىڭكى؛ ئىككىنچى نامسىز زاتنىڭ سەل ئۈمىدسىزلەن ھالەتتە سوئال سورىغان ئاۋازى يەنىلا يەھيا پەيغەمبەرنىڭكى. باشقىلار ئىككىنچى ئاۋازنى يەشايانىڭكى ياكى نامسىز بىر پەيغەمبەرنىڭكى، دەپ قارايدۇ. ئىككىنچى ئاۋازنىڭ دېگەن گەپلىرى 7-ئايەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. خۇدا ئۇنىڭغا 8-ئايەتتە «ئۈمىدسىزلەنمە» دېگەن مەنىدە جاۋاب بېرىدۇ ھەم 9-ئايەتتە سۆزنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئىسرائىلغا زور ئۈمىد يەتكۈزىدۇ.

456 «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» تولۇق مەنىسى كېيىنكى بابلاردا ئاشكارىلىنىدۇ. ئۇ بولسا «پەرۋەردىگارنىڭ ھەققانىي قولى»نىڭ باشقا بىر نامىدۇر.

ئىسرائىلنىڭ تەڭداشسىز خۇداسى

12 كىم دەريا-ئوكيانلارنىڭ سۇلىرىنى ئوچۇمىدا ئۆلچەپ بەلگىلىگەن،
ئاسمانلارنى غېرىچلاپ بېكىتكەن،
جاھاننىڭ تۇپا-چاڭلىرىنى مىسقاللاپ سالغان،
تاغلارنى تارازىدا تارازىلاپ،
دۆڭلەرنى جىڭدا تارتىپ ئورناتقان؟
13 كىم پەرۋەردىگارنىڭ روھىغا يوليورۇق بەرگەن؟
كىم ئۇنىڭغا مەسلىھەتچى بولۇپ ئۆگەتكەن؟
14 ئۇ كىم بىلەن مەسلىھەتلەشكەن،
كىم ئۇنى ئەقىللىق قىلىپ تەربىيىلىگەن؟
ئۇنىڭغا ھۆكۈم-ھەقىقەت چىقىرىش يولىدا كىم يېتەكلىگەن،
ياكى ئۇنىڭغا بىلىم ئۆگەتكەن،
ياكى ئۇنىڭغا يورۇتۇلۇش يولىنى كىم كۆرسەتكەن؟
15 مانا، ئۇنىڭ ئالدىدا ئەل-يۇرتلار ئۇنىڭغا نىسبەتەن چېلەكتە قالغان بىر
تامچا سۇدەك،
تارازىدا قالغان تۇپا-چاڭدەك ھېسابلىنىدۇ؛
مانا، ئۇ ئاراللارنى زەررىچە نەرسىدەك قولىغا ئالىدۇ؛
16 پۈتكۈل لىۋان بولسا قۇربانگاھ ئوتىغا،
ئۇنىڭ ھايۋانلىرى بولسا بىر كۆيدۈرمە قۇربانلىققا يەتمەيدۇ.[457]
17 ئەل-يۇرتلار ئۇنىڭ ئالدىدا ھېچنەرسە ئەمەستۇر؛
ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئۇلار يوقنىڭ ئارىلىقىدا،
قۇرۇق-مەنىسىز دەپ ھېسابلىنىدۇ.
18 ئەمدى سىلەر تەڭرىنى كىمگە ئوخشاتماقچىسىلەر؟
ئۇنى نىمىگە ئوخشىتىپ سېلىشتۇرىسىلەر؟

---

457 لىۋان ئورمانلىق كۆپ رايون. دېمەك، خۇداغا ھەقىقىي لايىق ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن لىۋاندىكى بارلىق دەرەخلەر قۇربانگاھقا كېرەك بولىدىغان ئوتقا يېتىشمەيدۇ؛ ئۇنىڭدىكى بارلىق كالا-قويلارمۇ قۇربانلىق بولۇشقا يېتىشمەيدۇ.

19 بىر بۇتقىمۇ؟! ئۇنى ھۈنەرۋەن قېلىپقا قۇيۇپ ياسايدۇ؛
زەرگەر ئۇنىڭغا ئالتۇن ھەل بېرىدۇ،
ئۇنىڭغا كۈمۈش زەنجىرلەرنى سوقۇپ ياسايدۇ.
20 يوقسۇللارنىڭ بېغىشلىغۇدەك ئۇنداق ھەدىيىلىرى بولمىسا، چىرىمەيدىغان بىر دەرەخنى تاللايدۇ؛
ئۇ لىڭشىپ قالمىغۇدەك بىر بۇتنى ئويۇپ ياساشقا ئۇستا بىر ھۈنەرۋەن ئىزدەپ چاقىرىدۇ.
21 سىلەر بىلمەمسىلەر؟ سىلەر ئاڭلاپ باقمىغانمۇسىلەر؟ سىلەرگە ئەزەلدىن ئېيتىلمىغانمىدۇ؟ يەر-زېمىن ئاپىرىدە بولغاندىن تارتىپ چۈشەنمەيۋاتامسىلەر؟
22 ئۇ يەر-زېمىننىڭ چەمبىرىكىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرىدۇ،
ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقانلار ئۇنىڭ ئالدىدا چاقچىقىرلاردەك[458] تۇرىدۇ؛
ئۇ ئاسمانلارنى پەردىدەك تارتىدۇ،
ئۇلارنى خۇددى ماكان قىلىدىغان چېدىردەك يايىدۇ؛
23 ئۇ ئەمىرلەرنى يوققا چىقىرىدۇ؛
جاھاندىكى سوتچى-بەگلەرنى ئارتۇقچە قىلىدۇ.
24 ئۇلار تىكىلدىمۇ؟ ئۇلار تېرىلدىمۇ؟ ئۇلارنىڭ غولى يىلتىز تارتتىمۇ؟
— بىراق ئۇ ئۇستىگىلا پۈۋلەپ، ئۇلار سولىشىپ كېتىدۇ،
قۇيۇن ئۇلارنى توپاندەك ئېلىپ تاشلايدۇ.
25 ئەمدى مېنى كىمگە ئوخشاتماقچىسىلەر؟
ماڭا كىم تەڭداش بولالىسۇن؟» — دەيدۇ مۇقەددەس بولغۇچى.
26 كۆزلىرىڭلارنى يۇقىرىغا كۆتۈرۈپ، قاراڭلار!
مۇشۇ مەۋجۇداتلارنى كىم ياراتقاندۇ؟
ئۇلارنى كىم تۈركۈم-تۈركۈم قوشۇنلار قىلىپ تەرتىپلىك ئەپچىقىدۇ؟
ئۇ ھەممىسىنى نامى بىلەن بىر-بىرلەپ چاقىرىدۇ؛
ئۇنىڭ كۈچىنىڭ ئۇلۇغلۇقى، قۇدرىتىنىڭ زورلۇقى بىلەن،

458 چاقچىقىر — كىچىك بىر خىل چېكەتكە.

ئۇلاردىن بىرىمۇ كەم قالمايدۇ.
27 ــ نېمىشقا شۇنى دەۋېرىسەن، ئى ياقۇپ؟
نېمىشقا مۇنداق سۆزلەۋېرىسەن، ئى ئىسرائىل: ــ
«مېنىڭ يولۇم پەرۋەردىگاردىن يوشۇرۇندۇر،
خۇدايىم مېنىڭ دەۋايىمغا ئېرەن قىلماي ئۆتتۈۋېرىدۇ!»؟
28 سىلەر بىلمىگەنمۇسىلەر؟ ئاڭلاپ باقمىغانمۇسىلەر؟
پەرۋەردىگار ــ ئەبەدىلئەبەدلىك خۇدا،
جاھاننىڭ قەرىلىرىنى ياراتقۇچىدۇر!
ئۇ يا ھالسىزلانمايدۇ، يا چارچىمايدۇ؛
ئۇنىڭ ئوي-بىلىمىنىڭ تېگىگە ھەرگىز يەتكىلى بولمايدۇ.
29 ئۇ ھالىدىن كەتكەنلەرگە قۇدرەت بېرىدۇ؛
ماغدۇرسىزلارغا ئۇ بەرداشلىقنى ھەسسىلەپ ئاۋۇتىدۇ.
30 ھەتتا يىگىتلەر ھالىدىن كېتىپ چارچاپ كەتسىمۇ،
باتۇرلار بولسا پۈتلىشىپ يىقىلسىمۇ،
31 بىراق پەرۋەردىگارغا تەلمۈرۈپ كۈتكەنلەرنىڭ كۈچى يېڭىلىنىدۇ؛
ئۇلار بۈركۈتلەردەك قانات كېرىپ ئۆرلەيدۇ؛
ئۇلار يۈگۈرۈپ، چارچىمايدۇ؛
يولدا مېڭىپ، ھالىدىن كەتمەيدۇ!

خۇدانىڭ ئەل-مىللەتلەرگە بەرگەن تەكلىپى

41 1 ــ «ئى ئاراللار، سۈكۈت قىلىپ مېنىڭ ئالدىمغا كېلىڭلار؛
خەلقلەرمۇ كۈچىنى يېڭىلىسۇن!
ئۇلار يېقىن كەلسۇن، سۆز قىلسۇن؛
توغرا ھۆكۈم قىلىش ئۈچۈن ئۆزئارا يېقىنلىشايلى!»

ئەللەلەرنىڭ مەسلىسى — بۇتپەرەسلىكتۇر خۇدا ئۆزىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن بەرگەن بىر بېشارەت

2 «كىم شەرقتىكى بىرسىنى ئويغىتىپ،
ئۇنى ھەققانىيلىق بىلەن ئۆز خىزمىتىگە چاقىردى؟[459]
ئۇ ئەللەرنى ئۇنىڭ قولىغا تاپشۇرىدۇ،
ئۇنى پادىشاھلار ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلدۇرىدۇ؛
ئۇلارنى ئۇنىڭ قىلىچىغا تاپشۇرۇپ توپا-چاڭغا ئايلاندۇرىدۇ،
ئۇلارنى ئۇنىڭ ئوقياسى ئالدىدا شامال ئۇچۇرغان پاخال-تۇپاندەك قىلىدۇ.
3 ئۇ ئۇلارنى قوغلىۋېتىپ،
پۇتىنى يەرگە تەگكۈزمەي دېگۈدەك ماڭىدۇ، ئامان-ئېسەنلىك ئىچىدە ئۆتتۈۋېرىدۇ؛[460]
4 ئەلمىساقتىن تارتىپ دەۋرلەرنى «بارلىققا كەل»[461] دەپ چاقىرىپ،
بۇلارنى بېكىتىپ ئادا قىلغان كىم؟[462]
مەن پەرۋەردىگار ئاۋۋال بولغۇچىدۇرمەن،
ئاخىرى بولغانلار[463] بىلەنمۇ بىللە بولغۇچىدۇرمەن؛

---

459 سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلغاندا: — «ھەققانىيلىقنىڭ ئۆزى، (يەنى خۇدا) بۇ كىشىنى ئۆز پۇتى ئالدىغا چاقىردى».

460 يەشايا پەيغەمبەر بېشارەت قىلغان مۇشۇ نامسىز تاجاۋۇزچىنىڭ ئىسمى كېيىنرەك چىقىدۇ. مۇشۇ يەردە كۆرىمىزكى، (1) ئۇ قىلىدىغان ئۇرۇشلار بەك ئوڭۇشلۇق بولىدۇ؛ (2) ئۇنىڭ ھەربىي يۈرۈش سۈرئىتى ئىنتايىن تېز بولىدۇ؛ (3) ئۇنىڭ قىلىدىغان ئۇرۇشلىرى باشقا ئەللەرنى ھودۇقتۇرۇپ پاتىپاراق قىلىۋېتىدۇ.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ ئامان-ئېسەنلىك ئىچىدە، مېڭىپ باقمىغان يول بىلەن كېلىدۇ».

461 ياكى «پەيدا بول».

462 بۇنىڭ مەنىسى بەلكىم شۇكى، خۇدا ئالدىنئالا (پەيغەمبەر ئارقىلىق) ئېيتقان ئىشلار يۈز بەرگىنىدە، ئەللەر بېشارەتلەرنىڭ توغرا چىقىدىغانلىقىنى كۆرىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار خۇدانىڭ ئۇلارنى گۇناھلىرىنى تاشلاپ، ئۆزىگە يېقىن كېلىپ كەچۈرۈمگە ئېرىشىشكە چاقىرىدىغانلىقىنى كۆرۈپ يېتىدۇ.

463 «ئاخىرى بولغانلار» — دۇنيادا ئەڭ ئاخىرى ھاتات بولغان ئىنسانلارنى كۆرسەتسە كېرەك.

مەن دېگەن «ئۇ»دۇرمەن[464].
5 ئاراللار شۇ ئىشلارنى كۆرۈپ قورقىشىدۇ؛
جاھاننىڭ چەت-چېتىدىكىلەر تىترەپ كېتىدۇ؛
ئۇلار بىر-بىرىگە يېقىنلىشىپ، ئالدىغا كېلىدۇ؛
6 ئۇلارنىڭ ھەربىرى ئۆز قوشنىسىغا ياردەم قىلىپ،
ئۆز قېرىندىشىغا: «يۈرەكلىك بول!» ــ دەيدۇ.
7 شۇنىڭ بىلەن نەققاشچى زەرگەرنى رىغبەتلەندۈرىدۇ،
مېتالنى ياپىلاقلاپ بولقا ئويناتقۇچى سەندەلنى بازغان بىلەن سوققۇچىنى
رىغبەتلەندۈرۈپ: «كەپشەرلىگىنى ياخشى!» دەيدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇنى لىڭشىپ قالمىسۇن دەپ بۇتنىڭ پۇتىنى مىخلار بىلەن
بېكىتىدۇ.[465]

خۇدانىڭ ئىسرائىلغا ئىلھام بېرىشى

8 بىراق سەن، ئى قۇلۇم ئىسرائىل،
ئى ئۆزۈم تاللىغان ياقۇپ،
ئىبراھىم مېنىڭ دوستۇمنىڭ ئەۋلادى: ــ
9 مەن جاھاننىڭ قەرىدىن ئېلىپ كەلگەن،
يەرنىڭ ئەڭ چەتلىرىدىن چاقىرغىنىم سەن ئىكەنسەن؛[466]
مەن ساڭا «سەن مېنىڭ قۇلۇمدۇرسەن،
مەن سېنى تاللىغان،

464 مۇشۇ يەردە «ئۇ» خۇدانىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

465 ئەللەر خۇدا بېشارەت قىلغان تاجاۋۇزچىنىڭ كېلىدىغانلىقىنى بىلىپ قورقىدۇ (5-ئايەت). بىراق بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشقانلىقىنى كۆرۈشى بىلەن، بۇتپەرەسلىكنى تاشلاپ خۇدانىڭ ئالدىغا كېلىشنىڭ ئورنىدا، ئۇلار يەنىلا ئۆزلىرىنى قوغداش ئۈچۈن (تۇمار سۈپىتىدە) بۇتلارنى ياساتماقچى بولىدۇ.

466 ئوقۇرمەنلەر شۇنى ئېسىگە كەلتۈرسۇنكى، خۇدا ئىبراھىمنى يىراق يۇرتتىن پەلەستىنگە چاقىرغانىدى؛ كېيىن ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادلىرى بولغان ئىسرائىلنى مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق مىسىردىن قۇتقۇزغانىدى.

سېنى ھەرگىز چەتكە قاقمايمەن»[467] ــ دېگەنىدىم.

10 ــ قورقما؛ چۈنكى مەن سەن بىلەن بىللىدۇرمەن؛
ئۇيان-بۇيان قاراپ ھودۇقماڭلار؛
چۈنكى مەن سېنىڭ خۇدايىڭدۇرمەن؛
مەن سېنى كۈچەيتىمەن،
بەرھەق، مەن ساڭا ياردەمدە بولىمەن!
بەرھەق، مەن ئۆزۈمنىڭ ھەققانىيلىقىمنى بىلدۈرگۈچى ئوڭ قولۇم بىلەن سېنى يۆلەيمەن.

11 مانا، ساڭا قاراپ غالجىرلىشىپ كەتكەنلەرنىڭ ھەممىسى خىجىل بولۇپ شەرمەندە بولىدۇ؛
ساڭا شىكايەت قىلغۇچىلار يوق دېيەرلىك بولىدۇ، ھالاك بولىدۇ.

12 سەن ئۇلارنى ئىزدىسەڭ، ھېچ تاپالمايسەن؛
سەن بىلەن دەۋالاشقۇچىلار ــ
ساڭا قارشى ئۇرۇش قىلغۇچىلار يوق دېيەرلىك، ھېچ بولۇپ باقمىغاندەك تۇرىدۇ.

13 چۈنكى مەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭ ئوڭ قولۇڭنى تۇتۇپ تۇرۇپ، ساڭا: ــ «قورقما، مەن ساڭا ياردەمدە بولىمەن!» دەيمەن.

14 قورقما، سەن قۇرت بولغان ياقۇپ،
ئىسرائىلنىڭ باللىرى!
مەن ساڭا ياردەمدە بولىمەن!» ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، يەنى سېنىڭ ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىڭ[468]، ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى.

---

467 يەنە بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «سېنى چەتكە قاقمىغانمەن».

468 «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى» ــ ئىبرانىي تىلىدا «گوئېل» دېگەن مۇشۇ سۆزنىڭ ئالاھىدە مەنىسى بار. بىرسى كەمبەغەل بولۇپ، ئۆزىنى قۇللۇققا سېتىۋەتكەن بولسا ياكى باشقا قىيىن ئەھۋالغا ئۇچراپ مال-مۈلۈكىنى ساتقان بولسا، مۇسا پەيغەمبەر قوبۇل قىلغان مۇقەددەس قانۇنغا ئاساسەن، مۇشۇ كىشىنىڭ يېقىن ئۇرۇق-تۇغقانلىرى، ھەمجەمەتلىرىنىڭ ئۇنى ھۆرلۈككە چىقىرىپ قۇتقۇزۇش ھوقۇقى بار ئىدى. دېمەك، «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى»نىڭ («گوئېل») سېتىۋالغۇچى ئادەمگە پۇل بېرىپلا، ئۆز قېرىندىشىنى ھۆر قىلىپ قۇتقۇزۇش ھوقۇقى بار دېگەنلىكتۇر. ھوقۇقنى ئىشلىتىش ھەمجەمەتنىڭ ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن بولاتتى، ئەلۋەتتە. ئۇ ئىشلەتمەكچى بولسا، ھېچكىم ئۇنى توسالمايتتى.

15 مانا، مەن سېنى كۆپ ھەم ئۆتكۈر چىشلىق يېڭى بىر دان ئايرىغۇچى تىرنا قىلىمەن؛
سەن تاغلارنى يانجىپ، ئۇلارنى پارە-پارە قىلىۋېتىسەن،
دۆڭلەرنىمۇ كۆكۈم-تالقانغا ئايلاندۇرۇۋېتىسەن.
16 سەن ئۇلارنى سورۇيسەن،
شامال ئۇلارنى ئۇچۇرۇپ كېتىدۇ،
قۇيۇن ئۇلارنى تارقىتىۋېتىدۇ؛
ۋە سەن پەرۋەردىگار بىلەن شادلىنىسەن،
ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىنى ئىپتىخارلىنىپ مەدھىيەلەيسەن.
17 بوزەكلەر ۋە يوقسۇللار سۇ ئىزدەيدۇ، لېكىن سۇ يوق؛
ئۇلارنىڭ تىلى ئۇسسۇزلۇقتىن قاغجىراپ كېتىدۇ؛
مەن پەرۋەردىگار ئۇلارنى ئاڭلايمەن؛
مەن ئىسرائىلنىڭ خۇداسى ئۇلاردىن ۋاز كەچمەيمەن.
18 مەن قاقاس ئېگىزلىكلەردە دەريالارنى،
جىلغىلار ئىچىدە بۇلاقلارنى ئاچىمەن؛
دالانى كۆلچەككە ئايلاندۇرىمەن،
تاتىراڭ يەردىن سۇلارنى ئۇرغۇتۇپ سۇ بىلەن قاپلاپ بېرىمەن.
19 دالادا كېدىر، ئاكاتسىيە، خاداس ۋە زەيتۇن دەرەخلىرىنى ئۆستۈرۈپ بېرىمەن؛
چۆل-باياۋاندا ئارچا، قارىغاي ۋە بوكسۇس دەرەخلىرىنى[(469)] بىرگە تىكىمەن؛
20 شۇنداق قىلىپ ئۇلار بۇلارنى كۆرۈپ، بىلىپ، ئويلىنىپ: —

يەشايا خۇدانىڭ قۇتقۇزغۇچى ئىكەنلىكىنى بايان قىلىش ئۈچۈن دەل مۇشۇ سۆزنى ئىشلىتىدۇ. دېمەك، خۇدا ئىسرائىلغا «ھەمجەمەت»لىك قىلىپ، ئۇلارنىڭ «گوئېل»ى، يەنى «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىسى» بولىدۇ. ئۇ ئۆز ئىختىيارىيلىقى بىلەن ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ.

469 مۇشۇ دەرەخلەر (زەيتۇن دەرىخىدىن سىرت) مېۋە ئۈچۈن ئەمەس، سايە بېرىش ئۈچۈن بېرىلىدۇ؛ بىرقانچە خىل دەرەخ بىرخىل مۇھىت ئاستىدا تەڭ ئۆسۈشى مۇمكىن ئەمەس. قارىغاندا بۇ بېشارەت ئاخىرقى زامانلارنى كۆرسىتىدۇ؛ شۇ چاغدا خۇدا ئىسرائىلنى يېڭى بىر «مىسىردىن چىقىش» (ئەمەلىيەتتە، «جاھاننىڭ چەت-چەتلىرىدىن چىقىرىش») يولى بىلەن قۇتقۇزىدۇ.

«پەرۋەردىگارنىڭ قولى مۇشۇلارنى قىلغان،
ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى ئۇنى ياراتقان!» دەپ تەڭ چۈشىنىشىدۇ.

خۇدانىڭ بۇتپەرەسلەرنى قۇتقۇزۇش توغرىسىدىكى يەنە بىر سۆزى

[21] ــ مۇھاكىمىلىرىڭلارنى ئوتتۇرىغا قويۇڭلار، دەيدۇ پەرۋەردىگار؛
ــ كۈچلۈك سەۋەبلىرىڭلارنى چىقىرىڭلار، دەيدۇ ياقۇپنىڭ پادىشاھى.
[22] ــ بۇتلىرىڭلار ئېلىپ كىرىلسۇن،
بىزگە نېمىلەرنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى ئېيتسۇن؛
ئىلگىرىكى ئىشلارنى، ئۇلارنىڭ ئۇجۇر-بۇجۇرلىرىگىچە كۆز ئالدىمىزدا كۆرسەتسۇن،
شۇنداقلا بۇلاردىن چىقىدىغان نەتىجىلەرنى بىزگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئېيتىپ بەرسۇن؛
ــ ياكى بولمىسا، كەلگۈسىدىكى ئىشلارنى ئاڭلاپ بىلەيلى؛
[23] سىلەرنىڭ ئىلاھلىق ئىكەنلىكىڭلارنى بىلىشىمىز ئۈچۈن،
كېيىنكى يۈز بېرىدىغان ئىشلارنى بىزگە بايان قىلىڭلار؛
شۇنداقلا بولمىسۇن، بىزنى ھاڭ-تاڭ قىلىپ ئۇنى تەڭ كۆرىدىغان قىلىش ئۈچۈن،
بىرەر ياخشى ئىش ياكى يامان بىر ئىشنى قىلىڭلار![470]
[24] مانا، سىلەر يوقنىڭ ئارىلىقىدا،
ئىشلىگىنىڭلارمۇ يوق ئىشتۇر؛
سىلەرنى تاللىغۇچى بىر لەنىتىدۇر.

---

[470] «بىرەر ياخشى ئىش ياكى يامان بىر ئىش قىلىڭلار» دېگەن ئىبارە «ھەرقانداق بىرەر ئىشنى قىلىڭلار» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. بۇتلار ياخشى بولسۇن، يامان بولسۇن ھېچقانداق ئىش قىلالمايدۇ، ئەلۋەتتە.

بېشارەت تەكرارلىنىدۇ؛ خۇدا بارلىق ئەل-يۇرتلارغا «مېنىڭ قۇلۇمنى تونۇڭلار» دەپ تونۇشتۇرىدۇ

25 بىرسىنى شىمال تەرەپتىن قوزغىدىم، ئۇ كېلىدۇ؛
ئۇ كۈنچىقىشتىن مېنىڭ نامىمنى چاقىرىپ كېلىدۇ؛(471)
ئۇ بىرسى هاك لايىنى دەسسىگەندەك، ساپالچى لاي چەيلىگەندەك ئەمەلدارلارنىڭ ئۈستىگە هۇجۇم قىلىدۇ؛
26 بىزگە ئۇقتۇرۇش ئۈچۈن، كىم مۇقەددەمدىن بۇيان بۇنى ئېيتقان؟
ياكى بىزنى «ئۇ هەقىقەتتۇر» دېگۈزۈپ بۇ ئىشتىن بۇرۇن ئۇنى ئالدىنئالا ئېيتقان؟
ياق، هېچكىم ئېيتمايدۇ؛
بەرهەق، هېچكىم بايان قىلمايدۇ؛
سۆزۈڭلارنى ئاڭلىيالىغۇچى بەرهەق يوقتۇر!
27 مەن دەسلەپتە زىئونغا: ــ «مۇشۇ ئىشلارغا كۆز تىكىپ تۇرۇڭلار! كۆز تىكىپ تۇرۇڭلار!» دېدىم،
يېرۇسالېمغا خۇش خەۋەرنى يەتكۈزگۈچىنى ئەۋەتىپ بەردىم.
28 مەن قارىسام، شۇلار(472) ئارىسىدا هېچكىم يوق ــ
مەسلىهەت بەرگۈدەك هېچكىم يوق،
شۇلاردىن سورىسام، جاۋاب بەرگۈدەك هېچكىممۇ يوق.
29 قاراڭلار، ئۇلار هەممىسى قۇرۇق؛
ئۇلارنىڭ ياسىغانلىرى يوق ئىشتۇر،
قۇيما مەبۇدلىرى قۇرۇق شامالدەك مەنىسىزدۇر.

42

1 قاراڭلار، مانا مەن يۆلەيدىغان ئۆز قۇلۇمغا!
جېنىمنىڭ خۇشاللىقى بولغان مېنىڭ تاللىغىنىم؛(473)

---

471 تاجاۋۇزچى تېخى نامسىز، بىراق هازىر ئۇ توغرۇلۇق يەنە بىر پاكىت بار؛ ئۇ شەرقتىن هەمدە شىمال تەرەپتىنمۇ كېلىدۇ. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «مېنىڭ نامىمنى چاقىرىپ ىندا قىلىپ كېلىدۇ».

472 «شۇلار» شۈبهىسىزكى، بۇتپەرەس ئەللەرنى كۆرسىتىدۇ.

473 «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» شۈبهىسىزكى، خۇدانىڭ «يات ئەللەر»گە بېغىشلىغان، ئۇلارنى

مەن ئۇز روھىمنى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا قوندۇرىمەن،
شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئەللەرگە ھۆكۈم-ھەقىقەتنى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ[474].
2 ئۇ نە ۋارقىراپ-جارقىرىمايدۇ، نە چۇقان كۆتۈرمەيدۇ نە ئاۋازىنى كوچىلاردا ئاڭلاتمايدۇ[475].
3 تاكى ئۇ غەلىبە بىلەن توغرا ھۆكۈملەرنى[476] چىقارغۇچە،
يانجىلغان قومۇشنى سۇندۇرمايدۇ،
تۈتەپ ئۆچەي دەپ قالغان پىلىكنى ئۆچۈرمەيدۇ؛
4 ھۆكۈم-ھەقىقەتنى يەر يۈزىدە تىكلىمىگۈچە،
ئۇ ھالسىزلانمايدۇ، كۆڭلى يانمايدۇ[477]؛
ئاراللارمۇ ئۇنىڭ پەرمان-قانۇنىنى تەلمۈرۈپ كۈتىدۇ.[478]

بۇتپەرەسلىكتىن قۇتقۇزىدىغان جاۋابىدۇر. مۇشۇ ئايەتتىكى «قاراڭلار، مانا...» دېگەننى، 41-باب 29-ئايەتتىكى «جاۋاب بەرگۈدەك ھېچكىم يوق» قاتارلىقلار بىلەن سېلىشتۇرۇشىمىز كېرەك. قارىغاندا، خۇدا تاللىغان مۇشۇ مۇلايىم، مۇھەببەتلىك كىشى ئەل-يۇرتلارغا خۇدانىڭ سۆزىنى ئېلىپ كېلىدۇ.
474 «ھۆكۈم-ھەقىقەت يەتكۈزۈپ بېرىش» ــ «ھۆكۈم-ھەقىقەت» (ئىبرانىي تىلىدا «مىشپات») ئېلىپ بېرىش» دېگەنلىك بولۇپ، ئۈچ مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: ــ (1) يۇقىرىقى 41-بابتىكى (خۇدا بۇتلار بىلەن مۇھاكىمە قىلغان) «سوت»تىكى «ھۆكۈم-ھەقىقەت»، يەنى «خۇدا دېگەن تىرىك ھەم بىردۇر، بۇتلار يوقتىن بولغان نەرسە» دېگەن ھەقىقەتنى ئېلىپ كېلىشتىن ئىبارەت. ھەقىقەتسىزلەر ھەقىقەتكە ئېرىشىدۇ؛ (2) خۇدانىڭ «ھەققانىي قول»ى خۇدانىڭ ئادىل قانۇن-پەرمانلىرىنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ، چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ؛ (3) خاتالىقنى تۈزىتىش، ئۇۋال بولغانلارغا ئادالەتنى يۈرگۈزىدۇ
475 بۇنىڭ مەنىسى، بەلكىم «داۋراڭ سالمايدۇ»، «ئۆز-ئۆزىنى ئېلان قىلمايدۇ».
476 «توغرا ھۆكۈملەر» ياكى «ھۆكۈم-ھەقىقەت» توغرۇلۇق 42:1دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.
477 «ھالسىزلانمايدۇ» ۋە «كۆڭلى يانمايدۇ» دېگەن سۆزلەر ئىبرانىي تىلىدا 3-ئايەتتىكى «تۈتەپ ئۆچەي دەپ قالغان» ھەم «يانجىلغان» دېگەنلەر بىلەن يىلتىزداشتۇر.
478 ھازىر (يەشايا كىتابىدىكى مۇشۇ يەرگىچە) «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرۇلۇق شۇنداق خەۋىرىمىز بار: ــ
(1) خۇدا ئۇنى پەۋقۇلئاددە ياخشى كۆرىدۇ، ئۇنىڭدىن زور خۇشاللىق ئالىدۇ.
(2) خۇدانىڭ روھى ئۇنىڭ ئۈستىگە كېلىپ تۇرىدۇ.
(3) ئۇ تالاش-تارتىش قىلمايدىغان، كەمتەر، كىچىك پېئىللىق ئادەم بولىدۇ.
(4) ئۇ ئىنتايىن مۇلايىم ئادەم بولۇپ، ھەتتا «ئۈمىد يوق» بولغۇدەك «يانجىلغان قومۇش» ياكى «تۈتەپ ئۆچەي دەپ قالغان پىلىك»كىمۇ مېھىر-شەپقەت كۆرسىتىدۇ.
(5) ئۇ دۇنياغا كەلگەندە، خۇدانىڭ ھەقىقەتلىرىنى، توغرا ھۆكۈملىرىنى پۈتۈن دۇنياغا يەتكۈزمىگۈچە ھەرگىز يولدىن يانمايدۇ.

5 ئاسمانلارنى يارىتىپ ئۇلارنى كەرگەن،
يەر-زېمىننى ھەم ئۇنىڭدىن چىققانلارنى يايغان،
ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقان خەلققە نەپەس،
ئۇنىڭ ئۈستىدە مېڭىۋاتقانلارغا روھ بەرگۈچى تەڭرى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
6 مەنكى پەرۋەردىگار سېنى ھەققانىيلىق بىلەن شۇنىڭغا چاقىرغانمەنكى،
— سېنىڭ قولۇڭنى تۇتىمەن،
سېنى قوغداپ ساقلايمەن،
ھەم سېنى خەلققە ئەھدە سۈپىتىدە،
ئەللەرگە[479] بىر نۇر قىلىپ بېرىمەن؛
7 قارىغۇ كۆزلەرنى ئېچىشقا،
زىندانىدىن مەھبۇسلارنى،
تۈرمىدە قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ئولتۇرغانلارنى قۇتقۇزۇشقا سېنى ئەۋەتىمەن[480].
8 مەن پەرۋەردىگاردۇرمەن؛ مېنىڭ نامىم شۇدۇر؛
شان-شەرىپىمنى باشقا بىرسىگە،
ماڭا تەۋە بولغان مەدھىيىنى ئويما مەبۇدلارغا بەرمەيمەن.
9 مانا، ئالدىنقى ئىشلار بولسا ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان؛
سىلەرگە يېڭى ئىشلارنى جاكارلايمەن؛
ئۇلار تېخى يۈز بەرمىگۈچە،

---

(6) پۈتۈن دۇنيا، ھەتتا ئەڭ چەت جايلاردىكىلەر ئۇنىڭغا ئۈمىد باغلاپ، ئۇنىڭ سۆز-ھۆكۈملىرىگە تەشنا بولىدۇ.

479 «خەلق» تەۋراتتا ئادەتتە ئىسرائىلنى كۆرسىتىدۇ، «ئەللەر» «ئىسرائىلدىن باشقا خەلقلەر»نى، «يەھۇدىي ئەمەسلەر»نى كۆرسىتىدۇ.

480 بۇ ئايەتلەردىن «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرىسىدا شۇلارنىمۇ كۆرۈمىزكى: —
(7) ئۇ خۇدانىڭ زور ياردىمىگە ئىگە بولىدۇ؛
(8) ئۇنداق قىلغاندا ئۇنىڭ ئۆزى بىر «ئەھدە» بولىدۇ ھەم ئۆزى «نۇر» بولىدۇ.
(9) بۇ ئەھدىنىڭ مەزمۇنى بولسا (5-ئايەت خۇدانىڭ دۇنيادىكى بارلىق خەلقلەرنىڭ غېمىدە بولغانلىقىنى كۆرسەتكەندەك) خەلقلەرنىڭ كۆزلىرىنى ئېچىپ ئۇلارنى ئەركىنلىككە چىقىرىشتىن ئىبارەت بولىدۇ.
(10) خۇدا ئۇنى (مەسىھنى) ئەھدە سۈپىتىدە جاھاندىكى بارلىق خەلققە ھەدىيە قىلغاندەك «بېرىدۇ».

مەن ئۇلارنى سىلەرگە بايان قىلىمەن.[481]

10 — پەرۋەردىگارغا يېڭى ناخشا ئېيتىڭلار،
ئى دېڭىزدا يۈرگەنلەر[482] ھەم ئۇنىڭ ئىچىدىكى ھەممە مەۋجۇداتلار،
ئاراللار ھەم ئۇلاردا تۇرغانلارمۇ،
جاھاننىڭ چەت-چەتلىرىدىن ئۇنى مەدھىيىلەڭلار!
11 دالا ھەم ئۇنىڭدىكى شەھەرلەر،
كېدار قەبىلىسىدىكىلەر تۇرغان كەنتلەر ئاۋازىنى كۆتۈرسۇن،
سېلادىكىلەر يۇقىرى ئاۋازدا ناخشا ئېيتسۇن[483]،
تاغلارنىڭ چوققىلىرىدىن تەنتەنە قىلسۇن!
12 ئۇلار پەرۋەردىگارنى ئۇلۇغلىسۇن،
ئۇنىڭ مەدھىيىلىرى ئاراللاردىمۇ جاكارلانسۇن.
13 پەرۋەردىگار پالۋاندەك چىقىدۇ،
باتۇر لەشكەردەك ئوتلۇق مۇھەببىتىنى قوزغايدۇ؛
ئۇ ۋارقىرايدۇ، بەرھەق شىردەك ھۆركىرەيدۇ؛
دۈشمەنلىرى ئۈستىگە زور كۈچ-قۇدرىتىنى كۆرسىتىدۇ.
14 — «مەن ئەبەدىلئەبەد سۈكۈتتە تۇرۇپ كەلدىم؛
جىم تۇرۇپ ئۆزۈمنى بېسىۋېلىپ كەلدىم؛
بىراق ھازىر تولغىقى تۇتقان ئايالدەك ئىنچىقلاپ تولغىنىپ ۋارقىرايمەن؛ تولغاق تۇتقان ئايالدەك ئىنچىقلاپ تۇۋلايمەن؛

481 «ئالدىنقى ئىشلار» بەلكىم 41-باب، 1-4-ئايەتتىكى، «تاجاۋۇزچى»نىڭ ئىشلىرىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. «يېڭى ئىشلار» بولسا پەرۋەردىگارنىڭ ھەققانىي قۇلى» توغرۇلۇقتۇر. «تاجاۋۇزچى» ۋە «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نى سېلىشتۇرساق، تاجاۋۇزچى ۋەيرانچىلىق قىلىدۇ، ئەل-يۇرتلار ئۇنىڭدىن قورقۇپ پاتىپاراق بولۇپ كېتىدۇ، بۇتپەرەسلىك تېخىمۇ كۆچىيىدۇ؛ «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» بولسا خەقلەرگە رەھىم قىلىدۇ، ئادەمنى ساقايتىدۇ، ئەل-يۇرتلارنى، يەنى «يات ئەللەر»نى خۇداغا قارىتىپ ئۇنىڭ نۇرىغا يېتەكلەيدۇ.
482 ئىبرانىي تىلىدا «دېڭىزغا چۈشكەنلەر» — «زەب.» 23:107نى كۆرۈڭ.
483 «كېدارلار» ئەرەبلەرنىڭ بىر قەبىلىسى ئىدى. «سېلا» بولسا ئېدومنىڭ بىر شەھىرى (سېلا قورام تاش ئۈستىگە سېلىنغان — مەنىسى «قورام تاش»). يۇقىرىقى 34-بابتا دېيىلگەندەك، ئېدوم خۇدانىڭ سۆزىگە قارشى تۇرغىنى بىلەن، ئېدومدىن خۇداغا توۋا قىلىپ ھەقىقىي ئىبادەت قىلىدىغانلار بولىدۇ.

هەم ھاسرايمەن ھەم ئىڭرايمەن![484]
15 مەن تاغلارنى ھەم دۆڭلەرنى چۆلدەرىتىمەن،
ئۇلارنىڭ ھەممە يېشىللىقلىرىنى قۇرۇتۇۋېتىمەن؛
دەريالارنى ئاراللارغا ئايلاندۇرۇۋېتىمەن؛
كۆلچەكلەرنىمۇ قاغجىرىتىمەن.
16 قارىغۇلارنى ئۆزى بىلمىگەن بىر يول بىلەن ئاپىرىپ قويىمەن،
ئۇلارنى ئۇلار بىلمىگەن يوللاردا يېتەكلەيمەن؛
ئۇلارنىڭ ئالدىدا قاراڭغۇلۇقنى نۇر،
ئەگرى-توقاي يەرلەرنى تۈپتۈز قىلىمەن.
مەن مۇشۇ ئىشلارنى قىلماي قالمايمەن،
ئۇلاردىن ھېچ ۋاز كەچمەيمەن.[485]
17 ئويما مەبۇدلارغا تايانغانلار،
قۇيما مەبۇدلارغا: «سىلەر ئىلاھلىرىمىزدۇر» دېگەنلەر بولسا،
ئۇلار يولدىن ياندۇرۇلماي قالمايدۇ،
قاتتىق شەرمەندە قىلىنىدۇ.
18 ــ «ئاڭلاڭلار، ئى گاسلار!
قارىغۇلار، كۆرۈش ئۈچۈن قاراڭلار!

---

484 «يېڭى ئىشلار»، يەنى ئۇنىڭ «ھەققانىي قۇلى»نىڭ دۇنياغا كېلىشى، شۇنداقلا نۇرغۇن ئادەملەرنى گۇناھلىرىنىڭ ئاسارەتلىرىدىن قۇتقۇزۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. خۇدا بۇ «يېڭى ئىشلار»نى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ھامىلدار ئايالنىڭ تولغىقى تۇتقاندەك بولىدۇ (10-17-ئايەتلەر تولۇق بىر بۆلۈمدۇر).
دېمىسەكمۇ، مۇشۇ «يېڭى ئىشلار» خۇداغا نىسبەتەن پۈتكۈل ئالەمدىن مۇھىمدەك تۇرىدۇ؛ چۈنكى ئۇ ئاسمان-زېمىننى بىر سۆز بىلەنلا ياراتقان؛ بىراق مۇشۇ ئىشلارنى ئۇ تەشنالىق بىلەن ئۆزۈن، يەنى ئەبەدىلئەبەد كۈتۈپ كەلگەن ھەم ئۇلارنى تۇغدۇرۇش ئۈچۈن ئېغىر جاپا ھەم ئازاب تارتقاندەك قىلىدۇ. مۇشۇ ئىنتايىن سىرلىق ئىشتۇر!
«ھەم ھاسرايمەن ھەم ئىڭرايمەن» ــ ئىككى ئىشنىڭ تەڭ قىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
485 15- ۋە 16-ئايەتكە قارىغاندا، «يېڭى ئىشلار» دۇنياغا كەلگەندە، بەزى كىشلەر ئۈچۈن ئازابلىق بولىدۇ؛ يەر-زېمىن ئاستىن-ئۈستۈن بولۇپ كېتىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن تەڭ خۇدا باشقا بىرنەچچە «قارىغۇلار» (بەلكىم، گۇناھىنى، جۈملىدىن بۇتپەرەسلىكنى تونۇپ يېتىدىغانلار) ئۈچۈن موھتاجلىرىنى تەمىنلەيدىغان مەخسۇس شارائىتلارنى يارىتىپ بېرىدۇ.

19 مېنىڭ قۇلۇمدىن باشقا يەنە كىم قارىغۇ؟
مېنىڭ ئەۋەتكەن «ئەلچىم»دىن باشقا يەنە كىم گاس؟
كىم مەن بىلەن ئەھدىلەشكەندەك[486] شۇنچە قارىغۇدۇ؟[487]
كىم پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىدەك شۇنچە قارىغۇدۇ؟
20 سەن نۇرغۇن ئىشلارنى كۆرگىنىڭ بىلەن،
بىراق نەزىرىڭگە ھېچ ئالمايسەن؛
ئۇنىڭ قۇلىقى ئېچىلغىنى بىلەن،
ئۇ ئاڭلىمايدۇ».
21 پەرۋەردىگار ئۆز ھەققانىيلىقى ئۈچۈن لايىق كۆردىكى،
تەۋرات-قانۇننى ئۇلۇغ ھەم شان-شەرەپلىك دەپ كۆرسەتتى.[488]
22 بىراق شۇلار بولسا ئولجا ئېلىنغان ھەم بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنغان بىر خەلقتۇر؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئورا-تۈرمىلەردە قاپسىلىپ، تۇتۇلغان،
گۇندىخانىلاردا قامىلىپ غايىب بولىدۇ؛
ئۇلار غەنىيمەت بولىدۇ،
ھېچكىم قۇتقۇزمايدۇ؛
ئۇلار ئولجا بولىدۇ، ھېچكىم: «قايتۇرۇپ بېرىش!» دېمەيدۇ.[489]

---

486 ياكى «ئىناق قىلىنغاندەك».
487 بىر سوئال تۇغۇلىدۇكى، مۇشۇ ئايەتتە دېيىلگەن «مېنىڭ قۇلۇم» يۇقىرىقى «خۇشاللىقىم بولغان قۇلۇم»مۇ ياكى باشقىسىمۇ؟ تېزلا كۆرىمىزكى، ئۇ ئەمەس، بەلكى ئىسرائىلنىڭ ئۆزى بولىدۇ (مەسىلەن، 22-ئايەتنى كۆرۈڭ). خۇدا 18-ئايەتتە، ئۆزى تەرىپىدىن ساقايتىلغان (16-ئايەت)، ئەسلى بۇتپەرەس «قارىغۇ» بولغان ئەل-يۇرتلارنى («يات ئەللەرنى») ئۆزىنىڭ «قارىغۇ» خەلقىنى، يەنى ئىسرائىلنى نەزىرىگە ئېلىشقا چاقىرىدۇ. دېمەك، ئىسرائىل تەرىپىدىن كەمسىتىلىپ «قارىغۇ» دەپ ھېسابلانغانلار كۆرەلەيدىغان بولىدۇ، بىراق (پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق) خۇدانىڭ نۇرىنى قوبۇل قىلغان ئىسرائىللار بولسا، ئاسىيلىق قىلىپ قارىغۇ بولۇپ قالدى.
488 خۇدا ئىسرائىلغا مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق مۇقەددەس قانۇن-پەرماننى بەرگەن. شۇڭا ئۇلار بۇتپەرەسلىكتە تولغان دۇنيا ئارىسىدا بىردىنبىر خۇداغا ئىبادەت قىلىدىغان خەلق بولۇپ، زور ئىمتىيازغا ئېرىشكەنىدى. خۇدانىڭ مەقسىتى، ئۇلار ئارقىلىق «مېنىڭ قۇلۇم» ھەم «ئۈلگە» سۈپىتىدە، مۇشۇ نۇرنى پۈتكۈل دۇنياغا يەتكۈزمەكچى. بىراق ئىسرائىللار ئۇنىڭ شۇ مەقسىتىنى ھېچ ئەتىۋارلىماي، كۆپ جەھەتتىن ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرىگەن.
489 ئەگەر ئىسرائىل خۇدانىڭ سۆزىگە كىرگەن بولسا، نۇرغۇن ئەللەر ئۇلارغا بېقىندى بولاتتى. بىراق ئۇنىڭ سۆزىگە كىرمىگەندىن كېيىن، ئەھۋالى دەل ئۇنىڭ ئەكسى بولدى.

23 بىراق ئاراڭلاردا كىم بۇنىڭغا قۇلاق سالسۇن؟
كىم بۇلارنى ئاڭلاپ كەلگۈسى زامانلارغا كۆڭۈل قويسۇن؟[490]
24 ئەمدى كىم ياقۇپنى ئولجا قىلغان؟
كىم ئىسرائىلنى بۇلاڭچىلارغا تاپشۇرۇپ بەرگەن؟
بۇنى قىلغىنى بولسا، بىز گۇناھ قىلىپ كەمستكەن پەرۋەردىگار ئەمەسمۇ؟
چۈنكى ئۇلار ئۇنىڭ يوللىرىدا مېڭىشنى خالىمايتتى؛
ياكى ئۇنىڭ قانۇنىغا ئىتائەت قىلمايتتى.
25 شۇڭا ئۇ ئۇلار ئۈستىگە غەزەپ-قەھرىنى،
ئۇرۇشنىڭ زوراۋانلىقىنى تۆكۈپ چۈشۈردى؛
بۇلار ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئوت تۇتاشتۇردى؛
بىراق ئۇ تونۇپ يەتمىدى؛
بۇلار ئۇنى كۆيدۈردى، بىراق ئۇ ھېچ ساۋاق ئالمىدى.

43

1 بىراق ھازىر ئى ياقۇپ، سېنى ياراتقۇچى پەرۋەردىگار،
ئى ئىسرائىل، سېنى شەكىللەندۈرگۈچى مۇنداق دەيدۇ: —
«قورقما؛ چۈنكى مەن ساڭا ھەمجەمەت بولۇپ سېنى قۇتقۇزغان؛
سېنى ئۆز نامىم بىلەن ئاتىغانمەن؛
سەن مېنىڭكىدۇرسەن!
2 سەن سۇلاردىن ئۆتكىنىڭدە، مەن سەن بىلەن بىللە بولىمەن؛
دەريالاردىن ئۆتكىنىڭدە، ئۇلار سېنى غەرق قىلمايدۇ؛
سەن ئوتتا مېڭىپ يۈرگىنىڭدە، سەن كۆيمەيسەن؛
يالقۇنلار ئۈستۈڭدە ئوت ئالمايدۇ.[491]
3 چۈنكى مەن بولسام خۇدايىڭ پەرۋەردىگار، ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى، قۇتقۇزغۇچىڭدۇرمەن؛

490 مۇشۇ گەپكە قارىغاندا، ھەتتا خۇدانىڭ تەربىيىلىك جازاسى بېشىغا چۈشكەندىن كېيىنمۇ ئاڭلىغۇچى قۇلىقى، كۆرىدىغان كۆزلىرى بارلار يەنىلا ئاز بولسا كېرەك.

491 «سۇلار... ئوتلار...» — يۇقىرىقى 42-باب، 25-ئايەتتە ئىسرائىلغا تەربىيە بېرىلگەن ئوت تىلغا ئېلىنىدى. بىراق مۇشۇ سۆزلەرگە قارىغاندا، خۇدا ئۇلارغا ئەشەددىي قاتتىق تەربىيە (مەسىلەن، ئۇلارنى سۇلاردىن ۋە ئوتلاردىن ئۆتكۈزۈپ) بەرگىنى بىلەن، ئۇ ھامان ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ.

سېنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن مىسىرنى بەدەل قىلىپ بەردىم،
ئورنۇڭغا ئېفىئوپىيە ھەم سېبانى ئالماشتۇردۇم[492].
4 سەن نەزىرىمدە قىممەتلىك بولغاچقا،
مەن ساڭا ئىززەت-ھۆرمەت كەلتۈرگەن ھەم سېنى سۆيگەن؛
شۇڭا مەن يەنە ئورنۇڭغا ئادەملەرنى،
جېنىڭغا خەلقلەرنى تۆلەپ بېرىمەن؛
5 قورقما، چۈنكى مەن سەن بىلەن بىللەدۇرمەن؛
مەن نەسلىڭنى شەرقتىن،
سېنى غەربتىن يىغىپ ئەپكېلىمەن؛
6 مەن شىمالغا: ــ «تاپشۇر ئۇلارنى!»
ۋە جەنۇبقا: ــ «ئۇلارنى تۇتۇپ قالما!
ئوغۇللىرىمنى يىراقتىن، قىزلىرىمنى جاھاننىڭ چەت-چەتلىرىدىن ئەپكېلىپ بەر؛
7 مېنىڭ نامىم بىلەن ئاتالغان ھەربىرسىنى،
مەن ئۆز شان-شەرىپىم ئۈچۈن ياراتقان ھەربىرسىنى ئەپكېلىپ بەر!» ــ دەيمەن،
«مەن ئۇنى شەكىللەندۈردۇم، مەن ئۇنى ئاپىرىدە قىلدىم!»».

«سوتتا» ــ خۇدا ۋە بۇتلار ئوتتۇرىسىدا ھۆكۈم چىقىرىڭلار!

8 ئۇ «كۆزى بار» قارىغۇ خەلقنى،
يەنى «قۇلىقى بار» گاسلارنى ئالدىغا ئېلىپ كەلدى.[493]
9 ــ «بارلىق ئەللەر يىغىلسۇن،

492 «مىسىرنى ...قۇتۇلدۇرۇش بەدىلىگە...» ــ مۇشۇ سۆزلەر بەلكىم خۇدانىڭ مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. مىسىر پادىشاھى پىرەۋن قاتتىق قارشى چىقىشى بىلەن ئۇنىڭ پۈتكۈل يۇرتى (جۈملىدىن مىسىرنىڭ جەنۇبىي تەرىپىدىكى يۇرتلار ئېفىئوپىيە، سېبامۇ) زور زىيان تارتقان.

493 «كۆزى بار قارىغۇ»، «قۇلىقى بار گاسلار» ــ شۈبھىسىزكى ئىسرائىلنى كۆرسىتىدۇ. ھەيران قالارلىق ئىش شۇكى، خۇدا ئۇلارنى ئۆزىگە گۇۋاھلىق قىلىشقا ئالدىغا كەلتۈرگەن.

خەلقلەر جەم بولسۇن!
ئۇلاردىن كىممۇ مۇنداق ئىشلارنى جاكارلىيالىسۇن؟
يەنى كىم مۇشۇنداق «ئىلگىرىكى ئىشلار»نى ئالدىنئالا بىزگە ئاڭلىتىپ باققان؟[494]
بار بولسا، ئۆزلىرىنى ئىسپاتلاشقا گۇۋاھچىلىرىنى ئالدىغا كەلتۈرسۇن؛
بولمىسا، ئۇلار بۇ ئىشلارنى ئاڭلىغاندىن كېيىن: ــ «بۇ بولسا ھەقىقەت!»
دەپ ئېتىراپ قىلسۇن!
10 سىلەر خەلقىم مېنىڭ گۇۋاھچىلىرىم،
ھەم مەن تاللىغان قۇلۇم مەن ئۈچۈن گۇۋاھچىدۇر[495]،
شۇنداق ئىكەن، سىلەر مېنى تونۇپ،
ماڭا ئىشىنىپ،
ھەم چۈشىنىپ يەتكەيسىلەركى: ــ
«مەن دېگەن «ئۇ»دۇرمەن،
مەندىن ئىلگىرى ھېچ ئىلاھ شەكىللەنمىگەن،
ھەم مەندىن كېيىنمۇ ھېچ شەكىللەنمەيدۇ؛
11 مەن، مەن پەرۋەردىگاردۇرمەن؛
مەندىن باشقا قۇتقۇزغۇچى يوقتۇر».
12 ــ ئاراڭلاردا «يات ئىلاھ» بولمىغان ۋاقىتتا،
مەن مەقسىتىمنى جاكارلىغان،
مەن قۇتقۇزغان ھەم شۇ ئىشلارنىڭ داڭقىنى چىقارغانمەن؛

---

494 مۇشۇ ئايەتتىكى «(يات) ئەللەر» ھەم «خەلقلەر» بولسا، شۈبھىسىزكى، ئىسرائىلدىن سىرت بارلىق خەلقلەرنى، يەنى «يەھۇدىي ئەمەسلەر»نى كۆرسىتىدۇ. «يەشايا» دېگەن كىتابتا «ئەللەر» ياكى «خەلق-مىللەتلەر» دېيىلسە، ھەردائىم مۇشۇ مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ.
مۇشۇ يەردە بارلىق ئەل-يۇرتلار (ئىسرائىلدىن سىرت) بۇتپەرەسلىككە چۆكۈپ كەتتى. خۇدا ئۇلاردىن: «ئاراڭلاردىن: ــ «بىزنىڭ چوقۇنغان بۇتىمىز سېنىڭ «ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزۇپ چىقىرىش»ىڭغا ئوخشاش ئۇلۇغ بىر ئىشنى قىلغان» دېگۈچىلەر بارمىدۇ؟ ــ بار بولسا گۇۋاھچىلىق قىلسۇن» ــ دېگەندەك سورايدۇ. ئەلۋەتتە، خۇدانىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرگۈچى يوق.
495 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «سىلەر خەلقىم مېنىڭ گۇۋاھچىلىرىم، شۇنداقلا مېنىڭ تاللىغان قۇلۇمسىلەركى،...».

شۇڭا سىلەر مېنىڭ تەڭرى ئىكەنلىكىمگە گۇۋاھچىسىلەر، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.[496]
13 «بەرھەق، ئەزەلدىن بۇيان مەن دېگەن «ئۇ»دۇرمەن،
مېنىڭ قولۇمدىن ھېچكىم ھېچكىمنى قۇتقۇزالمايدۇ؛
مەن ئىش قىلسام، كىم توسالىسۇن؟».

خۇدا ئىسرائىلنى بابىلدىن قۇتقۇزىدۇ

14 ھەممىگە قادىر-قۇتقۇزغۇچىڭلار بولغان پەرۋەردىگار، ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى مۇنداق دەيدۇ: ــ
سىلەرنى دەپ مەن بابىلنى جازالاتقۇزۇپ،
ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى، جۈملىدىن كالدىيلەرنى،
قاچقۇن سۈپىتىدە ئۆزلىرى خۇشاللىق بىلەن پەخىرلەنگەن كېمىلەرگە ئولتۇرۇشقا چۈشۈرىۋېتىمەن.[497]
15 مەن بولسام پەرۋەردىگار، سىلەرگە مۇقەددەس بولغۇچى، ئىسرائىلنى ياراتقۇچى، سىلەرنىڭ پادىشاھىڭلاردۇرمەن.
16 دېڭىزدىن يولنى چىقارغۇچى،
داۋالغۇغان سۇلاردىن يول ئاچقۇچى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
17 (ئۇ جەڭ ھارۋىسىنى ۋە ئاتنى، قوشۇن-كۈچلەرنى چىقارغۇچىدۇر: ــ
ئۇلار بىراقلا يىقىلىدۇ، تۇرالمايدۇ؛
ئۇلار ئۆچۈپ قالغان، چىراغ پىلىكىدەك ئۆچۈرۈلگەن)[498]

---

496 دېمەك، خۇدا: «سىلەرنى مىسىردىن قۇتقۇزىمەن» ــ دېگەن؛ ئۇ شۇنداق قىلغان؛ ئاندىن مۆجىزە ئىشلارنى دۇنياغا ئايان قىلغان.
خۇدا ئىسرائىلنى مۆجىزە ئىشلىرىدا ئۆزىگە گۇۋاھچى بولۇشقا چاقىرغان بولسىمۇ، بۇ ئايەتكە قارىغاندا، ئۇلار ئۇنىڭغا ھېچ گۇۋاھلىق بەرمىگەن.
497 مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلى بابىل شەھىرى پارسلىقلار تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنغان.
شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ قاچقۇنلىرى كېمىلىرى بىلەن ئەفرات دەرياسى يولى ئارقىلىق قاچماقچى بولغان بولۇشى مۇمكىن.
498 مۇسا پەيغەمبەر ياشىغان دەۋردە، مىسىرنىڭ قوشۇنلىرى ئىسرائىللارنى «دېڭىزدا ئېچىلغان يول»دا قوغلاپ، دېڭىزدىن ئۆتمەكچى بولۇپ، 16-17-ئايەتلەردە تىلغا ئېلىنغان ۋەقەلەر بىلەن ۋەيران قىلىنغان.
شۇ يول بىلەن خۇدا ئىسرائىلنى قۇتقۇزغان. تەۋرات، «مىسىردىن چىقىش»، 14-بابنى كۆرۈڭ.

18 ــ مۇشۇ ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلىمەڭلار،
قەدىمكى ئىشلار توغرۇلۇقمۇ ئويلانماڭلار؛
19 چۈنكى مانا مەن يېڭى بىر ئىشنى قىلىمەن؛
ئۇ هازىرلا بارلىققا كېلىدۇ؛
سىلەر ئۇنى كۆرمەي قالامسىلەر؟!
مەن هەتتا دالالاردىمۇ يول ئاچىمەن،
چۆل-باياۋاندا دەريالارنى بارلىققا كەلتۈرىمەن!
20 دالادىكى هايۋانلار، چىلبۆرىلەر هەم هۆۋقۇشلار مېنى ئۇلۇغلايدۇ؛
چۈنكى مەن ئۆز خەلقىم، يەنى ئۆز تاللىغىنىمغا ئىچىملىك تەمىنلەشكە،
دالالاردا سۇلارنى،
چۆل-باياۋانلاردا دەريالارنى چىقىرىپ بېرىمەن.
21 مەن مۇشۇ خەلقنى ئۆزۈم ئۈچۈن شەكىللەندۈرگەنمەن؛
ئۇلار ماڭا بولغان مەدھىيىلەرنى ئېيتىپ ئايان قىلىدۇ.(499)

ئىسرائىلنىڭ مەنىسىز قۇربانلىقلىرى
خۇدانىڭ ئىسرائىلغا كۆرسەتمەكچى بولغان مېھىر-شەپقىتى

22 بىراق، ئى ياقۇپ، سەن نامىمنى چاقىرغىنىڭ بىلەن ئۆزۈمنى ئىزدىمىدىڭ،(500)

499 مۇشۇ 14-21-ئايەتلەرگە قارىغاندا، ئىسرائىل بابىل ئىمپېرىيەسىگە ئەسىر بولۇپ سۈرگۈن بولغاندىن كېيىن قايتىدىن ئازاد قىلىنىدۇ. شۇ چاغدا خۇدا ئۇلارنىڭ يولىنى ئاجايىب تەييارلاپ بېرىدۇ ۋە هەم يولدا موهتاج بولغانلىرىنىڭ هەممىسىنى (مىسىردىن چىقىپ ئازاد بولغان ۋاقىتقا ئوخشاش) مۆجىزىلەر ئارقىلىق تەمىنلەپ بېرىدۇ.
ئىسرائىل بابىلدىن (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلى) ئازاد بولغان. شۇ چاغدا بابىلنىڭ قاچقۇنلىرى (14-ئايەت) كېمىلىرى بىلەن ئەفرات دەرياسى بىلەن قاچماقچى بولغان بولۇشى مۇمكىن. بىراق بىلىشىمىزچە بۇ ئىشتىن باشقا، شۇ چاغدا بېشارەت قىلىنغان مۇشۇ كارامەت ئىشلار يۈز بەرمىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن كۆزقارىشىمىز شۇكى، ئاخىرقى زاماندا ئىسرائىلنىڭ ئىككىنچى قېتىم بابىلدىن (شۇنداقلا جاهاننىڭ بارلىق چەت-ياقىلىرىدىن) قېچىشى مۇقەررەر بولىدۇ؛ شۇ چاغدا خۇدا ئۇلار ئۈچۈن 14-21-ئايەتلەردە بېشارەت قىلىنغان كارامەت ئىشلارنى قىلىدۇ.
500 «بىراق... نامىمنى چاقىرغىنىڭ بىلەن ئۆزۈمنى ئىزدىمىدىڭ» دېگەن ئىبرانىي تىلىدا ئىككى بىسلىق سۆز. بىرىنچى مەنىسى تەرجىمە قىلغىنىمىزدەك «نامىمنى چاقىرغىنىڭ بىلەن ئۆزۈمنى

ئى ئىسرائىل، ئەكسىچە سەن مەندىن كۆڭلۈڭ يېنىپ ھارسىندىڭ؛
23 سەن ئېلىپ كەلگەن «كۆيدۈرمە قۇربانلىق» قويلىرىڭنى ماڭا قىلغان ئەمەس،
«ئىناق قۇربانلىق»لىرىڭ بىلەن مېنى ھۆرمەتلىگەن ئەمەسسەن؛[501]
مەن «ئاشلىق ھەدىيە»نى قىلىش بىلەن سېنى «قۇللۇق»قا قويماقچى ئەمەسمەن،
خۇشبۇي يېقىپ سېنى ھارسىندۇرماقچى بولغان ئەمەسمەن!
24 سەن پۇلنى خەجلەپ ماڭا ھېچ ئىگىر ئېلىپ كەلمىگەنسەن[502]،
سەن «ئىناق قۇربانلىق»لىرىڭنىڭ يېغى بىلەن مېنى رازى قىلىپ قانائەتلەندۈرگەن ئەمەسسەن؛
ئەكسىچە سەن گۇناھلىرىڭ بىلەن مېنى قۇللۇققا قويماقچى[503] بولغانسەن،
ئىتائەتسىزلىكىڭ بىلەن مېنى ھارسىندۇردۇڭ.
25 مەن، مەن ئۆزۈم ئۆچۈنلا سېنىڭ ئاسىيلىقلىرىڭنى ئۆچۈرۈۋەتكۈچىمەن،
مەن سېنىڭ گۇناھلىرىڭنى ئېسىمگە كەلتۈرمەيمەن.
26 ئەمدى ئۆتمۈشۈڭ توغرۇلۇق مېنى ئەسلىتىپ قويغىن،

ئىزدىمىدىڭ» («ئۆزۈمنى» دېگەن سۆز ناھايىتى تەكىتلەنگەن).
ئىككىنچى مەنىسى، «سەن مېنىڭ نامىمنى ھېچ چاقىرمىدىڭ» ــ دېمەك، ھېچ دۇئا قىلمىدىڭ. بىزنىڭچە بىرىنچىسى توغرا، ئۇلار كۆپ دۇئا قىلغىنى بىلەن چىن دىلدىن ئەمەس ئىدى. 23-24-ئايەتلەرنىمۇ كۆرۈڭ.

501 يۇقىرىقى ئىزاھىتىمىزدەك، ئىككىنچى بىرخىل تەرجىمىسى بار: ــ «ماڭا ھېچقانداق قۇربانلىقلار ئېلىپ كەلمىدىڭ» دېگەندەك ئاساسىي مەنىدە بولىدۇ. لېكىن «يەشايا» 1-بابقا ئاساسەن، ئۇلار كۆپتىن-كۆپ قۇربانلىقلار قىلىپ تۇراتتى. ئۇلار شۇنداق قىلغىنى بىلەن ھەممىسى بىكار.

502 شەرھىمىزچە، مۇشۇ ئىنتايىن كىنايىلىك گەپ. «پۇل خەجلەپ ماڭا ھېچ ئىگىر ئېلىپ كەلمىگەنسەن» ــ دېمەك، ئېلىپ كەلگەن نەرسىلىرىڭ (كۆپ بولسىمۇ) ماڭا خۇددى ھېچنېمە ئېلىپ كەلمىگەندەك بىلىنىدۇ؛ مەن ئۇلاردىن ئىنتايىن بىزارمەن، دېگەنلىكتۇر.

503 «مېنى قۇللۇققا قويماقچى بولغانسەن». ئەگەردە بىرسى ھېچ توۋا قىلماي، چىن دىلدىن دۇئا قىلماي تۇرۇپ (ئۆتكەن زامانلاردا) قۇربانلىق قىلسا، مۇشۇنداق ئىش خۇدانىڭ ئالدىدا «جادۇگەرلىك»كە باراۋەر. دېمەك، «مەن پەقەت بىرەر «دىنىي پائالىيەت»لىك ئىش قىلساملا، خۇدا چوقۇم مەندىن رازى بولىدۇ، دۇئالىرىمنى ئاڭلايدۇ» دېگەنلىك خۇدانى ئۆزىگە قۇل قىلىش بىلەن باراۋەردۇر.

مۇنازىرە قىلىشايلى،
ئۆزۈڭنى ئاقلىغۇدەك گېپىڭ بولسا دەۋەرگىن![504]
27 بىرىنچى ئاتاڭ گۇناھ قىلغان؛
سېنىڭ شەرھچىلىرىڭ بولسا ماڭا ئاسىيلىق قىلدى.[505]
28 شۇڭا مەن ئىبادەتخانامدىكى يېتەكلىگۈچىلەرنى ناپاك قىلىمەن،[506]
ھەمدە ياقۇپنى ھالاك لەنىتىگە ئۇچراشقا،
ئىسرائىلنى رەسۋاچىلىقتا قالدۇرۇشقا بېكىتتىم.[507]

44

1 بىراق ھازىر، ئى ياقۇپ مېنىڭ قۇلۇم،
ئى مېنىڭ تاللىغىنىم ئىسرائىل، ئاڭلا! ــ
2 سېنى ياسىغان، بالىياتقۇدىن تارتىپلا سېنى شەكىللەندۈرگەن، ساڭا ياردەمدە بولغۇچى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«قورقما، ئى مېنىڭ قۇلۇم ياقۇپ،
ئى مېنىڭ تاللىغىنىم «يەشۇرۇن»[508]، قورقما!
3 چۈنكى مەن ئۇسساپ كەتكەننىڭ ئۈستىگە سۇنى،
قاغجىراق يەرنىڭ ئۈستىگە كەلكۈنلەرنى قۇيۇپ بېرىمەن؛
نەسلىڭ ئۈستىگە روھىمنى،
پەرزەنتلىرىڭ ئۈستىگە بەرىكىتىمنى قۇيىمەن؛

---

504 دېمەك، ئەگەر سەن «ئۆزۈم پاك، سېنىڭ رەھىمدىللىقلىرىڭغا كېرەك ئەمەسمەن» دەپ قارىساڭ، ئۇنداقتا ئۆزۈڭنى ئاقلاشقا گەپ قىل!

505 «بىرىنچى ئاتاڭ» بەلكىم ئىسرائىلنىڭ ئەجدادى ياقۇپتۇر. ئۇلارنىڭ «شەرھچىلىرى» بولسا بەلكىم تۆۋەندىكى «مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى يېتەكچىلەر»، يەنى كاھىنلار ئىدى. دېمەك، ئۇلار باشتىن-ئاخىرغىچە، ھەتتا ئۆزلىرى تەرىپىدىن «ئالىيجاناب» دەپ ھېسابلانغان روھانىيلارمۇ گۇناھقا پېتىپ كەتكەنىدى.

506 «ئىبادەتخانىدىكى يېتەكچىلەرنى ناپاك قىلىمەن». خەلق ئۈچۈن قۇربانلىق قىلغۇچى بولغان بۇ كاھىنلار ئۆلۈككە تەگسىلا بىر ھەپتە «ناپاك» دەپ ھېسابلىنىپ، قۇربانلىق قىلىشقا سالاھىيەتسىز بولاتتى. شۇڭا، مۇشۇ گەپنىڭ مەنىسى بەلكىم: «سىلەر كۆپ ئۆلۈكلەرگە ئۇچرايسىلەر (دېمەك، بىر بالايىئاپەت چۈشىدۇ)، شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل مېنى بىزار قىلىدىغان مۇشۇ قۇربانلىقلارنى قىلالمايدىغان بولىدۇ»

507 قارىغاندا، ئىسرائىل ئۈچۈن ھېچقانداق ئۈمىد قالمىدى. بىراق 44-باب، 1-ئايەتنى كۆرۈڭ!

508 «يەشۇرۇن» ــ خۇدا ئىسرائىلغا قويغان بىر «لەقەم». مەنىسى «مېنىڭ دۇرۇس بولغۇچىم».

4 ئۇلار يۇمران چۆپلەر ئارىسىدىن،
ئېرىق-ئۆستەڭلەر بويىدىكى مەجنۇن تاللاردەك ئۆسىدۇ؛
5 بىرسى: «مەن پەرۋەردىگارغا تەۋەمەن» ــ دەيدۇ،
يەنە بىرسى بولسا ياقۇپنىڭ ئىسمى بىلەن ئۆزىنى ئاتايدۇ؛
يەنە باشقا بىرسى قولى بىلەن: «مەن پەرۋەردىگارغا تەۋەمەن» دەپ يازىدۇ،
شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ ئىسمىنى ئۆزىنىڭ ئىسمىگە يانداش قوشىدۇ.(509)
6 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى پەرۋەردىگار،
يەنى ئىسرائىلنىڭ ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىسى، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مەن بولسام تۇنجى ھەم ئاخىرىدۇرمەن؛
مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر.
7 قېنى، كىم مېنىڭ قەدىمكى خەلقىمنى تىكلەپ بېكىتكىنىمدەك بىر ئىشنى جاكارلاپ، ئالدىنئالا بايان قىلىپ، ئاندىن ئۇنى مېنىڭ ئالدىمغا مەندەك تىكلەپ قويالايدۇ؟(510)
قېنى، كىم كېيىنكى ئىشلارنى، كەلگۈسىدە بولىدىغان ئىشلارنى ئالدىنئالا بايان قىلالىسۇن!(511)
8 قورقماڭلار، ساراسىمىگە چۈشۈپ كەتمەڭلەر!
مەن ئىلگىرى مۇشۇلارنى سىلەرگە(512) ئاڭلىتىپ، ئالدىن بايان قىلغان ئەمەسمۇ؟

509 ھازىر خۇدانىڭ «سۆكۈت قىلغان» گۇۋاھچىلىرىنىڭ تىلى چىقىپ، گەپ قىلىشقا باشلايدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر-بىرلەپ خۇدانىڭ مېھىر-مۇھەببىتىنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن بولۇشى مۇمكىن.
510 «قەدىمكى خەلقىم» ــ خۇدانىڭ خەلقى ئىسرائىلدۇر.
خۇدا ئاۋۋال مۇسا پەيغەمبەرگە: «مەن ياقۇپ جەمەتىدىكىلەرنى (يەنى ئىسرائىلنى) مىسىردىن قۇتقۇزىمەن، ئاندىن ئۇلار ماڭا تەۋە بىر خەلق بولىدۇ» ــ دەپ «جاكارلىغان». ئۇ ئىشلەتمەكچى بولغان قۇتقۇزۇش يولىنى ئاۋۋال مۇساغا ئۇقتۇرۇپ «بايان قىلغان»؛ ئاندىن ھەممە بايانلىرىغا ئەمەل قىلىپ ئۇلارنى يېڭى بىر خەلق بولۇشقا «تىكلەپ بېكىتكەن».
بۇنى: «قەدىمكى خەلقىمنى تىكلىگىنىمدىن تارتىپ...» دەپ تەرجىمە قىلىش مۇمكىنچىلىكىمۇ بار، بىراق بىزنىڭچە يۇقىرىقى تەرجىمىسى ئالدى-كەينىدىكى گەپلەرگە ماس كېلىدۇ.
511 مەبۇدلار ئۇنداق قىلالايدىغان بولسا ئۆزىنىڭ «ئىلاھ» ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىغان بولاتتى، ئەلۋەتتە.
512 ئىبرانيي تىلىدا «ساڭا».

مۇشۇ توغرۇلۇق سىلەر مېنىڭ گۇۋاھچىلىرىمدۇرسىلەر.
مەندىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ بەرھەق، باشقا قورام تاش يوق؛ ھېچبىرىدىن
خەۋىرىم يوقتۇر.
9 ئويۇلغان مەبۇدنى شەكىللەندۈرگەنلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئەھمىيىتى يوق؛
ئۇلارنىڭ ئەتىۋارلىغان نەرسىلىرىنىڭ ھېچ پايدىسى يوقتۇر؛
مۇشۇلارغا بولغان «گۇۋاھچىلار» بولسا، ئۆزلىرى قارىغۇ، ھېچنېمىنى
بىلمەس؛
دەرۋەقە نەتىجىسى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە شەرمەندىلىكتۇر.
10 كىم بىر «ئىلاھ»نى شەكىللەندۈرگەن بولسا،
ھېچ پايدىسى يوق بىر مەبۇدنى قۇيغان، خالاس!
11 مەبۇدنىڭ بارلىق ھەمراھلىرى شەرمەندە بولىدۇ؛
مەبۇدنى ياسىغۇچىلار بولسا ئادەمدۇر، خالاس؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ، ئورنىدىن تۇرۇپ كۆرسۇن،
ئۇلار قورقۇشۇپ، شەرمەندىچىلىكتە قالىدۇ[513].
12 مانا تۆمۈرچى سايمانلىرىنى قولىغا ئېلىپ،
چوغلار ئۈستىدە مۇشۇ نەرسىنى بازغانلىرى بىلەن سوقۇپ شەكىللەندۈرىدۇ؛
ئاندىن ئۇ كۈچلۈك قولى بىلەن ئۇنىڭغا ئىشلەيدۇ؛
بىراق ئۇنىڭ قورسىقى ئېچىپ ماغدۇرىدىن قالىدۇ؛
سۇ ئىچمەي ئۇ ھالسىزلىنىپ كېتىدۇ.
13 ياغاچچى بولسا ياغاچ ئۈستىگە ئۆلچەش يىپىنى تارتىدۇ؛
ئۇ قەلەم بىلەن ئۈستىگە ئەندىزە سىزىدۇ؛
ئۇنى رەندە بىلەن رەندىلەيدۇ؛
ئۇ يەنە پەرگا بىلەن سىزىپ جىجايدۇ؛

513 يەشايا پەيغەمبەرنىڭ سۆزىنىڭ ئىككى مەنىسى بار بولۇشى مۇمكىن: — (ئا) ئۇلار پەقەت مۇشۇ مەبۇدنى بىرلىكتە ئوبدان كۆرۈپ باقسىلا، ئۆزلىرىنىڭ ئەخمەقلىقىنى ھېس قىلىپ خۇدادىن قورقۇپ شەرمەندە بولىدۇ؛ (ئە) قىيامەت كۈنىدە ئۇلار ئورنىدىن تۇرۇپ ھېسابىنى تاپشۇرۇشى كېرەك؛ شۇ چاغدا ئۇلار قورقۇپ شەرمەندە بولىدۇ.

ئاخىردا ئۇ ئۇنى ئادەمنىڭ گۈزەللىكىگە ئوخشىتىپ ئىنسان تەقى-تۇرقىنى شەكىللەندۈرىدۇ؛

شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆيدە تۇرۇشقا تەييار قىلىنىدۇ.

14 مانا ئۇ بىر كۈنى ئۆزى ئۈچۈن كېدىر دەرەخلىرىنى كېسىشكە چىقىدۇ!

(ئۇ ئەسلىدە ئارچا ۋە دۇب دەرەخلىرىنى ئېلىپ ئۆزى ئۈچۈن ئورمانلىق ئارىسىغا تىكىپ چوڭ قىلغانىدى؛

ئۇ قارىغايمۇ تىككەنىدى، يامغۇر ئۇنى ئۈندۈردى).

15 مۇشۇ ياغاچلاردىن ئوتۇن ئېلىنىدۇ؛

بىرسى ئۇنىڭدىن ئېلىپ، ئىسسىنىدۇ؛

مانا، ئۇ ئوت يېقىپ، نان يېقىۋاتىدۇ؛

ئۇ يەنە ئۇنىڭدىن ئېلىپ بىر ئىلاھنى ياسايدۇ ھەم ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىدۇ؛

ئۇنى ئويۇلغان مەبۇد قىلىپ ئۇنىڭغا باش ئۇرىدۇ.

16 دېمەك، يېرىمىنى ئوتتا كۆيدۈرىۋېتىدۇ؛

يېرىمى بىلەن گۆش يەيدۇ؛

ئۇ كاۋاب قىلىپ قانغۇچە يەيدۇ؛

بەرھەق، ئۇ ئىسسىنىپ، ئۆز-ئۆزىگە: ــ

«ئاھ، راھەتلىنىپ ئىسسىندىممەن، ئوتنى كۆرۈۋاتىمەن!» ــ دەيدۇ.

17 بىراق قالغىنى بىلەن ئۇ بىر ئىلاھنى ياسايدۇ؛

بۇ ئۇنىڭ مەبۇدى بولىدۇ[514]؛

ئۇ ئۇنىڭ ئالدىغا يىقىلىپ ئىبادەت قىلىدۇ؛

ئۇ ئۇنىڭغا دۇئا قىلىپ: «مېنى قۇتقۇزغايسەن؛

چۈنكى سەن مېنىڭ ئىلاھىمدۇرسەن» ــ دەيدۇ.

18 بۇ كىشىلەر ھېچ بىلمەيدۇ، ھېچ چۈشەنمەيدۇ[515]؛

514 ئەسلىدە بۇ كىشى بۇتنى ياساش كويىدا ئەمەس ئىدى. تاسادىپىيلىقتىن ياغاچتىن ئېشىپ قالغىنىنى ئىشلىتىپ بۇت ياسايدۇ. ئەڭ غەلىتە ئىش شۇكى، ئۇ يەشايا تەسۋىرلىگەندەك، ئۆزىنىڭ ئويلىمايلا قىلغان بىر نەرسىسىگە، يەنى «تاسادىپىيلىقتىن» بولغان بىر نەرسىسىگە ئىشىنىدۇ.

515 بەزىلەر دەرۋەقە «بۇتپەرەسلەر ھېچ بىلمەيدۇ، ھېچ چۈشەنمەيدۇ» دەپ ئېتىراپ قىلىسىمۇ، يەنىلا تىلتۇمار قاتارلىقلارنى ئىشلىتىپ خۇدانى ھاقارەتلەيدۇ.

چۈنكى ئۇ[516] ئۇلارنى كۆرمىسۇن دەپ كۆزلىرىنى،
ئۇلارنى چۈشەنمىسۇن دەپ كۆڭلىنى سۇۋاق بىلەن سۇۋىۋەتكەن.
19 ئۇلاردىن ھېچبىرىدە مۇشۇلارنى كۆڭلىگە كەلتۈرۈپ: ــ
«ياغاچنىڭ يېرىمىنى مەن ئوتتا كۆيدۈردۈم،
يېرىمىنىڭ چوغلىرى ئۈستىدە مەن نان ياقتىم؛
مەن كاۋابمۇ قىلىپ يەۋالدىم؛
قالغىنىنى بىر لەنەتلىك نەرسە قىلامتىم؟
مەن بىر پارچە ياغاچقا باش ئۇرامتىم!» ــ دېگۈدەك ھېچ بىلىم ياكى يورۇتۇلۇش يوقتۇر.
20 ئۇنىڭ يېگىنى كۈللەردۇر!
ئۇنىڭ كۆڭلى ئېزىقتۇرۇلغان! ئۇ ئۆز-ئۆزىنى ئازدۇردى!
شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىنىڭ جېنىنى قۇتقۇزالمايدۇ،
ياكى: «مېنىڭ ئوڭ قولۇمدا بىر ساختىلىق[517] بار ئەمەسمۇ؟» ــ دېيەلمەيدۇ.
21 مۇشۇ ئىشلارنى ئېسىڭدە تۇت، ئى ياقۇپ،
ئى ئىسرائىل، چۈنكى سەن مېنىڭ قۇلۇمدۇرسەن؛
مەن سېنى ياساپ شەكىللەندۈردۈم؛
سەن مېنىڭ قۇلۇمدۇرسەن، ئى ئىسرائىل،
سەن مېنىڭ ئېسىمدىن ھېچ چىقمايسەن!
22 ئىتائەتسىزلىكلىرىڭنى بۇلۇتنى ئۆچۈرۈۋەتكەندەك،
گۇناھلىرىڭنى تۇماننى ئۆچۈرۈۋەتكەندەك ئۆچۈرۈۋەتتىم؛
مېنىڭ يېنىمغا قايتىپ كەل؛
چۈنكى مەن سېنى ھەمجەمەتلىك قىلىپ ھۆرلۈككە سېتىۋالدىم.
23 ئى ئاسمانلار، ناخشا ئېيتىڭلار، چۈنكى پەرۋەردىگار شۇ ئىشنى قىلغان!
ئى يەرنىڭ تەگلىرى، شادلىنىپ، ياڭراڭلار!
ئى تاغلار، ئورمانلار ۋە ئۇلاردىكى ھەربىر دەرەخلەر،

516 «ئۇ» مۇشۇ يەردە ياكى خۇدانىڭ ئۆزى ياكى مۇشۇ بۇتنى كۆرسىتىدۇ. بۇتنى كۆرسەتسە، بۇتنىڭ كەينىدە بىر جىن-شەيتان بار دېمەكچى. بىزنىڭچە مۇشۇ مەنىسى ئېھتىمالغا يېقىن.
517 «ساختىلىق» ــ مەبۇدنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

ياڭرىتىپ ناخشىلار ئېيتىڭلار!
چۈنكى پەرۋەردىگار ياقۇپنى ھەمجەمەتلىك قىلىپ ھۆرلۈككە سېتىۋالدى،
ئۇ ئىسرائىل ئارقىلىق گۈزەللىكىنى كۆرسىتىدۇ!».

چوڭ قۇتۇلۇش - قورەش پادىشاھنىڭ ۋەزىپىسى

24 «سېنىڭ ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىڭ بولغان، سېنى بالىياتقۇدا ياساپ شەكىللەندۈرگەن پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
مەن بولسام ھەممىنى ياراتقۇچى،
ئاسمانلارنى يالغۇز كەرگەنمەن،
ئۆز-ئۆزۈمدىنلا يەر-زېمىننى يايغان پەرۋەردىگاردۇرمەن؛
25 (ئۇ بولسا يالغان پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرىنى بىكار قىلغۇچى،
پالچىلارنى قايمۇقتۇرغۇچى،
دانالارنى يولىدىن ياندۇرغۇچى،
ئۇلارنىڭ بىلىملىرىنى نادانلىققا ئايلاندۇرغۇچى؛
26 ئۆز قۇلىنىڭ[518] سۆزىنى ئەمەلگە ئاشۇرغۇچى،
روسۇل-ئەلچىلىرىنىڭ نەسىھەتلىرىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك قىلغۇچى،
يېرۇسالېمغا: «سەن ئاھالىلىك بولىسەن»،
يەھۇدا شەھەرلىرىگە: «قايتىدىن قۇرۇلىسىلەر؛ خارابىلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرىمەن» — دېگۈچى؛[519]
27 چوڭقۇر دېڭىزغا: «قۇرۇق بول»،
«دەريالىرىڭنى قۇرۇتىمەن[520]» — دېگۈچى؛

518 «ئۆز قۇلى» مۇشۇ يەردە بەلكىم يەشايا پەيغەمبەرنىڭ ئۆزى؛ بولمىسا 42-باپتىكى «پەرۋەردىگارنىڭ ھەققانىي قۇلى».

519 مۇشۇ گەپلەردە، يەشايا پەيغەمبەر ئۆزىدىن كېيىنكى بىر دەۋر، يەنى يېرۇسالېم ۋە يەھۇدا شەھەرلىرى خارابىلىك بولغان بىر دەۋرگە قاراپ سۆز قىلىدۇ. مۇشۇ يەردە خۇدا يېرۇسالېمغا: «سېنى قايتىدىن قۇرغۇزىمەن» دەپ ۋەدە قىلىدۇ. شۇ يېڭى دەۋر بولسا يەشايادىن كېيىن 170 يىل ئەتراپىدا بولغان.

520 مۇشۇ سۆزلەر خۇدانىڭ «قىزىل دېڭىز»نى ھەم كېيىنرەك ئىئوردان دەرياسىنى قۇرۇتۇپ ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزغانلىقىنى، شۇنداقلا ئاخىرقى زاماندا بولىدىغان، ئوخشاپ كېتىدىغان بىر ۋەقەنى كۆرسىتىدۇ.

28 ھەم قورەش[521] توغرىسىدا: «ئۇ مېنىڭ قوي پادىچىم، ئۇ مېنىڭ كۆڭلۈمدىكىگە تولۇق ئەمەل قىلىپ،
يېرۇسالېمغا: «قۇرۇلىسەن»،
ھەم «ئىبادەتخانىغا: «سېنىڭ ئۇلۇڭ سېلىنىدۇ» دەيدۇ»[522] ــ دېگۈچىدۇر.

45

1 پەرۋەردىگار ئۆزى «مەسىھ قىلغىنى»غا[523]،
يەنى ئەللەرنى ئۇنىڭغا بېقىندۇرۇش ئۈچۈن ئۆزى ئۇنىڭ قولىدىن

---

521 ئاخىردا، يەشايا پەيغەمبەر يۇقىرىقى 41-باب، 1-7-ئايەتتە دېيىلگەن «تاجاۋۇزچى»نىڭ ئىسمىنىڭ «قورەش» ئىكەنلىكىنى ئېيتىدۇ. ئۇقۇرمەنلەرگە مەلۇمكى، قورەش پادىشاھ پارس ئىمپېرىيەسىنىڭ ئاساسچىسى بولۇپ، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 540-529-يىللىرىدا تەختكە ئولتۇرغان. ئۇ يەشايانىڭ دەۋرىدىن تەخمىنەن 150 يىل كېيىن ياشىغان.
522 مۇشۇ بېشارەت بويىچە قورەش پادىشاھ بابىل ئىمپېرىيەسى ۋەيران قىلغان يېرۇسالېمنى، جۈملىدىن مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قايتىدىن قۇرۇشقا پەرمان چۈشۈردى. قورەش بابىل شەھىرىنى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن، ئادەمنى ئىنتايىن ھەيران قالدۇرىدىغان ئىشى شۇكى، ئۇ بابىلدىكى بارلىق سۈرگۈن بولغانلارنى ئۆز يۇرتلىرىغا قايتىشقا رۇخسەت بەرگەن. ئادەمنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرىدىغان شۇكى، ئۇ ئىسرائىللارغا ئىبادەتخانىسىدىكى ئالتۇن-كۈمۈش، قاچا-بۇيۇملىرىنى قايتۇرۇپ، ھەتتا ئىبادەتخانىنىڭ ئۆزىنى قايتىدىن قۇرۇشقا پۇل بەرگەن (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 536-يىلى). تەۋراتتىكى «ئەزرا» 1- ھەم 6-بابنى كۆرۈڭ.
523 «مەسىھ قىلغان». خۇدانىڭ يوليورۇقى بىلەن ئىسرائىلغا يېڭى بىر پادىشاھ بېكىتىش ئۈچۈن ئۇنىڭ بېشىغا كاھىن ياكى پەيغەمبەر تەرىپىدىن زەيتۇن مېيى سۈرۈلۈشى كېرەك ئىدى. مۇشۇ مۇراسىم «مەسىھ قىلىنىش» دېيىلەتتى؛ شۇ چاغدىن باشلاپ شۇ پادىشاھ «خۇدانىڭ مەسىھ قىلغىنى» دەپ ئاتىلاتتى. مۇشۇ ئاتالغۇنى قورەشكە قارىتا ئىشلەتكەندە خۇدا ئىسرائىللارغا: «ئۇ مەن سىلەر ئۈچۈن تاللاپ بېكىتكەن پادىشاھ بولىدۇ» دەيدۇ. بىراق يەشايا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدىكىلەردىن كۆپ ئادەم: «قورەش يەھۇدىيلاردىن بولمايدۇ؛ شۇڭا ئۇ كەلگۈسىدە بىزنى بابىلدىن قۇتقۇزۇپ قويۇۋەتسىمۇ، بىز يەنىلا مەلۇم بىر ئىمپېرىيەگە بېقىندى بولىۋېرىمىز» دەپ، مۇشۇ بېشارەتنى قەتئىي قوبۇل قىلمايتتى. ئۇلار يەنە: «خۇدانىڭ ئۆز ۋەدىسى بويىچە داۋۇت پادىشاھنىڭ بىر ئەۋلادى ئارقىلىق بىزنى قۇتقۇزۇشى كېرەك» ۋە «خۇدا بىزنى پۈتۈنلەي مۇستەقىل قىلىشى كېرەك» دېيىشى مۇمكىن. خۇدا دەرۋەقە ئۇلارغا شۇنداق ۋەدە بەرگەنىدى (مەسىلەن 7-، 9-، 32-بابلاردا) بىراق ئۇ ئاۋۋال قورەش ئارقىلىق يەھۇدىيلارنى بابىلدىن قۇتقۇزماقچى بولسا، مۇشۇ پىلاندىن گۇمانلىنىش ياكى نارازى بولۇش ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلغانغا باراۋەر.
تۆۋەندىكى (9-13-ئايەت) سىغىز لايىنىڭ ئۆزىنى شەكىللەندۈرگۈچىسىگە «سەن مەندىن نېمە ياسايسەن؟!» دېگىنى دەل مۇشۇ كىشىلەرنىڭ پوزىتسىيىسىدۇر.

تۈتۈپ يۆلگەن قورەشكە مۇنداق دەيدۇ: ــ
(بەرھەق، مەن ئۆتنىڭ ئالدىدا پادىشاھلارنىڭ تامبىلىنى يەشتۈرۈپ يالىڭاچلىتىمەن،
«قوش قاناتلىق دەرۋازىلار»نى[524] ئۇنىڭ ئالدىدا ئېچىپ بېرىمەن،
شۇنىڭ بىلەن قوۋۇقلار ئىككىنچى ئېتىلمەيدۇ) ــ
2 «مەن سېنىڭ ئالدىڭدا مېڭىپ ئېگىزلىكلەرنى تۈز قىلىمەن؛
مىس دەرۋازىلارنى چېقىپ تاشلايمەن،
تۆمۈر تاقاقلىرىنى سۇندۇرۇۋېتىمەن؛
3 ۋە ساڭا قاراڭغۇلۇقتىكى گۆھەرلەرنى،
مەخپىي جايلاردا ساقلانغان يوشۇرۇن بايلىقلارنى بېرىمەن؛
شۇنىڭ بىلەن ئۆزۈڭگە ئىسمىڭ قويۇپ سېنى چاقىرغۇچىنى،
يەنى مەن پەرۋەردىگارنى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى دەپ بىلىپ يېتىسەن.[525]
4 مەن ئۆز قۇلۇم ياقۇپ،
يەنى ئۆز تاللىغىنىم ئىسرائىل ئۈچۈن،
ئىسمىڭنى ئۆزۈم قويغان؛
سەن مېنى بىلمىگىنىڭ بىلەن، مەن يەنىلا ساڭا ئىسىم قويدۇم.
5 مەن بولسام پەرۋەردىگار، مەندىن باشقا بىرى يوق؛
مەندىن باشقا خۇدا يوقتۇر؛
سەن مېنى تونۇمىغىنىڭ بىلەن، مەن بېلىڭنى باغلاپ چىڭىتىمەن،
6 كۈنچىقىشتىن كۈنپېتىشقىچە بولغانلارنىڭ ھەممىسى مەندىن باشقا ھېچقانداق بىرىنىڭ يوقلۇقىنى بىلىپ يېتىدۇ؛

[524] قەدىمكى خاتىرىلەرگە ئاساسلانغاندا، بابىل شەھىرىنىڭ داڭقى چىققان بىر «قوش قاناتلىق دەرۋازا»سى بار ئىدى. بابىل يىقىتىلغاندا، بۇ قوش قاناتلىق دەۋرازا قورەشكە ئېچىلدى.

[525] دەرۋەقە، قورەشنىڭ قىلغان ئۇرۇشلىرى توسالغۇغا ئۇچرىماي ناھايىتى راۋان، ئادەملەرنى ھەيران قالدۇرىدىغان دەرىجىدە تېز بولغان. شۇنىڭ بىلەن قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئۇ نۇرغۇن مال-مۈلۈكلەرنى ئولجا قىلىپ قولغا كەلتۈرگەن. بېشارەتتە مۇشۇ ئىشلار (قورەش ئۆزى بىلمىگەن ھالدا) خۇدانىڭ يوشۇرۇن ياردىمىدە قىلىنىدۇ، دېيىلىدۇ.
قورەش ئۆزى توغرۇلۇق مۇشۇ بېشارەتنى ئوقۇغاندىن كېيىن، پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقىي خۇدا، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ خۇداسى ئىكەنلىكىنى بىلىشى كېرەك ئىدى.

مەن بولسام پەرۋەردىگار، باشقا بىرى يوقتۇر.
7 نۇرنى شەكىللەندۈرگۈچى، قاراڭغۇلۇقنى ياراتقۇچىدۇرمەن،
بەخت-خاتىرجەملىكنى ياسىغۇچى، بالايىئاپەتنى ياراتقۇچىدۇرمەن؛
مۇشۇلارنىڭ ھەممىسىنى قىلغۇچى مەن پەرۋەردىگاردۇرمەن».
8 — «ئى ئاسمانلار، يۇقىرىدىن ياغدۇرۇپ بېرىڭلار،
بۇلۇتلارمۇ ھەققانىيلىق تۆكۈپ بەرسۇن؛
يەر-زېمىن ئېچىلسۇن؛
نىجات ھەم ھەققانىيلىق مېۋە بەرسۇن؛
زېمىن ئىككىسىنى تەڭ ئۆستۈرسۇن![526]
مەن، پەرۋەردىگار، بۇنى ياراتماي قويمايمەن».

ئىسرائىلنىڭ خۇدانىڭ قورەش ئارقىلىق قىلغانلىرىدىن نارازى بولۇپ گۇمانلىنىشلىرىغا خۇدانىڭ بەرگەن جاۋابى

9 — «ئۆز ياراتقۇچىسىنىڭ ئۈستىدىن ئەرز قىلماقچى بولغانغا ۋاي!
ئۇ يەر-زېمىندىكى چىنە پارچىلىرى ئارىسىدىكى بىر پارچىسى، خالاس!
سېغىز لاي ئۆزىنى شەكىللەندۈرگۈچى ساپالچىغا: —
«سەن نېمە ياساۋاتىسەن؟» دېسە،
ياكى ياسىغىنىڭ ساڭا: «سېنىڭ قولۇڭ يوق» دېسە بولامدۇ؟
10 ئۆز ئاتىسىغا: «سەن نېمە تۇغدۇرماقچى؟»
ياكى بىر ئايالغا: — «سېنى نېمىنىڭ تولغىقى تۇتتى؟» — دەپ سورىغانغا ۋاي!
11 ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى، يەنى ئۇنى ياسىغۇچى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
ئەمدى كەلگۈسى ئىشلار توغرۇلۇق سورىماقچىمۇسىلەر يەنە؟
ئۆز ئوغۇللىرىم توغرۇلۇق، ئۆز قولۇمدا ئىشلىگىنىم توغرۇلۇق ماڭا بۇيرۇق بەرمەكچىمۇسىلەر!؟

[526] بۇ سۆزلەر بەلكىم ئىسرائىل ۋە دۇنيانىڭ (قورەش قىلغان ئىشلىرىنىڭ تۈرتكىسىدە) خۇداغا ئىشىنىپ، ياخشى مېۋە بېرىش ئۈچۈن قىلغان دۇئاسى بولۇشى كېرەك.

12 مەن پەقەتلا يەر-زېمىننى ياسىغان، ئۇنىڭغا ئىنساننى ياراتقۇچىدۇرمەن، خالاس!
ئۆز قولۇم بولسا ئاسمانلارنى كەرگەن؛
ئۇلارنىڭ ساماۋى قوشۇنلىرىنىمۇ سەپكە سالغانمەن.
13 مەن ئۇنى ھەققانىيلىق بىلەن تۇرغۇزغان،
ئۇنىڭ بارلىق يوللىرىنى تۈز قىلدىم؛
ئۇ بولسا شەھىرىمنى قۇرىدۇ،
نە ھەق نە ئىنئام سورىماي ئۇ ماڭا تەۋە بولغان ئەسىرلەرنى قويۇپ بېرىدۇ» —
دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.(527)
14 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
«مىسىرنىڭ مەھسۇلاتلىرى، ئېفىئوپىيەنىڭ ۋە ئېگىز بويلۇقلار بولغان سېبائىيلارنىڭ ماللىرى ساڭا ئۆتىدۇ؛
ئۇلار ئۆزلىرى سېنىڭكى بولىدۇ،
ساڭا ئەگىشىپ ماڭىدۇ؛
ئۆزلىرى كىشەن-زەنجىرلەنگەن پېتى سەن تەرەپكە ئۆتىدۇ،
ئۇلار ساڭا باش ئۇرۇپ سەندىن ئىلتىجا بىلەن ئۆتۈنۈپ: —
«بەرھەق، تەڭرى سەندە تۇرىدۇ، باشقا بىرى يوق، باشقا ھېچقانداق خۇدا يوقتۇر» دەپ ئېتىراپ قىلىدۇ.(528)

527 مۇشۇ ئايەتتىكى «ئۇنى»، «ئۇنىڭ»، «ئۇ» بولسا قورەش، ئەلۋەتتە. بېشارەت ئۇنىڭ ھېچ نېمىنى سورىمايلا بابىلدا سۈرگۈن بولغان يەھۇدىي خەلقىنى قويۇپ بېرىدىغانلىقىنى ئالدىنئالا ئېيتىدۇ.
528 يۇقىرىقى ئايەتلەرگە قارىغاندا مۇشۇ ۋەقە قورەشنىڭ ئىش-پائالىيەتلىرىنىڭ ئاخىرقى بىر نەتىجىسى بولۇشى كېرەك. ئېفىئوپىيە ۋە سابىيا ئەسلىدە مىسىرغا بېقىنغان بولۇپ، شۈبھىسىزكى، يەشايا يەنە «مىسىردىن چىقىش» دېگەن ۋەقەنى كۆزدە تۇتىدۇ. دېمەك، ئىسرائىلنى سۈرگۈن قىلغانلار ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئىسرائىلغا بېقىندى بولماقچى بولىدۇ.
بەزى شەرھچىلەر، مۇشۇ بېشارەتنى «يەھۇدىي ئەمەسلەر»نىڭ ئەيسا مەسىھنى ئۆز قۇتقۇزغۇچىسى دەپ ئېتىراپ قىلىشى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئىسرائىلنىڭ «قالدىسى»ى بولغان ھەقىقىي جامائىتىگە قوشۇلۇشى بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان، دەپ قارايدۇ. يەنە بىر كۆزقاراش بولسا، مۇشۇ ئىشلار ئاخىرقى زاماندا يەھۇدىيلار خۇدانىڭ قېشىغا قايتقاندىن كېيىن يۈز بېرىدۇ، دەيدۇ. بىزنىڭچە ھەر ئىككىسىنىڭ توغرىلىقى بار.

15 «ئى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى، نىجاتكار، دەرھەقىقەت ئۆزىنى يوشۇرۇۋالغۇچى بىر تەڭرىدۇرسەن!».[(529)]
16 ئۇلار ھەممىسى ئىستىسناسىز خىجىل بولۇپ، شەرمەندە بولىدۇ؛
مەبۇدنى ياسىغانلار شەرمەندە بولۇپ، بىرلىكتە كېتىپ قالىدۇ؛1
7 ئىسرائىل بولسا پەرۋەردىگار تەرىپىدىن مەڭگۈلۈك نىجات-قۇتۇلۇش بىلەن قۇتقۇزۇلىدۇ؛
ئەبەدىلئەبەدگىچە خىجىل بولمايسىلەر،
ھېچ شەرمەندىچىلىكنى كۆرمەيسىلەر[(530)].
18 چۈنكى ئاسمانلارنى ياراتقان، يەر-زېمىننى شەكىللەندۈرۈپ ياسىغان، ئۇنى مەزمۇت قىلغان خۇدا بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
(ئۇ ئۇنى قۇرۇق-مەنىسىز بولۇشقا ئەمەس، بەلكى ئادەمزاتنىڭ تۇرالغۇسى بولۇشقا ياراتقانىدى)
«مەن بولسام پەرۋەردىگار، باشقا بىرى يوقتۇر؛
19 ــ مەن مەخپىي ھالدا ياكى زېمىندىكى بىرەر قاراڭغۇ جايدا سۆز قىلغان ئەمەسمەن؛
مەن ياقۇپقا: «مېنى ئىزدىشىڭلار بىھۇدىلىك» دېگەن ئەمەسمەن؛
مەن پەرۋەردىگار ھەق سۆزلەيمەن[(531)]،
تۈز گەپ قىلىمەن؛[(532)]
20 يىغىلىڭلار، كېلىڭلار؛

529 مۇشۇ سۆز بەلكىم ئىسرائىللارنىڭ خۇدانىڭ سىرلىق يوللىرىغا، يەنى «يەھۇدىي ئەمەسلەر»نىڭ ئۆزلىرىگە بېقىنغانلىقىغا قاراپ ھەيران قېلىپ دېگەن گېپىدۇر.
530 مۇشۇ سۆزلەرگە (16-17-ئايەتلەرگە) قارىغاندا، كىشىلەر كەلگۈسىدە مۇتلەق ئىككى خىلغا، يەنى خۇداغا تايىنىپ ئىتائەت قىلىدىغانلارغا ۋە بۇتلارغا باش ئۇرىدىغانلارغا بۆلۈنۈپ كېتىدۇ.
531 ئىبرانىي تىلىدا «ھەققانىيلىقنى سۆزلەيمەن».
532 مۇشۇ ئايەت بەلكىم 15-ئايەتتىكى «ئۆزىنى يوشۇرۇۋالغۇچى خۇدادۇرسەن» دېگىنىگە قارىتا ئېيتقان سىلىق بىر تەنبىھ بولۇشى مۇمكىن. چۈنكى كۆرگىنىمىزدەك، خۇدا ئاللىبۇرۇن (بولۇپمۇ يەشايا ئارقىلىق) ئۆزىنىڭ قۇتۇلۇش-نىجاتلىقىنى «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى ئارقىلىق» پۈتكۈل دۇنياغا سۇنماقچى بولغانلىقىنى كۆپ قېتىم ئوچۇق-ئاشكارا ئېيتقان!

ئى ئەللەردىن قاچقانلار، جەم بولۇپ ماڭا يېقىنلىشىڭلار؛[533]
ئۆزى ئويغان بۇتنى كۆتۈرۈپ، ھېچ قۇتقۇزالمايدىغان بىر «ئىلاھ»قا دۇئا قىلىپ يۈرىدىغانلارنىڭ بولسا ھېچ بىلىمى يوقتۇر.
21 ئەمدى ئۇلار ئۆز گەپلىرىنى بايان قىلىش ئۈچۈن يېقىن كەلسۇن؛
مەيلى، ئۇلار مەسلىھەتلىشىپ باقسۇن!
كىم مۇشۇ ئىشنى[534] قەدىمدىنلا جاكارلىغانىدى؟
كىم ئۇزۇندىن بېرى ئۇنى بايان قىلغان؟
ئۇ مەن پەرۋەردىگار ئەمەسمۇ؟
دەرۋەقە، مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر؛
ھەم ئادىل خۇدا ھەم قۇتقۇزغۇچىدۇرمەن؛
مەندىن باشقا بىرى يوقتۇر.
22 ئى يەر-زېمىننىڭ چەت-ياقىلىرىدىكىلەر،
ماڭا تەلپۈنۈپ قۇتقۇزۇلۇڭلار!
چۈنكى مەن تەڭرىدۇرمەن، باشقا ھېچبىرى يوقتۇر؛
23 مەن ئۆزۈم بىلەن قەسەم ئىچكەنمەن،
مۇشۇ سۆز ھەققانىيلىق بىلەن ئاغزىمدىن چىقتى، ھەرگىز قايتمايدۇ: ــ
«ماڭا بارلىق تىزلار پۈكۈلىدۇ،
بارلىق تىللار ماڭا ئىتائەت ئىچىدە قەسەم ئىچىدۇ».
24 شۇ چاغدا: «ھەققانىيلىق ۋە كۈچ بولسا پەقەت پەرۋەردىگاردىدۇر» ــ دېيىلىدۇ،

533 «ئەللەردىن قاچقانلار» ــ ئۇلارنىڭ نېمىشقا ياكى نېمىدىن قاچقانلىقى مۇشۇ يەردە دېيىلمىدى. بىراق 24-ئايەتكە قارىغاندا، ئىنسانىيەت (ئاخىرقى زاماندا) ئىككى قىسىمغا، يەنى خۇداغا تايانغانلار ھەم خۇداغا ئۆچ بولغانلارغا بۆلۈنۈپ كېتىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن خۇداغا ئۆچ بولغانلار خۇدانى سۆيگەنلەرگە زىيانكەشلىك قىلىشى مۇمكىن؛ ئۇنىڭدىن سىرت خۇداغا ئىشەنگەنلەر: «خۇدانىڭ جازاسى خۇداسىزلارنىڭ بېشىغا چۈشەي دەپ قالدى» ــ دەپ قاراپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن قېچىشىمىز كېرەك دەپ ئويلايدىغان بولسا كېرەك.

534 «مۇشۇ ئىش»، شۈبھىسىزكى، خۇدانىڭ ئىسرائىلنى قۇتقۇزۇشى بىلەن، ئۇ «يەھۇدىي ئەمەس»لەرگە قۇتقۇزۇلۇش يۈرىستىنى، شۇنداقلا ئىسرائىل بىلەن بىللە بەختلىك بولۇش ئىمكانىيىتىنى تەڭ يەتكۈزىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ (22-24-ئايەت).

كىشىلەر دەل ئۇنىڭلا قېشىغا كېلىدۇ؛
غالجىرلىشىپ، ئۇنىڭغا غەزەپلەنگەنلەرنىڭ ھەممىسى شەرمەندە بولىدۇ.[535]
25 ئىسرائىلنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگار تەرىپىدىن ھەققانىي قىلىنىدۇ،
ۋە ئۇلار ئۇنى داڭلىشىدۇ.

بابىلدىكى بۇتلارنىڭ ئاقىۋىتى — ئۇلاغلار ئۇلارنى كۆتۈرۈپ كېتىدۇ؛ خۇدا بولسا ئۆز خەلقىنى كۆتۈرىدۇ!

46

1 بەل بولسا تىز پۈكتى، نېبو ئېڭىشىۋاتىدۇ[536]؛
ئۇلارنىڭ مەبۇدلىرى ئۇلاغلارنىڭ زىممىسىگە، كاللىلارنىڭ زىممىسىگە چۈشتى؛[537]
سىلەر كۆتۈرگەن نەرسىلىرىڭلار ئەمدى ئۇلاغلارغا ئارتىلغان بولۇپ،[538]
ھالسىز ئۇلاغلارغا ئېغىر يۈك بولىدۇ!
2 ئۇلار ئېڭىشىدۇ، بىرلىكتە تىز پۈكىشىدۇ؛
ئۇلار مۇشۇ يۈكنى قۇتقۇزالمايدۇ،

---

535 يەنە كۆرىمىزكى، دۇنيا ئىككى بۆلۈمگە ئايرىلىدىغان ئوخشايدۇ. بىرى بولسا، غالجىرلىشىپ خۇداغا مۇتلەق قارشى تۇرىدىغانلار؛ ئىككىنچىسى، ئىسرائىل، جۈملىدىن ئۆزلىرىگە بېقىنىپ، ئۇلار بىلەن بىر بولغان، ئىسرائىل بىلەن بىللە قۇتقۇزۇلغان يەھۇدىي ئەمەسلەر بولىدۇ.

536 «بەل» بابىلنىڭ «باش بۇت»ى، «نېبو» ئۇنىڭ «ئوغلى» ئىدى. مۇشۇ بېشارەتتە يەشايا پەيغەمبەر بابىل شەھىرى دۈشمەنىنىڭ قولىغا چۈشكەندە، خەقلەر بۇتلىرىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن باشقا بىر يۇرتقا يۆتكىمەكچى بولغانلىقىنى ئالدىن ئالا كۆرىدۇ. شۇ جەرياندا بۇتلارنى يەرگە قويۇش كېرەك بولغاچقا، پەيغەمبەر «بەلنىڭ تىز پۈككەنلىكىنى، نېبونىڭ ئېڭىشىۋاتقانلىقى»نى كۆرۈپ مازاق قىلىدۇ.

537 بۇتلار ئۇلاغنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكەندەك قىلىدۇ.

538 «سىلەر كۆتۈرگەن نەرسىلىرىڭلار». بابىلدىكى دىنىي مۇراسىملاردا، پۇقرالارنىڭ بۇتلارنى كۆتۈرۈپ كوچىلارنى ئايلاندۇرۇشى كېرەك ئىدى. بىراق ئەسلىدە بابىللىقلار ھۆرمەت بىلەن «كۆتۈرگەن نەرسىلەر» ھازىر ئاددىي بوغچىلاردەك ئۇلاغلارغا ئارتىلدى.

بەلكى ئۆزلىرى ئەسىرگە چۈشىدۇ.[539]
3 ئى ياقۇپنىڭ جەمەتى،
شۇنداقلا ئىسرائىل جەمەتىنىڭ قالدىسى،
ئاناڭلارنىڭ قورسىقىدىكى چاغدىن تارتىپ ئۈستۈمگە ئارتىلغانلار،
بالىياتقۇدىكى چاغدىن تارتىپ كۆتۈرۈلۈپ كەلگەنلەر[540]،
ــ ماڭا قۇلاق سېلىڭلار!
4 سىلەر قېرىغۇچىمۇ مەن يەنىلا شۇنداقتۇرمەن،
چېچىڭلار ئاقارغۇچىمۇ مەن سىلەرنى يۈدۈپ يۈرىمەن؛
سىلەرنى ياسىغان مەندۇرمەن، سىلەرنى كۆتۈرىمەن؛
سىلەرنى يۈدۈپ قۇتقۇزىمەن.
5 ئەمدى مېنى كىمگە ئوخشاتماقچى،
ياكى كىمنى ماڭا تەڭ قىلماقچىسىلەر؟
ئۇنى ماڭا ئوخشاش دەپ،
سىلەر كىمنى مەن بىلەن سېلىشتۇرماقچىسىلەر؟
6 ئۇلار بولسا ھەميانىدىن ئالتۇننى چېچىپ بېرىپ،
كۈمۈشنىمۇ تارازىغا سالىدۇ،
بىر زەرگەرنى ياللىۋالىدۇ،
ئۇ بىر مەبۇدنى ياساپ بېرىدۇ؛
ئۇلار يىقىلىدۇ، دەرۋەقە چوقۇنىدۇ!
7 ئۇلار ئۇنى مۈرىسىگە ئارتىدۇ،
ئۇنى كۆتۈرۈپ، ئۆز ئورنىغا قويىدۇ؛
ئاندىن ئۇ ئاشۇ يەردە ئۆرە تۇرىدۇ؛
ئۇ ئورنىدىن قوزغىلالمايدۇ؛
بىرسى ئۇنىڭغا يېلىنىپ تىلەيدۇ،

[539] دېمەك، بۇتلار ئادەم ياكى ئۇلاغلارغا يۈك بولغان ئۆزلىرىنى قۇتقۇزالمايلا قالماي، بەلكى ئۇلاغلارنىمۇ ھالسىزلاندۇرىدۇ.
[540] ھەقىقىي خۇدا ئادەمنىڭ كۆتۈرۈشىگە موھتاج ئەمەس، بەلكى ئۆزى ئۆز خەلقىگە غەمخورلۇق قىلىپ ئۇلارنى كۆتۈرىدۇ.

لېكىن ئۇ جاۋاب بەرمەيدۇ؛
ئۇ كىشىنى ئاۋارىچىلىكىدىن قۇتقۇزمايدۇ.
8 مۇشۇ ئىشلارنى ئېسىڭلاردا تۇتۇڭلار؛
شۇنداقلا ئۆزۈڭلارنى ھەقىقىي ئەركەكلەردەك كۆرسىتىڭلار؛
ئى، ئىتائەتسىزلەر،
بۇنى ئېسىڭلارغا كەلتۈرۈڭلار؛
9 ئىلگىرىكى ئىشلارنى، يەنى قەدىمدىن بولغان ئىشلارنى ئېسىڭلارغا كەلتۈرۈڭلار؛
چۈنكى مەن تەڭرىدۇرمەن، باشقا بىرى يوقتۇر؛
مەن خۇدادۇرمەن، ماڭا ئوخشاشلار يوقتۇر؛
10 مەن: «مېنىڭ بېكىتكىنىم ئورۇنلىنىدۇ،
كۆڭلۈمگە يارلىق پۈككەنلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرماي قويمايمەن» دەپ،
ئىشنىڭ نەتىجىسىنى باشتىلا،
ئالدىنئالا تېخى قىلىنمىغان ئىشلارنى ئايان قىلىپ ئېيتقۇچىدۇرمەن؛
11 كۈنچىقىشتىن يىرتقۇچ بىر قۇشنى،
يەنى كۆڭلۈمگە پۈككىنىمنى ئادا قىلغۇچى بىر ئادەمنى يىراق يۇرتتىن چاقىرغۇچىدۇرمەن.[541]
بەرھەق، مەن سۆز قىلغان،
بەرھەق، مەن ئۇنى چوقۇم ئەمەلگە ئاشۇرىمەن؛
بۇنى نىيەت قىلغانمەن،
بەرھەق، مەن ئۇنى ۋۇجۇدقا چىقىرىمەن.
12 ئى ھەققانىيلىقتىن يىراق كەتكەن جاھىللار[542]،

---

541 «كۈنچىقىشتىن يىرتقۇچ بىر قۇشنى ... چاقىرغۇچىدۇرمەن» — «يىرتقۇچ بىر قۇش» قورەشنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭ بىر تەرىپىنىڭ ئەشەددىيلىكىنى خۇدا ئىسرائىلدىن يوشۇرمايدۇ.

542 «جاھىللار» — خۇدا يۇقىرىدا يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق 41:2-3، 25-، 44:24-45:11دە ئىسرائىللارنى بابىلدىن كەلگۈسىدىكى «قورەش» دېگەن بىر پادىشاھ ئارقىلىق قۇتقۇزىمەن، دەپ جاكارلىغان. «جاھىللار» بولسا خۇدانىڭ بۇ «قورەش پىلان»نى ياقتۇرمايدىغان ئىسرائىللارنى كۆرسەتسە كېرەك؛ ئۇلارنىڭ ياقتۇرمايدىغانلىقى بولسا قورەش يەھۇدىي ئەمەس، بەلكى پارس بولغانلىقى ئۈچۈن بولىدۇ.

ماگا قۇلاق سېلىڭلار: ــ
13 مەن ھەققانىيلىقىمنى يېقىن قىلىمەن،
ئۇ يىراقلاشمايدۇ؛
شۇنىڭدەك مېنىڭ نىجاتىم ھەم كېچىكمەيدۇ؛
مەن زىئونغا نىجات يەتكۈزۈپ،
ئىسرائىلغا جۇلالىق-گۈزەللىكىمنى تىكلەپ بېرىمەن». (543)

ئىسرائىلنى سۈرگۈن قىلغان بابىل تۆگەشتى!

47

1 «ئى بابىلنىڭ پاك قىزى، كېلىپ توپا-چاڭغا ئولتۇر؛
ئى كالدىيلەرنىڭ قىزى، تەختسىز بولۇپ يەرگە ئولتۇر!
چۈنكى سەن «لاتاپەتلىك ۋە نازۇك» دەپ ئىككىنچى ئاتالمايسەن.
2 «تۈگمەن تېشىنى چۆرۈپ، ئۇن تارت ئەمدى،
چۈمپەردەڭنى ئېچىپ تاشلا،
كۆڭلىكىڭنى سىيلۇەت، (544)
پاچىقىڭنى يالىڭاچلا،
دەريالاردىن سۇ كېچىپ ئۆت؛
3 ئۇياتلىقىڭ ئېچىلىدۇ؛
بەرھەق، نومۇسۇڭغا تېگىلىدۇ؛
مەن ئىنتىقام ئالىمەن، ھېچكىمنى ئاياپ قويمايمەن.
4 بىزنىڭ ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىمىز (545) بولسا،

---

543 خۇدا يەنىلا مېھىر-شەپقىتىنى كۆرسىتىپ، ھەتتا «جاھىللار»غىمۇ قورەشنىڭ ئىشلىرى ئارقىلىق نىجاتقا ئېرىشىشتىكى پۇرسەتنى كەلتۈرىمەن، دەيدۇ.

544 دېمىسەكمۇ، مۇشۇ ئىشلار ئەسىرگە چۈشۈشتىكى ئالامەتلەر. ھەم بابىللىقلار، ھەم پارسلار ئۆز ئەسىرلىرىگە رەھىمسىزلىك قىلىپ ئۇلارنى يالىڭاچ مېڭىشقا مەجبۇرلايتتى.

545 كونا ئىسرائىلدا «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى» (گوئېل)نىڭ يەنە قىلىدىغان بىر ئىشى ئۆزىنىڭ ئۆۋال بولغان جەمەتىدىكىلەر ئۈچۈن ئادالەتنى يۈرگۈزۈش ئىدى. ئۇنىڭ ئۇرۇق-تۇغقانلىرىدىن بىرسى قاتىللىق قەستىگە ئۇچرىغان بولسا، «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى»نىڭ قاتىلنى ئۆلتۈرۈش ھوقۇقى ھەم ۋەزىپىسى بار ئىدى.

«ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» ئۇنىڭ نامى؛
ئۇ ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىدۇر.
5 ئى كالدىيلەرنىڭ قىزى، سۈكۈت قىلىپ جىم ئولتۇر،
قاراڭغۇلۇققا كىرىپ كەت[546]؛
چۈنكى بۇنىڭدىن كېيىن ئىككىنچى «سەلتەنەتلەرنىڭ خانىشى» دەپ ئاتالمايسەن.
6 مەن ئۆز خەلقىمدىن غەزەپلەندىم،
شۇڭا ئۆزۈمنىڭ مىراسىمنى[547] بۇلغىۋەتتىم،
شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى قولۇڭغا تاپشۇرۇپ بەردىم؛
سەن بولساڭ ئۇلارغا ھېچقانداق رەھىم كۆرسەتمىدىڭ؛
ياشانغانلارنىڭ ئۈستىگىمۇ بويۇنتۇرۇقلارنى ئىنتايىن ئېغىر قىلىپ سالدىڭ؛
7 شۇنىڭ بىلەن سەن: ــ
«مەن مەڭگۈگە خانىش بولىمەن» دەپ،
مۇشۇ ئىشلارنى كۆڭلۈڭدىن ھېچ ئۆتكۈزمىدىڭ؛
ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتىنى ھېچ ئويلاپ باقمىدىڭسەن.
8 ئەمدى ھازىر، ئى ئەيشىسىز ياشاپ كەلگۈچى،
ئۆز-ئۆزىگە: «مەنلا باردۇرمەن، مەندىن باشقا ھېچكىم يوقتۇر،
مەن ھەرگىز تۇل ئايالنىڭ جاپاسىنى ياكى باللاردىن مەھرۇم بولۇشنىڭ جاپاسىنى تارتمايمەن» ــ دېگۈچى،
ئى سەن ئەيش-ئىشرەتكە بېرىلگۈچىسەن[548]،
شۇنى ئاڭلاپ قوي: ــ
9 «دەل مۇشۇ ئىككى ئىش،

546 «قاراڭغۇلۇق» بەلكىم زىنداندىكى قاراڭغۇلۇقنى بىلدۈرىدۇ.

547 «ئۆزۈمنىڭ مىراسىم» ــ خۇدا ئۆزىنىڭ خەلقىنى ئۆزى ئۈچۈن مىراس دەپ ھېسابلايدۇ.

548 خۇدا ئۆز خەلقىگە «تەربىيە جازاسى»نى بەرمەكچى بولۇپ، ئۇلارنى بابىلنىڭ رەھىمسىز قولىغا تاپشۇرۇشى بىلەن، بابىللىقلارمۇ ئۆز رەھىمسىزلىكى تۈپەيلىدىن جازاغا ئۇچرىماي قالمايدۇ. بابىلنىڭ: «مەن باردۇرمەن، مەندىن باشقا بىرى يوقتۇر» دېگىنى، باشقىلارغا پۈتۈنلەي «پەرۋايىم پەلەك» دېگەنلىك ھەم «مەن ئالەمدە يەككە-يېگانە» دېگەن تەكەببۇرلۇقتۇر.

ــ باللاردىن مەھرۇم بولۇش ۋە تۇللۇق ــ
بىر دەقىقىدە، بىر كۈن ئىچىدىلا بېشىڭغا تەڭ چۈشىدۇ؛
نۇرغۇنلىغان جادۇگەرلىكلىرىڭ تۈپەيلىدىن،
بەك كۆپ ئەپسۇنلىرىڭ ئۈچۈن ئۇلار تولۇق بېشىڭغا كېلىدۇ.
10 چۈنكى سەن ئۆزۈڭنىڭ رەزىللىكىڭگە تايانغانسەن،
سەن «ھېچكىم مېنى كۆرمەيدۇ» ــ دېدىڭ؛
سېنىڭ دانالىقىڭ ۋە بىلىمىڭ ئۆزۈڭنى ئېزىقتۇرۇپ،
سەن كۆڭلۈڭدە: ــ «مەنلا باردۇرمەن، مەندىن باشقا بىرى يوقتۇر»[549] ــ دېدىڭ.
11 بىراق بالايىئاپەت سېنى بېسىپ كېلىدۇ؛
سەن ئۇنىڭ كېلىپ چىقىشىنى بىلمەيسەن؛
ھالاكەت بېشىڭغا چۈشىدۇ؛
سەن ھېچقانداق «ھامىي پۇلى» بىلەن ئۇنى توسالمايسەن؛
سەن ھېچ كۈتمىگەن ۋەيرانچىلىق تۇيۇقسىز سېنى بېسىپ چۈشىدۇ.
12 ئەمدى قېنى، ياشلىقىڭدىن تارتىپ ئۆزۈڭنى ئۇپرىتىپ كەلگەن ئەپسۇنلىرىڭنى،
شۇنداقلا نۇرغۇنلىغان جادۇگەرلىكلىرىڭنى ھازىر ئوقۇپ تۇرىۋەر؛
كىم بىلسۇن، سەن ئۇلاردىن پايدا كۆرۈپ قالامسەن؟
بىرەر نېمىنى تەۋرىتىپ قويالارسەن ھەرقاچان؟!
13 سەن ئالغان مەسلىھەتلىرىڭ بىلەن ھالسىزلىنىپ كەتتىڭ؛
ئەمدى ئاسمانلارغا قاراپ تەبىر بەرگۈچىلەر،
يۇلتۇزلارغا قاراپ پالچىلىق قىلغۇچىلار،
يېڭى ئايلارنى كۆزىتىپ مۆنەججىملىك قىلىپ ئىشلارنى «ئالدىنئالا ئېيتقۇچىلار» ئورنىدىن تەڭ تۇرۇپ بېشىڭغا چۈشىدىغانلاردىن سېنى قۇتقۇزسۇن!

549 يۇقىرىقى (8-ئايەتتىكى) «مەنلا باردۇرمەن، مەندىن باشقا بىرى يوقتۇر» دېگەن، باشقىلارغا «پەرۋايىم پەلەك» دېگەنلىك. مۇشۇ يەردە بولسا «خۇداغىمۇ پەرۋايىم پەلەك» دېگەنلىك.

14 مانا، ئۇلار پاخالدەك بولۇپ كېتىدۇ؛
ئوت ئۇلارنى كۆيدۈرۈۋېتىدۇ؛
ئۇلار ئۆزلىرىنى يالقۇننىڭ قولىدىن قۇتقۇزالمايدۇ؛
بىراق ئۇلاردا ئادەمنى ئىسسىتقۇدەك ھېچ كۆمۈر،
ياكى ئادەم ئىسسىنغۇدەك ھېچ گۈلخان يوقتۇر![550]
15 سېنى ئاۋارە قىلغان،
ياشلىقىڭدىن تارتىپ سەندە سودا قىلغانلار ساڭا مۇشۇنداق پايدىسىز بولىدۇ؛[551]
ھەربىرى ئۆز يولىنى ئىزدەپ كېتىپ قالىدۇ؛
سېنى قۇتقۇزغۇدەك ھېچكىم يوقتۇر.

ئىسرائىلنىڭ جاھىللىقى: — ئۇلار بابىلدىن قۇتقۇزۇلغىنى بىلەن، گۇناھلىرىدىن ساقىت بولمايدۇ

48

1 ئى ياقۇپنىڭ جەمەتى، «ئىسرائىل»نىڭ ئىسمى بىلەن ئاتالغانلار،
«يەھۇدا بۇلاقلىرى»دىن چىققانسىلەر،
پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى ئىشلىتىپ قەسەم قىلغۇچىسىلەر،

---

550 بۇ سۆزنىڭ مەنىسى بەلكىم، ھەقىقىي خۇدانىڭ غەزىپى كۈچلۈك ھەم ئوتلۇق؛ ئاتالمىش «بۇتلارنىڭ غەزىپى»نىڭ بولسا، ئادەمنى ئىسسىتقۇدەكمۇ ئوتى يوق؛ باشقا مەنىسى بار دېيىلسە: — مۇشۇ پالچىلار ھېچنېمىگە يارىمايدۇكى، ھەتتا (خۇدانىڭ جازاسى بىلەن) كۆيدۈرۈلگەن ۋاقتىتىمۇ ئادەمنى ئىسسىتقۇدەك ھارارىتى بولمايدۇ.

551 بابىلدا پال سېلىش، سېھىرگەرلىك قاتارلىق خۇراپىيلىقلار بەلكىم «ئەڭ چوڭ سودا» بولۇشى مۇمكىن. بىراق بېشارەت بويىچە پالچىلار خېرىدارلىرىدىن مەھرۇم بولۇپ باشقا يۇرتلارغا يول ئالماقچى بولىدۇ.
ئارخېئولوگلار كونا بابىل شەھىرىدىن قازغان ئاسارئەتىقىلەر ئىچىدىن نۇرغۇن «پالنامىلەر» ھەم «رەممالنامىلەر» تېپىلدى. بىراق بۇلاردىن ھېچقايسىسىدىن «بابىل ۋەيران بولىدۇ» دېگەن بېشارەتنى تاپقىلى بولمايدۇ؛ ھەممىسى «كېلەچىكىڭ پارلاق» دېگەندەك سۆزلەردۇر (ئەمەلىيەتتە بارلىق پالچىلىق شۇنداق ئەمەسمۇ؟!).

ئىسرائىلنىڭ خۇداسىنى تىلغا ئالغۇچىسىلەر،
بىراق بۇلار ھەقىقەت ھەم ھەققانىيلىقتىن ئەمەس!
مۇنۇلارنى ئاڭلاپ قويۇڭلار: ــ
2 (چۈنكى ئۇلار «مۇقەددەس شەھەر»نىڭ نامىنى ئىشلىتىپ ئۆزلىرىگە ئىسىم قىلىدۇ،
تېخى ئىسرائىلنىڭ خۇداسىغا «تايىنار»مىش!
ئۇنىڭ نامى بولسا ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگاردۇر!)
3 مەن بۇرۇنلا «ئىلگىرىكى ئىشلار»نى[552] ئالدىنئالا بايان قىلدىم؛
ئۇلار ئۆز ئاغزىمدىن چىققان، مەن ئۇلارنى ئاڭلاتتىم؛
مەن بۇلارنى تويۇقسىز ۋۇجۇدقا چىقىرىپ،
ئۇلار ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى؛
4 چۈنكى مەن سېنىڭ جاھىللىقىڭنى، بوينۇڭنىڭ پەيلىرىنىڭ تۆمۈر،
يۈزۈڭنىڭ داپتەك ئىكەنلىكىنى[553] بىلدىم؛
5 سېنىڭ: «مېنىڭ بۇتۇم مۇشۇلارنى قىلدى»،
ياكى «ئويما مەبۇدۇم، قۇيما مەبۇدۇم بۇلارنى بۇيرۇدى» ــ دېمەسلىكىڭ ئۈچۈن،
شۇڭا مەن بالدۇر مۇشۇلارنى ساڭا بايان قىلدىم؛

552 مۇشۇ ئايەتتىكى «ئىلگىرىكى ئىشلار» شۈبھىسىزكى، خۇدانىڭ «قورەش پىلانى»دۇر (12:46دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ). مۇشۇنى جەزمەنلەشتۈرۈش ئۈچۈن تۆۋەندىكى گرافىنى كۆرۈڭ.

48-بابنىڭ ئالاھىدە شەكلى

1-قىسمى	2-قىسمى
خۇدانىڭ ئۆتمۈشتىكى سەۋر-تاقىتى (1-11)	خۇدانىڭ كەلگۈسىدىكى سەۋر-تاقىتى (12-22)
«ئىلگىرىكى ئىشلار» (3-6ئە)	قورەش پىلانىنى جەزمەنلەشتۈرۈش (12-15)
«يېڭى ئىشلار» (6ب-7)	پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى (16)
پەرۋەردىگارنىڭ قىلغانلىرى (8-11)	پەرۋەردىگارنىڭ مەقسەتلىرى (17-22)

گرافىغا قارىغاندا، 48-باب ئىككى قىسمغا بۆلۈنىدۇ. بىرىنچى قىسمدىكى «ئىلگىرىكى ئىشلار» دەل «قورەش پىلانى»غا باراۋەر كېلىدۇ؛ 6-ئايەتتىكى «يېڭى ئىشلار» بولسا، پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىنىڭ ئىشلىرىنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ تەھلىل قىلىنىش 42-بابتىكىگە ئوخشاش.

553 «يۈزۈڭنىڭ داپ ئىكەنلىكىنى» سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلغاندا «پېشانەڭنىڭ مىستىن ئىكەنلىكىنى...».

ئىش يۈز بەرگۈچە ئۇلارنى ساقلاپ تۇردۇم.
6 سەن بۇلارنى ئاڭلىغانسەن؛
ئەمدى ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈپ باق!
بۇنى راست دەپ ئېتىراپ قىلمامسىلەر؟
مەن باياتىن «يېڭى ئىشلار»نى، يەنى ساقلىنىپ يوشۇرۇنغان ئىشلارنى بايان قىلدىم[(554)]،
سەن بۇلارنى بىلگەن ئەمەسسەن.
7 سېنىڭ: «دەرۋەقە، مېنىڭ ئۇلاردىن بالدۇر خەۋىرىم بار ئىدى» دېمەسلىكىڭ ئۈچۈن،
ئۇلار بۇرۇن ئەمەس، ھازىرلا يارىتىلىدۇ؛
مۇشۇ كۈندىن ئىلگىرى سەن ئۇلارنى ئاڭلاپ باقمىغانسەن.
8 بەرھەق، سەن قۇلاق سالمىدىڭ،
بەرھەق، سەن خەۋەرمۇ ئالمىدىڭ،
بەرھەق، سېنىڭ قۇلىقىڭ خېلى بۇرۇنلا ئېچىلماي ئېتىكلىك قالدى؛
چۈنكى مەن سېنىڭ ۋاپاسىزلىق قىلغۇچىدىغانلىقىڭنى،
بالىياتقۇدىكى چېغىڭدىن تارتىپ «ئاسىي» دەپ ئاتىلىدىغانلىقىڭنى بىلدىم.
9 ئۆز نامىم ئۈچۈن غەزىپىمنى كېچىكتۈرىمەن،
شۆھرىتىم ئۈچۈن سېنى ئۈزۈپ تاشلىمايمەن دەپ غەزىپىمنى بېسىۋالدىم؛
10 قارا، مەن سېنى تاۋلىدىم،
بىراق كۈمۈشنى تاۋلىغاندەك تاۋلاندۇرمىدىم[(555)]؛
مەن ئازاب-ئوقۇبەتنىڭ خۇمدانىدا[(556)] سېنى تاللىۋالدىم؛

554 يۇقىرىقى ئىزاھاتتا دېگىنىمىزدەك، «يېڭى ئىشلار» ــ بۇنى دەل «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرۇلۇق خۇش خەۋەر دەپ بىلىمىز (42-بابنىمۇ كۆرۈڭ).

555 «كۈمۈشنى تاۋلىغاندەك تاۋلاندۇرمىدىم» ــ دېمەك، ئىسرائىل كۈمۈشنىڭ بارلىق داشقىلىنى ئايرىۋالغۇچە تاۋلانغاندەك تاۋلانسا، بەلكىم ھېچنەرسە قالمايتتى! (1-باب، 22-، 25-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ).

556 «ئازاب-ئوقۇبەتنىڭ خۇمدانىدا» ــ بەلكىم بابىل ئىمپېرىيەسىنىڭ ئۇلارغا قارىتا قىلغان زىيانكەشلىكلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

11 ئۆز سەۋەبىمدىن، ئۆز سەۋەبىمدىن مەن مۇشۇنى قىلىمەن؛
مېنىڭ نامىمغا داغ تەگسە قانداق بولىدۇ؟
مەن ئۆزۈمنىڭ شان-شۆھرىتىمنى باشقا بىرسىگە ئۆتكۈزۈپ بەرمەيمەن.
12 ئى ياقۇپ،
ئى چاقىرغىنىم ئىسرائىل!
ماڭا قۇلاق سالغىن؛
مەن «ئۇ»دۇرمەن؛
مەن تۇنجىدۇرمەن، بەرھەق ھەم ئاخىرقىدۇرمەن؛
13 مېنىڭ قولۇم يەر-زېمىنىنىڭ ئۇلىنى سالغان،
ئوڭ قولۇم ئاسمانلارنى كەرگەن؛
مەن ئۇلارنى چاقىرساملا، ئۇلار جەم بولۇپ ئورنىدىن تۇرىدۇ.
14 ھەممىڭلار، جەم بولۇپ يىغىلىڭلار، ئاڭلاپ قويۇڭلار؛
بۇتلار ئارىسىدا قايسىسى مۇشۇنداق ئىشلارنى بايان قىلغان؟
پەرۋەردىگار ياخشى كۆرگەن كىشى بولسا ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى ئىشلارنى
بابىلدا ئادا قىلىدۇ،[557]
ئۇنىڭ بىلەك-قولى كالدىيەلەرنىڭ ئۈستىگە زەرب بىلەن چۈشىدۇ؛
15 مەن، مەن سۆز قىلغانمەن؛
دەرھەقىقەت، مەن ئۇنى چاقىردىم؛
مەن ئۇنى ئالدىغا چىقىرىۋالدىم؛
ئۇنىڭ يولى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ.

16 ــ ماڭا يېقىن كېلىڭلار، مۇشۇنى ئاڭلاپ قويۇڭلار؛
مەن ئەزەلدىن سۆزۈمنى يوشۇرۇن قىلغان ئەمەس؛
سۆزۈم ئەمەلگە ئاشۇرۇلغىنىدىمۇ يەنىلا شۇ يەردە بولغانمەن؛[558]

557 مۇشۇ يەردە «پەرۋەردىگار ياخشى كۆرگەن كىشى» قورەشتۇر.
558 دېمەك، سۆزلىگۈچى خۇدانىڭ «جاكارچىسى» ھەم ئۇنىڭ يېنىدا ھازىر تۇرۇپ ئۇنىڭ سۆزىنى بەجا كەلتۈرگۈچىدۇر. كېيىنكى ئىزاھاتىمىزنى كۆرۈڭ.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئەگەر ۋاقىت دېگەن نەرسىنى بار دېسەك، مانا مەن ئۇزۇمدۇرمەن».

هازىر بولسا رەب پەرۋەردىگار ۋە ئۇنىڭ روھى مېنى ئەۋەتتى![559]
17 ھەمجەمەت-نىجاتكارىڭ پەرۋەردىگار، ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى مۇنداق دەيدۇ: ــ
«ئۆزۈڭگە پايدا بولسۇن دەپ ساڭا ئۆگەتكۈچى،
ساڭا تېگىشلىك بولغان يولدا سېنى يېتەكلىگۈچى مەن پەرۋەردىگار خۇدايىڭدۇرمەن؛
18 سەن مېنىڭ پەرمانلىرىمغا قۇلاق سالغان بولساڭىدى!
ئۇنداق بولغاندا بەخت-خاتىرجەملىكىڭ دەريادەك،
ھەققانىيلىقىڭ دېڭىز دولقۇنلىرىدەك بولاتتى!
19 سېنىڭ نەسلىڭ بولسا ئۇنىڭ قۇملىرىدەك،
ئىچ-قارنىڭدىن چىققان پەرزەنتلىرىڭ قۇم دانچىلىرىدەك سانسىز بولاتتى!
ئۇلارنىڭ ئىسمى مېنىڭ ئالدىمدا ھەرگىز ئۆچۈرۈۋېتىلمەيدىغان ياكى يوقىتىۋېتىلمەيدىغان بولاتتى!
20 بابىلدىن چىقىڭلار، كالدىيلەردىن قېچىپ كېتىڭلار![560]

559 سۆزلىگۈچى يەنە «ئەزەلدىن تارتىپ خۇدا بىلەن بىللە بولۇپ، ئۇنىڭ سۆزىنى يەر يۈزىدىكىلەرگە يەتكۈزگۈچى» بولۇپ، ئاخىردا خۇدا ھەم خۇدانىڭ روھى تەرىپىدىن ئەۋەتىلىپ ئۆزى مۇشۇ دۇنياغا كېلىدۇ (6-باب، 8-ئايەتنى كۆرۈڭ). تۆۋەندىكى 49-بابتا مۇشۇ زات، يەنى «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرىسىدىكى مەزمۇنلاردا كۆپرەك ئاشكارىلىنىدۇ.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ھازىر بولسا رەب پەرۋەردىگار مېنى ئۇنىڭ روھى بىلەن ئەۋەتكەن!».

560 ئىسرائىل بابىلدىن (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 536-يىلى) قۇتۇلغىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە ئىنتايىن ئاز بىر قىسمى قايتىپ كەلدى. نۇرغۇن يەھۇدىيلار پارس ئىمپېرىيەسىنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا تۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ئاشۇ يەردىكى ئەھۋالىنى ياخشى دەپ قارايتتى. ئۇلاردىن كۆپلىگەن ئادەم سودا-تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىش بىلەن بېيىپ كەتتى. ئۇلار ئېرىشكەن پاراۋان تۇرمۇشنى تاشلاپ ئۆز يۇرتىنى قايتىدىن بەرپا قىلىش جاپاسىدىن باش تارتتى. شۇڭا ئۇلار مۇشۇ چاقىرىققا قۇلاق سالمايتتى. ئادەملەر مۇشۇ دۇنيادىكى مۇستەبىتلىك ھۆكۈمرانلىقلاردىن ئەمەس، بەلكى ئۆز گۇناھىدىن، شەخسىيەتچىلىكىدىن، ئۆزىدىن «ئازاد قىلىنىش»ى ياكى «قۇتقۇزۇلۇش»ى ئەڭ مۇھىمدۇر. قورەش بولسا ئۇلارنىڭ ئۆز ۋەتىنىگە قايتىش يولىنى ئاچقان. بىراق گۇناھلىرىدىن ساقىت بولمىسا، ھەممىسى قۇرۇق، بىكارغا كېتىدۇ.
بېشارەتلەر بويىچە مۇشۇ تۈگۈننى يېشىش ئۈچۈن، ئىنساننى گۇناھدىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن، «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» ئەۋەتىلىدۇ. ئۇنىڭ قىلىدىغان خىزمەتلىرى تۆۋەندىكى 49-55-بابتىكى بېشارەتلەرنىڭ تېمىسى بولىدۇ.

ناخشا ئاۋازلىرىنى ياڭرىتىپ مۇشۇنى جاكارلاڭلار،
بۇ خەۋەرنى ئاڭلىتىڭلار،
جاھاننىڭ چەت-ياقلىرىغىچە ئۇنى يەتكۈزۈپ مۇنداق دەڭلار: ــ
«پەرۋەردىگار ئۆز قۇلى ياقۇپنى ھەمجەمەتلىك قىلىپ قۇتقۇزدى!
21 ئۇلار چۆل-باياۋانلاردىن ئۆتكەندە ھېچ ئۇسساپ قالمىدى؛
ئۇ سۇلارنى تاشتىن ئاققۇزۇپ بەردى؛
بەرھەق، ئۇ تاشنى يارغۇزدى، سۇلار ئۇنىڭدىن ئۇرغۇپ چىقتى!»[561].
22 «رەزىللەر ئۈچۈن» ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، «بەخت-خاتىرجەملىك يوقتۇر».

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىنىڭ سۆزى ــ
خۇدانىڭ ئۇنىڭ توغرۇلۇق بەرگەن گۇۋاھلىقى

49 1 «ئى ئاراللار، مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلاڭلار،
يىراقتىكى ئەل-يۇرتلار، ماڭا قۇلاق سېلىڭلار!
بالىياتقۇدىكى چېغىمدىن تارتىپ پەرۋەردىگار مېنى چاقىردى؛
ئاپامنىڭ قورسىقىدىكى چېغىمدىن تارتىپ ئۇ مېنىڭ ئىسمىمنى تىلغا ئالدى؛[562]
2 ئۇ ئاغزىمنى ئۆتكۈر قىلىچتەك قىلدى؛
ئۆز قولىنىڭ سايىسى ئاستىدا مېنى يوشۇرۇپ كەلدى،
مېنى سىلىقلانغان بىر ئوق قىلدى؛[563]

(مۇشۇ بېشارەتلەر بەلكىم ئىككىنچى قېتىم ئاخىرقى زامانلاردىمۇ ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ، شۇ چاغدا ئىسرائىل «يېڭى بابىل»دىن ھەم دۇنيادىكى چەت-چەتلەردىن زىئونغا قايتىدۇ).
561 ««مىس.» 17-بابنى كۆرۈڭ. شۇ چاغدا ئىسرائىللار خۇدادىن نارازى بولۇپ قاقشاپ كەتتى. بەلكىم 22-ئايەت مۇشۇنداق ئىشلارنىمۇ كۆرسىتىشى مۇمكىن.
562 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ مېنىڭ ئىسمىمنى ئەسلەتتى».
563 قىلىچنىڭ تەسرى يېقىندىكىلەرگە، ئوقنىڭ بولسا يىراقتىكىلەرگە بولىدۇ.

ئۇ مېنى ئوقدېنىغا سېلىپ ساقلىدى،
3 ۋە ماڭا: «سەن بولساڭ ئۆزۈڭدە مېنىڭ گۈزەللىك-جۇلالىقىم ئايان قىلىنىدىغان ئۆز قۇلۇم ئىسرائىلدۇرسەن[564]» — دېدى».
4 ئەمما مەن: —
«مېنىڭ ئەجرىم بىكارغا كەتتى،
ھېچنېمىگە ئېرىشمەي كۈچ-ماغدۇرۇمنى قۇرۇق سەرپ قىلدىم؛
شۇنداقتىمۇ باھالىنىشىم بولسا پەرۋەردىگاردىندۇر،
مېنىڭ ئەجرىمنىمۇ خۇدايىمغا تاپشۇردۇم» — دېدىم[565]؛
5 ئەمدى مېنى ئۆز قۇلى بولۇشقا،
ياقۇپنى توۋا قىلىپ ئۇنىڭ يېنىغا قايتۇرۇشقا مېنى بالىياتقۇدا شەكىللەندۈرگەن
پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
(ئىسرائىل قايتۇرۇلۇپ يېنىغا توپلانمىغان بولسىمۇ[566]،
مەن يەنىلا پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە شان-شەرەپكە ئىگە بولدۇم،
شۇنىڭدەك خۇدايىم مېنىڭ كۈچۈمدۇر)
6 — ئۇ مۇنداق دەيدۇ: —

564 ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، خۇدا ياقۇپقا يېڭى بىر ئىسىم، ئىسرائىلنى («خۇدا بىلەن بىللە بولغان ئەمىر» ياكى «خۇدانىڭ غەلىبىچىسىدۇر» دېگەن مەنىدە) بېغىشلىغانىدى. شۇنىڭ بىلەن خۇدا بوۋىسى ئىبراھىمغا بەرگەن ۋەدىلىرىنى، جۈملىدىن ئەڭ ئۇلۇغى: «سەن ۋە ئەۋلادىڭ دۇنيادىكى بارلىق ئەل-يۇرتلارغا بەخت يەتكۈزىسەن» دېگەننى تەكرارلاپ ئۇنىڭغا تاپشۇرغان. بىراق ياقۇپنىڭ ئەۋلادلىرى بولغان ئىسرائىللار خۇداغا گۇۋاھلىق بەرمەي مۇشۇ ۋەزىپىنى ئەمەلگە ئاشۇرماي كەلگەن. مۇشۇ يەردە خۇدا شۇ ۋەزىپىنى ھەم ۋەدىسىنى: «سەن بولساڭ ئۆزۈڭدە گۈزەللىك-جۇلالىقىم ئايان قىلىنىدىغان ئۆز قۇلۇم ئىسرائىلدۇرسەن» دەپ، پەقۇلاددە «ئۆز قۇلى»غا تاپشۇردى.

565 مۇشۇ بېشارەتنى چۈشىنىش ئۈچۈن 5-13-ئايەتلەرنىمۇ كۆرۈش كېرەك. قارىغاندا خۇدا ئۆز قۇلىغا «ئۆز خەلقىمنى توۋا قىلىش يولىدا يېنىمغا قايتۇرۇش» ۋەزىپىسىنى تاپشۇرغان بولسىمۇ، قۇل ۋاقىت-كۈچىنى سەرپ قىلىپ ھېچقانداق نەتىجىگە ئېرىشەلمىگەندەك كۆرۈنىدۇ؛ دېمەك، ئىسرائىل، يەنى «ياقۇپنىڭ قەبىلىلىرى» ھېچ توۋا قىلمىغان. ئوقۇرمەنلەر مۇشۇنداق ئىشلارنىڭ ھەقىقىي يۈز بەرگەن-بەرمىگەنلىكىنى ئىنجىلدىن كۆرەلەيدۇ.

566 «ئىسرائىل قايتۇرۇلۇپ يېنىغا توپلانمىغان» — بۇنىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «...يەنى ئىسرائىلنى ئۆزىگە قايتۇرۇپ يىغىش ئۈچۈن... (مېنى بالىياتقۇدا شەكىللەندۈرگەن)....»

«سېنىڭ ياقۇپ قەبىلىلىرىنى گۇناھتىن قۇتقۇزۇپ تۇرغۇزۇشقا،
ھەمدە ئىسرائىلدىكى «ساقلانغان سادىقلار»نى بەختكە قايتۇرۇشقا قۇلۇم بولۇشۇڭ سەن ئۈچۈن زەررىچىلىك بىر ئىشتۇر؛
مەن تېخى سېنى ئەللەرگە نۇر بولۇشقا،
يەر يۈزىنىڭ چەت-ياقىلىرىغىچە نىجاتىم بولۇشۇڭ ئۈچۈن سېنى ئاتىدىم».[567]

7 ئەمدى ئىسرائىلنىڭ ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىسى، ئۇنىڭدىكى مۇقەددەس بولغۇچى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ئادەملەر ئىچ-ئىچىدىن نەپرەتلىنىدىغان كىشىگە،
يەنى كۆپچىلىك[568] لەنىتىي دەپ قارىغان،
ئەمەلدارلارغا قۇل قىلىنغان كىشىگە مۇنداق دەيدۇ: ــ
«سۆزىدە تۇرغۇچى پەرۋەردىگار،
يەنى سېنى تاللىغان ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىنىڭ سەۋەبىدىن،
پادىشاھلار كۆزلىرىنى ئېچىپ كۆرۈپ ئورنىدىن تۇرىدۇ، ئەمەلدارلارمۇ باش ئۇرىدۇ»[569]؛

8 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«شاپائەت كۆرستىلىدىغان بىر پەيتتە دۇئايىڭنى ئىجابەت قىلىشنى بېكىتكەنمەن،
نىجات-قۇتقۇزۇلۇش يەتكۈزۈلىدىغان بىر كۈندە مەن ساڭا ياردەمدە

---

567 پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى «ھېچقانداق نەتىجىگە ئېرىشمىگىنى بىلەن»، يەنىلا ئۈمىدسىزلەنمەي دۇئا قىلغۇەردى. خۇدا ئۇنىڭغا: «پەقەت ئۆز خەلقىم بولغان يەھۇدىيلارنى قايتۇرۇپلا قالماي، سەن بەلكى پۈتكۈل دۇنياغا نۇر ۋە نىجات بولۇپ، قۇتقۇزغۇچى بولىسەن» دېگەن جاۋابنى بېرىدۇ.

568 «كۆپچىلىك» ــ ئىبرانىي تىلىدا «يات ئەل» دېگەننى ئىپادىلەيدۇ. لېكىن مۇشۇ يەردە ئىسرائىلنى كۆرستىدۇ. دېمەك، ئىسرائىل خۇداغا نىسبەتەن «يات بىر ئەل» دەپ قارىلىدۇ.

569 مۇشۇ بېشارەت بىلەن يۇقىرىقى بېشارەتنى سېلىشتۇرساق، ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدۇ. قۇل دۇنياغا نۇر ۋە نىجات بولغىنى بىلەن ئۇ ئادەملەرنىڭ نەپرەت-كەمستىشىگە، چەتكە قېقىشىغا ھەم خورلۇقىغا ئۇچرايدۇ؛ بىراق ئاخىردا ھەتتا دۇنيادىكى پادىشاھلارمۇ «كۆزلىرىنى ئېچىپ كۆرۈپ» قۇلغا باش ئۇرىدۇ. ئەمما ئۇلارنىڭ «نېمە كۆرگەنلىكى» مۇشۇ يەردە دېيىلمىدى؛ بۇنى بىلىش ئۈچۈن «يەشايا»نى داۋاملىق ئوقۇش كېرەك!

بولۇشۇمنى بېكىتكەنمەن؛
مەن سېنى قوغدايمەن،
سېنى خەلقىمگە ئەھدە سۈپىتىدە بېرىمەن؛
شۇنداق قىلىپ سەن زېمىننى ئەسلىگە كەلتۈرىسەن،
خەلقىمنى خارابە بولۇپ كەتكەن مىراسلىرىغا ۋارىسلىق قىلدۇرىسەن،
9 سەن مەھبۇسلارغا: «بۇياققا كېلىڭلار»،
قاراڭغۇلۇقتا ئولتۇرغانلارغا: «نۇرغا چىقىڭلار» ــ دەيسەن؛
ئۇلار يوللار بويىدىمۇ ئوتلاپ يۈرىدۇ،
ھەتتا ھەربىر تاقىر تاغلاردىن ئوزۇقلۇق تاپىدۇ؛
10 ئۇلار ئاچ قالمايدۇ، ئۇسساپ كەتمەيدۇ؛
تومۇز ئىسسىقمۇ، قۇياش تەپتىمۇ ئۇلارنى ئۇرمايدۇ؛
چۈنكى ئۇلارغا رەھىم قىلغۇچى ئۇلارنى يېتەكلەيدۇ،
ئۇ ئۇلارغا بۇلاقلارنى بويلىتىپ يول باشلايدۇ.
11 شۇنىڭدەك مەن بارلىق تاغلىرىمنى يول قىلىمەن،
مېنىڭ يوللىرىم بولسا ئېگىز كۆتۈرۈلىدۇ.[570]
12 مانا، مۇشۇ كىشىلەر يىراقتىن كېلىۋاتىدۇ،
مانا، بۇلار بولسا شىمالدىن ۋە غەربتىن كېلىۋاتىدۇ،
ھەم مۇشۇلار سىنىم زېمىندىنمۇ[571] كېلىۋاتىدۇ.
13 خۇشاللىقتىن توۋلاڭلار، ئى ئاسمانلار؛

570 شۈبھىسىزكى، مۇشۇ بېشارەتلەر ھەم جىسمانىي جەھەتلەر ھەم روھىي جەھەتلىرىدىمۇ ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ. «جىسمانىي جەھەتتە» قۇل ئىسرائىل خەلقىنى دۇنيانىڭ بارلىق چەت-ياقىلىرىدىن ئۆز يۇرتىغا قايتۇرۇپ، ياقۇپنىڭ «مىراسى بولغان» پەلەستىننى گۈللەندۈرۈپ ئۇلارغا قايتىدىن بېغىشلايدۇ. مۇشۇ ئىشلار يەنە تۆۋەندىكى 14-26-ئايەتلەردە تەسۋىرلىنىدۇ.
خۇدانىڭ سۆزىگە ئاساسەن بۇ ئىشلار «سەن ئۈچۈن بۇ زەررىچىلىك ئىشتۇر». ئۇنىڭ قۇلى شەيتاننىڭ ۋە گۇناھنىڭ قاراڭغۇ زىندانلىرىدا ئۇزۇن ياتقان بارلىق مەھبۇسلار ئۈچۈن ئەركىنلىككە، خۇدانىڭ كەچۈرۈمگە، يېڭى، ئەھمىيەتلىك ھاياتقا، جۈملىدىن جەننەتكە ئېرىشىشتىكى پۇرسەتنى يارىتىپ بېرىدۇ.
571 ئىبرانىي تىلىدىكى «سىنىم» دېگەن سۆز بەلكىم قەدىمكى «چىن» مەملىكىتى (قەدىمكى «چىن» ھازىرقى جۇڭگو)نى كۆرسىتىش مۇمكىن. مۇشۇ سۆز ئۈستىدە باشقا قاراشلارمۇ مەۋجۇت.

ئى يەر-زېمىن، شادلان؛
ناخشىلارنى ياڭرىتىڭلار، ئى تاغلار؛
چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىگە تەسەللى بەردى،
ئۆزىنىڭ خار بولغان پېقىر-مۆمىنلىرىگە رەھىم قىلىدۇ.

14 بىراق زىئون بولسا: —
«پەرۋەردىگار مەندىن ۋاز كەچتى،
رەببىم مېنى ئۇنتۇپ كەتتى!» — دەيدۇ.
15 ئانا ئۆزى ئېمىتىۋاتقان بوۋىقىنى ئۇنتۇيالامدۇ؟
ئۆز قورسىقىدىن تۇغقان ئوغلىغا رەھىم قىلماي تۇرالامدۇ؟
ھەتتا ئۇلار ئۇنتۇغان بولسىمۇ،
مەن سېنى ئۇنتۇيالمايمەن.
16 مانا، مەن سېنى ئۆز ئالقانلىرىمغا ئويۇپ پۈتكەنمەن؛
خارابە تاملىرىڭ ھەردائىم كۆز ئالدىمدىدۇر.
17 ئوغۇل بالىلىرىڭ قايتىشقا ئالدىرىۋاتىدۇ؛
ئەسلىدە سېنى ۋەيران قىلغانلار، خاراب قىلغانلار سېنىڭدىن يىراق كېتىۋاتىدۇ؛
18 بېشىڭنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئەتراپىڭغا قاراپ باق!
ئۇلارنىڭ ھەممىسى جەم بولۇپ قېشىڭغا قايتىپ كېلىۋاتىدۇ!
ئۆز ھاياتىم بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، — دەيدۇ پەرۋەردىگار،
سەن ئۇلارنى ئۆزۈڭگە زىبۇ-زىننەتلەر قىلىپ كىيىسەن؛
تويى بولىدىغان قىزدەك سەن ئۇلارنى تاقايسەن؛
19 چۈنكى خارابە ھەم چۆلدەرەپ كەتكەن جايلىرىڭ،
ۋەيران قىلىنغان زېمىنىڭ،
ھازىر كېلىپ، تۇرماقچى بولغانلار تۈپەيلىدىن ساڭا تارچىلىق قىلىدۇ[572]؛
ئەسلىدە سېنى يۇتۇۋالغانلار يىراقلاپ كەتكەن بولىدۇ.

572 بۇ مەسىلە ئىنتايىن ياخشى بىر مەسىلە، ئەلۋەتتە. ئانىنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلگەن بالىلىرى شۇنچە كۆپكى، يۇرتقا پاتمايدۇ.

20 سىنىڭدىن جۇدا قىلىنغان بالىلىرىڭ بولسا ساڭا: ــ
«مۇشۇ جاي تۇرۇشۇمغا بەك تارچىلىق قىلىدۇ؛
ماڭا تۇرغۇدەك بىر جاينى بوشىتىپ بەرسەڭ!» ــ دەيدۇ؛
21 سەن كۆڭلۈڭدە: ــ
«مەن بالىلىرىمدىن ئايرىلىپ قالغان،
غېرىپ-مۇساپىر ۋە سۈرگۈن بولۇپ، ئۇيان-بۇيان ھەيدىۋېتىلگەن تۇرسام،
كىم مۇشۇلارنى ماڭا تۇغۇپ بەردى؟
كىم ئۇلارنى بېقىپ چوڭ قىلدى؟
مانا، مەن غېرىپ-يالغۇز قالدۇرۇلغانمەن؛
ئەمدى مۇشۇلار زادى نەدىن كەلگەندۇر؟» ــ دەيسەن.
22 رەب پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مانا، مەن ئەللەرگە قولۇمنى كۆتۈرۈپ ئىشارەت قىلىمەن،
ئەل-مىللەتلەرگە كۆرۈنىدىغان بىر تۇغنى تىكلەيمەن؛
ئۇلار ئوغۇللىرىڭنى قۇچىقىدا ئېلىپ كېلىشىدۇ؛
ئۇلار قىزلىرىڭنى ھاپاش قىلىپ كېلىدۇ.
23 پادىشاھلار بولسا، «ئاتاق دادىلىرىڭ،»
خانىشلار بولسا ئىنىكئانىلىرىڭ بولىدۇ؛
ئۇلار ساڭا يېشىنى يەرگە تەگكۈزۈپ تەزىم قىلىپ،
پۇتلىرىڭ ئالدىدىكى چاڭ-تويىنىمۇ يالايدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن سەن مېنىڭ پەرۋەردىگار ئىكەنلىكىمنى بىلىپ يېتىسەن؛
چۈنكى ماڭا ئۈمىد باغلاپ كۈتكەنلەر ھەرگىز يەرگە قاراپ قالمايدۇ.
24 ئۆلجىنى باتۇرلاردىن ئېلىۋالغىلى بولامدۇ؟
ھەققانىيەت جازاسى سەۋەبىدىن تۇتقۇن قىلىنغان بولسا قۇتۇلدۇرغىلى بولامدۇ؟[573]

[573] بۇنىڭ مەنىسى بەلكىم ئىسرائىللار ياكى باشقا مىللەتلەر «ھەققانىيەت جازاسىغا ئۇچرىشى سەۋەبىدىن تۇتقۇن قىلىنسا»، ئۇنداقتا ھەققانىي بولغان خۇدا ئۇلارنى ئەركىن قىلسا بولامدۇ، بولامدۇ؟ بۇ ئۆزىنىڭ ئادىللىقىغا خىلاپلىقمۇ؟ ــ دېمەكچى. تۆۋەندىكى ئايەتنى ھەم ئىزاھاتنىمۇ كۆرۈڭ.

25 چۈنكى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ھەتتا باتۇرلاردىن ئەسىرلەرنىمۇ قايتۇرۇۋالغىلى،
ئەشەددىيلەردىن ئولجىنى قۇتقۇزۇۋالغىلى بولىدۇ؛
ۋە سەن بىلەن دەۋالاشقانلار بىلەن مەنمۇ دەۋالىشىمەن[574]،
شۇنىڭ بىلەن باللىرىڭنى قۇتقۇزۇپ ئازاد قىلىمەن.
26 سېنى ئەزگۈچىلەرنى ئۆز گۆشى بىلەن ئۆزىنى ئوزۇقلاندۇرىمەن؛
ئۇلار يېڭى شاراب ئىچكەندەك ئۆز قېنى بىلەن مەست بولۇپ كېتىدۇ؛
شۇنداق قىلىپ بارلىق ئەت ئىگىلىرى مەن پەرۋەردىگارنىڭ سېنىڭ قۇتقۇزغۇچىڭ ھەم ھەمجەمەت-نىجاتكارىڭ،
ياقۇپتىكى قۇدرەت ئىگىسى ئىكەنلىكىمنى بىلىپ يېتىدۇ.

خۇدانىڭ چاقىرىقىغا كىم: «مانا مەن» ــ دەيدۇ؟

50

1 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
مەن قويۇۋەتكەن ئاناڭلارنىڭ تالاق خېتى قېنى؟
ماڭا قەرز بەرگۈچىلەرنىڭ قايسىسىغا سىلەرنى سېتىۋەتكەنمەن؟
مانا، سىلەر ئۆز گۇناھلىرىڭلار ئارقىلىق ئۆز-ئۆزۈڭلارنى سېتىۋەتكەنسىلەر؛
سىلەرنىڭ ئاسىيلىقلىرىڭلار تۈپەيلىدىن ئاناڭلار قويۇۋېتىلگەنىدى.[575]

---

[574] خۇدانىڭ «سەن بىلەن دەۋالىشىدىغانلار بىلەن مەنمۇ دەۋالىشىمەن» دېگىنى بەلكىم «سىلەرنى ئەركىن قىلىشىمدا بىرسى ئادىللىقىمغا داغ چۈشۈرگەن بولسا ياكى ماڭا: «بىئادىل!» دەپ ئەرز قىلسا، مەن ئۆزۈم ئىگە، بۇنى ئۆزۈم بىر تەرەپ قىلىمەن» دېمەكچى. ئەمدى ئۇنىڭ قانداق قىلىپ «بىر تەرەپ قىلىش»ى 53-بابتا ئاشكارىلىنىدۇ.

[575] خۇدا ئىسرائىلغا «ئۆز ئايالىم»دەك قارايدۇ. «قويۇۋەتكەن ئاناڭلارنىڭ تالاق خېتى قېنى؟» ــ مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق بېرىلگەن قانۇنغا ئاساسەن، «تالاق خەت» بولمىسا، «ئاجراشقانلار» قايتىدىن ئەپلىشىشە بولىدۇ. دېمەك، ئىسرائىلنىڭ خۇدانىڭ يېنىغا قايتىش يولى ئوچۇق كۆرۈنىدى. «ماڭا قەرز بەرگۈچىلەرنىڭ قايسىسىغا سىلەرنى سېتىۋەتكەنمەن؟» خۇداغا قەرز بەرگۈچى يوق، ئەلۋەتتە. خۇدا «ئۆز مەنپەئىتى»نى كۆزلىگەن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن دۈشمەنلەرنىڭ ئۇلارنى ئاياغ ئاستى قىلىپ ئەسىرگە چۈشۈرۈشىگە يول قويغان (ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولسۇنكى، يەشايا ئاساسەن مۇشۇ بېشارەتلەرنى ئۆزىدىن كېيىنكى بىر دەۋر ئۈچۈن سۆزلەيدۇ).

2 مەن سىلەردىنمۇ سورايمەن:
مەن كەلگىنىمدە، نېمىشقا ھېچ ئادەم چىقمىدى؟
مەن چاقىرغىنىمدا، نېمىشقا ھېچكىم «مانا مەن» دەپ جاۋاب بەرمىدى؟
ھۆرلۈككە چىقىرىشقا قولۇم قىسقىلىق قىلامدۇ؟
قۇتقۇزغۇدەك كۈچۈم يوقمىدۇ؟[576]
مانا، مەن بىر ئەيىبلەپلا دېڭىزنى قۇرۇتۇپ،
دەريالارنى چۆلگە ئايلاندۇرۇۋېتىمەن؛
سۇ بولمىغاچقا ئۇلارنىڭ بېلىقلىرى سېسىپ كېتىدۇ،
ئۇسسىزلىقتىن ئۆلىدۇ؛
3 ئاسمانلارنى قارىلىق بىلەن كىيدۈرىمەن،
ئۇلارنىڭ كىيىم-كېچەكلىرىنى قارا بۆزدىن قىلىمەن[577]».

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى يەنە سۆزلەيدۇ

4 «رەب پەرۋەردىگار مېنىڭ جاپا چەككەنلەرنىڭ كۆڭلىنى ياساشنى بىلىشىم ئۈچۈن ماڭا تەلىم-تەربىيە ئالغۇچىلارنىڭ[578] تىلىنى تەقدىم قىلدى؛
ئۇ مېنى ھەر سەھەر ئويغىتىپ تۇرىدۇ،
تەربىيىلەنگەنلەرنىڭ قاتارىدا مېنىڭ قۇلىقىمنى ئويغىتىدۇ.[579]

576 مۇشۇ سۆزلەر بەلكىم يۇقىرىقى «پەرۋەردىگار مەندىن ۋاز كەچتى، رەب مېنى ئۇنتۇپ كەتتى!» دېگەن قاقشاشلارغا بېرىلگەن ئىككىنچى بىر جاۋاب. خۇدا زىئوننى ئۇنتۇمىدى؛ بىراق ئۇ ئۇلاردىن ئۆز خىزمىتىنى قىلغۇدەك ئادەمنى چاقىرسا، ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا ھېچكىم چىقمايدۇ. بىرسى چىقسىلا، ئۇ ئارقىلىق قۇتقۇزىدىغان كۈچ-قۇدرىتىنى كۆرسىتىپ بېرەتتى.
577 ئىسرائىلنىڭ «مىسىردىن چىقىش» دەۋرىدە مۇشۇنداق ئىشلار كۆپ يۈز بەرگەن. تەۋراتتىكى «مىسىردىن چىقىش»نى كۆرۈڭ.
578 ئىبرانىي تىلىدا «تەلىم-تەربىيە ئالغۇچىلار» ۋە تۆۋەندىكى «تەربىيىلەنگەنلەر» ھەم «مۇخلىسلار» (8-باب، 16-ئايەت) بىر سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
579 خۇدانىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ كۆڭلىگە پۈككىنىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئىسرائىلدىن ھېچكىم چىقمىدى. خۇدانىڭ نىيىتىدىكى ئىشنى قىلىشقا چىقىدىغىنى ھەم شۇنداقلا شۇ ئىشنى قىلالىغۇچى پەقەتلا خۇدانىڭ قۇلى مەسىھ ئىدى. پەقەت بىر قېتىملا ئەمەس، ئۇ «ھەر سەھەردە» خۇدانىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تەربىيىنى قوبۇل قىلىدۇ.

5 رەب پەرۋەردىگار قۇلىقىمنى ئاچتى؛
مەن بولسام ئىتائەتسىزلىك قىلمىدىم،
ياكى يولىدىن باش تارتمىدىم.(580)
6 دۈمبەمنى ساۋىغۇچىلارغا،
مەڭزلىرىمنى تۈك يۇلغۇچىلارغا تۇتۇپ بەردىم؛
خورلۇق ھەم تۈكۈرۈشلەردىن يۈزۈمنى قاچۇرمىدىم؛
7 بىراق رەب پەرۋەردىگار ياردىمىمدە بولىدۇ؛
شۇڭا مەن يەرگە قاراپ قالمايمەن؛
شۇڭا مەن نىيىتىمنى قەتئىي قىلىپ يۈزۈمنى ئالماستەك(581) چىڭ قىلدىم؛
خىجىللىقتا قالدۇرۇلمايدىغانلىقىمنى بىلىمەن.
8 مېنى ئاقلىغۇچى يېنىمدىدۇر؛
كىم ماڭا ئەرز-شىكايەت قىلالىسۇن؟
بار بولسا بىرلىكتە دەۋالىشايلى؛
كىم مېنىڭ ئۈستۈمدىن ئەيىبلىمەكچى بولسا،
ئالدىمغا كەلسۇن!(582)
9 ماڭا ياردەمدە بولغۇچى پەرۋەردىگاردۇر؛
ئەمدى مېنى ئەرز قىلالايدىغان كىمكەن؟
ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر تال كىيىمدەك ئەسكىرەپ كېتىدۇ؛
پەرۋانىلەر ئۇلارنى يەتۈۋېتىدۇ».
10 ــ «ئاراڭلاردا پەرۋەردىگاردىن قورقىدىغان،
ئۇنىڭ قۇلىنىڭ سۆزىگە ئىتائەت قىلىدىغان كىم بار؟(583)

580 قۇل بولسا ھەر سەھەر خۇدانىڭ سۆزىنى ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلىپ ئاڭلايدۇ. بىر كۈنى ئۇ خۇدانىڭ ۋەھيىسى بىلەن، خۇدانىڭ كۆڭۈلدىكىلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن كۆپ جاپا-مۇشەققەتلەرنى، ئادەملەرنىڭ رەزىل خورلاشلىرىنى تارتىش كېرەك دەپ بىلىدۇ. شۇ چاغدا ئۇ باش تارتمايدۇ، بەلكى مۇشۇ ئىشلارنى قوبۇل قىلىشقا قەتئىي بەل باغلايدۇ (6-7-ئايەت).
581 «ئالماس» ئىبرانىي تىلىدىكى «چاقماق تېشى» دېگەن سۆز بىلەن ئوخشاش مەنىدە (ئەڭ قاتتىق تاش).
582 بۇ ئايەتكە قارىغاندا، قۇل سوت قىلىنىپ قاتتىق تۆھمەت-شىكايەتلەرگە ئۇچرايدۇ.
583 بېشارەت بويىچە «پەرۋەردىگاردىن قورقۇش» ھەم «ئۇنىڭ قۇلىنىڭ سۆزىگە ئىتائەت قىلىش» تىن ئىبارەت ئىككى ئىش ئەمەلىيەتتە ئوخشاشتۇر.

قاراڭغۇلۇقتا ماڭىدىغان، يورۇقلۇقى بولمىغان كىشى بولسا،
پەرۋەردىگارنىڭ نامىغا ئىشىنىپ خاتىرجەملەنسۇن،
خۇداسىغا يۆلەنسۇن!
11 مانا، ئۆزلىرى ئۈچۈن ئوت ياقىدىغان،
ئەتراپىڭلارنى مەشئەللەر بىلەن ئورايدىغان ھەممىڭلار!
قېنى، ئۆز ئوتۇڭلارنىڭ نۇرىدا،
ئۆزۈڭلار ياققان مەشئەللەر ئارىسىدا مېڭىڭلار؛
بىراق سىلەر شۇنى قولۇمدىن ئالىسىلەركى: ــ
«ئازاب-ھەسرەت ئىچىدە ياتىسىلەر!»[584].

نىجات-قۇتۇلۇش سىلەرگە يېقىن تۇردۇ!

51
1 «ئى ھەققانىيلىققا ئىنتىلگۈچىلەر،
پەرۋەردىگارنى ئىزدىگۈچىلەر،
ماڭا قۇلاق سېلىڭلار: ــ
سىلەرنى يونۇپ چىقارغان تاشقا،
سىلەرنى كولاپ چىقارغان ئورەككە نەزەر سېلىڭلار؛
2 ئاتاڭلار ئىبراھىمغا، سىلەرنى تۇغۇپ بەرگەن ساراھقا نەزەر سېلىڭلار؛
چۈنكى مەن ئۇنى يالغۇز چېغىدا چاقىردىم،
ئۇنىڭغا بەخت ئاتا قىلدىم، ھەم ئۇنى ئاۋۇندۇردۇم.
3 چۈنكى پەرۋەردىگار زىئونغا تەسەللىي بەرمەي قويمايدۇ؛
ئۇنىڭ بارلىق خارابە يەرلىرىگە چوقۇم تەسەللىي بېرىدۇ؛
ئۇ چوقۇم ئۇنىڭ چاڭگاللىرىنى ئېرەم باغچىسىدەك،

---

584 بۇ تۈركۈم كىشىلەر: «خۇدادىن ھېچ نۇر كەلمىدى ھەم كەلمەيدۇ» دەپ ئۆز-ئۆزىگە يول كۆرسىتىش ئۈچۈن ئۆزلىرىنىڭ خىيالىدىكى «نۇر»نى ياقىدۇ. ئەگەر «نۇر» خۇدانىڭ ئۆزىدىن كەلگەن بولمىسا، ساختا پەيغەمبەرلەردىن، ئىنسانلاردىكى پەلسەپىلەردىن ياكى خەلقنىڭ ئۆزىنىڭ خىيال-تەپەككۇرىدىن كەلگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ نەتىجىسى ئوخشاش بولۇپ، ئۇلار ھامان: ــ «ئازاب-ھەسرەت ئىچىدە ياتىدۇ».

ئۇنىڭ چۆل-باياۋانلىرىنى پەرۋەردىگارنىڭ بېغىدەك قىلىدۇ؛
ئۇنىڭدىن خۇشاللىق ھەم شاد-خۇراملىق،
رەھمەتلەر ھەم ناخشا ئاۋازلىرى تېپىلىدۇ.
4 مېنىڭ خەلقىم، گېپىمنى ئاڭلاڭلار،
ئۆز ئېلىم، ماڭا قۇلاق سېلىڭلار؛
چۈنكى مەندىن بىر قانۇن-تەلىم كېلىدۇ،
ۋە مەن ھۆكۈم-ھەقىقىتىمنى ئەل-يۇرتلار ئۈچۈن بىر نۇر قىلىپ تىكلەيمەن.
5 مېنىڭ ھەققانىيلىقىم سىلەرگە يېقىن،
مېنىڭ نىجاتىم يولغا چىقتى؛
مېنىڭ بىلەكلىرىم ئەل-يۇرتلارغا ھۆكۈم-ھەقىقەتنى ئېلىپ كېلىدۇ؛
ئاراللار مېنى كۈتۈپ ئۈمىد باغلايدۇ،
ئۇلار مېنىڭ بىلىكىمگە تايىنىدۇ.
6 بېشىڭلارنى كۆتۈرۈپ ئاسمانلارغا،
ئاستىڭلاردا تۇرغان يەر-زېمىنغىمۇ قاراپ بېقىڭلار؛
چۈنكى ئاسمانلار ئىس-تۈتەكتەك غايىب بولىدۇ،
يەر-زېمىن بولسا بىر تال كىيىمدەك كونىراپ كېتىدۇ؛
ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقانلارمۇ ئوخشاشلا ئۆلىدۇ؛
بىراق نىجاتىم بولسا ئەبەدىلئەبەدگىچىدۇر،
مېنىڭ ھەققانىيلىقىم ھەرگىز يانجىلمايدۇ.
7 ئى ھەققانىيلىقىمنى بىلگەنلەر،
كۆڭلىگە قانۇن-تەلىمىمنى پۈككەن خەلق،
ماڭا قۇلاق سېلىڭلار؛
ئىنسانلارنىڭ ھاقارەتلىرىدىن قورقماڭلار،
ئۇلاردىكى كۇپۇرلۇق ۋە غالجىرلاشلاردىن پاتىپاراق بولۇپ كەتمەڭلار؛
8 چۈنكى كۈيە ئۇلارنى كىيىمنى يەۋالغاندەك يەۋالىدۇ،
قۇرت يۇڭ يەۋالغاندەك يەۋالىدۇ؛
بىراق ھەققانىيلىقىم ئەبەدىلئەبەدگىچىدۇر،
مېنىڭ نىجاتىم دەۋردىن-دەۋرگىچىدۇر.

خۇدانىڭ ۋەدىلىرىنى ئاڭلىغانلارنىڭ بىر دۇئاسى

9 ئويغان، ئويغان، كۈچنى ئۆزۈڭگە كىيىم قىلىپ كىيگەيسەن، ئى پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى!
قەدىمكى ۋاقىتلاردا،
ئۆتكەن زامانلاردىكى دەۋرلەردە ئويغانغىنىڭدەك ئويغان!
راھابنى قىيما-چىيما قىلىپ چېپىۋەتكەن،
ئەجدىھانى سانجىپ زەخىملەندۈرگەن ئەسلى سەن ئەمەسمۇ؟[585]
10 دېڭىزنى، دەھشەتلىك ھاڭلاردىكى سۇلارنى قۇرۇتۇۋېتىپ،
دېڭىزنىڭ تەگلىرىنى سەن ھەمجەمەتلىك قىلىپ قۇتقۇزغانلارنىڭ ئۆتۈش يولى قىلغان ئۆزۈڭ ئەمەسمۇ؟
11 شۇڭا پەرۋەردىگار بەدەل تۆلەپ قۇتقۇزغانلار قايتىپ كېلىدۇ،
ئۇلار ناخشىلارنى ئېيتىپ زىئونغا يېتىپ كېلىدۇ؛
ئۇلارنىڭ باشلىرىغا مەڭگۈلۈك شاد-خۇراملىق قونىدۇ؛
ئۇلار خۇشاللىق ۋە شادلىققا ئېرىشىدۇ؛

---

585 (1) مۇشۇ ئايەتتە «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى»گە قارىتىلغان بىر دۇئا كۆرسىتىلىدۇ. مۇشۇ دۇئاغا بولغان بىرىنچى جاۋاب بىزنىڭچە 12-ئايەتتە خاتىرىلىنىدۇ ــ دېمەك، مەن ھەردائىم سەگەك تۇرىمەن، ساڭا تەسەللى ھەم كۈچ بەرگۈچىدۇرمەن. بىزنىڭچە ئىككىنچى جاۋاب 53-بابتا ئاشكارىلىنىدۇ.
(2) «راھاب» ــ مىسىرنىڭ باشقا بىر ئىسمى، مەنىسى «ھاكاۋۇرلۇق»تۇر». بابىللىقلارنىڭ ھەم پەلەستىنلىكلەرنىڭ ئەپسانىلىرىگە ئاساسەن، خۇدا دۇنيانى يارىتىپ تەرتىپكە سېلىش ئۈچۈن، ئاۋۋال دېڭىزدا تۇرغان بەزى يامان كۈچلەر ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشى كېرەك ئىدى. مۇشۇ كۈچلەرنىڭ بىرسىنىڭ ئىسمى «راھاب» ئىدى. ئايەتكە قارىغاندا مۇشۇ كونا «ئەپسانىلەر»نىڭ مەلۇم ئاساسى بار؛ مۇشۇ يەردە خۇدا ئۆز خەلقىنى مىسىردىن چىقىرىپ قۇتقۇزغاندا، دېڭىزنى قۇرۇتقان، شۇنداق قىلىپ دېڭىزدىكى بارلىق «يامان كۈچلىرىنى» ئاسانلا ئىدارە قىلىدىغانلىقىنى كۆرسەتكەن.
(3) بىزنىڭچە مۇشۇ يەردىكى «ئەجدىھا» 27-باب، 1-ئايەتتىكى «لېۋىئاتان»دۇر. «مىسىردىن چىقىش» ۋاقتىدا، خۇدا ئۇنى «سانجىغان»، بىراق تېخى ئۆلتۈرگەن ئەمەس. «لېۋىئاتان» شەيتاننىڭ بىر ئىپادىسى بولۇپ، (27-بابتا دېيىلگەندەك) ئاخىرقى زامانلاردا پۈتۈنلەي بىر تەرەپ قىلىنىدۇ.

قايغۇ-ھەسرەت ھەم ئۇھ-نادامەتلەر بەدەر قاچىدۇ.
12 سىلەرگە تەسەللى بەرگۈچى ئۆزۈم، ئۆزۈمدۇرمەن؛
ئۆلۈش ئالدىدا تۇرغان[586] بىر ئىنساندىن،
تېنى ئوت-چۆپلەرگە ئايلىنىپ كېتىدىغان ئىنسان بالىسىدىن قورقۇپ كەتكىنىڭ نېمىسى؟[587]
13 ئاسمانلارنى كەرگەن،
يەر-زېمىننىڭ ئۇلىنى سالغان ياسىغۇچىڭ پەرۋەردىگارنى ئۇنتۇپ يۈرسەن،
شۇنداقلا كۈن بويى ھالاكەت يۈرگۈزمەكچى بولغان زالىمنىڭ قەھرىدىن توختاۋسىز قورقۇپ يۈرسەن؛[588]
ئەمدى زالىمنىڭ قەھرى قېنى؟
14 باش ئەگكەن ئەسىر بولسا تېزدىن بوشىتىلىدۇ؛
ئۇ ھاڭغا چۈشمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۆلمەيدۇ[589]،
ئۇنىڭ رىسقىمۇ تۈگەپ قالمايدۇ.
15 مەن بولسام دېڭىزنى قوزغاپ، دولقۇنلارنى ھۆركىرەتكۈچى پەرۋەردىگار خۇدايىڭدۇرمەن؛
«ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» مېنىڭ نامىمدۇر[590]؛
16 ۋە ئاسمانلارنى تىكلەشكە،
يەر-زېمىننىڭ ئۇلىنى سېلىشقا،

586 «ئۆلۈش ئالدىدا تۇرغان» — ئىبرانىي تىلىدا «ئۆلۈۋاتقان بىر ئىنسان» دېگەن قىزىق سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. بىزنىڭچە بۇنىڭ مەنىسى، خۇدانى تونۇمىغانلارنىڭ ھاياتىمۇ ئۆلگەن ئادەمگە ئوخشاش بولىدۇ دېگەندىن ئىبارەتتۇر.
587 مۇشۇ ئايەتتىكى «سىلەر» ئىبرانىي تىلىدا «ئەرەنچە رود»تا ئىشلىتىلگەن بولۇپ، بەلكىم بارلىق خەلقلەرنى، «سەن» بولسا «ئايالچە رود» شەكلىدە بولۇپ، بەلكىم «زىئون»نىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.
588 مۇشۇ ئايەتتىكى «سەن» ئىبرانىي تىلىدا «ئەرەنچە رود»تا بولۇپ، بەلكىم زىئوندىن سۈرگۈن بولغانلارنى (يات ئەللەرنىڭ بوزەك قىلىشىغا ئۇچرىغانلارنى) كۆرسىتىشى مۇمكىن؛ 14-ئايەتنى كۆرۈڭ.
589 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇنىڭ ئۆلۈكى (جىنايەتچىدەك) ئورىغا تاشلىنىۋېتىلمەيدۇ».
590 ئىبرانىي تىلىدا ««ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» ئۇنىڭ نامىدۇر!».

ۋە زىئونغا: «سەن مېنىڭ خەلقىمدۇر» دېيىشكە،
مەن سۆزۈمنى ئاغزىڭغا قويغانمەن،
سەن قۇلۇمنى قولۇمنىڭ سايىسى بىلەن ياپقانمەن.[591]
17 ئى پەرۋەردىگارنىڭ قولىدىكى قەھرلىك قەدەھنى ئىچىۋەتكەن يېرۇسالېم،
ئويغان، ئويغان، ئورنۇڭدىن تۇر؛
ئادەمنى ۋەھىمگە سالغۇچى جام-قەدەھنى سەن ئىچتىڭ، بىراقلا كۆتۈرۋەتتىڭ؛
18 ئۇنىڭ تۇغۇپ بەرگەن بارلىق بالىلىرى ئارىسىدا ئۇنى يېتەكلىگۈدەك ھېچكىم يوق،
ئۇنىڭ بېقىپ چوڭ قىلغان بارلىق بالىلىرىدىن ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ يۆلىگۈدەك ھېچبىرىمۇ يوق.
19 بۇ ئىككى ئىش بېشىڭغا چۈشتى ــ
(كىم سەن ئۈچۈن ئىچ ئاغرىتىپ يىغلار؟!)
ــ بۇلاڭچىلىق ھەم ۋەيرانچىلىق،
ئاچارچىلىق ھەم قىلىچ؛
مەنمۇ ساڭا تەسەللى بېرەلەيمەنمىكىن؟[592]
20 سېنىڭ بالىلىرىڭ ھالسىزلىنىپ ھوشىدىن كەتتى،
تورغا چۈشكەن جەرەندەك ھەربىر كوچىنىڭ دوقمۇشىدا ياتىدۇ؛
ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ قەھرى بىلەن،
خۇدايىڭنىڭ تەنبىھى بىلەن تولدۇرۇلدى؛
21 شۇڭا ھازىر بۇنى ئاڭلاپ قوي، ئى خار بولغان،
ــ مەست بولغان، بىراق شاراب بىلەن ئەمەس: ــ
22 ئۆز خەلقىنىڭ دەۋاسىنى يۈرگۈزگۈچى رەببىڭ پەرۋەردىگار،

591 مۇشۇ ئايەتتىكى «سەن» بولسا ئەسلى 9-10-ئايەتتىكى «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى»، يەنى «پەرۋەردىگارنىڭ قولى»غا ئېيتىلغان گەپ بولۇشى كېرەك؛ شۇڭا بىز «سەن قولۇمنى ياپقانمەن» دەپ تەرجىمە قىلدۇق. ئەمدى 16-ئايەتكە قارىغاندا خۇدانىڭ ئۇنىڭغا تاپشۇرغان ۋەزىپىلىرى ئارىسىدا، يېڭى ئاسمان-زېمىننى بەرپا قىلىشمۇ بولغان بولىدۇ.
592 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «مەندىن باشقا ھېچكىم ساڭا تەسەللى بېرەلمەيدۇ».

يەنى سېنىڭ خۇدايىڭ مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مانا، مەن قولۇڭدىن ئادەمنى ۋەھىمىگە سالىدىغان جام-قەدەھنى،
يەنى قەھرىمگە تولغان قەدەھنى ئېلىۋالدىم؛
سەن ئىككىنچى ئۇنىڭدىن ھېچ ئىچمەيسەن؛
23 مەن ئۇنى سېنى خارلىۋاتقانلارنىڭ قولىغا تۇتقۇزىمەن؛
ئۇلار ساڭا: «بىز ئۇستۇڭدىن دەسسەپ ئۆتىمىز، ئېگىلىپ تۇر» دېدى؛
شۇنىڭ بىلەن سەن تېنىڭنى يەر بىلەن تەڭ قىلىپ،
ئۇستۇڭدىن ئۆتكۈچىلەر ئۈچۈن ئۆزۈڭنى كوچىدىكى يول قىلدىڭ».

52

1 ــ ئويغان، ئويغان، ئى زىئون، كۈچۈڭنى كىيىۋال،
ئى يېرۇسالېم، مۇقەددەس شەھەر، گۈزەل كىيىم-كېچەكلىرىڭنى كىيىۋال[593]؛
چۈنكى بۇندىن باشلاپ سۈننەت قىلىنمىغانلار ياكى ناپاكلار ئىچىڭگە ئىككىنچى كىرمەيدۇ.
2 توپا-چاڭدىن چىقىپ ئۆزۈڭنى سىلكىۋەت؛
ئورنۇڭدىن تۇر، ئولتۇرۇۋال[594]، ئى يېرۇسالېم؛
ئۆزۈڭنى بويىنۇڭدىكى زەنجىرلەردىن بوشىتىۋەتكىن، ئى تۇتقۇن بولغان زىئون قىزى!
3 چۈنكى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ

593 بۇ ئايەتكە قارىغاندا خۇدانىڭ غەزىپى زىئوندىن ئۆتتى، مېھىر-شەپقەتلىك كۈنى كەلدى. بىراق قانداق سەۋەبتىن مۇنداق بولغانلىقىنى خۇدا پەيغەمبەرگە تېخى ئايان قىلمىغان؛ تۆۋەندە، 13:52-12:53دە سەۋەبى ئايان قىلىنىدۇ.
«گۈزەل كىيىم» ئىبرانىي تىلىدا ئىبادەتخانىدا ئىشلىدىغان «قۇربانلىق قىلغۇچى» كاھىنلارنىڭ مەخسۇس كىيىم-كېچەكلىرىنى كۆرسىتىدۇ. دېمەك، زىئوندىكىلەرنىڭ ھەممىسى كاھىنلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ خۇداغا يېقىنلىشىپ، مەخسۇس ئىبادەت قىلىش ھوقۇقى بار بولىدۇ.
594 مۇشۇ ئايەتنى 47-باب، 1-ئايەت بىلەن سېلىشتۇرساق، يېرۇسالېمنىڭ ئەھۋالى بابىلنىڭكىنىڭ ئەكسىچە بولىدۇ. شۇ يەردە «ئى بابىلنىڭ پاك قىزى، كېلىپ توپا-چاڭغا ئولتۇر؛ ئى كالدىيلەرنىڭ قىزى، تەختىڭ يوق يەرگە ئولتۇر!» دېيىلىدۇ. شۇ ئايەتكە قارىغاندا يېرۇسالېمنىڭ ئولتۇرغان ئورنى بىر تەخت بولىدىغانلىقى ئېھتىمالغا يېقىن.

«سىلەر ئۆزۈڭلارنى پۇلسىز سېتىۋەتكەنسىلەر؛
پۇلسىز قايتۇرۇپ سېتىۋېلىنىسىلەر».[595]
4 چۈنكى مۇنداق دەيدۇ رەب پەرۋەردىگار: ــ
خەلقىم دەسلەپتە مىسىرغا مۇساپىر سۈپىتىدە چۈشكەنىكەن،
شۇنداقلا يېقىندا ئاسۇرىيە ئۇلارنى ئەزگەن يەردە[596]،
5 (ئەمدى ھازىر خەلقىم پۇلسىز ئېلىپ كېلىنگىنىدە، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار)
مېنىڭ كارىم بولمامدىكەن؟
ئۇلار ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچىلار ئۇلارنى زار قاقشاتقان، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ
شۇنداقلا نامىم بولسا كۈن بويى توختاۋسىز ھاقارەتلەنگەن تۇرسا،
مېنىڭ كارىم بولمامدىكەن؟!»[597]
6 شۇڭا ئۆز خەلقىم مېنىڭ نامىمنى بىلىدۇ؛
شۇڭا شۇ كۈنى ئۇلار مېنىڭ «ئۇ» ئىكەنلىكىمنى، شۇنداقلا ئۇلارغا: «كۆر، مېنى!» دەيدىغانلىقىمنى بىلىدۇ.

595 «پۇلسىز» ياكى «پۇل بىلەن ئەمەس» ــ دېمەك، مۇشۇ ھۆرلۈكنىڭ بىر باھاسى بار. قانداق باھا تېخى ئايان قىلىنمىغان؛ 12:53-13:52-ئايەتلەرگە كەلگەندىلا زور قىممەتلىك باھا ئايان قىلىنىدۇ.

596 مۇمكىنچىلىكى باركى، مىسىردىكى ئىسرائىللارغا زالىم بولغان پىرەئون ئەسلىدە ئاسۇرىيەلىك ئىدى (ئۇ «ھىسكوس»لاردىن چىققان). ئەمما بىزنىڭچە «ئاسۇرىيەلىك» مۇشۇ يەردە سەنناخېرىب قاتارلىق ئاسۇرىيە پادىشاھلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

597 4- ۋە 5-ئايەتنىڭ مەنىسىنى بىرلەشتۈرۈپ ئويلاش كېرەك. ياقۇپنىڭ جەمەتى ئىسرائىل ئەسلىدە مىسىر پادىشاھىنىڭ تەكلىپى بىلەن شۇ يەرگە بارغان؛ كېيىنكى دەۋردىكى پىرەئون ئىسرائىلغا ئاسىيلىق قىلىپ ئۇلارنى ئېزىشكە باشلىغان. خۇدا ئۇلارنى كارامەت مۆجىزىلەر بىلەن قۇتقۇزغان. «يېقىندا» ئاسۇرىيە ئىسرائىلغا ھۇجۇم قىلغان (بۇ ئىش خۇدانىڭ تەربىيە جازاسىنى قىسمەن كۆرسىتىشى ئۈچۈن بولغان)، بىراق خۇدا يەنىلا ئۇلارنى كارامەت يول بىلەن قۇتقۇزغان. «ئەمدى ھازىر...» ئىسرائىللار (خۇدانىڭ جازاسى ئۇلارنىڭ ئۈستىدە ئادا قىلىنغاندىن كېيىن) ئىنتايىن بىئادىل مۇئامىلىگە مۇپتىلا بولسا، خۇدا چوقۇم تېخىمۇ كارامەت ئىشلارنى كۆرسىتىپ ئۇلارنى قۇتقۇزىدۇ، دېمەكچى.

پەرۋەردىگار زىئونغا كېلىدۇ!

7 تاغلار ئۈستىدە خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلگۈچىنىڭ ئاياغلىرى نېمىدېگەن
گۈزەل-ھە!
ئۇ ئارام-خاتىرجەملىكنى جاكارلايدۇ،
بەختلىك خۇش خەۋەرنى ئېلىپ كېلىدۇ،
نىجات-قۇتۇلۇشنى ئېلان قىلىدۇ،
ئۇ زىئونغا: «خۇدايىڭ ھەممىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ!»
8 كۆزەتچىلىرىڭنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلا!
ئۇلار ئاۋازىنى كۆتۈرىدۇ،
ناخشىلارنى ياڭرىتىپ توۋلايدۇ؛
چۈنكى پەرۋەردىگار زىئوننى ئېلىپ قايتقاندا[598]، ئۇلار ئۆز كۆزى بىلەن
كۆرىدۇ!
9 ئى يېرۇسالېمنىڭ خارابىلىرى، ناخشىلارنى ياڭرىتىپ تەنتەنە قىلىڭلار!
چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىگە تەسەللى بەرگەن،
ئۇ يېرۇسالېمنى ھەمجەمەتلىك قىلىپ قۇتقۇزغان!
10 پەرۋەردىگار ئەللەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئالدىدا ئۆز مۇقەددەس بىلىكىنى
ئېچىپ ئايان قىلغان؛[599]
شۇنىڭ بىلەن يەر-زېمىننىڭ بارلىق چەت-ياقىلىرى خۇدايىمىزنىڭ
نىجات-قۇتۇلۇشىنى كۆرىدۇ[600].
11 چىقىپ كېتىڭلار، چىقىپ كېتىڭلار؛
ھېچ ناپاك نەرسىگە تەگمەي شۇ يەردىن چىقىپ كېتىڭلار؛

---

598 دېمەك، پەرۋەردىگار زىئوننى (ئۆز خەلقىنى) ئەسلىدىكى جايىغا قايتۇرىدۇ. باشقا ئىككى خىل تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگار زىئوننى ئەسلىگە كەلتۈرگىنىدە»، «پەرۋەردىگار زىئونغا قايتقاندا». ئەمەلىيەتتە بۇلار بىر گەپ ــ «زەك.» 16:1نى كۆرۈڭ.

599 دېمەك، خۇدا كارامەت ئىش قىلىشقا تەييار تۇرۇش ئۈچۈن «يەڭنى تۈرگەن»!

600 مۇشۇ يەردە «كۆرۈش» بەلكىم كۆزى بىلەن كۆرۈشنى ھەم ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزۈشنىمۇ بىلدۈرىدۇ.

ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىن چىقىپ كېتىڭلار؛
پەرۋەردىگارنىڭ مۇقەددەس قاچا-قۇچىلىرىنى كۆتۈرگۈچىلەر، ئۆزۈڭلارنى پاك تۇتۇڭلار[601]؛
12 چۈنكى سىلەر ئالدىرىغان پېتى ئەمەس،
پاتىپاراق قاچقان پېتى ئەمەس چىقىپ كېتىسىلەر؛
چۈنكى پەرۋەردىگار ئالدىڭلاردا ماڭىدۇ،
ئىسرائىلنىڭ خۇداسى ئارقا مۇھاپىزەتچىڭلار بولىدۇ.

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىنىڭ قۇربانلىقى — ئۆلۈمى، دەپنە قىلىنىشى ھەم تىرىلدۈرۈلۈشى

13 « ــ كۆرۈڭلاركى، مېنىڭ قۇلۇم دانالىق بىلەن ئىش كۆرىدۇ،[602]
ئۇ ئالەم ئالدىدا كۆتۈرۈلىدۇ، يۇقىرى ئورۇنغا چىقىرىلىدۇ، ناھايىتى ئالىي ئورۇنغا ئېرىشتۈرۈلىدۇ.
14 لېكىن نۇرغۇن كىشىلەر سېنى[603] كۆرۈپ، ئىنتايىن ھەيران قېلىشىدۇ،
ــ چۈنكى ئۇنىڭ چىرايى باشقا ھەرقانداقلىنىڭكىدىن كۆپ زەخىملەنگەن، قۇلنىڭ قىياپىتى شۇ دەرىجىدە بۇزۇۋېتىلگەنكى، ئۇنىڭدا ھەتتا ئادەم سىياقىمۇ قالمىغان!

601 «مۇقەددەس قاچا-قۇچىلار» ــ خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسىدا ئىشلىتىلىدۇ. مۇسا پەيغەمبەرگە بېرىلگەن قانۇنغا ئاساسەن بۇ قاچا-قۇچىلارنى پەقەت كاھىنلار ۋە ئۇلارنىڭ ھەمجەمەتتىكىلىرى (پاك ھالەتتە بولسا) كۆتۈرسە بولىدۇ؛ بىراق 1-ئايەتكە قارىغاندا، خۇدانىڭ بارلىق خەلقىنىڭ مۇشۇ ئىمتىيازى بار.

602 «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرۇلۇق «قۇل كۈيلەنگەن ناخشا» دېگەن ئاتاقلىق تۆت شېئىر بار. بۇ «ناخشىلار» 42:1-9-ئايەت، 49:1-13-ئايەت، 50:4-11-ئايەت ھەم 52:13-53:12-ئايەتكىچە داۋام قىلىدۇ. «كۆرۈڭلاركى... مېنىڭ قۇلۇم...» دېگەن سۆزلەر ئەڭ ئاخىرقى «قۇل كۈيلەنگەن ناخشا»نىڭ باشلىنىشىدۇر. مۇشۇ ئەڭ ئاخىرقى «ناخشا» ئىلگىرىكى ناخشىلارنىڭ سىرلىرىنى يېشىپ بېرىدۇ.

603 «سېنى» ــ شۈبھىسىزكى «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نى كۆرسىتىدۇ.

15 ئۇ شۇ يول بىلەن نۇرغۇن ئەللەرنىڭ ئۈستىگە قان چاچىدۇ.[604]
ھەتتا شاھ-پادىشاھلارمۇ ئۇنىڭ كارامىتىدىن ئاغزىنى تۇتۇپلا قالىدۇ؛
چۈنكى ئۇلارغا ئەزەلدىن ئېيتىلمىغاننى ئۇلار كۆرەلەيدۇ،
ئۇلار ئەزەلدىن ئاڭلاپ باقمىغاننى چۈشىنەلەيدۇ.

53

1 بىزنىڭ خەۋىرىمىزگە كىممۇ ئىشەنگەن؟
ھەم «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» بولغۇچى كىمگىمۇ ئايان قىلىنغان؟[605]
2 ئۇ بولسا پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا خۇددى يۇمران مايسىدەك،
ياكى خۇددى قاغجىراق تۇپراقتا تارتقان بىر يىلتىزدەك ئۆسىدۇ؛
ئۇنىڭدا جەزبىدارلىق ياكى ھەيۋە يوق بولىدۇ،
بىز ئۇنى كۆرگىنىمىزدە، ئۇنىڭ بىزنى جەلب قىلغۇدەك تەقى-تۇرقىمۇ يوق بولىدۇ.[606]
3 ئۇ كىشىلەر تەرىپىدىن كەمسىتىلىدۇ، ئۇلار ئۇنىڭدىن يىراقلىشىدۇ؛
ئۇ كۆپ دەرد-ئەلەملىك ئادەم بولۇپ،
ئۇنىڭغا ئازاب-ئوقۇبەت يار بولىدۇ؛

---

604 تەۋراتتا، مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە، قۇربانلىق قىلىنغان ھايۋاننىڭ قېنى ئارقىلىق، كىشىلەرنىڭ گۇناھلىرى «يېپىلاتتى» ياكى «يۇيۇلاتتى». گاھىدا، بۇنى ئىپادىلەش ئۈچۈن، كاھىنلار (ئىبادەتخانىدا ھايۋانلارنى قۇربانلىق قىلغۇچى مەخسۇس خادىملار) قۇربانلىقنىڭ قېنىنى كىشىلەرنىڭ ئۈستىگە چاچاتتى ۋە بۇ ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ گۇناھلىرى يۇيۇلاتتى. بىز تەرجىمىدە چۈشىنىشلىك بولسۇن ئۈچۈن «قان» دېگەن سۆزنى قوشتۇق. بۇلار ئىبرانىي تىلىدا بىر سۆز بىلەن، يەنى «چاچىدۇ» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. ئەمدى مۇشۇ يەردە زادى قانداق قۇربانلىقنىڭ قېنىنى «چاچىدۇ»؟ جاۋاب كېيىنكى ئايەتلەردە تېپىلىدۇ.

605 مۇشۇ ئايەتتىن كۆرەلەيمىزكى: —
(1) «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» بىر شەخس بولىدۇ (2-، 3-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ). تۆۋەندىكى 12-2-ئايەتلەرگىمۇ قارىغاندا، «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» بىلەن «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» بىر گەپ.
(2) پەرۋەردىگارنىڭ «ئايان قىلىشى» ياكى ۋەھىيسى بولمىسا، ھېچكىم ئۇنى تونۇيالمايدۇ.

606 «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نىڭ تۇغۇلۇشى ھەم ئۇنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى گەرچە مۆجىزە بولسىمۇ، ھېچكىم ئۇنىڭ «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» ئىكەنلىكىنى بىلمەي، ئۇنىڭغا پىسەنت قىلمايدۇ. ئەمەلىيەتتە مايسا ۋە يىلتىزلار قانداقمۇ قاغجىراق يەردىن ئۈنۈپ چىقسۇن؟!

شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭدىن يۈزلەر قاچۇرۇلدۇ؛
ئۇ كەمسىتىلدى، بىز ئۇنى ھېچ نەرسىگە ئەرزىمەس دەپ ھېسابلىدۇق.[607]
4 بىراق ئەمەلىيەتتە بولسا،
ئۇ بىزنىڭ قايغۇ-ھەسرىتىمىزنى كۆتۈردى،
ئازاب-ئوقۇبەتلىرىمىزنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى.[608]
بىز بولساق، بۇ ئىشلارنى ئۇ ۋاباغا ئۇچرىغانلىقىدىن،
خۇدا تەرىپىدىن جازالىنىپ ئۇرۇلغانلىقىدىن،
شۇنداقلا قىيىن-قىستاققا ئېلىنغانلىقىدىن دەپ قارىدۇق!
5 لېكىن ئۇ بىزنىڭ ئاسىيلىقلىرىمىز تۈپەيلىدىن يارىلاندى،
بىزنىڭ گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن زەخىملەندى؛
ئۇنىڭ جازالىنىش بەدىلىگە، بىز ئارام-خاتىرجەملىك تاپتۇق[609]،
ھەم قامچىدىن بولغان يارىلىرى ئارقىلىق بىز شىپامۇ تاپتۇق.
6 ھەممىمىز خۇددى قويلاردەك يولدىن ئېزىپ،
ھەربىرىمىز ئۆزىمىز خالىغان يولغا ماڭغانىدۇق؛
بىراق پەرۋەردىگار ھەممىمىزنىڭ قەبىھلىكىنى ئۇنىڭ ئۈستىگە يىغىپ يۈكلىدى.

---

607 كىشىلەر: ــ «كېلىپ چىقىشى، تۇرمۇشى ۋە تۇرقى جەھەتتىن مۇشۇنداق ئاددىي ئادەم قانداقمۇ «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» بولىدۇ؟» دەپ ئويلىشى مۇمكىن.

608 بۇ بېشارەتتە پېئىللار كۆپىنچە «ئۆتكەن زامان شەكلىدە» يېزىلغانلىقى ئوقۇرمەنلەر ئۈچۈن بىر ئاز غەلىتە تۇيۇلۇشى مۇمكىن. بۇ بېشارەتلەر بولسا، كەلگۈسى، يەنى تېخى يۈز بەرمىگەن ئىشلارنى ئالدىن ئېيتقان بولسا، نېمىشقا «ئۆتكەن زامان شەكلىدە» ئىپادىلىنىدۇ؟ ئىشىنىمىزكى، ھەممىگە قادىر خۇدايىمىز ئالدىدا، كەلگۈسىدىكى، يەنى تېخى يۈز بەرمىگەن ئىشلار خۇددى بۇرۇنقى ياكى بۈگۈنكى ئىشلارغا ئوخشاشلا روشەن ھەم ئېنىق تۇرىدۇ، ئەلۋەتتە. بۇ بېشارەتلەردە، يەشايا پەيغەمبەر مۇقەددەس روھنىڭ قابىلىيىتى بىلەن كەلگۈسىدىكى مەلۇم بىر زاماندا بولۇپ ئۆتكىنىدەكلا، بېشارەت بېرىلگەن ئىشلارنى، ئاللىبۇرۇن يۈز بېرىپ بولغان ئىشلارنى كۆرگەندەك ئېنىق كۆرىدۇ. پېئىلنىڭ «ئۆتكەن زامان شەكلى»نى ئىشلىتىشنىڭ ئەھمىيىتى شۇنى ئىسپاتلايدۇكى، خۇدانىڭ نەزىرىدىكى «ئۆزىنىڭ قولى»نىڭ ئۆلۈمى، ئەلمىساقتىن بۇيانقى ئەڭ ئەھمىيەتلىك، ئەڭ مۇھىم ۋە ئەڭ ئۇلۇغ ئىش، شۇنداقلا مەڭگۈلۈك بىر پاكىت.

609 ئىبرانىي تىلدا «بىزگە ئارام-خاتىرجەملىك يەتكۈزگۈچى جازا ئۇنىڭ بېشىغا چۈشتى».

7 ئۇ قىينىلىپ، ئازاب چەككەن بولسىمۇ ئېغىز ئاچمىدى؛[(610)]
ئۇ خۇددى بوغۇزلاشقا يېتىلەپ مېڭىلغان پاقلاندەك بوغۇزلاشقا ئېلىپ مېڭىلدى،
شۇنداقلا يۇڭ قىرقىغۇچىلار ئالدىدا قوي ئۈن-تىنسىز ياتقاندەك، ئۇ زادىلا ئېغىز ئاچمىدى.[(611)]
8 ئۇ قاماپ قويۇلۇپ، ھەق سوراقتىن مەھرۇم بولۇپ ئېلىپ كېتىلدى،[(612)]
ئەمدى ئۇنىڭ ئەۋلادىنى كىممۇ بايان قىلالىسۇن؟![(613)]
چۈنكى ئۇ تىرىكلەرنىڭ زېمىنىدىن ئېلىپ كېتىلدى،
مېنىڭ خەلقىمنىڭ ئاسىيلىقى ئۈچۈن ئۇ ۋابا بىلەن ئۇرۇلدى.
9 كىشىلەر ئۇنى رەزىللەر بىلەن ئورتاق بىر گۆرگە بېكىتكەن بولسىمۇ،
لېكىن ئۇ ئۆلۈمىدە[(614)] بىر باي بىلەن بىللە بولدى،[(615)]
چۈنكى ئۇ ھېچقاچان زوراۋانلىق قىلىپ باقمىغان،
ئۇنىڭ ئاغزىدىن بىرەر ئېغىزمۇ ھىيلە-مىكىرلىك سۆز تېپىلماس.
10 بىراق ئۇنى ئېزىشنى لايىق كۆرگەن پەرۋەردىگاردۇر؛
ئۇ ئۇنى ئازابقا چۆمۈلدۈرگۈزدى.

610 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ قىينالدى، بىراق ئۆزىنى تۆۋەن تۇتۇپ ئاغزىنى ئاچمىدى».

611 مۇشۇ پاقلانلار ۋە قويلار نېمە ئىشنىڭ ئۆز ئالدىدا تۇرىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، ئەلۋەتتە؛ بىراق قۇل بىلدۇ ھەم پۈتۈن ۋۇجۇدى ھەم ئىختىيارى بىلەن ئۆزىنى پەرۋەردىگارنىڭ خالىغىنى شۇ دەپ ئۇنى قوبۇل قىلىپ، ئۆزىنى پىدا قىلىدۇ.

612 باشقا بىر-ئىككى خىل تەرجىمىسى بار: ــ «ئۇ قاماپ قويۇلۇپ، سوراققا تارتىلىش بىلەن ئېلىپ كېتىلدى» ياكى «ئۇ رەھىمسىزلىك بىلەن، ھېچ سوراققا تارتىلمايلا ئېلىپ كېتىلدى»، ياكى «ئۇ خار قىلىنغاندا، ئۇ (ئادىل) سوت قىلىنىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولدى».

613 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۆزىنىڭ دەۋرىدىكىلەر بولسا، (ئۇلار ئارىسىدا) كىم (بۇ ئىشلارغا) ئەتىۋارلىدى».

614 ئىبرانىي تىلىدا مۇشۇ يەردىكى «ئۆلۈمى» دېگەن سۆز، «كۆپلۈك شەكلىدە»، «ئۆلۈملىرى» دەپ ئېلىنغان؛ بۇ سۆز «قۇل»نىڭ ئۆلۈمىنىڭ دەھشەتلىك بولغانلىقىنى، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئۆلۈمىنىڭ ئەھمىيىتىنىڭ كۆپ تەرەپلىمىلىك بولغانلىقىنى كۆرسەتسە كېرەك.

615 مۇشۇ بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى، ئىنجىل «مات.» 57:27-ئايەتتىن ياكى «يۇھ.» 38:19-ئايەتتىن ئېنىق تېپىلىدۇ.

گەرچە ئۇ ئۆز جېنىنى گۇناھنى يۇيىدىغان قۇربانلىق قىلغان بولسىمۇ[616]،
لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادلىرىنى چوقۇم كۆرۈپ تۇرىدۇ،
شۇنداقلا ئۇنىڭ كۆرىدىغان كۈنلىرى ئۇزارتىلىدۇ؛[617]
ۋە پەرۋەردىگارنىڭ كۆڭلى سۆيۈنىدىغان ئىشلار ئۇنىڭ ئىلكىدە بولۇپ، راۋاج تېپىپ ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.[618]
11 ئۇ ئۆزى تارتقان جاپانىڭ مېۋىسىنى كۆرۈپ مەمنۇن بولىدۇ؛
ھەققانىي بولغۇچى مېنىڭ قۇلۇم ئۆزىنىڭ بىلىملىرى بىلەن نۇرغۇن كىشىلەرگە[619] ھەققانىيلىقنى يەتكۈزىدۇ.
چۈنكى ئۇ ئۇلارنىڭ قەبىھلىكلىرىنى ئۆزىگە يۈكلىۋالىدۇ.
12 بۇ ئىشلىرى ئۈچۈن مەن شۇ «نۇرغۇن كىشىلەر»نى[620] ئۇنىڭغا ھەدىيە قىلىپ نېسىۋىسى قىلىمەن،

---

616 يەنە بىرخىل تەرجىمىسى: — «گەرچە ئۇ (خۇدا) ئۇنىڭ جېنىنى گۇناھنى يۇيىدىغان قۇربانلىق قىلغان بولسىمۇ...»
مۇشۇ ئايەتتىكى «گۇناھنى يۇيىدىغان قۇربانلىق» (ئىبرانىي تىلىدا «ئاشام» دېيىلىدۇ)، مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن تەۋرات 3-قىسىم، يەنى «قۇربانلىقنامە» سۈپىتىدە بولغان «لاۋىيلار» دېگەن كىتابتا، مۇشۇ خىل قۇربانلىق «ئادەم بىلەن خۇدا»نى ھەمدە «ئادەم بىلەن ئادەم»نى ئىناقلاشتۇرىدىغان، يەنى «ئىتائەتسىزلىك قۇربانلىقى» دەپ ئاتالغان («لاۋىيلار»، 5-بابنى كۆرۈڭ).

617 «ئۇنىڭ كۆرىدىغان كۈنلىرى ئۇزارتىلىدۇ» — پەرۋەرەردىگارنىڭ قۇلى 8-ئايەتكە ئاساسەن پەرزەنتسىز «ئەۋلادى يوق» ھالدا ئۆلىدى. بىراق مۇشۇ بايانلارغا ئاساسەن ئۇ ھازىر ھايات ھەمدە ئۇنىڭ بىر ئائىلىسى بولىدۇ. ئۇلار كىم؟ ئاۋۋالقى بابتىكى 15-ئايەتتە «قان چېچىلغان» نۇرغۇن «يات ئەللەر»، يەنى تۆۋەندىكى 11- ھەم 12-ئايەتتىكى ئۆزىگە ئىشەنگەن، «ھەققانىيلىق يەتكۈزۈلگەن» «نۇرغۇن كىشىلەر» بولماي كىم بولسۇن؟ ئۇ ئۆلگەن بولسا، مۇشۇ ئىش ئۆلۈمدىن تىرىلگەندىن كېيىن بولۇشى كېرەك؛ دېمەك، پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى ئۆلۈمدىن تىرىلىدۇ.

618 «پەرۋەردىگارنىڭ كۆڭلى سۆيۈنىدىغان ئىشلار ئۇنىڭ ئىلكىدە بولۇپ، ... ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ» — مۇشۇ بايانغا ئاساسەن، قۇل ئۆلۈمدىن تىرىلگەندىن كېيىن خۇدا ئۇنىڭ قولىغا ئاللەمدىكى بارلىق ئىشلارنى تاپشۇرىدۇ.

619 مۇشۇ يەردىكى «نۇرغۇن كىشىلەر» ئۇنىڭغا ئىشىنىدىغان مۆمىن بەندىلەر، يەنى ئۇنىڭ (10-ئايەتتىكى) «ئۇرۇق-ئەۋلادى» بولىدۇ. «نۇرغۇن كىشىلەر» دېيىلگىنى «ھەممە ئادەم» دېگەنلىك ئەمەس، ئەلۋەتتە.

620 «نۇرغۇن كىشىلەر» ئۆزىنىڭ ئائىلىسى (10-ئايەتتىكى) «ئۇرۇق-ئەۋلادى»، خۇدا ئۇنىڭغا بەرگەن «روھىي پەرزەنتلىرى»، «ئۆزىنىڭ ئادەملىرى»دۇر.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزى كۈچلۈكلەرنى[621] غەنىمەت سۈپىتىدە ئۈلەشتۈرۈپ بېرىدىغان بولىدۇ؛
چۈنكى ئۇ تا ئۆلۈشكە قەدەر «شاراب ھەدىيە»نى[622] تۆككەندەك، ئۆز جېنىنى تۆتۈپ بەردى،
شۇنداقلا ئۆزىنىڭ ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنىڭ قاتارىدا سانىلىشىغا يول قويدى.[623]
شۇنىڭ بىلەن ئۇ نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ گۇناھىنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى،
ئۆزىنى ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنىڭ ئورنىغا قويۇپ ئۇلار ئۈچۈن دۇئا قىلدى».

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىنىڭ ئەجرىنىڭ نەتىجىسى (I)
زىئوننىڭ خۇدانىڭ ئەتراپىغا يىغىلىپ ئۇنىڭ بىلەن ئىناقلىشىشى

54 [1] ــ تەنتەنە قىل، ئى پەرزەنت كۆرمىگەن تۇغماس ئايال! ناخشىلارنى ياڭرات، شادلىنىپ تووۋلا، ئى تولغاق تۇتۇپ باقمىغان ئايال!
ــ چۈنكى غېرىب ئايالنىڭ بالىلىرى[624] ئېرى بار ئايالنىڭكىدىن كۆپتۇر! ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ

[621] مۇشۇ «كۈچلۈكلەر» بەلكىم 52-باب، 15-ئايەتتىكى «شاھ-پادىشاھلار» قاتارلىقلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. دېمەك، پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى «پادىشاھلارنىڭ پادىشاھى»، شاھىنشاھ بولىدۇ.
[622] مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق ئىسرائىلغا بېرىلگەن «قۇربانلىق تۈزۈمى»دە، پۈتۈنلەي خۇداغا ئاتاپ كۆيدۈرۈلىدىغان «كۆيدۈرمە قۇربانلىق» ئۈستىگە شاراب تۆكۈلىدۇ؛ بۇ «قۇربانلىقنىڭ تولۇقلىمىسى» دەپ قارىلىدۇ.
[623] «ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنىڭ قاتارىدا سانالدى» بەلكىم ئىككى مەنىسى تەڭ بولۇشى مۇمكىن: (1) ئۆزىنى ئاسىيلارغا ۋەكىل قىلىپ ئۇلار ئۈچۈن جازا تارتتى؛ (2) ئۆزى «جىنايەتچى» دەپ قارالدى (ئىبرانىي تىلىدا «ئاسىيلىق قىلغۇچىلار» ھەم «جىنايەتچىلەر» بىر سۆز).
[624] غېرىب ئايالنىڭ بالىلىرى ــ شۈبھىسىزكى، ««پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادى» دېگەنلىك بىلەن باراۋەردۇر. چۈنكى مۇشۇ بالىلارنى غېرىب ئايال ئۆزى تۇغمىغان. مۇشۇ بابتىكى بارلىق بەرىكەتلەر يەنە شۈبھىسىزكى، قۇلنىڭ جاپالىق ئەجرىدىن كەلگەن نەتىجىدۇر. قۇلنىڭ «بىرىنچى ۋەزىپىسى» «ياقۇپنى خۇداغا يىغىپ قايتۇرۇش»تۇر. مۇشۇ بابتىكى تېما دەل شۇدۇر.

2 چېدىرىڭنىڭ ئورنىنى كېڭەيتىپ،
تۇرالغۇلىرىڭنىڭ ئېتەكلىرىنى ئۇلار[625] يايسۇن؛
كۆچۈڭنى ھېچ ئايىماي چېدىر تانىلىرىڭنى ئۇزارتقىن،
قوزۇقلىرىڭنى چىڭايتقىن؛
3 چۈنكى سەن ئوڭ ۋە سول تەرەپكە كېڭىيىسەن؛
سېنىڭ ئەۋلادىڭ باشقا ئەللەرنى ئىگەلەيدۇ؛
ئۇلار غېرىب شەھەرلەرنى ئاھالىلىك قىلىدۇ.
4 قورقما، چۈنكى سەن ھېچ خىجالەتتە بولمايسەن،
ھېچ ئۇياتقا قالدۇرۇلمايسەن،
چۈنكى يەرگە ھېچ قارىتىلىپ قالمايسەن،
چۈنكى ياشلىقىڭدىكى خىجىلچانلىقنى ئۇنتۇيسەن،
تۇللۇقۇڭنىڭ ئاھانىتىنى ھېچ ئېسىڭگە كەلتۈرەلمەيسەن.
5 چۈنكى سېنى يارىتىپ شەكىللەندۈرگۈچىڭ بولسا سېنىڭ ئېرىڭ،
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۇنىڭ نامى؛
ھەممەت-قۇتقۇزغۇچىڭ بولسا ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچى،
ئۇ بارلىق يەر-زېمىننىڭ خۇداسى دەپ ئاتىلىدۇ.
6 چۈنكى پەرۋەردىگار سېنى چاقىردى،
ــ خۇددى ئېرى ئۆزىدىن ۋاز كەچكەن، كۆڭلى سۇنۇق بىر ئايالدەك،
ياشلىقىدا ياتلىق بولۇپ ئاندىن تاشلىۋېتىلگەن بىر ئايالنى چاقىرغاندەك[626]
چاقىردى» ــ دەيدۇ سېنىڭ خۇدايىڭ؛
7 مەن بىر دەقىقە سەندىن ئايرىلىپ كەتتىم،
بىراق زور كۆيۈمچانلىق بىلەن سېنى يېنىمغا يىغىمەن؛

625 «ئۇلار» بەلكىم قايتىپ كەلگەن «غېرىب ئايالنىڭ بالىلىرى» (1-ئايەت).

626 «خۇددى... دەك» دېگەن سۆزلەر مۇشۇ يەردە مۇھىم. ئىسرائىل: «خۇدا مېنى تاشلاپ كەتتى» دېگەن تۇيغۇدا بولىدۇ. ئەمەلىيەتتە بولسا خۇدا ئادىل بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلاردىن ئايرىلىپ كەتتى؛ ئۇلارنىڭ خۇدادىن يۈز ئۆرۈشى بىلەن خۇدا ئۇلاردىن «ئاجرىشىپ كەتكەن». بۇ ئىشلار 50-باب، 1-3-ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان. بىراق مۇشۇ يەردە خۇدا ئۆز شەپقىتىنى كۆرسىتىپ بۇ ئىشلارنى تىلغا ئالمايدۇ؛ ئۇ پەقەتلا 8-، 9-ئايەتتە: ــ «مەن (سەندىن غەزەپلىنىپ) بىر دەقىقە سەندىن ئايرىلىپ كەتتىم» ــ دەيدۇ.

[8] غەزىپىمنىڭ تېشىشى بىلەن مەن بىر دەقىقىلا يۈزۈمنى سەندىن يوشۇرۇپ قويدۇم؛
بىراق مەڭگۈلۈك مېھىر-مۇھەببىتىم بىلەن ساڭا كۆيۈمچانلىق كۆرسىتىمەن»
— دەيدۇ ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىڭ پەرۋەردىگار.
[9] مۇشۇ ئىشلار خۇددى نۇھ پەيغەمبەر دەۋرىدىكى توپان سۇلىرىدەك بولىدۇ —
مەن نۇھ دەۋرىدىكى سۇلار ئىككىنچى يەر يۈزىنى بېسىپ ئۆتمەيدۇ دەپ قەسەم ئىچكىنىمدەك، —
مەن شۇنداق قەسەم ئىچكەنمەنكى،
سەندىن ئىككىنچى غەزەپلەنمەيمەن،
ساڭا ئىككىنچى تەنبىھ بەرمەيمەن.
[10] چۈنكى تاغلار يوقىلىدۇ،
دۆڭلەرمۇ يۆتكىلىپ كېتىدۇ،
بىراق مېھىر-مۇھەببىتىم سەندىن ھەرگىز كەتمەيدۇ،
ساڭا ئارام-خاتىرجەملىك بەرگەن ئەھدەممۇ سەندىن نېرى بولمايدۇ»
— دەيدۇ ساڭا كۆيۈمچانلىق قىلغۇچى پەرۋەردىگار.

يېڭى يېرۇسالېمنىڭ پارلاق كېلەچىكى

[11] ئى خار بولغان، بوراندا ئۇيان-بۇيان چايقالغان، ھېچ تەسەللى قىلىنمىغان قىز،
مانا، مەن تاشلىرىڭنى رەڭدار سېمونت لاي بىلەن قىرلايمەن،
كۆك ياقۇتلار بىلەن ئۇلۇڭنى سالىمەن؛
[12] پارقىراق مۇنارلىرىڭنى[627] لەئەللەردىن،
دەرۋازىلىرىڭنى چاقناق ياقۇتلاردىن،
بارلىق سېپىللىرىڭنى جاۋاھىراتلاردىن قىلىپ ياسايمەن.

---

[627] كونا دەۋرلەردە بەزى شەھەرلەردىكى سېپىلدا مۇنارلارغا ئاپتاپنىڭ ئەكسى چۈشىدىغان تاش ئەينەكلەر ئورنىتىلىپ، «قۇياشلار» دەپ ئاتىلاتتى. مۇشۇ يەردە بىز «پارقىراق مۇنارلار» دەپ تەرجىمە قىلدۇق.

13 سىنىڭ بالىلىرىڭنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگار تەرىپىدىن ئۆگىتىلىدۇ؛
بالىلىرىڭنىڭ ئارام-خاتىرجەملىكى زور بولىدۇ!
14 سەن ھەققانىيلىق بىلەن تىكلىنىسەن؛
سەن زۇلۇمدىن يىراق،
(چۈنكى سەن ھېچ قورقمايسەن)
ۋەھشەتتىنمۇ يىراق تۇرغۇچى بولىسەن،
چۈنكى ئۇ ساڭا ھېچ يېقىنلاشمايدۇ.
15 مانا، بىرەرسى ھامان يىغىلىپ ساڭا ھۇجۇم قىلسا،
(بىراق بۇ ئىش مېنىڭ ئىختىيارىمدا بولغان ئەمەس)،
كىمكى يىغىلىپ ساڭا ھۇجۇم قىلسا سېنىڭ سەۋەبىڭدىن يىقىلىدۇ.
16 مانا، كۆمۈر ئوتىنى يەلپۈتۈپ،
ئۆزىگە مۇۋاپىق بىر قورالنى ياسىغۇچى تۆمۈرچىنى مەن ياراتقانمەن،
ھەم خار قىلىش ئۈچۈن ھالاك قىلغۇچىنىمۇ مەن ياراتقانمەن؛[628]
17 ساڭا قارشى ياسالغان ھېچقانداق قورال كارغا كەلمەيدۇ؛
ساڭا ئەرز-شىكايەت قىلغۇچى ھەربىر تىلنى سەن مات قىلىسەن.
مانا شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ قۇللىرىنىڭ[629] ئالىدىغان مىراسىدۇر!
ئۇلارنىڭ ھەققانىيلىقى بولسا مەندىندۇر!

628 دېمەك، مەن بولمىسام مۇشۇ قوراللار ھەم ئىشلەتمەكچى بولغۇچىلار بولمايتتى؛ ئۇلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ قولۇمدا، مەن بىلەن دوست بولساڭ ئۇلارنىڭ ۋەھىملىرى نېمە ھېسابلىناتتى؟ 17-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ.

629 مۇشۇ ئايەتكىچە يەشايا «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نى پەقەت بىرلىك شەكلىدە تىلغا ئالدى. بىراق «يېڭى يېرۇسالېم»دا «پەرۋەردىگارنىڭ قۇللىرى» بار — يەنى «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادى، ئۇ گۇناھلىرىنى كۆتۈرۈپ قۇتقۇزغان «ھەققانىيلىق يەتكۈزگەن»لىرى بار. ئۇلار ھازىر بەلكىم «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»غا ئوخشاش پەزىلەتلىك، گۈزەل مۇھەببەتلىك خاراكتېرىدا بولۇپ، شۇنداقلا ئۇنىڭغا ئوخشاش خۇداغا تولۇق ئىبادەتلىك خىزمەت قىلىدۇ.

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىنىڭ ئەجرىنىڭ نەتىجىسى (II)
ئۇنىڭ دۇنياغا سۇنغان يېڭى هاياتقا ئىگە بولۇشقا تەكلىپى

55 1 هوي! بارلىق ئۇسساپ كەتكەنلەر،
سۇغا(630) كېلىڭلار!
پۇلى يوقلار، كېلىڭلار، ئاش-نان سېتىۋېلىپ يەڭلار؛
مانا كېلىڭلار، نە پۇل نە بەدەل تۆلىمەيلا شاراب هەم سۈت سېتىۋېلىڭلار؛(631)
2 نېمىشقا هەقىقىي ئاش-نان بولمايدىغان نەرسىگە پۇل خەجلەيسىلەر؟
ئەجرىڭلارنى ئادەمنى هېچ قانائەتلەندۈرمەيدىغان نەرسىلەر ئۈچۈن سەرپ قىلىسىلەر؟(632)
گېپىمنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلاڭلار، ياخشىسىدىن يەڭلار،
كۆڭلۈڭلار(633) مولچىلىقتىن قانائەتلىنىدۇ؛
3 ماڭا قۇلاق سېلىڭلار، يېنىمغا كېلىڭلار؛
ئاڭلاڭلار، جېنىڭلار هاياتقا ئېرىشىدۇ؛
ۋە مەن سىلەر ئۈچۈن مەڭگۈلۈك بىر ئەهدە تۈزۈپ بېرىمەن: ــ
شۇ ئەهدە ــ داۋۇتقا ۋەدە قىلىنغان مېهىر-شەپقەتلەردۇر!(634)

---

630 ئىبرانىي تىلىدا «سۇ» كۆپلۈك شەكلىدە بولۇپ («سۇلار»)، سۇنىڭ كۆپلۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

631 خۇدا يەشايا ئارقىلىق كۈچىدىكى ساتارمەندەك پۈتۈن دۇنياغا سۆز قىلىدۇ. بىراق ئۇ هېچقانداق گەپ ساتمايدۇ، ئەلۋەتتە. ئەمدى خۇدانىڭ مۇشۇ ئىلتىپاتىغا پۇل بىلەن ئېرىشكىلى بولمىسا، ئۇنىڭغا قانداق باهادا ئېرىشكىلى بولىدۇ؟ جاۋاب دەل 3-ئايەتتە دېيىلىدۇ: ــ ئۇ بولسا پەقەتلا ئادەمنىڭ خۇداغا قۇلاق سېلىشتىكى دىققىتىدىن ئىبارەت. چۈنكى 53-بابتا كۆرگىنىمىزدەك، خۇدانىڭ مېهىر-شەپقىتى بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى بارلىق ئىنسان ئۈچۈن قۇربان بولۇپ بەدەل تۆلەيدۇ.

632 ئۇقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇش كېرەككى، 44-باب، 20-ئايەتتە، خۇدا ئۆزىنى تونۇمىغانلار توغرۇلۇق «ئۇنىڭ يېگىنى كۈللەردۇر!» دېگەنىدى.

633 ئىبرانىي تىلىدا «جېنىڭلار».

634 «مەن داۋۇتقا ۋەدە قىلغان مېهىر-شەپقەتلەر» ــ مۇشۇ سۆزلەر «زەبۇر» 18-كۈي هەم 89-كۈيدىن ئېلىنغان. خۇدا شۇ كۈيلەردە داۋۇت پەيغەمبەرگە ئىككى ۋەدىنى بەرگەن: (1) داۋۇتنىڭ بىر ئەۋلادى ئۇنىڭ تەختىدە مەڭگۈ ئولتۇرىدۇ. (2) مۇشۇ ئەۋلادى پەقەت ئىسرائىلغىلا ئەمەس، بەلكى جاهاندىكى بارلىق ئەل-يۇرتلار ئۈستىدىن هۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. تۆۋەندىكى 4-ئايەتتە مۇشۇ

4 مانا، مەن ئۇنى ئەل-يۇرتلارغا گۇۋاھچى سۈپىتىدە،
ئەل-يۇرتلارغا يېتەكچى ھەم سەركەردە سۈپىتىدە تەقدىم قىلدىم[635] —
5 — «مانا، سەن ئۆزۈڭگە يات بىر ئەلنى چاقىرىسەن،
سېنى بىلمىگەن بىر ئەل يېنىڭغا يۈگۈرۈپ كېلىدۇ؛
سەۋەبى بولسا پەرۋەردىگار خۇدايىڭ، ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىنىڭ ئۆزىدۇر؛
چۈنكى ئۇ سېنى ئۇلۇغلاپ ساڭا گۈزەللىك-جۇلالىقنى يار قىلدى[636]».
6 — ئىزدەڭلار پەرۋەردىگارنى، ئۇ ئۆزىنى تاپقۇزماقچى بولغان پەيتتە؛
ئۇ يېقىن تۇرغان ۋاقتىدا ئۇنىڭغا نىدا قىلىڭلار!
7 رەزىل ئادەم ئۆز يولىنى،
ناھەق ئادەم ئۆز ئوي-خىياللىرىنى تاشلىسۇن،
پەرۋەردىگارنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلسۇن،
ئۇ ئۇنىڭغا رەھىمدىللىق كۆرسىتىدۇ؛
خۇدايىمىزنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلسۇن،
ئۇ زور كەچۈرۈم قىلىدۇ.
8 چۈنكى مېنىڭ ئويلىغانلىرىم سىلەرنىڭ ئويلىغانلىرىڭلار ئەمەس،
مېنىڭ يوللىرىم بولسا سىلەرنىڭ يوللىرىڭلار ئەمەستۇر؛
9 چۈنكى ئاسمان يەردىن قانچە يۇقىرى بولغىنىدەك،
مانا ئۆز يوللىرىم سىلەرنىڭ يوللىرىڭلاردىن،
مېنىڭ ئويلىغانلىرىم سىلەرنىڭ ئويلىغانلىرىڭلاردىن شۇنچە يۇقىرىدۇر.
10 يامغۇر ھەم قار ئاسماندىن چۈشۈپ،
يەر يۈزىنى سۇغىرىپ ئۇنى كۆكەرتىپ، چېچەكلىتىپ،

كىشى دەل «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» ئىكەنلىكى ئېنىق كۆرۈنىدۇ؛ ئۇنىڭ شاپائىتى بىلەن مۇشۇ بەرىكەتلەر «نە بەدەل نە پۇل تۆلىمەيلا» ۋۇجۇدقا چىقىدۇ.

635 بۇ ئايەتتىكى «ئۇنى» — مۇشۇ يەردە يەنە «داۋۇتقا ۋەدە قىلىنغان مېھىر-شەپقەتلەر» بولغان «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نى كۆرسىتىدۇ (6:42، 6:49-8نى كۆرۈڭ). شۇنىڭدەك 5-ئايەتتىكى «سەن» دېگەن سۆزمۇ شۈبھىسىزكى، «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نى كۆرسىتىدۇ.

636 مۇشۇ سۆزلەر يەنە «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز قۇلى»غا ئېيتىلىدۇ.

تېرىغۇچىغا ئۇرۇقنى، يېگۈچىگە ئاش-ناننى تەمىنلىگۈچە قايتمايدىغاندەك،
11 مانا مېنىڭ ئاغزىمدىن چىققان سۆز-كالامىم شۇنداقتۇر؛
ئۆز كۆڭلۈمدىكىنى ئەمەلگە ئاشۇرمىغۇچە،
ئۇنى ئەۋەتىش مەقسىتىمگە تولۇق يەتمىگۈچە،
ئۇ ئۆزۈمگە بىكاردىن-بىكار قايتمايدۇ.[637]
12 چۈنكى سىلەر شاد-خۇرام هالدا چىقىسىلەر؛
ئارام-خاتىرجەملىكتە يېتەكلىنىپ چىقىسىلەر؛[638]
تاغلار ھەم دۆڭلەر سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا ناخشا ياڭرىتىدۇ،
دالالاردىكى بارلىق دەل-دەرەخلەر چاۋاك چېلىشىپ تەنتەنە قىلىدۇ؛
13 يانتاقلىقنىڭ ئورنىدا قارىغاي،
جىغانلىقنىڭ ئورنىدا خاداس دەرىخى ئۆسىدۇ[639]؛
مۇشۇلار بولسا پەرۋەردىگارغا بىر نام كەلتۈرىدۇ،
مەڭگۈگە ئۆزۈلمەس كارامەت بولىدۇ.

637 مۇشۇ سۆزلەر 6-10-ئايەتلەر بىلەن تولۇق باغلىنىدۇ. خۇدانىڭ ئويلىرى گۇناھكار ئىنساننىڭكىدىن شۇنچە يۇقىرى بولسىمۇ، خۇدانىڭ كۈچلۈك سۆزى توۋا قىلغان ئادەمنى كۆتۈرۈپ ئۆزىگە ھەمراھلىققا ئىگە قىلىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار خۇدانىڭ ئويلىرىنى ھەم يوللىرىنى چۈشىنىشكە باشلاپ، خۇدانىڭ سىرلىرىدا ئۇنىڭ بىلەن ئورتاق بولۇش ئىمتىيازىغا ئېرىشتۈرۈلىدۇ.
638 «چىقىسىلەر». زادى نەدىن چىقىدۇ؟ ئاخىرقى زامانلاردا، بەلكىم خۇدانىڭ يولىدا ماڭغانلار زىئونغا قاراپ ئۆز يۇرتلىرىدىن چىقىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ؛ بىراق شۇ ئارىلىقتا، ھەربىر توۋا قىلماقچى بولغان ئادەمنىڭ بىر «چىقىشى» بولۇشى كېرەك؛ ئۆزىنىڭ تاللىغان يوللىرىدىن، گۇناھلىرىدىن، شەخسىيەتچىلىكىدىن، تەكەببۇرلۇقىدىن، بارلىق ئەنئەنىۋى كۆزقاراشلىرىدىن خۇدانىڭ يېڭىلىقىغا ھەم چاقىرىقىغا قاراپ «چىقىشى» كېرەك. ئەمدى مۇشۇ يول جاپالىق ھەم «خەتەرلىك» بولغىنى بىلەن ئۇ بەرىبىر يەنىلا جاھان-ئالەمدىكى ئەڭ شاد-خۇرام ھەم ئەھمىيەتلىك يولدۇر.
639 دېمىسەكمۇ، ئىككى خىل دەرەخ قارىغاي ۋە خاداس) «دائىم يېشىل تۇرىدىغان» دەرەخلەردۇر.

«يەشايا» 3-قىسمى

ئاخىرقى زامانلارنى، تەلتۆكۈس نىجاتلىقنى كۈتۈش

رەبكە تەشنا بولغانلارنى، كەمستىلگەنلەرنى، مۇساپىرلارنى رىغبەتلەندۈرۈش

56 1 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ئادالەت ھەم ھىدايەتتە[640] چىڭ تۇرۇڭلار،
ھەققانىيلىقنى يۈرگۈزۈڭلار؛
چۈنكى مېنىڭ نىجاتىم يېقىنلاشتى،
ھەققانىيلىقىم ئايان قىلىناي دەۋاتىدۇ.
2 مۇشۇلارنى قىلغۇچى كىشى،
مۇشۇلاردا چىڭ تۇرغۇچى ئىنسان بالىسى ــ
شابات كۈنىنى[641] بۇلغىماي پاك-مۇقەددەس ساقلىغۇچى،
قولىنى ھەرقانداق رەزىللىكتىن تارتقۇچى كىشى نېمىدېگەن بەختلىكتۇر!
3 ئۆزىنى پەرۋەردىگارغا باغلىغان يات يۇرتلۇق ئادەم: ــ «پەرۋەردىگار چوقۇم
مېنى ئۆز خەلقىدىن ئايرىۋېتىدۇ!»،

640 «ئادالەت ھەم ھىدايەت» (ئىبرانىي تىلىدا بىرلا سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ) ــ مۇشۇ يەردە مۇسا پەيغەمبەرگە بېرىلگەن مۇقەددەس قانۇن-پەرمانلارنىڭ بارلىق تەلەپلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

641 «شابات» ئىبرانىي تىلىدا ھەم «يەتتىنچى» ھەم «توختىتىش» دېگەن مەنىدە. خۇدا مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق ئىسرائىلغا «يەتتىنچى كۈنى»دە، يەنە شەنبە كۈنىدە ئۆز شەخسىي ئىش-خىزمىتىنى توختىتىپ، ئۆزىنىڭ ھۆرمىتىدە دەم ئېلىشنى بۇيرۇغان. ئەلۋەتتە، مۇنداق قىلىش ھەرقانداق بىر مىللەتنىڭ، بولۇپمۇ ئىسرائىللاردەك دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مىللەتنىڭ ھەقىقىي ئىمان-ئىشەنچى بار-يوقلۇقىنى ئىسپاتلايدىغان ئىشتۇر. مەيلى سودىگەر ياكى دېھقان بولسۇن: ــ «شەنبە كۈندە ئىشلىسەم ئالغان پايدام بەلكىم ئالتىدىن بىر ھەسسە كۆپ بولار» ــ دەپ ئويلىشى مۇمكىن.

ياكى ئاغۋات[642] بولغان كىشى: ــ «مانا، قاقشال بىر دەرەخمەن!» دېگۈچى بولمىسۇن.

4 چۈنكى پەرۋەردىگار: ــ مەن ئۆز «شابات كۈنلىرىم»نى ساقلايدىغان،
كۆڭلۈمدىكى ئىشلارنى تاللىغان،
ئەھدەمدە چىڭ تۇرىدىغان ئاغۋاتلارغا مۇنداق دەيمەنكى: ــ
5 مەن ئۇلارغا ئۆز ئۆيۈمدە،
يەنى ئۆز تاملىرىم ئىچىدە ئورۇن ھەم نام-ئاتاق ئاتا قىلىمەن[643]؛
مۇشۇ نام-ئاتاق ئوغۇل-قىزلىرى بارلارنىڭكىدىن ئەۋزەلدۇر[644]؛
مەن ئۇلارغا ئۆزۈلمەس، مەڭگۈلۈك نامنى بېرىمەن.
6 پەرۋەردىگارنىڭ خىزمىتىدە بولۇشقا،
ئۇنىڭ نامىغا سۆيگىنىشقا،
ئۇنىڭ قۇللىرى بولۇشقا پەرۋەردىگارغا ئۆزىنى باغلىغان،
شابات كۈنىنى بۇلغىماي پاك-مۇقەددەس ساقلىغان،
ئەھدەمنى چىڭ تۇتقان يات يۇرتلۇقنىڭ پەرزەنتلىرىنى بولسا،

642 «ئاغۋات» ــ پىچىۋېتىلگەن ئادەم. كونا جەمئىيەتلەردە ئۇلار پادىشاھلارنىڭ ياكى بايلارنىڭ ھەرەمخانىلىرىدا ئايال-كېنىزەكلىرىنى قوغداش خىزمىتىنى قىلاتتى. مۇشۇ يەردە ئاغۋاتلار بەلكىم بارلىق مېيىپلەرگە، بارلىق ئورنى پەسلەرگە، بارلىق كۆزگە ئىلىنمايدىغان كىشىلەرگە ۋەكىللىك قىلىشى مۇمكىن.

643 مۇشۇ ئايەتتىكى «ئۆيۈم» بولسا، خۇدانىڭ مۇقەددەس ئىبادەتخانىسى. ئەسلىدە مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرۇلغان قانۇنغا ئاساسەن، ئاغۋاتلار ۋە مېيىپلار ئىبادەتخانىغا كىرىشكە بولمايتتى؛ بىراق «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» قىلغان ئىشلاردىن كېيىن كىرىشكە بولىدىغان بولغان؛ مۇشۇنداق بولۇپلا قالماي، خۇدا ئۇلارغا «مۇقىم ئورۇن»نى بېرىدۇ، دېمەك خالىسا مەڭگۈ تۇرىدىغان بىر جاينى بېرىدۇ.

ئەسلىي ئىبرانىيچە تېكىستتە «قول ۋە نام-ئاتاق ئاتا قىلىمەن» دېيىلگەن. بىز ئۇنى «ئورۇن ۋە نام-ئاتاق ئاتا قىلىمەن» دەپ تەرجىمە قىلدۇق. «قول» بىزنىڭچە «تۇرۇشقا ھوقۇقلۇق ئورۇن» دېگەن مەنىدە ئىشلىتىلگەن بولۇشى مۇمكىن. چۈنكى مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە ئاغۋاتلارنىڭ مۇقەددەس چېدىرغا ياكى مۇقەددەس ئىبادەتخانىغا كىرىش ھوقۇقى يوق ئىدى («قان.» 1:23)

«ئورۇن (بېرىمەن) ھەم...» باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «نام-ئەمەل ئابىدىسى تىكلەيمەن،...».

644 ئاغۋاتنىڭ پەرزەنت كۆرۈشى مۇمكىن ئەمەس، ئەلۋەتتە.

7 ئۇلارنىمۇ ئۆز مۇقەددەس تېغىمغا ئېلىپ كېلىمەن،
مېنىڭ دۇئاگاھ بولغان ئۆيۈمدە ئۇلارنى خۇشال قىلىمەن؛
ئۇلارنىڭ كۆيدۈرمە قۇربانلىقلىرى ھەم تەشەككۇر قۇربانلىقلىرى مېنىڭ قۇربانگاھىم ئۈستىدە قوبۇل قىلىنىدۇ؛
چۈنكى مېنىڭ ئۆيۈم «بارلىق ئەل-يۇرتلار ئۈچۈن دۇئا قىلىنىدىغان ئۆي» دەپ ئاتىلىدۇ.
8 ئىسرائىلدىن تارقىلىپ كەتكەن غېرىبلارنى يىغىپ قايتۇرىدىغان رەب پەرۋەردىگار: ــ
مەن يەنە ئۇنىڭغا باشقىلارنى،
يەنى يىغىلىپ بولغانلارغا باشقىلارنىمۇ قوشۇپ يىغىمەن! ــ دەيدۇ.

ئىسرائىلدىكى يېتەكلىگۈچىلەرگە بولغان بىر بېشارەت

9 ــ ئى دالالاردىكى بارلىق ھايۋانلار، كېلىپ ئوزۇقتىن ئېلىڭلار،
ئورمانلىقتىكى بارلىق ھايۋانلار، كېلىڭلار![645]
10 ئىسرائىلنىڭ كۆزەتچىلىرى ھەممىسى قارىغۇ؛
ئۇلار ھېچ بىلمەيدۇ؛
ھەممىسى قاۋاشنى بىلمەيدىغان گاچا ئىتلار،
چۈشەكەپ ياتىدىغان، ئۇيقۇغا ئامراقلار!
11 مۇشۇ ئىتلار بولسا نەپسى يامان، تويغاننى بىلمەيدۇ،
ئۇلار بولسا خەلقىمنى «باققۇچى»لارمىش تېخى![646]
ئۇلار يورۇتۇلۇشنى ھېچ بىلمەيدۇ،

645 خۇدا ئۆزىنىڭ جازالىشىدىن ئۆلگەنلەرنىڭ جەسەتلىرى بىلەن ئوزۇقلىنىشقا ھايۋانلارنى تەكلىپ قىلىدۇ.
646 «باققۇچى» ياكى «كۆزەتچى» (يېتەكلىگۈچى)نىڭ ئىككى مۇھىم رولى بار: ـــ (1) كۆزەتچىلىك؛ يەنى سىرتتىن كېلىدىغان خەۋپ-خەتەر ئەھۋالىدىن خەلقنى ئاگاھلاندۇرۇپ تاقابىل تۇرۇش چارىسىنى تېپىش؛ (2) «باققۇچىلىق»؛ ئۆز خەلقىگە كۆيۈنۈپ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئوبدان چۈشىنىپ خەۋەر ئېلىشتۇر.

ئۇلارنىڭ ھەممىسى خالىغانچە يول تاللاپ قېيىپ كەتكەن،
بىرسىمۇ قالماي ھەربىرى ئۆز مەنپەئىتىنى كۆزلەپ يۈرگۈچىلەر!
12 ئۇلار: «قېنى، شاراب كەلتۈرەيمەن،
ھاراقنى قانغۇچە ئىچەيلى؛
ئەتىمۇ بولسا بۈگۈنكىدەك بولىدۇ،
تېخىمۇ مولچىلىق بولىدۇ يەنە!» ــ دەۋېرىدۇ.

قاراڭغۇلۇقتا بىرىلگەن نۇر

57

1 ھەققانىي ئادەم ئالەمدىن ئۆتىدۇ،
ھېچكىم بۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمەيدۇ؛
مېھرىبان ئادەملەر يىغىپ ئېلىپ كېتىلىدۇ،
بىراق ھېچكىم ئويلاپ چۈشەنمەيدۇكى،
ھەققانىي ئادەملەر يامان كۈنلەرنى كۆرمىسۇن دەپ يىغىپ ئېلىپ كېتىلىدۇ.
2 ئۇ بولسا ئارام-خاتىرجەملىك ئىچىگە كىرىدۇ؛
يەنى ئۆزلىرىنىڭ دۇرۇس يولىدا ماڭغان ھەربىر كىشى،
ئۆز ئورنىدا يېتىپ ئارام ئالىدۇ.(647)

«پاھىشە ئايال»، ئۇنىڭ «بالىلىرى» ھەم توۋا قىلغان ئادەم

3 بىراق سەنلەر، ئى جادۇگەر ئايالنىڭ بالىلىرى،
زىناخور بىلەن پاھىشە ئايالنىڭ نەسلى؛
بۇياققا يېقىن كېلىڭلار;
4 سىلەر كىمنى مازاق قىلىۋاتىسىلەر؟
ياكى كىمگە قارشى ئاغزىڭلارنى كالچايتىپ،

647 «ئۆز ئورنىدا يېتىپ...» دېگەننىڭ مەنىسى، «ئورنىدا سەكراتتا ياتقان» ياكى «گۆردە ياتقان» دېگەنلىك بولسا كېرەك؛ مەيلى قايسى مەنىدە بولسۇن، ئاساسىي مەنىسى، ئۇلار ئۆلۈشى بىلەنلا ئۇلارنىڭ روھى خۇدانىڭ ئارامىغا كىرىدۇ.

تىلىڭلارنى ئۇزۇن چىقىرىسىلەر؟
سىلەر بولساڭلار ئاسىيلىقتىن تۆرەلگەن باللار،
ئالدامچىلىقنىڭ نەسلى ئەمەسمۇسىلەر؟
5 ھەربىر چوڭ دەرەخ ئاستىدا،
ھەربىر يېشىل دەرەخ ئاستىدا شەھۋانىيلىق بىلەن كۆيۈپ كەتكۈچى،
كىچىك باللارنى جىلغىلارغا ھەم خادا تاشلارنىڭ يېرىقلىرىغا ئېلىپ سويغۇچىسىلەر![648]
6 ئېرىقتىكى سىلىقلانغان تاشلار ئارىسىدا سېنىڭ نېسىۋەڭ باردۇر;[649]
شۇلار، شۇلارلا سېنىڭ تەقسىماتىڭدۇر؛
شۇنداق، سەن ئۇلارغا ئاتاپ «شاراب ھەدىيەسى»نى قۇيۇپ،

648 قانائاندا (پەلەستىندە) بۇتپەرەسلىك ئىنتايىن پەسكەشلىشىپ ئۇچىغا چىققانىدى: (1) پەلەستىنلىكلەر «بائال» دېگەن مەبۇدقا «يەرنى مۇنبەت، ئاياللارنى تۇغۇمچان قىلىدۇ» دەپ چوقۇنغان. مۇشۇ بۇتنى «ھەرىكەتكە كەلتۈرۈش ئۈچۈن» ئۇلار دەل-دەرەخلەر (بولۇپمۇ دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخلەر ئاستىدا) شۇ مەبۇدقا «نەزىر قىلىنغان» پاھىشە ئاياللار بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزەتتى؛ (2) ئۇلار «ئۆلۈمنى باشقۇرىدىغان» «مولوق» دېگەن باشقا بىر مەبۇدنى «مەمنۇن قىلىش» ئۈچۈن، ئۆز باللىرىنى ئوتقا تاشلايتتى ياكى قىلىچلايتتى. يەشايانىڭ مۇشۇ يەردە بۇ ئىككى ئىشنى تىلغا ئېلىشى، بۇلارنىڭ پاجىئەلىك ماھىيىتىنى كۆرسەتمەكچى؛ ئۇلار بىر بۇتتىن «باللارنى سوراپ»، ئاندىن ئۇلارنى يەنە بىر بۇتقا ئاتاپ سويىدۇ.
بىراق مۇشۇ يەردە بۇتپەرەسلىك قىلىدىغانلار پەلەستىندىكىلەر ئەمەس، بەلكى «پەلەستىنلىكلەردىن بۇتپەرەسلىكنى ئۆگەنگەن» ئىسرائىللارنىڭ ئۆزى. ئۇلار ئەسلىدە ئۆزلىرىنى مىسىردىن قۇتقۇزغان خۇداسىغا «سادىق، ۋاپادار ئايال»دەك بولۇشى كېرەك ئىدى؛ بىراق بۇنىڭ ئورنىدا، ئۇلار «پاھىشە ئايال» ھەم ئۇنىڭ باللىرى بولۇپ كەتكەنىدى.
649 مۇشۇنىڭ مەنىسى بەلكىم ئېرىقتا ياتقان تاشلار سۇنىڭ ئېرىتىشى بىلەن بەزىدە تەبىئىي ھالدا ئادەمزاتنىڭ شەكلىگە كەلگەن بولۇپ، خەلق تەرىپىدىن ئۆز بۇتلىرى بولۇشقا تاللىنىدۇ. يەشايا مۇشۇ يەردە «سىلىقلانغان تاشلار» دېگەن سۆزنى ئىشلىتىپ چاقچاق قىلىدۇ. بۇ ئىبرانىي تىلدا «خەلەك» دېگەن بىرلا سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ ۋە: «تېيىلغاق، ئالدامچى، خەتەرلىك»، دېگەن يەنە بىر مەنىنىمۇ بىلدۈرىدۇ.
«نېسىۋەڭلار» ئىبرانىي تىلدا «خالاق» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. مۇسا پەيغەمبەر ئەسلىدە ئىسرائىلغا: «پەرۋەردىگار سىلەرنىڭ نېسىۋەڭلاردۇر» دېگەن بولسىمۇ، ئۇلار ئۆزىگە تېگىشلىك بولغان نېسىۋىنىڭ («خالاق»نىڭ) ئورنىدا بىر «خەلەك»نى، يەنى بىر «ئالدامچى نەرسە»نى تاللىغان.

ئۇلارغا «ئاشلىق ھەدىيە»نىمۇ سۇنۇپ بەردىڭغۇ؛

ئەمدى مۇشۇلارغا رازى بولۇپ ئۆزۈمنى بېسىۋالسام بولامتى؟[650]

7 سەن يۇقىرى، ئېگىز بىر تاغ ئۈستىدە ئورۇن-كۆرپە سېلىپ قويدۇڭ،

سەن ئاشۇ يەردىمۇ قۇربانلىقلارنى قىلىشقا چىقتىڭ.[651]

8 ئىشىكلەرنىڭ كەينىگە ۋە كەينى كېشەكلىرىگە «ئەسلەتمىلىرىڭ»نى بېكىتىپ قويدۇڭ[652]،

چۈنكى سەن مەندىن ئايرىلدىڭ،

سەن يالىڭاچلىنىپ ئورنۇڭغا چىقتىڭ؛

ئورۇن-كۆرپەڭنى كېڭەيتىپ خېرىدارلىرىڭ بىلەن ئۆزۈڭ ئۈچۈن ئەھدىلەشتىڭ؛

ئۇلارنىڭ ئورۇن-كۆرپىسىگە كۆڭلۈڭ چۈشتى،

سەن ئۇلاردا كۈچ-ھوقۇقنى كۆرۈپ قالدىڭ[653].

9 سەن زەيتۇن مېيى ھەدىيىسىنى ئېلىپ[654]،

ئەتىرلىرىڭنى ئۈستىبېشىڭگە بولۇشىغا چېچىپ،

پادىشاھنىڭ ئالدىغا باردىڭ؛

650 دېمەك، مۇشۇ ئىشلاردىن ئۆتۈپ جازالىماي قويۇشۇم ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس.

651 ئۇلار ھېچ نومۇس قىلماي، ئوچۇق-ئاشكارا بۇتپەرەسلىك قىلىپ تۇراتتى.

652 مۇسا پەيغەمبەر ئىسرائىللارغا خۇدانىڭ پاكلىقىنى ئەسلىتىش يولىدا ئۆي ئىشىكىنىڭ سىرتقى ئىككى يېنىغا تەۋراتتىكى بىرقانچە سۆزنى ئويۇش ياكى تاختا ئۈستىگە پۈتۈپ چاپلاشنى بۇيرۇغانىدى. «پاھىشە ئايال» مۇشۇ «ئەسلەتمىلەر»نى سىرتىغا ئەمەس، ئىچىگە بېكىتكەن. ئايال ئۆچىغا چىققان بىر بۇتپەرەس بولغىنى بىلەن، يەنىلا «پەرۋەردىگار بار بولسا مېنى جازالايدۇ» دەپ ئەنسىرەپ (باشقىلاردىن يوشۇرۇن ھالدا) مۇشۇ تاختىلارنى بېكىتكەن. بىراق ئۇنىڭ مۇنداق قىلغىنى خۇدانى بۇتلارنىڭ قاتارىغا قويغىنىغا باراۋەر. «پاھىشە ئايال»غا نىسبەتەن، مۇشۇ ئەسلەتمە تاختىلارنى ئىشىك كەينىدە بېكىتىش پۈتۈنلەي خۇراپىي بىر ئىش، ئۇلار ئۇنىڭ ئۈچۈن «تىلتۇمار»غا ئوخشاشلا، خالاس (تەۋراتتا تىلتۇمارلار مەنئى قىلىنغان، ئەلۋەتتە).

653 «سەن ئۇلاردا كۈچ-ھوقۇقنى كۆرۈپ قالدىڭ» ئەسلىدە «سەن ئۇلاردا بىر قولنى كۆرۈپ قالدىڭ» دېگەنلىك. «بىر قول» بەلكىم «ئازغىنە كۈچ-ھوقۇق»نى بىلدۈرۈشى مۇمكىن. «پاھىشە ئايال» مۇشۇنى كۆرۈپلا دەرھال «بۇنىڭدىن پايدىلانمىسام بولمايدۇ» دەپ 9-ئايەتتىكى ئىشلارنى قىلدى.

654 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۆزۈڭگە (خۇشپۇراق) مايىنى سۈرتۈپ...».

ئەلچىلىرىڭنى يىراققا ئەۋەتىپ،
ھەتتا تەھتىساراغا يەتكۈچە ئۆزۈڭنى پەس قىلدىڭ.[655]
10 سەن بېسىپ ماڭغان بارلىق يوللىرىڭدا چارچىغىنىڭ بىلەن،
يەنە: «يوق يەپتىمەن، بولدى بەس!» دەپ قويمىدىڭ تېخى،
ئېزىپ يۈرۈشكە يەنىلا كۈچۈڭنى يىغدىڭ،
ھېچ جاق تويمىدىڭ.
11 سەن زادى كىمدىن يۈرەكزادە بولۇپ، قورقۇپ يۈرىسەن،
يالغان گەپ قىلىپ، مېنى ئېسىڭگە ھېچ كەلتۈرمەي،
كۆڭلۈڭدىن ھېچ ئۆتكۈزمىدىڭ.
مەن ئۇزۇندىن بېرى سۈكۈتتە تۇرۇپ كەلدىم ئەمەسمۇ؟[656]
سەن يەنىلا مەندىن ھېچ قورقۇپ باقمىدىڭ!
12 سېنىڭ «ھەققانىيلىقىڭ»نى ھەم «تۆھپىلىرىڭ»نى بايان قىلىمەن: ــ
ئۇلارنىڭ ساڭا ھېچ پايدىسى يوقتۇر!
13 چىرقىرىغانلىرىڭدا سەن يىغىپ تۇپلىغان بۇتلار كېلىپ سېنى قۇتقۇزسۇن!
بىراق شامال پۈۋ قىلىپ ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇچۇرۇپ كېتىدۇ،
بىر نەپەسلا ئۇلارنى ئېلىپ كېتىدۇ؛
بىراق ماڭا تايانغۇچى زېمىنغا مىراسلىق قىلىدۇ،
مېنىڭ مۇقەددەس تېغىمغا ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ.
14 شۇ چاغدا: ــ «يولنى كۆتۈرۈڭلار، كۆتۈرۈڭلار، ئۇنى تەييارلاڭلار،
خەلقىمنىڭ يولىنى بوشىتىپ بارلىق پۇتلىكاشاڭلارنى ئېلىپ تاشلاڭلار»
دېيىلىدۇ.[657]

655 يەشايا 1-37-بابلاردا خۇداسىز دۆلەتلەر بىلەن ھېچ ئىتتىپاقلاشماسلىقنى قايتا-قايتا دەۋەت قىلغان. پاھىشە ئايال «پادىشاھ»نى ئۆزىگە مەتپۇن قىلماقچى بولۇپ، دەل «ئىتتىپاقلاشماسلىق»نىڭ ئەكسىنى قىلماقچى بولغان. ئەمدى «پاھىشە ئايال» زادى قايسى «پادىشاھ»نىڭ ئالدىغا باردى؟ ئەسلىدە ئىسرائىلنىڭ ئۆز پادىشاھى بار ئىدى. بىراق خۇدا يەشايا ئارقىلىق ئۇلارغا يەنە كىنايىلىك گەپ قىلىپ: سىلەر خۇداسىز ئەلنىڭ پادىشاھىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇنىڭدىن ياردەم سورىساڭلار، ئۇ پادىشاھ كەلگۈسىدە سىلەرنىڭ پادىشاھىڭلار بولىدۇ، دېمەكچى.
656 دېمەك، خۇدا ئۇزۇن ۋاقىتقىچە سەۋر-تاقەت قىلىپ ئىسرائىلنى جازالىماي كەلدى.
657 مۇشۇ ئايەتتىكى بېشارەت بەلكىم ئاخىرقى زاماندىكى «زىئونغا قايتىش» توغرۇلۇق ئېيتىلىدۇ.

15 چۈنكى نامى «مۇقەددەس» بولغۇچى،
يۇقىرى ھەم ئالىي بولغۇچى،
ئەبەدىلئەبەدگىچە ھايات بولغۇچى مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مەن يۇقىرى ھەمدە مۇقەددەس جايدا،
ھەم شۇنداقلا روھى سۇنۇق ھەم كىچىك پېئىل ئادەم بىلەن بىللە تۇرىمەنكى،
كىچىك پېئىل ئادەمنىڭ روھىنى يېڭىلايمەن،
دىلى سۇنۇقنىڭ كۆڭلىنى يېڭىلايمەن.
16 چۈنكى مەن ھەرگىز مەڭگۈگە ئەرز قىلىپ ئەيىبلىمەيمەن،
ھەم ئەبەدىلئەبەدگىچە غەزەپلەنمەيمەن؛
شۇنداق قىلسام ئىنسانىنىڭ روھى مېنىڭ ئالدىمدا سۇسلىشىپ يوقايدۇ،
ئۆزۈم ياراتقان نەپەس ئىگىلىرى تۈگىشىدۇ.
17 ئۇنىڭ ئۆز نەپسانىيەتلىك قەبىھلىكىدە مەن ئۇنىڭدىن غەزەپلىنىپ،
ئۇنى ئۇرغانمەن؛
مەن ئۇنىڭدىن يوشۇرۇن تۇرۇپ، ئۇنىڭغا غەزەپلەنگەنلىكىم بىلەن،
ئۇ يەنىلا ئارقىسىغا چېكىنگىنىچە ئۆز يولىنى مېڭىۋەردى؛
19-18 مەن ئۇنىڭ يوللىرىنى كۆرۈپ يەتكەن تەقدىردىمۇ،
مەن ئۇنى ساقايتىمەن؛
مەن ئۇنى يېتەكلەيمەن،
مەن لەۋلەرنىڭ مېۋىسىنى يارىتىمەن،
ئۇنىڭغا ۋە[658] ئۇنىڭدىكى ھەسرەت چەككۈچىلەرگە يەنە تەسەللى بېرىمەن؛
يىراق تۇرۇۋاتقانغا، يېقىن تۇرۇۋاتقانغىمۇ مۇتلەق ئارام-خاتىرجەملىك بولسۇن!
ۋە مەن ئۇنى ساقايتىمەن![659]

---

658 «ۋە» ياكى «يەنى».

659 بۇ 15-18-ئايەتلەردىكى مۇشۇ بېشارەت بىزنىڭچە ئىسرائىلنى كۆرسىتىدۇ. بىراق شۇنداق بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە يەشايا قەستەن بىزگە كىمنى كۆرسەتكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرمەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەربىر گۇناھكار، ئۆز گۇناھىدىن توۋا قىلغۇسى بار ھەربىر ئادەم، مۇشۇ سۆزلەرنى دورا سۈپىتىدە ئۆز گۇناھىنىڭ يارىلىرىغا ياقىدۇ.
«لەۋلەرگە مېۋە يارىتىمەن» دېگەننىڭ مەنىسى نېمە؟ خۇداغا نىسبەتەن لەۋلەردىكى «ھەقىقىي مېۋە»نىڭ باشلىنىشى توۋا قىلىدىغان سۆزلەر بولۇشى كېرەك. ئادەمنىڭ خۇداغا توۋا قىلىدىغان،

[20] بىراق رەزىللەر بولسا تىنچلىنىشنى ھېچ بىلمەيدىغان،
دولقۇنلىرى لاي-لاتقىلارنى ئۆرغۇتۇۋاتقان،
داۋالغۇۋاتقان دېڭىزدەكتۇر.
[21] رەزىللەرگە، ــ دەيدۇ خۇدايىم ــ ھېچ ئارام-خاتىرجەملىك بولماس.

قۇرۇق دىنىي پائالىيەتلەر ئادەملەرنى دوزاخقا ئېلىپ بارىدۇ؛ خۇداغا ياقىدىغان «روزىنى تۇتۇش»

58

[1] ــ نىدا قىلىپ جاكارلىغىن،
ئاۋازىڭنى قويۇپ بېرىپ بولۇشىچە توۋلا،
ئاۋازىڭنى كانايدەك كۆتۈر،
مېنىڭ خەلقىمگە ئۇلارنىڭ ئاسىيلىقىنى،
ياقۇپنىڭ جەمەتىگە گۇناھلىرىنى بايان قىلغىن.
[2] بىراق ئۇلار مېنى ھەر كۈنى ئىزدەيدىغان،
ھەققانىيلىقنى يۈرگۈزىدىغان،
مېنىڭ يوللىرىمنى بىلىشنى خۇشاللىق دەپ بىلىدىغان،
خۇداسىنىڭ ھۆكۈم-پەرمانلىرىنى تاشلىۋەتمەيدىغان بىر ئەلگە ئوخشايدۇ؛
ئۇلار مەندىن ھەققانىيلىقنى بېكىتىدىغان ھۆكۈم-پەرمانلارنى سورايدۇ؛
ئۇلار خۇداغا يېقىنلىشىشنى خۇرسەنلىك دەپ بىلىدۇ.
[3] ئاندىن ئۇلار: ــ «بىز روزا تۇتتۇق،
ئەمدى نېمىشقا سەن كۆزۈڭگە ئىلمىدىڭ؟
بىز جېنىمىزنى قىينىدۇق،
ئەمدى نېمىشقا بۇنىڭدىن خەۋىرىڭ يوق؟» ــ دەپ سورايدۇ.

گۇناھ تۆپەيلىدىن قاتتىق پۇشايمىنىنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەرنىمۇ خۇدا ياراتقان، ئادەملەر توۋا قىلغاندا ئۆزلىرىنى خۇدانىڭ قۇچىقىغا تاشلىشى كېرەك، ئۇنىڭ رەھىم-شەپقىتىگە پۈتۈنلەي ئىشىنىشى كېرەك، دېمەكچى. ئۇ بەربىر ئاجىزلارنىڭ نىجاتكار-قۇتقۇزغۇچىسىدۇر. «كۈچلۈك ئادەملەر» بولسا بەلكىم ھەرگىز گۇناھتىن قۇتقۇزۇلمايدۇ. چۈنكى ئۇلار خۇداغا ئەمەس، بەلكى ھەردائىم ئۆز-ئۆزىگە تايىنىدۇ.

ــ قاراڭلار، روزا كۈنى ئۆز كۆڭلۈڭلاردىكىنى قىلىۋېرىسىلەر،
خىزمەتچىلىرىڭلارنى قاتتىق ئىشلىتىسىلەر؛
4 سىلەرنىڭ روزا تۇتۇشلىرىڭلار جېدەل چىقىرىش ئۈچۈنمۇ؟
قەبىھ قوللىرىڭلار مۇشت بىلەن ئادەم ئۇرۇشنى مەقسەت قىلغان ئوخشىمامدۇ؟
هازىرقى روزا تۇتۇشلىرىڭلارنىڭ مەقستى ئاۋازىڭلارنى ئەرشلەردە[660] ئاڭلىتىش ئەمەستۇر!
5 مەن تاللىغان شۇ روزا تۇتۇش كۈنى ــ
ئادەملەرنىڭ جېنىنى قىينايدىغان كۈنمۇ؟
بېشىنى قومۇشتەك ئېگىپ،
ئاستىغا بۆز ۋە كۈللەرنى يېيىش كېرەك بولغان كۈنمۇ؟
سىلەر مۇشۇنداق ئىشلارنى «روزا»،
«پەرۋەردىگار قوبۇل قىلغۇدەك بىر كۈن» دەۋاتامسىلەر؟
6 مانا، مەن تاللىغان روزا مۇشۇكى: ــ
رەزىللىك-زۇلۇمنىڭ ئاسارەتلىرىنى بوشىتىش،
بويۇنتۇرۇقنىڭ تاسمىلىرىنى يېشىش،
ئېزىلگەنلەرنى بوشىتىپ هۆر قىلىش،
هەرقانداق بويۇنتۇرۇقنى[661] چېقىپ تاشلاش ئەمەسمىدى؟
7 ئاش-نېنىڭنى ئاچلارغا ئۈلەشتۈرۈشۈڭ،
هاجەتمەن مۇساپىرلارنى همايە قىلىپ ئۆيۈڭگە ئاپىرىشىڭ،
يالىڭاچلارنى كۆرگىنىڭدە، ئۇنى كىيدۈرۈشۈڭ،
ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ بىلەن بىر جان بىر تەن بولغانلاردىن قاچۇرماسلىقىڭدىن ئىبارەت ئەمەسمۇ؟

---

660 «ئەرشلەردە» ــ ئىبرانىي تىلىدا «يۇقىرىدا».

661 «بويۇنتۇرۇق» بەلكىم ئىنسانلارغا ئۇلاغ هايۋانلارنىڭ قاتارىدا مۇئامىلە قىلىشنى بىلدۈرىدۇ. خۇدانىڭ يولىيورۇقىنىڭ بىرىنچى باسقۇچى بولسا، «بويۇنتۇرۇقنىڭ تاسمىلىرىنى يېشىش»؛ بىراق ھەققانىيلىقنىڭ ئاخىرقى مەقستى بارلىق بويۇنتۇرۇقلارنى پاچاقلاپ تاشلاشتىن ئىبارەت بولۇش كېرەك.

8 شۇنداق قىلغاندا نۇرۇڭ تاڭ سەھەردەك ۋاللىدە ئېچىلىدۇ،
سالامەتلىكىڭ تېزدىن ئەسلىگە كېلىپ ياشنايسەن؛
ھەققانىيلىقىڭ ئالدىڭدا ماڭىدۇ،
ئارقاڭدىكى مۇھاپىزەتچىڭ بولسا پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى بولىدۇ.
9 سەن چاقىرساڭ، پەرۋەردىگار جاۋاب بېرىدۇ؛
نىدا قىلسەن، ئۇ: «مانا مەن!» دەيدۇ.
ئەگەر ئاراڭلاردىن بويۇنتۇرۇقنى،
تەڭلەيدىغان بارماقنى[662]،
ھەم تۆھمەت گەپلىرىنى يوق قىلساڭ،
10 جېنىڭنى ئاچلار ئۈچۈن پىدا قىلساڭ،
ئېزىلگەنلەرنىڭ ھاجەتلىرىدىن چىقساڭ،
شۇ چاغدا نۇرۇڭ قاراڭغۇلۇقتا كۆتۈرۈلىدۇ؛
زۇلمىتىڭ چۈشتەك بولىدۇ؛
11 ھەم پەرۋەردىگار سېنىڭ دائىملىق يېتەكلىگۈچىڭ بولىدۇ،
جېنىڭنى قۇرغاقچىلىق بولغان ۋاقتىدىمۇ قامدايدۇ،
ئۇستىخانلىرىڭنى كۈچەيتىدۇ؛
سەن سۇغىرىلىدىغان بىر باغ،
سۇلىرى ئۇرغۇپ تۈگىمەيدىغان، ئادەمنى ئالدىمايدىغان بىر بۇلاق[663] بولىسەن؛
12 سەندىن تۆرەلگەنلەر كونا خارابىلەرنى قايتىدىن قۇرۇپ چىقىدۇ؛
نۇرغۇن دەۋرلەر قالدۇرغان ئۇللارنى قايتىدىن كۆتۈرىسەن،
شۇنىڭ بىلەن «بۇسۇلگەن تاملارنى قايتىدىن ياسىغۇچى،
كوچا-يول ۋە تۇرالغۇلارنى ئەسلىگە كەلتۈرگۈچى» دەپ ئاتىلىسەن.

662 «تەڭلەيدىغان بارماق» ــ ھىيلىگەرلىك ئىشارەتلەرنى ياكى ئەرز-شىكايەت قىلغانلىقنى كۆرسەتسە كېرەك.

663 «ئادەمنى ئالدىمايدىغان بىر بۇلاق» ــ چۆل-باياۋاندا يۈرگەن يولۇچىلار ئۈچۈن بۇلاقلار ئىنتايىن مۇھىم، ئەلۋەتتە. ھېلى بار، ھازىر يوق بولغان بۇلاقلار، «ئادەمنى ئالدايدىغان» بۇلاقلار دېيىلەتتى؛ بۇنداق بۇلاقلار يولۇچىلارنىڭ جېنىغا زامىن بولۇشى مۇمكىن.

13 ئەگەر سەن شابات كۈنىدە قەدەملىرىڭنى ساناپ ماڭساڭ،
يەنى مېنىڭ مۇقەددەس كۈنۈمدە ئۆزۈڭنىڭكى كۆڭلۈڭدىكىلەرنى قىلماي،
شاباتنى «خۇشاللىق»،
پەرۋەردىگارنىڭ مۇقەددەس كۈنىنى «ھۆرمەتلىك كۈن» دەپ بىلسەڭ،
ھەم ئۇنى[664] ھۆرمەتلەپ،
ئۆز يوللىرىڭدا ماڭماي،
ئۆز بىلگىنىڭنى ئىزدىمەي،
قۇرۇق پاراڭ سالمىساڭ،[665]
14 ئۇنداقتا پەرۋەردىگارنى كۆڭلۈڭنىڭ خۇشاللىقى دەپ بىلىسەن،
ھەم مەن سېنى يەر يۈزىدىكى يۇقىرى جايلارغا مىنگۈزۈپ ماڭدۇرىمەن؛[666]
ئاتاڭ ياقۇپنىڭ مىراسى بىلەن سېنى ئوزۇقلاندۇرىمەن —
چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز ئاغزى بىلەن شۇنداق سۆز قىلدى.

خۇدانىڭ سۆزىنىڭ داۋامى — گۇناھنىڭ ئۆزىنى تەھلىل قىلىش

59 1 — قاراڭلار، پەرۋەردىگارنىڭ قولى قۇتقۇزالمىغۇدەك كۈچسىز بولۇپ قالغان ئەمەس؛
ياكى ئۇنىڭ قۇلىقى ئاڭلىمىغۇدەك ئېغىر بولۇپ قالغان ئەمەس؛
2 بىراق سىلەرنىڭ قەبىھلىكىڭلار سىلەرنى خۇدايىڭلاردىن ييراقلاشتۇردى،
گۇناھىڭلار ئۇنىڭ يۈزىنى سىلەردىن قاچۇرۇپ تىلىكىڭلارنى ئۇنىڭغا

664 «ئۇنى» ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنى ياكى ئۇنىڭ «شابات كۈنى»نى كۆرسىتىدۇ.

665 مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق ئىسرائىلغا بېرىلگەن «ئون پەرمان»نىڭ تۆتىنچىسى «شابات كۈنىنى مۇقەددەس كۈنى سۈپىتىدە ساقلاڭلار» دېگەن. شاباتنىڭ مۇھىم ئىشلىرى بولسا ئۆزىنىڭ ھېچقانداق خۇسۇسىي ئىش-خىزمەتلىرىنى قىلماي، خۇدانى سېغىنىشتۇر.

666 «يۇقىرى جايلارغا مىنگۈزۈپ ماڭدۇرىمەن» — بۇ ئاجايىب سىرلىق گەپ بولۇپ، مەنىسى (1) ئورنۇڭ ناھايىتى ئۈستۈن بولىدۇ؛ (2) ناھايىتى مۇشكۈل ھەم خەتەرلىك ئىشلار ساڭا ئاسان كېلىدۇ. ئەمدى خۇدا ئۆزىگە ئىتائەت قىلغانلارنى نېمىگە مىندۇرىدۇ؟ — مۇشۇ يەردە دېيىلمىدى. بەلكىم پەرىشتىلەرنىڭ كۈچ-قۇدرىتى كۆرسىتىلىشى مۇمكىن.

ئاگلاتقۇزمىدى.[667]

3 چۈنكى قۇللىرىڭلار قان بىلەن،
بارماقلىرىڭلار قەبىھلىك بىلەن مىلەنگەن،
لەۋلىرىڭلار يالغان گەپ ئېيتقان،
تىلىڭلار كالدىرلاپ قىڭىشىپ سۆزلىگەن؛
4 ھەققانىيلىق تەرەپتە سۆزلىگۈچى يوقتۇر،
ھەقىقەت تەرەپتە تۇرىدىغان ھۆكۈم سورىغۇچى يوقتۇر؛
ئۇلار يوق بىر نەرسىگە تايىنىپ، ئالدامچىلىق قىلماقتا،
ئۇلارنىڭ قورسىقىدىكىسى زىيانداش،
ئۇلارنىڭ تۇغۇۋاتقىنى قەبىھلىك؛
5 ئۇلار چار يىلاننىڭ تۇخۇملىرىنى تۆرەلدۈرىدۇ،
ئۆمۈچۈكنىڭ تورىنى تورلايدۇ،
كىم ئۇنىڭ تۇخۇملىرىنى يېسە ئۆلىدۇ؛
ئۇلاردىن بىرى چېقىلسا زەھەرلىك يىلان چىقىدۇ.[668]
6 ئۇلارنىڭ تورلىرى كىيىم بولالمايدۇ[669]؛
ئۆزلىرى ئىشلىگەنلىرى بىلەن ئۆزلىرىنى ياپالمايدۇ؛
ئىشلىگەنلىرى بولسا قەبىھ ئىشلاردۇر؛
ئۇلارنىڭ قولىدا زوراۋانلىق تۇرىدۇ؛
7 قەدەملىرى يامانلىق تەرەپكە يۈگۈرىدۇ،
گۇناھسىز قاننى تۆكۈشكە ئالدىرايدۇ،
ئۇلارنىڭ ئويلىرى قەبىھلىك توغرىسىدىكى ئويلاردۇر؛
بارغانلا يەردە ۋەيرانچىلىق ۋە ھالاكەت تېپىلىدۇ.

---

667 مۇشۇ 1-2-ئايەتلەر بولسا 58-باب، 3-ئايەتتىكى سوئالغا بېرىلگەن جاۋابتۇر.

668 دېمەك، ئۇلاردىن ھېچقانداق ياخشىلىق چىقمايدۇ، ئۇلارغا تاقابىل تۇرۇش ئىنتايىن تەس؛ ئادەم «تۇخۇملار»نى يېسە، ئۆلىدۇ، «تۇخۇملار»نى بۇزسا، ئۇلاردىن تېخى خەتەرلىك بىر يىلان چىقىدۇ.

669 مۇشۇ ئايەت ۋە 5-ئايەتكە قارىغاندا، «تورلىرى» دېگەنلىك ئۇلارنىڭ قەستلىرى ھەم يامانلىقلىرىنى دىنىي نىقاب بىلەن ياپىدىغان ئۇسۇللارنى بىلدۈرىدۇ.

8 تىنچلىق-ئاراملىق يولىنى ئۇلار ھېچ تونۇمايدۇ؛
يۈرۈشلىرىدە ھېچ ھەقىقەت-ئادالەت يوقتۇر؛
ئۇلار يوللىرىنى ئەگرى-توقاي قىلىۋالدى؛
كىم بۇلاردا ماڭغان بولسا تىنچ-ئاراملىقنى كۆرمەيدۇ.

ئىسرائىل گۇناھىنى ئىقرار قىلىدۇ

9 ــ شۇڭا ھەقىقەت-ئادالەت بىزدىن يىراق تۇرىدۇ؛
ھەققانىيلىق يېتىپ بىزنى چۈمكىگەن ئەمەس؛
نۇرنى كۈتىمىز، بىراق يەنىلا قاراڭغۇلۇق!
بىرلا غىل-پال پارلىغان يورۇقلۇقنىمۇ كۈتىمىز،
يەنىلا زۇلمەتتە ماڭىمىز.
10 قارىغۇلاردەك بىز تامنى سىلاشتۇرۇپ ئىزدەيمىز،
كۆزسىز بولغاندەك سىلاشتۇرىمىز؛
گۇگۇمدا تۇرغاندەك چۈشتىمۇ پۇتلىشىپ كېتىمىز،
چەت ياقىلاردا ئۆلۈكلەردەك يۈرىمىز.[670]
11 ئېيىقلاردەك نەرە تارتىمىز،
پاختەكلەردەك قاتتىق ئاھ ئۇرىمىز؛
بىز ھۆكۈم-ھەقىقەتنى كۈتۈپ قارايمىز، بىراق ئۇ يوق؛
نىجات-قۇتۇلۇشنى كۈتىمىز، بىراق ئۇ بىزدىن يىراقتۇر؛
12 چۈنكى ئىتائەتسىزلىكلىرىمىز ئالدىڭدا كۆپىيىپ كەتتى،
گۇناھلىرىمىز بىزنى ئەيىبلەپ گۇۋاھلىق بېرىدۇ؛
چۈنكى ئىتائەتسىزلىكلىرىمىز ھەردائىم بىز بىلەن بىللىدۇر؛
قەبىھلىكلىرىمىز بولسا، بىزگە روشەندۇر: ــ
13 چۈنكى پەرۋەردىگارغا ئىتائەتسىزلىك قىلماقتىمىز، ۋاپاسىزلىق قىلماقتىمىز،

---

670 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «كۈچى بارلار ئارىسىدا ئۆلۈكلەردەك يۈرىمىز».

ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈمەكتىمىز،
زۇلۇمنى ھەم ئاسىيلىقنى تەرغىب قىلماقتىمىز،
يالغان سۆزلەرنى ئويدۇرۇپ، ئىچ-ئىچىمىزدىن سۆزلىمەكتىمىز؛
14 ئادالەت-خالىسلىق بولسا يولدىن يېنىپ كەتتى؛
ھەققانىيلىق يىراقتا تۇرىدۇ؛
چۈنكى ھەقىقەت كوچىدا پۇتلىشىپ كېتىدۇ؛
دۇرۇس-دىيانەتنىڭمۇ كىرگۈدەك يېرى يوقتۇر.
15 شۇنىڭ بىلەن ھەقىقەت يوقاي دەپ قالدى؛
ئۆزىنى يامانلىقتىن نېرى قىلاي دېگەن ئادەم خەقنىڭ ئولجا نىشانى بولۇپ قالدى!

پەرۋەردىگار دۇئانى ئاڭلاپ ئىشقا كىرىشىدۇ

ھەم پەرۋەردىگار كۆردى؛
ھۆكۈم-ھەقىقەتنىڭ يوقلۇقى ئۇنىڭ نەزىرىدە ئىنتايىن يامان بىلىندى.
16 ۋە ئۇ ئامال قىلغۇدەك بىرمۇ ئادەمنىڭ يوقلۇقىنى كۆردى؛
گۇناھكارلارغا ۋەكىل بولۇپ دۇئا قىلغۇچى ھېچكىمنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ، ئازابلىنىپ كۆڭلى پاراكەندە بولدى.
شۇڭا ئۇنىڭ ئۆز بىلىكى[671] ئۆزىگە نىجات كەلتۈردى؛
ئۇنىڭ ئۆز ھەققانىيلىقى ئۆزىنى قوللاپ چىداملىق قىلدى؛
17 ئۇ ھەققانىيلىقنى قالقان-ساۋۇت قىلدى،
بېشىغا نىجاتلىق دۇبۇلغىسىنى كىيدى؛

671 ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» ئۇنىڭ دۇنياغا ئەۋەتىدىغان قۇتقۇزغۇچى-مەسىھى، يەنى «پەرۋەردىگارنىڭ قولى»دۇر. دېمەك، ئىسرائىل ئۆزىنىڭ ئاسىيلىقى، ئىتائەتسىزلىكىنى، ئۆزلىرىنىڭ گۇناھقا تاقابىل تۇرالمايدىغانلىقىنى تولۇق ئىقرار قىلىپ تۇۋا قىلغان ۋاقىتتا، «ھېچ قۇتقۇزغۇدەك ئادەم بولمىغاندا»، خۇدانىڭ شان-شەرىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن، شۇنداقلا ئامالسىز قالغان ئىنسانىنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى» نىجاتنى ئېلىپ مۇشۇ دۇنياغا كېلىدۇ. قۇتقۇزۇش ئىشلىرىنى ئۇ يالغۇز ئادا قىلىدۇ؛ «ھېچ ئادەم» ئۇنىڭغا ياردەم بەرمەيدۇ. يەنە 53-بابنى كۆرۈڭ.

قىساس لىباسىنى كىيىم قىلدى،
مۇھەببەتلىك قىزغىنلىقنى تون قىلىپ كىيدى.
18 ئادەملەرنىڭ قىلغانلىرى بويىچە، ئۇ ئۇلارغا قايتۇرىدۇ؛
رەقىبلىرىگە قەھر چۈشۈرىدۇ،
دۈشمەنلىرىگە ئىشلىرىنى قايتۇرىدۇ،
چەت ئاراللاردىكىلەرگىمۇ ئۇ ئىشلىرىنى قايتۇرىدۇ.
19 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار غەربتە پەرۋەردىگارنىڭ نامىدىن،
كۈنچىقىشتا ئۇنىڭ شان-شەرىپىدىن قورقىدۇ؛
دۈشمەن كەلكۈندەك بېسىپ كىرگىنىدە،
ئەمدى پەرۋەردىگارنىڭ روھى ئۇنىڭغا قارشى بىر تۇغنى كۆتۈرۈپ بېرىدۇ؛
20 شۇنىڭ بىلەن ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى زىئونغا كېلىدۇ،
ئۇ ياقۇپ جەمەتىدىكىلەر ئارىسىدىن ئىتائەتسىزلىكتىن يېنىپ توۋا قىلغانلارغا يېقىنلىشىدۇ، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار؛[672]
21 مەن بولسام، مانا، مېنىڭ ئۇلار بىلەن بولغان ئەھدەم شۇكى، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار ــ
«سېنىڭ ئۈستۈڭگە قونۇپ تۇرغان مېنىڭ روھىم[673]، شۇنداقلا مەن سېنىڭ ئاغزىڭغا قويغان سۆز-كالامىم بولسا،
بۈگۈندىن باشلاپ ئەبەدىلئەبەدگىچە ئۇز ئاغزىڭدىن، نەسلىڭنىڭ ئاغزىدىن ياكى نەسلىڭنىڭ نەسلىنىڭ ئاغزىدىن ھەرگىز چۈشمەيدۇ! ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

672 «رىم.» 11:26نى كۆرۈڭ.

673 ئەمدى مۇشۇ ئايەتتىكى «سەن» دېگەن كىم؟ يۇقىرىقى 20-ئايەتتە «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى زىئونغا كېلىدۇ» دېيىلگەن. «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچى» بولسا، 16-ئايەتتىكى «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىكى»، يەنى «پەرۋەردىگارنىڭ قولى»دۇر. شۈبھىسىزكى، مۇشۇ سۆزلەر ئۇنىڭغا، يەنى مەسىھگە دېيىلىدۇ.

قوتقۇزۇلغان زىئوننىڭ پارلاق كېلەچىكى

60

[1] ــ ئورنۇڭدىن تۇر، نۇر چاچ! چۈنكى نۇرۇڭ يېتىپ كەلدى،
پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى ئۈستۈڭدە كۆتۈرۈلدى!
[2] چۈنكى قاراڭغۇلۇق يەر-زېمىننى،
قاپقارا زۇلمەت ئەل-يۇرتلارنى باسىدۇ؛
بىراق پەرۋەردىگار ئۈستۈڭدە كۆتۈرۈلىدۇ،
ئۇنىڭ شان-شەرىپى سېنىڭدە كۆرۈنىدۇ؛
[3] ھەم ئەللەر نۇرۇڭ بىلەن،
پادىشاھلار سېنىڭ كۆتۈرۈلگەن يورۇقلۇقۇڭ بىلەن ماڭىدۇ.
[4] بېشىڭنى كۆتۈر، ئەتراپىڭغا قاراپ باق؛
ئۇلارنىڭ ھەممىسى جەم بولۇپ يىغىلىدۇ؛
ئۇلار يېنىڭغا كېلىدۇ، ــ
ئوغۇللىرىڭ يىراقتىن كېلىدۇ،
قىزلىرىڭ يانپاشلارغا ئارتىلىپ كۆتۈرۈپ كېلىنىدۇ.
[5] شۇ چاغدا كۆرىسەن،
كۆزلىرىڭ چاقناپ كېتىدۇ،
يۈرەكلىرىڭ تىپچەكلەپ، ئىچ-ئىچىڭگە پاتماي قالىسەن؛
چۈنكى دېڭىزدىكى بايلىقلار سەن تەرەپكە بۇرۇلۇپ كېلىدۇ،
ئەللەرنىڭ مال-دۇنيالىرى يېنىڭغا كېلىدۇ.
[6] توپ-توپ بولۇپ كەتكەن تۆگىلەر،
ھەم مىدىيان ھەم ئەفاھدىكى تايلاقلار سېنى قاپلايدۇ؛
شېبادىكىلەرنىڭ ھەممىسى كېلىدۇ؛
ئۇلار ئالتۇن ھەم خۇشبۇي ئېلىپ كېلىدۇ،
پەرۋەردىگارنىڭ مەدھىيىلىرىنى جاكارلايدۇ.
[7] كېدارنىڭ بارلىق قوي پادىلىرى يېنىڭغا يىغىلىدۇ؛
نېبايوتنىڭ قوچقارلىرى خىزمىتىڭدە بولىدۇ؛

ئۇلار مېنىڭ قوبۇل قىلىشىمغا ئېرىشىپ قۇربانگاھىمغا چىقىرىلىدۇ؛[674]
شۇنىڭ بىلەن گۈزەللىك-جۇلالىقىمنى ئايان قىلىدىغان ئۆيۈمنى گۈزەللەشتۈرىمەن.

8 كەپتەرخانىلىرىغا قايتىپ كەلگەن كەپتەرلەردەك،
ئۇچۇپ كېلىۋاتقان بۇلۇتتەك كېلىۋاتقان كىمدۇ؟

9 چۈنكى ئاراللار مېنى كۈتىدۇ؛
شۇلار ئارىسىدىن ئوغۇللىرىڭنى يىراقتىن ئېلىپ كېلىشكە،
ئۆز ئالتۇن-كۈمۈشلىرىنى بىللە ئېلىپ كېلىشكە،
تارشىشتىكى كېمىلەر بىرىنچى بولىدۇ[675].
ئۇلار خۇدايىڭ پەرۋەردىگارنىڭ نامىغا،
ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىنىڭ يېنىغا كېلىدۇ؛
چۈنكى ئۇ ساڭا گۈزەللىك-جۇلالىق كەلتۈردى.

10 يات ئادەملەرنىڭ بالىلىرى سېپىللىرىڭنى قۇرىدۇ،
ئۇلارنىڭ پادىشاھلىرى خىزمىتىڭدە بولىدۇ؛
چۈنكى غەزىپىمدە مەن سېنى ئۇردۇم؛
بىراق شاپائىتىم بىلەن ساڭا رەھىم-مېھرىبانلىق كۆرسەتتىم.

11 دەرۋازىلىرىڭ ھەردائىم ئوچۇق تۇرىدۇ؛
(ئۇلار كېچە-كۈندۈز ئېتىلمەيدۇ)
شۇنداق قىلغاندا ئەللەرنىڭ بايلىقلىرىنى ساڭا ئېلىپ كەلگىلى،
ئۇلارنىڭ پادىشاھلىرىنى ئالدىڭغا يېتەكلەپ كەلگىلى بولىدۇ.

12 چۈنكى ساڭا خىزمەتتە بولۇشنى رەت قىلىدىغان ئەل ياكى پادىشاھلىق

---

674 6-7-ئايەتلەردە دېيىلگەن يەرلەرنى خەرىتىدىن كۆرۈڭ. پەلەستىننى نۇقتا قىلىپ ئېيتقاندا، «مىدىيان» ئىراق جەنۇبتا، «ئەفاھ» پارس قولتۇقىنىڭ شەرقىي تەرىپىدە، «شېبا» مىسىرنىڭ جەنۇبىي تەرىپىدە، «كېدار» ھەم «نېبايوت» شەرق تەرەپتە، يەنى ئەرەبىستاندىكى چۆل-باياۋاننىڭ شىمالىدا. شېبادىن سىرت ھەممىسى بەلكىم ئەرەب قەبىلىلىرى.

675 بىلىشىمىزچە، قەدىمكى زامانلاردا ئۈچ «تارشىش» بار ئىدى (ھەممىسى تۈرنىڭ مۇستەملىكىلىرى). مۇشۇ ئايەتتىكى «تارشىش» بەلكىم ئىسپانىيەنى (قانائاندىن ئىراق بولغان غەربىي تەرەپتە) كۆرسىتىدۇ؛ دېمەكچى، ئاخىرقى زاماندا خۇدانىڭ يولىنى تۇتقانلار جاھاندىكى بارلىق تەرەپلەردىن زىئونغا قاراپ كېلىدۇ.

بولسا يوقىلىدۇ؛
مۇشۇنداق ئەللەر پۈتۈنلەي بەربات بولىدۇ.
13 مېنىڭ مۇقەددەس جايىمنى گۆزەللەشتۈرۈشكە،
لىۋاننىڭ شەرىپى،
ــ ئارچا، قارىغاي ۋە بوكسۇس دەرەخلىرىنىڭ ھەممىسى ساڭا كېلىدۇ؛[676]
شۇنداق قىلىپ ئايىغىم تۇرغان يەرنى شەرەپلىك قىلىمەن.
14 سېنى خارلىغانلارنىڭ بالىلىرى بولسا ئالدىڭغا ئېگىلگىنىچە كېلىدۇ؛
سېنى كەمسىتكەنلەرنىڭ ھەممىسى ئايىغىڭغا باش ئۇرىدۇ؛
ئۇلار سېنى «پەرۋەردىگارنىڭ شەھىرى»،
«ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىنىڭ زىئونى» دەپ ئاتايدۇ.
15 سەن تاشلىۋېتىلگەن ھەم نەپرەتكە ئۇچرىغانلىقىڭ ئۈچۈن،
ھېچكىم زېمىنىڭدىن ئۆتمىگەن؛
ئەمدىلىكتە مەن سېنى مەڭگۈلۈك بىر شان-شۆھرەت،
ئەۋلاد-ئەۋلادلارنىڭ بىر خۇرسەنلىكى قىلىمەن.
16 ئەللەرنىڭ سۈتىنى ئېمىسەن،
پادىشاھلارنىڭ ئەمچىكىدىن ئەمگەندەك مېھىر-شەپقىتىگە ئېرىشىسەن[677]؛
شۇنىڭ بىلەن سەن مەن پەرۋەردىگارنى ئۆزۈڭنىڭ نىجاتكارىڭ ھەم ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىڭ،
«ياقۇپتىكى قۇدرەت ئىگىسى»[678] دەپ بىلىسەن.
17 مىسنىڭ ئورنىغا ئالتۇننى،
تۆمۈرنىڭ ئورنىغا كۈمۈشنى ئەكېلىپ ئالماشتۇرىمەن؛
ياغاچنىڭ ئورنىغا مىسنى،

---

676 لىۋان دېگەن جايدىن ھەرخىل چىرايلىق دەرەخلەر چىقاتتى.

677 دېمەك، زىئون ئاخىرقى زامانلاردىكى ئازاب-ئوقۇبەتلەردىن ئۆتۈشى بىلەن (ھەرقانداق كەمسىتىشلەر، ئۆچمەنلىك، نەپرەت ھەم زىيانكەشلىككە ئۇچرىغاندىن كېيىن) ئاجىز بىر سەبىي بالىدەك بارلىق «يات ئەللەر»نىڭ كۆيۈنۈشلىرى ھەم غەمخورلۇقى بىلەن چوڭقۇر تەسەللىگە ئىگە بولىدۇ.

678 «ياقۇپتىكى قۇدرەت ئىگىسى» ــ مۇشۇ يەردە «ياقۇپ» ھەم ياقۇپنىڭ ئۆزى ھەم ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى ئىسرائىلنى كۆرسىتىدۇ.

تاشلارنىڭ ئورنىغا تۆمۈرنى ئەپكېلىپ ئالماشتۇرىمەن؛
سېنىڭ ھاكىملىرىڭنى بولسا تىنچ-ئاراملىق،
بەگلىرىڭنى ھەققانىيلىق قىلىمەن.
18 زېمىنىڭدا زوراۋانلىقنىڭ ھېچ ساداسى بولمايدۇ،
چېگرالىرىڭ ئىچىدە ۋەيرانچىلىق ۋە ھالاكەتمۇ يوق بولىدۇ؛
سەن سېپىللىرىڭنى «نىجات»،
دەرۋازىلىرىڭنى «مەدھىيە» دەپ ئاتايسەن.
19 نە قۇياش كۈندۈزدە ساڭا نۇر بولمايدۇ،
نە ئاينىڭ جۇلاسى ساڭا يورۇقلۇق بەرمەيدۇ؛
بەلكى پەرۋەردىگار سېنىڭ مەڭگۈلۈك نۇرۇڭ بولىدۇ،
سېنىڭ خۇدايىڭ گۈزەل جۇلالىقىڭ بولىدۇ.
20 سېنىڭ قۇياشىڭ ئىككىنچى پاتمايدۇ،
ئېيىڭ تولۇنلۇقىدىن يانمايدۇ؛
چۈنكى پەرۋەردىگار سېنىڭ مەڭگۈلۈك نۇرۇڭ بولىدۇ،
ھەسرەت-قايغۇلۇق كۈنلىرىڭگە خاتىمە بېرىلىدۇ.
21 سېنىڭ خەلقىڭنىڭ ھەممىسى ھەققانىي بولىدۇ؛
يەر-زېمىنغا مەڭگۈگە ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ؛
ئۇلار مېنىڭ گۈزەل جۇلالىقىمنى ئايان قىلىشى ئۈچۈن،
ئۇلار ئۆز قولۇم بىلەن تىككەن مايسا،
ئۆز قولۇم بىلەن ئىشلىگىنىم بولىدۇ.
22 سەبىي بالا بولسا مىڭغا،
ئەڭ كىچىكى بولسا ئۇلۇغ ئەلگە ئايلىنىدۇ،
مەنكى پەرۋەردىگار بۇلارنى ئۆز ۋاقتىدا تېزدىن ئەمەلگە ئاشۇرىمەن.

زىئوننىڭ پارلاق كېلەچىكى ــ داۋامى
«پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نىڭ يەنە بىر سۆزى

61

1 «رەب پەرۋەردىگارنىڭ روھى مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدا،
چۈنكى پەرۋەردىگار مېنى ئاجىز ئېزىلگەنلەرگە خۇش خەۋەرلەر يەتكۈزۈشكە مەسىھلىگەن(679).
ئۇ مېنى سۇنۇق كۆڭۈللەرنى ياساپ ساقايتىشقا،
تۇتقۇنلارغا ئازادلىقنى،
چۈشەپ قويۇلغانلارغا زىنداننىڭ ئېچىۋېتىلىدىغانلىقىنى جاكارلاشقا ئەۋەتتى؛
2 پەرۋەردىگارنىڭ شاپائەت كۆرسىتىدىغان يىلىنى(680)،
ھەم خۇدايىمىزنىڭ قىساسلىق كۈنىنى جاكارلاشقا،
بارلىق قايغۇ-ھەسرەت چەككەنلەرگە تەسەللى بېرىشكە مېنى ئەۋەتتى.

679 «مەسىھلىگەن» ياكى «مەسىھ قىلغان» ــ مۇشۇ يەردە بىز قايتىدىن بۇ ئىبارىگە چۈشەنچە بېرىمىز. خۇدانىڭ يوليورۇقى بىلەن ئىسرائىلغا يېڭى بىر پادىشاھ بېكىتىش ئۈچۈن ئۇنىڭ بېشىغا ماي سۈرتۈلۈش كېرەك ئىدى. مۇشۇ مۇراسىم «مەسىھ قىلىنىش» دەپ ئاتىلىپ، شۇ چاغدىن باشلاپ مۇشۇ پادىشاھ «خۇدانىڭ مەسىھ قىلغىنى» دەپ ئاتىلاتتى. مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ خىزمىتىنى قىلغان «قۇربانلىق قىلغۇچى» كاھىنلارمۇ مۇشۇ خىزمەتكە كىرىشىش ئۈچۈن «مەسىھ قىلىنىشى» كېرەك ئىدى. «مەسىھ قىلىنىش» بەزىدە پەيغەمبەرلەرگىمۇ ئۆتكۈزۈلەتتى. بىراق مۇشۇ ئايەتتىكى «مەسىھ قىلىش» زەيتۇن مېيى بىلەن ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ ئۆز مۇقەددەس روھى بىلەن ئۆتكۈزۈلىدۇ؛ ئىنسان تەرىپىدىن ئۆتكۈزۈلمەيدۇ، خۇدانىڭ ئۆزى ئۆتكۈزىدۇ. «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرىسىدىكى سۆزلەرنى يىغىنچاقلىغاندا، ئۇ «پادىشاھ» (پۈتكۈل ئالەمنىڭكى)، پەيغەمبەر («سۆزۈمنى ئاغزىڭغا قويىمەن») ھەم «قۇتقۇزغۇچى كاھىن»دۇر (گۇناھكارلار ئۈچۈن ئۆزىنى قۇربانلىق قىلىدۇ، گۇناھكارلار ئۈچۈن دۇئا قىلىدۇ). شۇ ئۈچ ۋەزىپىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن ئۇ خۇدانىڭ روھى بىلەن «مەسىھ قىلىنىشى» كېرەك ئىدى. مۇشۇ يەردىن باشلاپ بىز «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نى «مەسىھ» دېگەن نام بىلەن چاقىرىمىز. ئىسرائىلنىڭ 60- ھەم 61-بابتا كۆرسىتىلگەن بەختىنىڭ، ئەللەرنىڭ (ئىسرائىل ئارقىلىق بولغان) بەختىنىڭمۇ ھەممىسى مەسىھنىڭ قىلغان ئىشىدۇر.

680 «لاۋىيلار» 25-بابتا كۆرسىتىلگەن «بۇرغا (چېلىش) يىلى»، يەنى «ئازادلىق يىلى»، ياكى «شادلىق يىلى» بولسا «پەرۋەردىگارنىڭ شاپائەت كۆرسىتىدىغان يىلى»نى ئالدىنئالا ئايان قىلغان «بېشارەتلىك بىر رەسىم» بولسا كېرەك.
ئىنجىل، «لۇقا» 18:4-19نى كۆرۈڭ.

3 زىئوندىكى ھەسرەت-قايغۇ چەككەنلەرگە،
كۈللەرنىڭ ئورنىغا گۈزەللىكنى،
ھەسرەت-قايغۇنىڭ ئورنىغا سۈركىلىدىغان شاد-خۇراملىق مېيىنى(681)،
غەشلىك-مەيۈسلۈك روھنىڭ ئورنىغا،
مەدھىيە تونىنى(682) كىيدۈرۈشكە مېنى ئەۋەتتى؛
شۇنداق قىلىپ ئۇلار «ھەققانىيلىقنىڭ چوڭ دەرەخلىرى»،
«پەرۋەردىگارنىڭ تىككەن مايسىلىرى»(683) دەپ ئاتىلىدۇ،
ئۇلار ئارقىلىق ئۇنىڭ گۈزەللىك-جۇلالىقى ئايان قىلىنىدۇ.
4 ئۇلار قەدىمكى خارابىزارلىقلارنى قايتىدىن قۇرىدۇ،
ئەسلىدە ۋەيران قىلىنغان جايلارنى قايتىدىن تىكلەيدۇ،
خارابە شەھەرلەرنى، دەۋردىن-دەۋرگە ۋەيرانلىقتا ياتقان جايلارنى يېڭىباشتىن قۇرىدۇ؛
5 ياقا يۇرتلۇقلار تۇرغۇزۇلۇپ، پادىلىرىڭنى باقىدۇ؛
ياتلارنىڭ بالىلىرى قوشچىلىرىڭلار، ئۈزۈمچىلىرىڭلار بولىدۇ.
6 بىراق سىلەر بولساڭلار، «پەرۋەردىگارنىڭ كاھىنلىرى»(684) دەپ ئاتىلىسىلەر؛

681 قايغۇ-ھەسرەت بىلدۈرۈش ئۈچۈن، ئادەملەر كۈللەردە ئولتۇراتتى ياكى ئۇلارنى بېشانىسىغا سۈرتەتتى. مەسىھ بولسا «كۈللەرنىڭ ئورنىغا» خۇشاللىقنى بىلدۈرىدىغان مايىنى ئادەمنىڭ پېشانىسىغا سۈرتىدۇ.

682 مۇشۇ «تون» پۈتۈن بەدەننى ئورايدىغان چوڭ بىر كىيىم بولۇپ، بەلكىم ھەممە غەشلىك كېتىپ، ئادەمنىڭ پۈتكۈل ۋۇجۇدىدا خۇداغا مەدھىيە ئوقۇش پەيدا بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

683 يۇقىرىدىكى 1-باب، 29-ئايەتتە، 57-باب، 5-ئايەتتە، «چوڭ دەرەخلەر» بۇتپەرەسلىك قىلىنىدىغان جايلار ئىدى. ھازىر ئۇلار خۇداغا ئىبادەت قىلىشنى بىلدۈرىدۇ.

684 ئوقۇرمەنلەرگە مەلۇمكى، «كاھىن»لار مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى خىزمەتچىلەر بولۇپ، خەلقلەرگە ۋەكىل بولۇپ ئۇلارنىڭ ھەرخىل قۇربانلىقلىرىنى خۇداغا ئاتاپ ئوتتا كۆيدۈرگۈچى ئىدى. بۇنىڭدىن سىرت، خۇدانىڭ ھەقىقەت-ھۆكۈملىرىنى ئۆگىتىش ۋەزىپىسى بار ئىدى («مال.» 7:2). مۇسا پەيغەمبەر دەۋرىدە، خۇدا «بارلىق خەلقىمنى ئۆزۈمگە ئاتاپ كاھىنلار قىلىمەن» دېگەنىدى («مىس.» 6:19). بىراق خەلقنىڭ كۆپىنچىسى ئىتائەتسىزلىك بىلەن مۇشۇ ۋەدىدىن مەھرۇم بولدى؛ پەقەت «لاۋىي» دېگەن قەبىلىدىكىلەر كاھىنلىق رولنى ئۆتىيەلىگەنىدى. بىراق مۇشۇ ئايەت بىزگە ئايان قىلىدۇكى، خۇدانىڭ ئەسلىدىكى نىشانى ھامان ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.

سىلەر توغراڭلاردا: «ئۇلار خۇدايىمىزنىڭ خىزمەتكارلىرى» دېيىلىدۇ؛
ئوزۇقلىرىڭلار ئەللەرنىڭ بايلىقلىرى بولىدۇ،
سىلەر ئۇلارنىڭ شان-شەرەپشەرەپلىرىگە ئورتاق بولىسىلەر[685].
7 خورلىنىپ، شەرمەندىلىكتە قالغىنىڭلارنىڭ ئورنىغا ئىككى ھەسسە نېسىۋەڭلەر[686] بېرىلىدۇ؛
رەسۋا قىلىنغانلىقىنىڭ ئورنىغا ئۇلار تەقسىماتىدا شادلىنىپ تەنتەنە قىلىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار زېمىنىغا ئىككى ھەسسىلەپ ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ؛
مەڭگۈلۈك شاد-خۇراملىق ئۇلارنىڭكى بولىدۇ.
8 چۈنكى مەن پەرۋەردىگار توغرا ھۆكۈم، ھەقىقەتنى ئەزىزلەيمەن؛
كۆيدۈرمە قۇربانلىق قىلىشتا ھەرقانداق بۇلاڭچىلىق ۋە ئالدامچىلىقتا نەپرەتلىنىمەن[687]؛
مەن ئۇلارغا ھەقىقەت بىلەن تېگىشلىكىنى قايتۇرۇپ بېرىمەن؛
مەن ئۇلار بىلەن مەڭگۈلۈك بىر ئەھدىنى تۈزىمەن.
9 شۇنداق قىلىپ ئۇلارنىڭ نەسلىنىڭ داڭقى ئەللەر ئارىسىدا،
پەرزەنتلىرىنىڭ داڭقى خەلقى-ئالەم ئارىسىدا چىقىدۇ؛
ئۇلارنى كۆرگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۇلارنى تونۇپ ئېتىراپ قىلىدۇكى،
«ئۇلار بولسا پەرۋەردىگار بەخت ئاتا قىلغان نەسىلدۇر»»[688].

685 ياكى «ئۇلارنىڭ شان-شەرەپلىرىدىن تەنتەنە قىلىسىلەر».

686 يەنە 40-باب، 2-ئايەتنى كۆرۈڭ.

687 «كۆيدۈرمە قۇربانلىق» ــ مۇشۇ خىل قۇربانلىق پۈتۈن پېتى خۇداغا (تولۇق ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن) ئاتاپ كۆيدۈرۈلەتتى. ئادەم (مەيلى بەرگۈچى، مەيلى كاھىن بولسۇن) قۇربانلىقنىڭ گۆشىدىن ھېچ يېمەتتى. ئەگەر مۇشۇنداق قۇربانلىق قىلغاندا، بىرسى خۇدادىن بىر زەررىچىنى قالدۇرغان بولسا، بۇ «بۇلاڭچىلىق»قا باراۋەر ئىدى. ئەمدى تۆۋەندە، خۇدا ئۆزى ئىنسانىيەتكە، ئۆز خەلقىگە مەلۇم بىر نەرسىنى ۋەدە قىلىپ بەرمەكچى بولسا، ئۇنداقتا ئۇ ئۆزىنىڭ «كۆيدۈرمە قۇربانلىق» توغرىسىدىكى مۇقەددەس قانۇنىغا ئۆزى بويسۇنغانغا ئوخشاش، ئۇ بەرگەن نەرسىدە قىلچە بىر كەملىك ھەرگىز بولمايدۇ؛ ئۇ ئىنسانىيەتكە ۋەدە قىلغانلىرىدىن ھېچنەرسىنى قالدۇرمايدۇ.

688 «زەب.» 22:31-32نى كۆرۈڭ. يۇقىرىقى 59-باب، 21-ئايەتتە دېيىلگەن «ئەھدە»گە ئاساسەن، زىئوننىڭ نەسلى «مەسىھ»نىڭ روھى ھەم سۆز-كالامىغا ئىگە بولىدۇ. شۈبھىسىزكى، مۇشۇ 8- ھەم 9-ئايەتتە شۇ ئەھدە، شۇنداقلا ئۇنىڭ نەتىجىسى يەنە كۆرسىتىلىدۇ.

مەسىھ يەنە سۆز قىلىدۇ

10 ــ «مەن پەرۋەردىگارنى زور شاد-خۇراملىق دەپ بىلىپ شادلىنىمەن،
جېنىم خۇدايىم تۈپەيلىدىن خۇشاللىنىدۇ؛
چۈنكى توي قىلىدىغان يىگىت ئۆزىگە «كاھىنلىق سەللە» كىيىۋالغاندەك،
توي قىلىدىغان قىز لەئەل-ياقۇتلار بىلەن ئۆزىنى پەردازلىغاندەك،
ئۇ نىجاتلىقنىڭ كىيىم-كېچەكنى ماڭا كىيدۈردى،
ھەققانىيلىق تونى بىلەن مېنى پۈركەندۈردى.[689]
11 چۈنكى زېمىن ئۆزىنىڭ بىخىنى چىقارغىنىدەك،
باغ ئۆزىدە تېرىلغانلارنى ئۈندۈرگىنىدەك،
رەب پەرۋەردىگار ئوخشاشلا بارلىق ئەللەرنىڭ ئالدىدا ھەققانىيلىقنى ھەم مەدھىيىنى ئۈندۈرىدۇ».[690]

مەسىھنىڭ سۆزىنىڭ داۋامى

62

1 ــ «تاكى زىئوننىڭ ھەققانىيلىقى جۇلالىنىپ چاقناپ چىققۇچە،
ئۇنىڭ نىجاتى لاۋۇلداۋاتقان مەشئەلدەك چىققۇچە،
زىئون ئۈچۈن ھېچ ئارام ئالمايمەن،

689 مەسىھ خۇدانىڭ زىئون ھەم ئەل-يۇرتلارنى قۇتقۇزۇشتىكى خىزمىتىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن ئۇ تەييارلىغان كىيىم-كېچەكنى قوبۇل قىلىدۇ. «توي قىلىدىغان يىگىت» ھەم «توي قىلىدىغان قىز» بولسا، ئەلۋەتتە ناھايىتى دىققەت بىلەن ئۆزلىرىنىڭ مەخسۇس كىيىمىنى كىيىدۇ. مۇشۇ كىيىم پەقەتلا مۇشۇ مەقسەت بىلەنلا كىيىلىدۇ؛ ئوخشاشلا مەسىھ «ئادەمنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن» خۇشاللىق بىلەن خۇدا بەرگەن مەخسۇس كىيىمنى كىيىدۇ. مۇشۇ كىيىم ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى، نېمە ئىش قىلغىلى كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ؛ يەنى نىجات، مۇتلەق ھەققانىيلىقتىن ھەم «كاھىنلىق سەللە» (يەنى ئىنسان ئۈچۈن دۇئا قىلىشتىكى رول)دىن ئىبارەتتۇر. دۇنيادا كىم مۇشۇنداق «كىيىم» كىيىۋالغان پېتى پەيدا بولسا، ھەربىر ئەقلى بار ئادەم ئۇنى خۇدا ئەۋەتكەن مەسىھ دەپ تونۇپ يېتىشى كېرەك.

690 مۇشۇ ئىش مەسىھنىڭ يەنە بىر خۇشاللىقىنىڭ سەۋەبى ــ ئۇنىڭ قىلىدىغان خىزمىتى چوقۇم مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ؛ ئۇ نىجاتنى ئىنسانىيەتكە يەتكۈزۈپ نۇرغۇنلىغان كىشىلەرنى گۇناھتىن قۇتقۇزىدۇ.

يېرۇسالېم ئۈچۈن ھەرگىز سۈكۈت قىلمايمەن؛
2 ھەم ئەللەر سېنىڭ ھەققانىيلىقىڭنى،
بارلىق پادىشاھلار شان-شەرىپىڭنى كۆرىدۇ؛
ھەم سەن پەرۋەردىگار ئۆز ئاغزى بىلەن ساڭا قويىدىغان يېڭى بىر ئىسىم بىلەن ئاتىلىسەن،
3 شۇنداقلا سەن پەرۋەردىگارنىڭ قولىدا تۇرغان گۈزەل بىر تاج،
خۇدايىڭنىڭ قولىدىكى شاھانە باش چەمبىرىكى بولىسەن.
4 سەن ئىككىنچى: «ئاجراشقان، تاشلىۋېتىلگەن» دەپ ئاتالمايسەن،
زېمىنىڭ ئىككىنچى: «ۋەيران قىلىپ تاشلىۋېتىلگەن» دەپ ئاتالمايدۇ؛
بەلكى سەن: «مېنىڭ خۇشاللىقىم دەل ئۇنىڭدا!»[691]، دەپ ئاتىلىسەن،
ھەم زېمىنىڭ: «نىكاھلانغان»[692] دەپ ئاتىلىدۇ؛
چۈنكى پەرۋەردىگار سەندىن خۇشاللىق ئالىدۇ،
زېمىنىڭ بولسا ياتلىق بولىدۇ.
5 چۈنكى يىگىت قىزغا باغلانغاندەك،
ئوغۇللىرىڭ ساڭا باغلىنىدۇ؛
توي يىگىتى قىزدىن شادلانغاندەك،
خۇدايىڭ سېنىڭدىن شادلىنىدۇ.
6 مەن سېپىللىرىڭدا كۆزەتچىلەرنى بېكىتىپ قويدۇم، ئى يېرۇسالېم،
ئۇلار كۈندۈزمۇ ھەم كېچىسىمۇ ئارام ئالمايدۇ؛
ئى پەرۋەردىگارنى ئەسلەتكۈچى بولغانلار، سۈكۈت قىلماڭلار![693]
7 ئۇ يېرۇسالېمنى تىكلىگۈچە،
ئۇنى يەر-جاھاننىڭ ئوتتۇرىسىدا رەھمەت-مەدھىيىلەرنىڭ سەۋەبى قىلغۇچە،
ئۇنىڭغا ھېچ ئارام بەرمەڭلار!».

691 ئىبرانىي تىلىدا «خېفزىباھ».
692 ئىبرانىي تىلىدا «بېيۇلاھ».
693 مەنىسى مۇشۇ «كۆزەتچىلەر»نى، يەنى «پەرۋەردىگارنى ئەسلەتكۈچىلەر»نى ئۆزىگە ئوخشاش زىئون ئۈچۈن توختىماي دۇئا قىلىش خىزمىتىگە بېكىتكەن. ئۇلارنىڭ دۇئالىرى ئۆزىنىڭكىگە ئوخشاش بولىدۇ (1-ئايەتنى كۆرۈڭ).

8 پەرۋەردىگار ئوڭ قولى ھەم ئۆز كۈچى بولغان بىلىكى بىلەن مۇنداق قەسەم
ئىچتى: ــ
«مەن زىرائەتلىرىڭنى دۈشمەنلىرىڭگە ئوزۇق بولۇشقا ئىككىنچى بەرمەيمەن؛
جاپا تارتىپ ئىشلىگەن يېڭى شارابىڭنى ياتلارنىڭ پەرزەنتلىرى ئىككىنچى
ئىچمەيدۇ؛
9 زىرائەتلەرنى ئورۇپ يىغقانلار ئۆزلىرىلا ئۇنى يەپ پەرۋەردىگارنى
مەدھىيىلەيدۇ؛
ئۈزۈملەرنى ئۈزگەنلەر مۇقەددەس ئۆيۈمنىڭ سەينالىرىدا ئۇلاردىن ئىچىدۇ».
10 ــ ئۆتۈڭلار، دەرۋازىلاردىن ئۆتۈڭلار!
خەلقنىڭ يولىنى تۈز قىلىپ تەييارلاڭلار!
يولنى كۆتۈرۈڭلار، كۆتۈرۈڭلار؛
تاشلارنى ئېلىپ تاشلىۋېتىڭلار[694]؛
خەلق-مىللەتلەر ئۈچۈن يول كۆرسىتىدىغان بىر تۇغنى كۆتۈرۈڭلار.
11 مانا، پەرۋەردىگار جاھاننىڭ چەت-ياقىلىرىغا مۇنداق دەپ جاكارلىدى: ــ
زىئون قىزىغا مۇنداق دەپ ئېيتقىن: ــ
«قارا، سېنىڭ نىجات-قۇتۇلۇشۇڭ كېلىۋاتىدۇ!
قارا، ئۇنىڭ ئۆزى ئالغان مۇكاپىتى ئۆزى بىلەن بىللە،
ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ئىنئامى ئۆزىگە ھەمراھ بولىدۇ.[695]
12 ۋە خەقلەر ئۇلارنى[696]: «پاك-مۇقەددەس خەلق»،
«پەرۋەردىگار ھەمجەمەتلىك قىلىپ قۇتقۇزغانلار» دەيدۇ؛

694 يولنى، ئىسرائىلدىكى تارقىلىپ كەتكەن، باشقا يۇرتلاردا سۈرگۈن بولغانلار، شۇنداقلا خۇدانى ئىزدىگەن مۇساپىرلار بىلەن بىللە زىئونغا كەلمەكچى بولغانلار ئۈچۈن تەييارلاڭلار، دېمەكچى بولسا كېرەك.

695 «سېنىڭ نىجات-قۇتۇلۇشۇڭ كېلىۋاتىدۇ!». ئايەتنىڭ ئىككىنچى قىسمىغا قارىغاندا، مۇنۇ «نىجات-قۇتۇلۇش» بىر شەخس، يەنى مەسىھنىڭ ئۆزىدۇر؛ «ئۇنىڭ ئالغان مۇكاپىتى» ھەم «ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ئىنئامى» 10- ھەم 12-ئايەتكە قارىغاندا دەل ئۆزى قۇتقۇزغان «خەلقىم» ھەم «خەلق-مىللەتلەر»دىن ئىبارەتتۇر.

696 «ئۇلارنى» دەل 10-ئايەتتە دېيىلگەن، زىئونغا كەلمەكچى بولغان «خەلق» ھەم «خەلق-مىللەتلەر»دۇر.

سەن[697] بولساڭ: «ئىنتىلىپ ئىزدەلگەن»، «ھېچ تاشلىۋېتىلمىگەن شەھەر» دەپ ئاتىلىسەن.

«كۆزەتچىلەر» بىر ئادەمنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرىدۇ

63

1 «بوزراھ شەھىرىدىن چىققان، ئۈستىبېشى قىپقىزىل رەڭلىك،
كىيىم-كېچەكلىرى قالتىس-كارامەت،
زور كۈچ بىلەن قول سىلىپ مېڭىۋاتقان،
ئېدومدىن مۇشۇ يەرگە كېلىۋاتقۇچى كىم؟»
«ھەققانىيلىق بىلەن سۆزلىگۈچى مەن،
قۇتقۇزۇشقا كۈچ-قۇدرەتكە ئىگە بولغۇچىدۇرمەن».[698]
2 «ئۈستىبېشىڭدىكىسى نېمىشقا قىزىل،
قانداقسىگە كىيىم-كېچەكلىرىڭ شاراب كۆلچىكىنى چەيلىگۈچىنىڭكىگە ئوخشاپ قالدى؟»[699].
3 «مەن يالغۇز شاراب كۆلچىكىنى چەيلىدىم؛
بار ئەل-يۇرتلاردىن ھېچكىم مەن بىلەن بىللە بولغىنى يوق؛
مەن ئۇلارنى[700] غەزىپىمدە چەيلىدىم،
قەھرىمدە ئۇلارنى دەسسىۋەتتىم؛
ئۇلارنىڭ قانلىرى كىيىم-كېچەكلىرىم ئۈستىگە چاچرىدى؛

697 «سەن» زىئوننىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ.

698 ئايەتنىڭ ئالدىنقى قىسمىدىكى سوئالغا جاۋاب بەرگۈچى شۈبھىسىزكى، 61-باب، 10-11-ئايەتتە «قالتىس-كارامەت» كىيىم-كېچەك كىيىۋالغان»، ئۆزى (62-بابتا) كۆزەتچىلەرنى بېكىتكەن مەسىھدۇر. بىراق ئۇنىڭ كىيىم-كېچەكلىرى باشقىچە كۆرۈنگەچكە، ئۇ يىراقتىن كېلىۋاتقان چاغدا، ئۇلار ئۇنى تونىيالمىغان.
«بوزراھ» شەھىرى توغرۇلۇق يەنە 34-بابنى ۋە ئىزاھاتلىرىنى كۆرۈڭ.

699 مەسىھ كىيىۋالغان كىيىم ئەسلىدە «نىجاتنىڭ، ھەققانىيلىقنىڭ» كىيىمى (بەلكىم ئاپئاق) بولغاندىن كېيىن، «نېمىشقا قىزىل بولۇپ قالغان» ــ دەپ سورايدۇ.

700 «ئۇلارنى» ــ (نىجاتنى رەت قىلغان) يات ئەللەرنى كۆرسىتىدۇ (6-ئايەتنى كۆرۈڭ).

مېنىڭ پۈتۈن ئۈستىبېشىم بويالدى؛
4 چۈنكى قەلبىمگە قىساس كۈنى پۈكۈلگەندى،
شۈنداقلا مەن ھەمجەمەتلىرىمنى قۇتقۇزىدىغان يىل كەلدى؛(701)
5 مەن قارىسام، ياردەم قىلغۇدەك ھېچكىم يوق ئىدى؛
ھېچكىمنىڭ قوللىمايدىغانلىقىنى كۆرۈپ ئازابلىنىپ كۆڭلۈم پاراكەندە بولدى؛
شۇڭا ئۆز بىلىكىم ئۆزۈمگە نىجات كەلتۈردى؛
ئۆز قەھرىم بولسا، مېنى قوللاپ ماڭا چىدام بەردى؛(702)
6 شۇنىڭ بىلەن ئەل-يۇرتلارنى غەزىپىمدە دەسسىۋەتكەنمەن،
قەھرىمدە ئۇلارنى مەست قىلىۋەتتىم(703)،
قانلىرىنى يەرگە تۆكۈۋەتتىم».

«خۇدانى ئەسلەتكۈچى كۆزەتچى»لەردىن بىرى يەنە دۇئا قىلىدۇ

7 «مەن پەرۋەردىگارنىڭ شەپقەتلىرى توغرۇلۇق ئەسلىتىپ سۆزلەيمەن؛
پەرۋەردىگارنىڭ مەدھىيەگە لايىق قىلغانلىرى،
ئۇنىڭ رەھىمدىللىقلىرىغا ئاساسەن،
ئۇنىڭ نۇرغۇنلىغان شەپقەتلىرىگە ئاساسەن،
پەرۋەردىگارنىڭ بىزگە قىلغان ئىلتىپاتلىرى،
ئىسرائىل جەمەتىگە ئىلتىپات قىلغان زور ياخشىلىقلىرى توغرۇلۇق ئەسلىتىپ سۆزلەيمەن؛
8 ئۇ ئۇلارنى: ــ «ئۇلار مېنىڭ خەلقىم،

701 «مەن ھەمجەمەتلىرىمنى قۇتقۇزىدىغان يىلى» ــ دېمەك، خۇدانىڭ نىجاتىنى قوبۇل قىلغان بەندىلىرى مۇشۇ دۇنيادىكى بارلىق بوزەك قىلىشلاردىن، بارلىق زىيانكەشلەردىن ئازاد قىلىنىپ ئەركىن بولۇش ۋاقتىدۇر. رەزىللەرنىڭ جازالىنىشى بىلەن ئۇلار ئەركىن بولىدۇ.
702 مۇشۇ سۆزلەرگە قارىغاندا، ئىنسانلارنى جازالاش خۇدا ھەم ئۇنىڭ مەسىھى ئۈچۈن كۆڭلىگە ئىنتايىن ئېغىر كېلىدىغان تەس بىر ئىشتۇر.
703 «مەست قىلىۋەتتىم» ــ بۇنى چۈشىنىش ئۈچۈن، 51-باب، 17-، 21-22-ئايەتلەرنى يەنە كۆرۈڭ. خەلقلەرنى مەست قىلىدىغان شاراب «پەرۋەردىگارنىڭ قولىدىكى قەھرىگە تولغان قەدەھ»تىكى «شاراب»تۇر.

ئالدامچىلىق قىلمايدىغان باللار» دەپ،
ئۇلارنىڭ قۇتقۇزغۇچىسى بولدى.[704]
9 ئۇلارنىڭ بارلىق دەردلىرىگە ئۇمۇ دەردداش ئىدى؛
«ئۇنىڭ يۈزىدىكى پەرىشتىسى»[705] بولسا ئۇلارنى قۇتقۇزغان،
ئۇ ئۆز مۇھەببىتى ھەم رەھىمدىللىقى بىلەن ئۇلارنى ھەمجەمەتلىك قىلىپ قۇتقۇزغان؛
ئاشۇ قەدىمكى بارلىق كۈنلەردە ئۇلارنى ئۆزىگە ئارتىپ كۆتۈرگەن؛
10 بىراق ئۇلار ئاسىيلىق قىلىپ ئۇنىڭ مۇقەددەس روھىغا ئازار بەردى؛[706]
شۇڭا ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈپ ئۇ ئۇلارنىڭ دۈشمىنىگە ئايلىنىپ،
ئۇلارغا قارشى جەڭ قىلدى.
11 بىراق ئۇ: ــ «مۇسا پەيغەمبىرىم! مېنىڭ خەلقىم!» دەپ ئەينى كۈنلەرنى ئەسلەپ توختىدى.
ئەمدى ئۆز پادىسى بولغانلارنى[707] پادىچىلىرى[708] بىلەن دېڭىزدىن چىقىرىۋالغۇچى قېنى؟
ئۆزىنىڭ مۇقەددەس روھىنى ئۇلارنىڭ ئارىسىغا تۇرغۇزۇپ قويغۇچى قېنى؟
12 ئۇنىڭ گۈزەل شەرەپلىك بىلىكى مۇسانىڭ ئوڭ قولى ئارقىلىق ئۇلارنى يېتەكلىگۈچى بولدى،
ئۆزى ئۈچۈن مەڭگۈلۈك بىر نامنى تىكلەپ،
ئۇلار ئالدىدا سۇلارنى بۆلۈۋەتكۈچى،

704 مۇشۇ ئايەتلەر خۇدا ئىسرائىلنى مىسىردىن قۇتقۇزۇپ چىقارغان ۋاقىتنى كۆرسىتىدۇ. شۇ چاغنى ئىسرائىلنىڭ «تۇغۇلۇشى»، يەنى «يېڭى بىر خەلق، يېڭى بىر مىللەت» بولۇشى دەپ ھېسابلىغىلى بولىدۇ.

705 «ئۇنىڭ يۈزىدىكى پەرىشتىسى» دېگەن زات تەۋرات-زەبۇردا كۆپ يەرلەردە «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» دەپ ئاتىلىدۇ.

706 مۇشۇ سۆزگە قارىغاندا «خۇدانىڭ مۇقەددەس روھى» چوقۇم خۇدانىڭ ئۆزىدىن (دېمەك، خۇدائاتىدىن) ئايرىم بىر شەخسدۇر.

707 «ئۆز پادىسى بولغانلار» ــ ئىسرائىل خەلقى.

708 «...ئۇنىڭ پادىچىلىرى» بولسا شۈبھىسىزكى، مۇسا پەيغەمبەر، ئاكىسى ھارۇن ھەم ئاچىسى مەريەم ، شۇنداقلا بەلكىم يەشۇئا پەيغەمبەر ئىدى.

13 ئۇلارنى دالادا ئەركىن كېزىپ يۈردىغان ئاتتەك،
ھېچ پۇتلاشتۇرماي ئۇلارنى دېڭىزنىڭ چوڭقۇر يەرلىرىدىن ئۆتكۈزگۈچى قېنى؟
14 ماللار جىلغىغا ئوتلاشقا چۈشكەندەك،
پەرۋەردىگارنىڭ روھى ئۇلارغا ئارام بەردى؛
سەن ئۆزۈڭ گۈزەل-شەرەپلىك بىر نامغا ئېرىشىش ئۈچۈن،
سەن مۇشۇ يوللار بىلەن خەلقىڭنى يېتەكلىدىڭ.
15 ئاھ، ئاسمانلاردىن نەزىرىڭنى چۈشۈرگىن،
سېنىڭ پاك-مۇقەددەسلىكىڭ، گۈزەللىك-شەرىپىڭ تۇرغان ماكانىڭدىن ھالىمىزغا قاراپ باق!
قېنى ئوتلۇق مۇھەببىتىڭ ۋە كۈچ-قۇدرىتىڭ!؟
ئىچىڭنى ئاغرىتىشلىرىڭ، رەھىمدىللىقلىرىڭ قېنى؟
ئۇلار ماڭا كەلگەندە بېسىلىپ قالدىمۇ؟
16 چۈنكى گەرچە ئىبراھىم بىزنى تونۇمىسىمۇ،
ياكى ئىسرائىل گەرچە بىزنى ئېتىراپ قىلمىسىمۇ، (709)
سەن ھامان بىزنىڭ ئاتىمىز؛
سەن پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئاتىمىزدۇرسەن؛
ئەزەلدىن تارتىپ «ھەمجەمەت-قۇتقۇزغۇچىمىز» سېنىڭ نامىڭدۇر.
17 ئى پەرۋەردىگار، نېمىشقا بىزنى يوللىرىڭدىن ئازدۇرغانسەن؟
نېمىشقا ئۆزۈڭدىن قورقۇشتىن ياندۇرۇپ كۆڭلىمىزنى تاش قىلغانسەن؟!
قۇللىرىڭ ئۈچۈن، ئۆز مىراسىڭ بولغان قەبىلىلەر ئۈچۈن،
يېنىمىزغا يېنىپ كەلگەيسەن!
18 مۇقەددەس خەلقىڭ پەقەت ئازغىنە ۋاقىتلا تەۋەلىكىگە ئىگە بولالىغان؛

709 ئىبراھىم ھەم ئىسرائىل (ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرى) خېلى بۇرۇنلا ئالەمدىن كەتكەندى، ئەلۋەتتە. مۇشۇ سۆزنىڭ مەنىسى، ناۋادا ئاتىمىز ئىبراھىم ياكى ئىسرائىل (يەنى ياقۇپ) مۇشۇ ئالەمدە تېخى تۇرغان بولسا، بىزنىڭ ناچار ئەھۋالىمىزنى، ئەخلاقسىزلىقىمىزنى، پەزىلەتسىزلىكىمىزنى كۆرۈپلا ئىنتايىن بىزار بولۇپ: «مۇشۇ خەلق بىزنىڭ ئەۋلادىمىز بولمىسا كېرەك» ــ دەپ بىزلەرنى ئېتىراپ قىلماسلىقى مۇمكىن، دېمەكچى.

دۈشمەنلىرىمىز مۇقەددەس جايىڭنى ئاياغ ئاستى قىلدى؛[(710)]
19 شۇنىڭ بىلەن بىز ئۇزۇندىن بۇيان سەن ئىدارە قىلىپ باقمىغان،
سېنىڭ نامىڭ بىلەن ئاتىلىپ باقمىغان بىر خەلقتەك بولۇپ قالدۇق!

دۇئانىڭ داۋامى

64 1 ئاھ، سەن ئاسمانلارنى يىرتىۋېتىپ،
يەرگە چۈشكەن بولساڭئىدى!
تاغلار بولسا يۈزۈڭ ئالدىدا ئېرىپ كېتەتتى![(711)]
2 مانا مۇشۇنداق بولغاندا تۇتۇرۇقا ئوت ياققاندەك،
ئوت سۇنى قايناتقاندەك،
سەن نامىڭنى دۈشمەنلىرىڭگە ئايان قىلغان بولاتتىڭ،
ئەللەر يۈزۈڭدىنلا تىترەپ كېتەتتى!
3 سەن بىز كۈتمىگەن دەھشەتلىك ئىشلارنى قىلغان ۋاقتىڭدا،
سەن چۈشكەنىدىڭ؛
يۈزۈڭدىن تاغلار راستلا ئېرىپ كەتتى![(712)]
4 سەندىن باشقا ئۆزىگە تەلمۈرۈپ كۈتكەنلەر ئۈچۈن ئىشلىگۈچى بىر خۇدانى،
ئادەملەر ئەزەلدىن ئاڭلاپ باقمىغان،
قۇلاققا يېتىپ باقمىغان،
كۆز كۆرۈپ باقمىغاندۇر!

710 يەشايانىڭ ئۆمرىدە خۇدانىڭ مۇقەددەس ئىبادەتخانىسى تېخى مەۋجۇت ئىدى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر بۇ بېشارەتتە ئۆزىدىن كېيىنكى بىر دەۋرنى كۆزدە تۇتقان بولۇشى كېرەك. يېرۇسالېمدىكى شۇ ئىبادەتخانا مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 586-يىلى ۋەيران قىلىندى. بېشارەت مۇشۇ ۋەقەدىن كېيىنكى دەۋرنىڭ بولىدىغان ھېسسىياتلىرىنى، ئارزۇ-خىياللىرىنى ھەم دۇئالىرىنى كۆرسەتسە كېرەك.
711 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئاھ، سەن ئاسمانلارنى يىرتىۋېتىپ، يەرگە چۈشسەڭ ئىدىڭ! تاغلار بولسا يۈزۈڭ ئالدىدا ئېرىپ كېتەتتى!».
712 ئىسرائىللار مىسىردىن چىققاندىن كېيىن، خۇدا ئۇلارغا مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق مۇقەددەس قانۇن-پەرمانلىرىنى بەرگەن ۋاقتىدا، سىناي تاغلىرى شۇنداقلا ئېرىپ كەتتى. يەشايا پەيغەمبەر بەلكىم مۇشۇ ئىشلارنى كۆزدە تۇتىدۇ.

5 سەن ھەققانىيلىقنى يۈرگۈزۈشنى خۇرسەنلىك دەپ بىلگەن ئادەمنىڭ،
يەنى يولliرىڭدا مېڭىپ، سېنى سېغىنغانلارنىڭ ھاجىتىدىن چىققۇچى
ھەمراھدۇرسەن؛
بىراق مانا، سەن غەزەپتە بولدۇڭ،
بىز بولساق گۇناھتا بولدۇق؛
ئۇنداق ئىشلار ئۇزۇن بولۇۋەردى؛
ئەمدى بىز قۇتقۇزۇلامدۇق؟
6 ئەمدى بىز ناپاك بىر نەرسىگە ئوخشاش بولدۇق،
قىلغۋاتقان بارلىق «ھەققانىيەتلىرىمىز» بولسا بىر ئەۋرەت لاتىسىغىلا
ئوخشايدۇ، خالاس؛
ھەممىمىز يوپۇرماقتەك خازان بولۇپ كەتتۇق،
قەبىھلىكلىرىمىز شامالدەك بىزنى ئۇچۇرۇپ تاشلىۋەتتى.
7 سېنىڭ نامىڭنى چاقىرىپ ئىندا قىلغۇچى،
ئىلتىپاتىڭنى تۇتۇشقا قوزغالغۇچى ھېچ يوقتۇر؛
چۈنكى سەن يۈزۈڭنى بىزدىن قاچۇرۇپ يوشۇردۇڭ،
قەبىھلىكلىرىمىزدىن بىزنى سولاشتۇرغۇزدۇڭ.
8 بىراق ھازىر، ئى پەرۋەردىگار، سەن بىزنىڭ ئاتىمىزدۇرسەن؛
بىز سېغىز لاي، سەن بىزنىڭ ساپالچىمىزدۇرسەن؛
ھەممىمىز بولساق قولۇڭدا ياسالغاندۇرمىز؛
9 ئى پەرۋەردىگار، بىزگە قاراتقان غەزىپىڭنى زور قىلمىغايسەن،
قەبىھلىكنى مەڭگۈگىچە ئەسلەپ يۈرمىگىن؛
مانا، قارىغىن، ھەممىمىز سېنىڭ خەلقىڭدۇرمىز!
10 مۇقەددەس شەھەرلىرىڭ جاڭگال،
زىئونمۇ جاڭگال بولۇپ قالدى؛
يېرۇسالېم ۋەيران بولدى؛
11 ئاتا-بوۋىمىز سېنى مەدھىيىلىگەن جاي،
پاك-مۇقەددەسلىك، گۈزەل-پارلاقلىق تۇرالغۇسى بولغان ئۆيىمىز بولسا ئوت
بىلەن كۆيۈپ كۈل بولدى؛

قەدىر-قىممەتلىك نەرسىلىرىمىزنىڭ ھەممىسى ۋەيران قىلىنىۋېتىلدى.[713]

12 مۇشۇ ئىشلار ئالدىدا ئۆزۈڭنى چەتكە ئالامسەن، ئى پەرۋەردىگار؟
سۈكۈت قىلىپ تۇرامسەن؟
بىزنى بولۇشىچە خار قىلىپ ئۇرىۋېرەمسەن؟»

خۇدانىڭ دۇئاغا بەرگەن جاۋابى «يېڭى ئىشلار»، يېڭى ئاسمان-زېمىن

65

1 ئەزەلدىن مېنى ئىزدىمىگەنلەرگە مېنى سوراش يولىنى ئاچتىم؛
مەن ئۆزۈمگە ئىنتىلمىگەنلەرگە ئۆزۈمنى تاپقۇزدۇم.
مېنىڭ نامىم بىلەن ئاتالمىغان يات بىر ئەلگە مەن: ــ «ماڭا قارا، ماڭا قارا» ــ دېدىم.

2 بىراق يامان يولدا[714] ماڭىدىغان،
ئۆزىنىڭ پىكىر-خىيالىغا ئەگىشىپ ماڭىدىغان،
ئاسىيلىق قىلغۇچى بىر خەلققە بولسا مەن كۈن بويى قولۇمنى ئۇزىتىپ ئىنتىلىپ كەلدىم.

3 يەنى باغلاردا قۇربانلىق قىلىپ[715]،

---

713 مۇشۇ ئايەتتىكى «ئۆيىمىز» مۇقەددەس ئىبادەتخانا، ئەلۋەتتە. «ئۆي» دېگەن سۆزنىڭ ئىشلىتىلىشى بولسا، خۇدانىڭ ئەسلى ئۆلارنىڭ ئارىسىدا (ئىبادەتخانىسىدا) تۇرغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ. «قەدىر-قىممەتلىك نەرسىلىرىمىز»نىڭ ئەڭ ئېسىلى بولسا يەنىلا ئىبادەتخانىدىكى بۇيۇم-جابدۇقلار بولغانىدى.
بابىللىقلارنىڭ يېرۇسالېمنى، جۈملىدىن مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى ۋەيران قىلغانلىقى بەلكىم مۇشۇ بېشارەتتىن كېيىنكى 100 يىل ئەتراپىدا بولدى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 586-يىلى). مۇشۇ ئايەتتە، پەيغەمبەر (63-باب، 15-19-ئايەتلەردىكى ئەھۋالغا ئوخشاش) ئۆزى ئاشۇ دەۋردە تۇرغاندەك سۆز قىلىدۇ؛ ئۇ ئاشۇ دەۋردىكىلەرگە ۋەكىل بولۇپ دۇئا قىلىدۇ.

714 ئىبرانىي تىلىدا «ياخشى ئەمەس يول».

715 باغلار پات-پات «بائال» دېگەن بۇتقا چوقۇنىدىغان جايلار بولۇپ قالاتتى. قۇربانلىقنى بولسا پەقەت ئىبادەتخانىدىلا قىلسا بولاتتى؛ ئۇنىڭدىن باشقا «قۇربانگاھ»لارنى پەقەت تاشلار ياكى تۇپراق قاتارلىق تەبىئىي ماتېرىياللاردىنلا ياسىغىلى بولاتتى.

ئۇلارنى[716] خىشلىق سۇپىلار ئۈستىدىمۇ كۆيدۈرۈپ،
كۆز ئالدىمدىلا زەردەمگە تېگىدىغان بىر خەلق؛
4 ئۇلار قەبرىلەر ئارىسىدا ئولتۇرىدۇ،
مەخپىي جايلاردىمۇ تۈنەپ ئولتۇرىدۇ[717]؛
ئۇلار چوشقا گۆشىنى يەيدۇ،
قازان-قاچىلىرىدا ھەرقانداق يىرگىنچلىك نەرسىلەرنىڭ شورپىسى بار.
5 ئۇلار: «ئۆزۈڭ بىلەن بول،
ماڭا يېقىنلاشقۇچى بولما؛
چۈنكى مەن سەندىن پاكمەن» ــ دەيدۇ؛
مۇشۇلار دىمىغىمغا كىرگەن ئىس-تۈتەك،
كۈن بويى ئۆچمەي تۇرىدىغان ئوتتۇر!
7-6 مانا، مېنىڭ ئالدىمدا پۈتۈكلۈك تۇرىدۇكى: ــ
مەن سۈكۈت قىلىپ تۇرمايمەن ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار ــ
بەلكى ھەم سىلەرنىڭ قەبىھلىكلىرىڭلارنى،
شۇنداقلا تاغ چوققىلىرىدا ئىسرىق ياققان،
دۆڭلەر ئۈستىدىمۇ مېنى ھاقارەتلىگەن[718] ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ قەبىھلىكلىرىنى بىرلىكتە قايتۇرىمەن،
ــ شۇلارنى ئۆز قوچاقلىرىغا قايتۇرىمەن؛
بەرھەق، مەن ئىلگىرىكى قىلغانلىرىنى ئۆز قوچاقلىرىغا ئۆلچەپ قايتۇرىمەن[719].

---

716 ياكى «خۇشبۇيىنى».

717 مۇشۇ كىشىلەرنىڭ مازارلاردا، «مەخپىي جايلار»دا ئولتۇرۇپ تۈنەشتىكى مەقسىتى، شۈبھىسىزكى، «ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ روھلىرى»غا دۇئا قىلىپ ئالاقىلىشىش، شۇنداقلا جىن-شەيتانلار بىلەن ئالاقىلىشىش ئىدى. ئۆلۈكلەرنىڭ روھلىرى بىلەن ئالاقە قىلىشقا ئۇرۇنۇش تەۋراتتا قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ.

718 تاغلارنىڭ چوققىلىرى ياكى دۆڭلەر پات-پات بۇتقا چوقۇنىدىغان جايلار بولۇپ قالاتتى. شۇنىڭ بىلەن مۇسا پەيغەمبەر تاغ ياكى دۆڭلەر ئۈستىدە قۇربانلىق قىلىشنىمۇ مەنئى قىلغان. ئايەتتە كۆرسىتىلگەن مۇشۇ قىلمىشلىرى، شۈبھىسىزكى، بۇتپەرەسلىك ئىدى.

719 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇلارنىڭ قىلغانلىرىنى ...قايتۇرۇۋېتىش مېنىڭ بىرىنچى ئىشىمدۇر».

8 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ساپاق ئۈزۈمنىڭ «سارقىندى شىرنە»سى كۆرۈنگەندە،
خەقلەرنىڭ: «ئۇنى چەيلىۋېتىپ ۋەيران قىلمىسۇن، چۈنكى ئۇنىڭدا بەرىكەت تۇرىدۇ» دېگىنىدەك[720]،
مەن ئۆز قۇللىرىمنىڭ سەۋەبىدىنلا شۇنداق قىلىمەنكى،
ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ۋەيران قىلمايمەن.
9 شۇنداق قىلىپ مەن ياقۇپتىن بىر نەسلىنى،
يەھۇدادىنمۇ تاغلىرىمغا بىر ئىگىدارنى چىقىرىمەن[721]؛
شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ تاللىغانلىرىم زېمىنغا ئىگە بولىدۇ،
مېنىڭ قۇللىرىم شۇ يەردە ماكانلىشىدۇ.
10 مېنى ئىزدىگەن خەلقىم ئۈچۈن،
شارون بولسا يەنە قوي پادىلىرىغا قوتان،
ئاخور بولسا كالا پادىلىرىغا قونالغۇ بولىدۇ.[722]
11 بىراق پەرۋەردىگارنى تاشلاپ،
مۇقەددەس تېغىمنى ئۇنتۇغۇچى،

720 قانائاندا (پەلەستىندە) ئۈزۈمدىن «ئۆزى چىققان» شىرنە بولسا ئىنتايىن ئەتىۋارلىنىدۇ؛ سەۋەبى، ئۇنىڭدىن ئىشلىنىدىغان شاراب ئىنتايىن مېزىلىك بولىدۇ. شۇڭا مەلۇم بىر ساپ ئۈزۈمدىن مۇشۇ «سارقىندى شاراب» چىققانلىقى بايقالسا، ئۇ باشقا ئۈزۈم ساپاقلىرى بىلەن قوشۇپ چەيلىۋېتىلمەيدۇ، «شىرنە چىققۇچە» ئايرىم قويۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن خۇدا ئۆزىگە سادىق بولغان «قالدىلار» ئىسرائىلدا بار بولسىلا، ئۇلارنى يوقاتمايدۇ. بىز يۇقىرىقى بابلاردىن بىلىمىزكى، مۇشۇ «ئىگىدار» نەسىل (9-ئايەت) دەل «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى»نىڭكى، يەنى مەسىھنىڭ نەسلىدۇر.
721 دېمەك، خۇدا «قالدىسى»دىن، ئۆزىگە سادىق يېڭى بىر دەۋرنى چىقىرىدۇ، ئۇلارنى «مۇقەددەس زېمىن»غا ئىگە قىلىدۇ.
722 شارون بولسا پەلەستىننىڭ غەرب تەرىپىدە، ئەسلى ئىنتايىن مۇنبەت جاي ئىدى. شۇ رايون بەلكىم ئاسۇرىيە (ھەم كېيىنكى بابىللىقلارنىڭ) بۇلاڭچىلىقلىرى تۈپەيلىدىن قاقاسلىشىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. ئاخور بولسا شەرقىي تەرەپتە بولۇپ ئانچە مۇنبەت ئەمەس ئىدى. ئىسرائىللار ئاخوردا خۇداغا قاتتىق ئاسيلىق قىلغانىدى (تەۋراتتىكى «يەشۇئا» 7-بابنى كۆرۈڭ). بىراق ھازىر ئۇ خۇدانىڭ لەنىتىگە ئۇچرىماي، مۇنبەت بولۇپ كېتىدۇ. پەلەستىندىكى بۇ ئىككى جاي ھەم ئارىلىقىدىكى بارلىق پەلەستىن زېمىنلىرى غەربتىن-شەرقىچە پۈتۈنلەي ئەسلىگە كەلتۈرۈلىدۇ، بەلكى تېخىمۇ ئاۋات ئەھۋالغا كەلتۈرۈلىدۇ، دېمەكچى.

«تەلەي» دېگەن بۇت ئۈچۈن داستىخان سالغۇچى،
«تەقدىر» دېگەن بۇت ئۈچۈنمۇ ئەبجەش شارابنى قۇيۇپ قاچىلارنى تولدۇرغۇچىسىلەر،[723]

12 مەن سىلەرنى قىلىچقا «تەقدىر» قىلدىم،
سىلەرنىڭ ھەممىڭلار قىرغىنچىلىقتا باش ئېگىسىلەر؛
چۈنكى مەن چاقىردىم، سىلەر جاۋاب بەرمىدىڭلار؛
مەن سۆز قىلدىم، سىلەر قۇلاق سالمىدىڭلار؛
ئەكسىچە نەزىرىمدە يامان بولغاننى قىلىشىۋاتىسىلەر،
مەن ياقتۇرمايدىغاننى تاللىغانسىلەر.
13 شۇڭا، رەب پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
مانا، مېنىڭ قۇللىرىم يەيدۇ،
سىلەر ئاچ قالىسىلەر؛
مانا، مېنىڭ قۇللىرىم ئىچىدۇ،
بىراق سىلەر ئۇسسۇز قالىسىلەر؛
مانا، مېنىڭ قۇللىرىم شادلىنىدۇ،
سىلەر شەرمەندىلىكتە قالىسىلەر؛
14 مانا، كۆڭلىدىكى شاد-خۇراملىقتىن قۇللىرىم ناخشا ئېيتىدۇ،
سىلەر كۆڭۈلدىكى ئازابتىن زار-زار يىغلايسىلەر،
روھ-قەلب سۇنۇقلۇقىدىن نالە-پەرياد كۆتۈرىسىلەر.
15 ئىسمىڭلارنى مېنىڭ تاللىغانلىرىمغا لەنەت بولۇشقا قالدۇرىسىلەر.
رەب پەرۋەردىگار سېنى ئۆلتۈرىدۇ،
ھەم ئۇنىڭ قۇللىرىغا باشقا بىر ئىسىمنى قويۇپ بېرىدۇ.
16 شۇنىڭ ئۈچۈن كىمكى ئۆزىگە بىر بەختنى تىلىسە،

---

723 «تەلەي» (ئىبرانىي تىلىدا «گاد» دېيىلىدۇ) سۈرىيەدىكى بىر بۇت. «تەقدىر» يەنە بىر بۇت ــ ئەسلى ئىبرانىي تىلىدا «مەنىي»؛ بۇنىڭ مەنىسى «تەقدىر» «تەقسىمات، سانىلىش» ئىدى.

«ئامىن» دېگۈچى خۇدانىڭ نامى بىلەن ئاشۇ بەختنى تىلەيدۇ؛[724]
كىمكى قەسەم ئىچمەكچى بولسا،
ئەمدى «ئامىن» دېگۈچى خۇدانىڭ نامى بىلەن قەسەم ئىچىدۇ؛
چۈنكى بۇرۇنقى دەرد-ئەلەملەر ئۇنتۇلغان بولىدۇ،
چۈنكى ئۇلارنى كۆزۈمدىن يوشۇردۇم.[725]
17 چۈنكى قاراڭلار، مەن يېڭى ئاسمانلارنى ۋە يېڭى زېمىننى يارىتىمەن؛
ئىلگىرىكى ئىشلار ھېچ ئەسلەنمەيدۇ،
ھەتتا ئەسكە كەلمەيدۇ.
18 ئەكسىچە سىلەر مېنىڭ يارىتىدىغانلىقىمدىن خۇشاللىنىڭلار؛
مەڭگۈگە شاد-خۇراملىقتا بولۇڭلار،
چۈنكى مەن يېرۇسالېمنى شاد-خۇراملىق،
ئۇنىڭ خەلقىنى خۇشاللىق بەرگۈچى قىلىپ يارىتىمەن.
19 ئۆزۈممۇ يېرۇسالېمدىن شاد-خۇراملىقتا بولىمەن،
شۇنداقلا ئۆز خەلقىمدىن خۇشاللىنىمەن؛
ئۇنىڭدا نە يىغا ئاۋازى،
نە نالە-پەريادلار ئىككىنچى ئاڭلانمايدۇ[726]؛

---

724 خۇدانىڭ ئۆز قۇللىرىغا بەرگەن ۋەدىلىرىنى (8-14-ئايەتتىكى) ئەمەلگە ئاشۇرغانلىقىنى كۆرگەن خەقلەر خۇدانى بولسا «ئامىن» دېگۈچى خۇدا (ياكى «ئامىن»نىڭ ئىگىسى خۇدا»)، يەنى مۆمىن بەندىلىرىنىڭ دۇئالىرىنى ئاڭلايدىغان خۇدا، دەپ بىلىدۇ. «ئامىن» دېگەن سۆزنىڭ تولۇق مەنىسى توغرۇلۇق «تەبىرلەر»، شۇنداقلا «2كور.» 1:20نىمۇ كۆرۈڭ.

725 خۇدانىڭ سەلتەنىتىدە بولغانلار بۇرۇنقى (بولۇپمۇ ئۆز گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن پەيدا بولغان) دەرد-ئەلەملەرنى ئېسىگە كەلتۈرمەيدۇ؛ چۈنكى خۇدا ئۆزى ئۇلارنىڭ گۇناھ-سەۋەنلىكلىرىنى ئۇنتۇغان بولىدۇ.

726 «يېڭى ئاسمانلار، يېڭى زېمىن، يېڭى يېرۇسالېم». ئىنجىلدىكى «ۋەھىي» دېگەن قىسىمغا ئاساسەن بىلىمىزكى، مەسىھ مۇشۇ دۇنيادا مىڭ يىل ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. شۇ ھۆكۈمرانلىقىدىكى ئەھۋال يەشايا پەيغەمبەرنىڭ بېشارىتىدەك بولىدۇ. ئۇ تېخى ئاخىرقى «يېڭى ئاسمانلار، يېڭى زېمىن» ئەمەس؛ چۈنكى مۇشۇ ئايەتلەرگە قارىغاندا، ئۆلۈم دېگەن ئىش (مەيلى ئادەملەر ئۇزۇن ئۆمۈرلۈك بولسىمۇ) تېخى مەۋجۇت؛ گۇناھ تېخى مەۋجۇت؛ ئاخىرقى «يېڭى ئاسمانلار، يېڭى زېمىن» مەڭگۈلۈك بولىدۇ؛ ئۇلاردا ئۆلۈممۇ يوق، گۇناھ يوق. ئىنجىلدىكى «ۋەھىي» 21-22-بابلارنى كۆرۈڭ. مەسىھ مۇشۇ دۇنيادا مىڭ يىل ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان «يېڭى ئاسمانلار، يېڭى زېمىن،

20 ئۇنىڭدا يەنە بىرنەچچە كۈنلۈك چاچراپ كەتكەن بوۋاق بولمايدۇ،
ياكى ۋاقتى توشماي ۋاقتسىز كەتكەن بوۋاي بولمايدۇ؛
يۈز ياشقا كىرگەن بولسا «يىگىت» سانىلىدۇ،
شۇنىڭدەك گۇناھكار يۈز ياشقا كىرىپ ئۆلگەن بولسا «خۇدانىڭ لەنىتىگە ئۇچرىغان» دەپ ھېسابلىنىدۇ.(727)
21 ئۇلار ئۆيلەرنى سالىدۇ، ئۇلاردا تۇرىدۇ؛
ئۇلار ئۈزۈمزارلارنى بەرپا قىلىدۇ، ئۇلاردىن مېۋە يەيدۇ؛
22 ئۇلار ياسىغان ئۆيلەردە، باشقا بىرسى تۇرمايدۇ؛
تىكىلگەن ئۈزۈمزارلاردىن، باشقا بىرسى مېۋە ئېلىپ يېمەيدۇ(728)؛
چۈنكى خەلقىمنىڭ كۈنلىرى دەرەخنىڭ ئۆمرىدەك(729) بولىدۇ؛
مېنىڭ تاللىغانلىرىم ئۆزلىرى ئۆز قولى بىلەن ياسىغانلىرىدىن ئۆز ئۆمرىدە تولۇق بەھرىمەن بولىدۇ(730).
23 ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمگىكى بىكارغا كەتمەيدۇ؛
ياكى ئۇلارنىڭ بالىلىرى تۇغۇلغاندا كېلەچىكى تۇغرۇلۇق ۋەھىمە مەۋجۇت بولمايدۇ؛

يېڭى يېرۇسالېم» بىزنىڭ مەڭگۈلۈك «يېڭى ئاسمانلار، يېڭى زېمىن، يېڭى يېرۇسالېم»نىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى چۈشىنىشىمىزگە زور ياردەم بېرىدۇ؛ بۇ ئىككىسىنىڭ ئوخشاش يەرلىرى كۆپ (مەسىلەن، قورقۇنچ، دەرد-ئەلەم يوقىتىلغانلىقى)؛ خۇدا زامانلارنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا مىڭ يىللىق «يېڭى ئاسمانلار، يېڭى زېمىن، يېڭى يېرۇسالېم»نى مەڭگۈلۈك «يېڭى ئاسمانلار، يېڭى زېمىن، يېڭى يېرۇسالېم»غا ئايلاندۇرىدۇ.
مەسىھنىڭ مىڭ يىللىق سەلتەنىتى توغرىسىدا «تەبىرلەر»نىمۇ كۆرۈڭ.

727 ئادەملەرنىڭ كۆپىنچىسى ناھايىتى چوڭ ياشتىلا ئۆلىدىغان بولغاچقا، «يۈز ياشتا ئۆلگەن» بولسا، پەقەتلا «ناھايىتى بىر يىگىت» دەپ قارىلىدۇ؛ خەقلەر ئۇنىڭ گۇناھ قىلغانلىقىنى بىلىپ قالسا، ئۇنى «شۇنچە ياش تۇرۇپلا ئۆلگەن، چوقۇم خۇدانىڭ لەنىتىگە ئۇچرىغان بولسا كېرەك» دەپ قارايدۇ.

728 ئىبرانىي تىلىدا «ئۇلارنىڭ قۇرۇلۇشلىرىدا باشقىلار تۇرىدىغان، ئۇلارنىڭ تىككىنىدىن باشقىلار يەيدىغان ھالەت بولمايدۇ».

729 «دەرەخنىڭ ئۆمرى» ئەلۋەتتە ئىنتايىن ئۇزۇن بولىدۇ؛ دەرەخنىڭ ئۆزى ئىنتايىن مۇقىم، پۇختا ياشايدۇ؛ سۆزلەر مۇشۇ جەھەتنىمۇ ئىچىگە ئالسا كېرەك.

730 ئىبرانىي تىلىدا «ئۆز قولى بىلەن ياسىغانلىرى ئۆزى ئۇپرايدۇ» ـــ دېمەك، پۈتۈن ئۆمرىدە تولۇق ئىشلىتىدۇ.

چۈنكى ئۇلار پەرۋەردىگار بەخت ئاتا قىلغان نەسىلدۇر[731]،
ئۇلارنىڭ پەرزەنتلىرىمۇ شۇنداق.
24 ۋە شۇنداق بولىدۇكى،
ئۇلار ندا قىلىپ چاقىرماستىنلا،
مەن ئىجابەت قىلىمەن؛
ئۇلار دۇئا قىلىپ سۆزلەۋاتقىنىدىلا،
مەن ئۇلارنى ئاڭلايمەن.
25 بۆرە ھەم پاقلان بىلەن بىللە ئوزۇقلىنىدۇ؛
شىر بولسا كالىدەك سامان يەيدۇ؛
يىلاننىڭ رىزقى بولسا توپا-چاڭلا بولىدۇ[732].
مېنىڭ مۇقەددەس تېغىمنىڭ ھەممە يېرىدە ھېچ زىيانكەشلىك بولمايدۇ؛
ھېچ بۇزغۇنچىلىق بولمايدۇ، دەيدۇ پەرۋەردىگار.

خۇدانىڭ جاۋابى — داۋامى

66

1 «پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ـ
«ئاسمانلار مېنىڭ تەختىم،
زېمىن بولسا ئاياغلىرىمغا تەختىپەرىمدۇر[733]،
ئەمدى ماڭا قانداق ئۆي-ئىمارەت ياسىماقچىسىلەر؟
ماڭا قانداق يەر ئارامگاھ بولالايدۇ؟[734]

731 ياكى «چۈنكى ئۇلار پەرۋەردىگار بەخت ئاتا قىلغان (زات)نىڭ نەسىلدۇر». مۇشۇ تەرجىمىسى توغرا بولسا «پەرۋەردىگار بەخت ئاتا قىلغان (زات)» مەسىھنى كۆرسەتكەن بولىدۇ، ئەلۋەتتە.

732 ئېرەم باغچىسىدا خۇدا يىلانغا: «توپا-چاڭنى يەيسەن» دېگەن لەنەتنى چۈشۈرگەنىدى. بىراق ھازىر ئۇنىڭ يېگەنلىرى پەقەت توپا-چاڭ بولىدۇ؛ ئۇ ھېچ ئادەم ياكى باشقا ھايۋانغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

733 «تەختىپەر» ـ پادىشاھ تەختكە ئولتۇرغاندا ئاياغلىرىنى دەسسەتكەن كىچىك ئورۇندۇق.

734 بىرىنچى ئايەت بەلكىم خۇدانىڭ 64-باب، 11-ئايەتتىكى سوئالغا بېرىدىغان ئاساسىي جاۋابى. خۇدا «ئىبادەتخانا»نى ئانچە مۇھىم دەپ قارىمىسىمۇ، ئىنسانلار ئۆزىگە ئاتاپ سالغان ئىبادەتخانىنى چوقۇم كەمسىتىدۇ دېگىلى بولمايدۇ (20- ھەم 21-ئايەتكە قارىغاندا، كەلگۈسىدىكى «مىڭ يىللىق

2 بۇلارنىڭ ھەممىسىنى مېنىڭ قولۇم ياراتقان، ئۇلار شۇنداق بولغاچقىلا بارلىققا كەلگەن ئەمەسمىدى؟ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ
لېكىن مەن نەزىرىمنى شۇنداق بىر ئادەمگە سالىمەن:
ــ مۆمىن-كەمتەر، روھى سۇنۇق،
سۆزلىرىمنى ئاڭلىغاندا قورقۇپ تىترەك باسىدىغان بىر ئادەمگە نەزىرىمنى سالىمەن.
3 كالا سويغان كىشى ئادەمنىمۇ ئۆلتۈرىدۇ،
قوزىنى قۇربانلىق قىلغان كىشى ئىتنىڭ بوينىنى سۇندۇرۇپ ئۆلتۈرىدۇ؛
ماڭا ھەدىيە تۇتقۇچى چوشقا قېنىنىمۇ تۇتۇپ بەرمەكچىدۇر؛
دۇئاسىنى ئەسلىتىشكە خۇشبۇي ياققۇچى مەبۇدقىمۇ مەدھىيە ئوقۇيدۇ؛[735]
بەرھەق، ئۇلار ئۆزى ياقتۇرىدىغان يوللىرىنى تاللىغان،
كۆڭلى يىرگىنچلىك نەرسىلىرىدىن خۇرسەن بولىدۇ.
4 شۇڭا مەنمۇ ئۇلارنىڭ كۈلپەتلىرىنى تاللايمەن؛
ئۇلار دەل قورقىدىغان ۋەھىمىلەرنى بېشىغا چۈشۈرىمەن؛
چۈنكى مەن چاقىرغىنىمدا، ئۇلار جاۋاب بەرمىدى؛
مەن سۆز قىلغىنىمدا، ئۇلار قۇلاق سالمىدى؛
ئەكسىچە نەزىرىمدە يامان بولغاننى قىلدى،
مەن ياقتۇرمايدىغاننى تاللىدى».
5 «ئى پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ئالدىدا قورقۇپ تىترەيدىغانلار،
ئۇنىڭ دېگىنىنى ئاڭلاڭلار: ــ
«سىلەرنى نامىمغا سادىق بولغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن چەتكە قاققانلار بولسا، يەنى سىلەردىن نەپرەتلىنىدىغان قېرىنداشلىرىڭلار سىلەرگە: ــ

سەلتەنتى»دە بىر «مۇقەددەس ئىبادەتخانا» بولىدۇ؛ بىراق خۇدانىڭ نەزىرى (2-ئايەتكە ئاساسەن) ھېچقانداق ئۆي-ئىمارەتتە ئەمەس، بەلكى ئۆزىدىن قورقىدىغان مۆمىن بەندىلىرىدە تۇرىدۇ.
[735] مۇشۇ ئايەتتىكى كىشىلەر كۆرۈنۈشتە خۇداغا ئىبادەت قىلىدۇ؛ ئۇلار كالا-قوزىنى سويۇپ قۇربانلىق قىلىدۇ، «ئاشلىق ھەدىيە» قىلىدۇ، خۇشبۇيىنىمۇ خۇداغا ئاتاپ ياقىدۇ؛ بىراق بۇنداق قىلىشلىرى بىلەن تەڭ ئۇلار قاتىللىق قىلىدۇ، خۇراپىي ئىشلارنى قىلىدۇ (ئىتنىڭ بوينىنى سۇندۇرۇش)، بۇتلارغا چوقۇنۇپ ھارام قۇربانلىقلارنىمۇ قىلىدۇ.

«قىنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلۇغلۇقى ئايان قىلىنسۇن،
شۇنىڭ بىلەن شادلىقىڭلارنى كۆرەلەيدىغان بولىمىز!» ــ دېدى؛
بىراق شەرمەندىلىكتە قالغانلار ئۆزلىرى بولىدۇ.
6 ئاڭلاڭلار! ــ شەھەردىن كەلگەن چۇقان-سۈرەنلەر!
ئاڭلاڭلار! ــ ئىبادەتخانىدىن چىققان ئاۋازنى!
ئاڭلاڭلار! ــ پەرۋەردىگار ئۆز دۈشمەنلىرىگە يامانلىقلىرىنى قايتۇرۇۋاتىدۇ!»[736]

ئىسرائىلنىڭ يېڭىدىن تۇغۇلۇشى

7 ــ تولغىقى تۇتمايلا ئۇ بوشىنىدۇ؛
ئاغرىقى تۇتمايلا، ئوغۇل بالا تۇغىدۇ!
8 كىمنىڭ مۇشۇنداق ئىش توغرۇلۇق خەۋىرى باردۇ؟
كىم مۇشۇنداق ئىشلارنى كۆرۈپ باققان؟
زېمىن بىر خەلقنى بىر كۈن ئىچىدىلا تۇغىدىغان ئىش بارمۇ؟
دەققە ئىچىدىلا بىر ئەلنىڭ تۇغۇلۇشى مۇمكىنمۇ؟
چۈنكى زىئوننىڭ ئەمدىلا تولغىقى تۇتۇشىغا، ئۇ ئوغۇل بالىلىرىنى تۇغدى![737]
9 بىرسىنى بوشىنىش ھالىتىگە كەلتۈرگەن بولسام، مەن بالىنى چىقارغۇزماي قالامتىم؟ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار،
مەن ئۆزۈم تۇغدۇرغۇچى تۇرسام، بالىياتقۇنى ئېتىۋېتەمدىمەن؟ ــ دەيدۇ خۇدايىڭ.
10 يېرۇسالېم بىلەن بىللە شاد-خۇراملىقتا بولۇڭلار؛
ئۇنى سۆيگۈچىلەر، ئۇنىڭ ئۈچۈن خۇشاللىنىڭلار!
ئۇنىڭ ئۈچۈن قايغۇ-ھەسرەت چەككەنلەر،

736 بۇ بېشارەت يەشايانىڭ كېيىنكى دەۋرىدىكى يېرۇسالېم، جۈملىدىن ئىبادەتخانىنىڭ ۋەيران قىلىنىشىنى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 586-يىلى) ھەم بەلكىم ئاخىرقى زامانلاردىكى ئوخشاپ كېتىدىغان بىر ئىشنىمۇ كۆرسىتىدۇ.

737 مۇشۇ 7- ھەم 8-ئايەتتە ئېيتىلغان ئىشلار بىراقلا يېرۇسالېمنىڭ ۋەيران قىلىنىشىدىن (6-ئايەت) ئاخىرقى زاماندا «زىئون-ئىسرائىل تۇۋا قىلىپ يېڭىدىن تۇغۇلۇشى» ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ ئالدىدا ھەقىقىي «ئۆز خەلقىم» بولۇشىغا ئاتالىپ ئۆتىدۇ.

ئۇنىڭ بىلەن بىللە شادلىق بىلەن شادلىنىڭلار!
11 چۈنكى سىلەر ئۇنىڭ تەسەللىي بېرىدىغان ئەمچەكلىرىدىن ئېمىپ قانائەتلىنىسىلەر؛
چۈنكى سىلەر قانغۇچە ئىچىپ چىقىسىلەر،
ئۇنىڭ شان-شەرىپىنىڭ زورلۇقىدىن كۆڭلۈڭلار خۇرسەن بولىدۇ»[738].
12 چۈنكى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
مەن ئۇنىڭغا تاشقان دەريادەك ئارام-خاتىرجەملىكنى،
تېشىپ كەتكەن ئېقىمدەك ئەللەرنىڭ شان-شەرەپلىرىنى سۇنۇپ بېرىمەن؛
سىلەر ئېمىسىلەر،
سىلەر يانپاشقا ئېلىنىپ كۆتۈرۈلىسىلەر،
ئېتەكتە ئەكىلىتىلىسىلەر.
13 خۇددى ئانا بالىسىغا تەسەللىي بەرگەندەك،
مەن شۇنداق سىلەرگە تەسەللىي بېرىمەن؛
سىلەر يېرۇسالېمدا تەسەللىگە ئىگە بولىسىلەر.
14 سىلەر بۇلارنى كۆرگەندە كۆڭلۈڭلار شادلىنىدۇ،
سۆڭەكلىرىڭلار يۇمران ئوت-چۆپتەك ياشناپ كېتىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ قولى ئۆز قۇللىرىغا ئايان قىلىنىدۇ،
ئۇ دۈشمەنلىرىگە قەھرىنى كۆرسىتىدۇ.
15 چۈنكى غەزىپىنى قەھر بىلەن،
تەنبىھىنى ئوت يالقۇنلىرى بىلەن چۈشۈرۈشى ئۈچۈن،
مانا، پەرۋەردىگار ئوت بىلەن كېلىدۇ،
ئۇ جەڭ ھارۋىلىرى بىلەن قۇيۇندەك كېلىدۇ.
16 چۈنكى ئوت بىلەن ھەم قىلىچ بىلەن پەرۋەردىگار بارلىق ئەت ئىگىلىرىنى سوراق قىلىپ جازالايدۇ؛
پەرۋەردىگار ئۆلتۈرگەنلەر نۇرغۇن بولىدۇ.

738 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: — «ئۇنىڭ شەرەپلىك باغرى-كۆكسىدىن كۆڭلۈڭلار خۇرسەن بولىدۇ».

17 «باغچىلار»غا كىرىش ئۈچۈن[739] پاكىزلىنىپ،
ئۆزلىرىنى ئايرىم تۇتۇپ،
ئوتتۇرىدا تۇرغۇچىنىڭ[740] كەينىگە كىرگەنلەر،
شوندىاقلا چوشقا گۆشىنى، يىرگىنچلىك بولغاننى، جۈملىدىن چاشقانلارنى يەيدىغانلار بولسا جىمىسى تەڭ تۈگىشىدۇ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
18 چۈنكى ئۇلارنىڭ قىلغانلىرى ھەم ئويلىغانلىرى مېنىڭ ئالدىمدىدۇر؛[741]
بىراق بارلىق ئەللەر، ھەممە تىلدا سۆزلەيدىغانلارنىڭ يىغىلىدىغان ۋاقتى كېلىدۇ؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كېلىپ مېنىڭ شان-شەرىپىمنى كۆرىدۇ؛
19 ۋە مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر كارامەت بەلگىنى تىكلەيمەن؛
ھەم ئۇلاردىن[742] قېچىپ قۇتۇلغانلارنى ئەللەرگە ئەۋەتىمەن[743]؛
نام-شۆھرىتىمنى ئاڭلىمىغان، شان-شەرىپىمنى كۆرۈپ باقمىغان تارشىشقا، لۇيىەگە، ئوقياچىلىقتا داڭقى چىققان لۇدقا، تۇبال، گرېتسىيەگە ھەم يىراق چەتلەردىكى ئاراللارغا ئۇلارنى ئەۋەتىمەن[744]؛
ئۇلار ئەللەر ئارىسىدا مېنىڭ شان-شەرىپىمنى جاكارلايدۇ.

---

739 «باغچىلارغا كىرىش ئۈچۈن» ــ بەلكىم بۇتپەرەسلىك ھەرىكەتلىرىگە قاتنىشىش ئۈچۈن، مۇشۇ «پاكىزلىنىش» ئىشلىرىنى قىلىدۇ.

740 «ئوتتۇرىدا تۇرغۇچى» بەلكىم بۇتپەرەسلىكتە يېتەكچىلىك «پىر» رولىنى ئالغۇچى.

741 بۇ ئايەتنىڭ بىرىنچى يېرىمىنى تەرجىمە قىلىش تەس. ئالىملار پەقەت ئۇنىڭ مەنىسىنى تەرجىمە قىلغىنىمىزدەك پەرەز قىلىدۇ.

742 «ئۇلاردىن» - دېمەك: (1) 16-ئايەتتە ئېيتىلغان جازالىرىدىن («ئوت ھەم قىلىچ»تىن) ياكى (2) «يات ئەللەر ئارىسىدىن» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

743 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «قېچىپ ھايات قالغانلاردىن بەزىلىرىنى (يات) ئەللەرگە ئەۋەتىمەن».

744 شۈبھىسىزكى، مۇشۇ يۇرتلارنىڭ ئىسىملىرى پۈتۈن دۇنيادىكى يۇرتلارغا ۋەكىللىك قىلىدۇ. «تارشىش» ئۈچۈن 60-باب، 9-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ؛ «لۇد» بولسا بەلكىم شىمالىي ئافرىقىدا؛ تۇبال بەلكىم ھازىردىكى رۇسىيەنى كۆرسىتىدۇ (بەلكىم رۇسىيەنىڭ كونا پايتەختى «توبولسك» بىلەن مۇناسىۋىتى بار).
نېمىشقا «لۇد» توغرۇلۇق «ئوقياچىلىقتا داڭقى چىققان» دېيىلىدۇ؟ پەرىزىمىزچە، خۇدا ئەۋەتكەن ئەلچىلەرنىڭ خىزمىتىنىڭ خەتەرى بار، دەپ كۆرسەتمەكچى.

20 شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىللار «ئاشلىق ھەدىيە»نى پاكىز قاچىلارغا قويۇپ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كەلگەندەك،

شۇلار بولسا،[745] پەرۋەردىگارغا ئاتاپ بېغىشلىغان ھەدىيە سۈپىتىدە قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ھەممىسىنى ئەللەردىن ئېلىپ كېلىدۇ؛
ئۇلارنى ئاتلارغا، جەڭ ھارۋىلىرىغا، سايىۋەنلىك ھارۋا-زەمبىللەرگە، قېچىرلارغا ھەم نار تۆگىلەرگە مىندۈرۈپ مۇقەددەس تېغىمغا، يەنى يېرۇسالېمغا ئېلىپ كېلىدۇ، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
21 ھەم مەن ئۇلاردىن بەزىلىرىنى كاھىنلار ھەم لاۋىيلار[746] بولۇشقا تاللايمەن ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
22 چۈنكى مەن يارىتىدىغان يېڭى ئاسمانلار ھەم يېڭى زېمىن ئۆزۈمنىڭ ئالدىدا دائىم تۇرغاندەك[747]،
سېنىڭ نەسلىڭ ھەم ئىسمىڭ تۇرۇپ ساقلىنىدۇ.
23 ھەم شۇنداق بولىدۇكى، يېڭى ئايمۇ يېڭى ئايدا،
شابات كۈنىمۇ[748] شابات كۈنىدە،
بارلىق ئەت ئىگىلىرى مېنىڭ ئالدىمغا ئىبادەت قىلغىلى كېلىدۇ[749] ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

---

745 بىزنىڭچە «شۇلار» خۇدانىڭ خۇش خەۋىرىنى قوبۇل قىلغان «يات ئەللەر»نى كۆرسىتىدۇ. ئۇلار خۇشال بولۇپ، خۇدانىڭ شاپائىتىنى قايتۇرۇش ئۈچۈن، زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان، تارقىلىپ كەتكەن يەھۇدىيلارنىڭ ئۆز يۇرتى يېرۇسالېمغا قايتىشىغا ياردەم قىلىشىمىز كېرەك دەپ ھەرخىل ۋاستىلەر بىلەن سەپەردە ئۇلارغا يۆلەنچۈك بولىدۇ.
746 «كاھىنلار»نىڭ خەلققە ۋەكىل بولۇپ ئۇلارنىڭ قۇربانلىقلىرىنى ئىبادەتخانىدىكى قۇربانگاھ ئۈستىدە كۆيدۈرۈش خىزمىتى بار ئىدى. «لاۋىيلار» بولسا، ئۇلارنىڭ ياردەمچىلىرى. دېمەك، مۇشۇ «يەھۇدىي ئەمەس»لەر ئىسرائىل ئىچىدە ئىنتايىن ئىمتىيازلىق ئورۇندا ۋە ۋەزىپىدە بولىدۇ.
747 «يېڭى ئاسمانلار ھەم يېڭى زېمىن» توغرۇلۇق 65-باب، 17-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ
748 «شابات كۈنى» «دەم ئېلىش مۇقەددەس كۈنى» يەنى شەنبە كۈنى. يۇقىرىقى 56-باب، 2-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.
749 «بارلىق ئەت ئىگىلىرى مېنىڭ ئالدىمغا ئىبادەت قىلغىلى كېلىدۇ» ــ پۈتكۈل ئىنسانىيەت قىلغان مۇشۇ ئىبادەت ئىچىدە، يېرۇسالېمدا ئۆتكۈزۈلگەن ئىبادەت بولسا بەلكىم ۋەكىل بولغانلار ئارقىلىق ئۆتكۈزۈلىدۇ. جەسەتلەرگە گۇۋاھچى بولغانلار (24-ئايەت) مۇشۇ ۋەكىللەر بولۇشى كېرەك.

24 ــ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سىرتقا چىقىپ،
ماڭا ئاسىيلىق قىلغان ئادەملەرنىڭ جەسەتلىرىگە قارايدۇ؛
چۈنكى ئۇلارنى يەۋاتقان قۇرتلار ئۆلمەيدۇ؛
ئۇلارنى كۆيدۈرۈۋاتقان ئوت ئۆچمەيدۇ؛
ئۇلار بارلىق ئەت ئىگىلىرىگە يىرگىنچلىك بىلىنىدۇ.

قوشۇمچە سۆز

كىتابتىكى 730 ئىزاھات توغرۇلۇق

«يەشايا» دېگەن كىتابتىكى ناھايىتى ئەھمىيەتلىك، كۆپ تەرەپلىمىلىك بېشارەتلەرگە قارىتا شۇنىڭغا لايىق بىرقەدەر تەپسىلىي «قوشۇمچە سۆز» يېزىشقا توغرا كېلەتتى. ئۇلارنى بىر-بىرلەپ شەرھلەپ، مۇكەممەلرەك «قوشۇمچە سۆز» يازساق، ئۇنىڭ 800 بەتتىن ئېشىپ كېتىدىغانلىقىنى مۆلچەرلىدۇق. شۇڭا ھازىرچە ئۇنىڭدىن ۋاز كەچتۇق. ئۇنىڭ ئورنىغا، ئوقۇرمەنلەرنىڭ دىققىتىنى بېشارەتلەردىكى سىرلىق ۋە ئاجايىب تەپسىلاتلىرىغا قارىتىش ئۈچۈن، تېكىستتىكى زۆرۈر دەپ قارىغان مەزمۇنلارنى ئىمكان بار تەپسىلىيراق ئىزاھلاشقا تىرىشتۇق.

«يەشايا»دىكى شېئىر شەكلى توغرۇلۇق

«يەشايا» كىتابىدا كۆپ مۇھىم تېما شېئىرنىڭ دەل ئوتتۇرىسىدىكى مىسرادا بولىدۇ. شۇڭا بۇ خىل شېئىرلار «يېرىم ئاي» شەكىللىك قۇرۇلمىغا ئىگە بولىدۇ.

تۆۋەندە بۇ «يېرىم ئاي» شەكىللىك شېئىردىن ئىككىنى كۆرسىتىمىز (بىرىنچى مىسال پەقەت بىرنەچچە ئايەتتىن، ئىككىنچى مىسال ئۈچ بابتىن تەركىب تاپقان): —

1-مسال: –
ئىسرائىل جەمئىيىتىنىڭ ئەھۋالى
(1-باب، 21-26-ئايەت)

(ئا)(1) «سادىق شەھەر»نىڭ زاۋاللىقى (21(ئا))(ئايەت)

(ئە)(1) ئۆتكەن ۋە بۈگۈنكى كۈنلەرنى سېلىشتۇرۇش:

ئادالەتنىڭ ئورنىدا قاتىللىق بار (21(ئە))

(ب)(1) پەزىلەت داشقالغا ئايلىنىپ كەتتى (22)

(پ)(1) چىرىكلىشىپ كەتكەن ھۆكۈمدارلار (23)

(پ)(2) ھەممىگە ھۆكۈمران خۇدا رەزىللىكنى جازالايدۇ (24)

(ب)(2) داشقال تاۋلىنىپ تاشلىنىدۇ (25)

(ئە)(2) ئۆتكەن ۋە بۈگۈنكى كۈنلەرنى ئوخشاش قىلىش:

ئادالەتنىڭ ئادىل سوتچىلار بىلەن ئەسلىگە كەلتۈرۈلىشى (26(ئا))

(ئا)(2) «سادىق شەھەر»نىڭ يېڭىلىنىشى (26(ئە))

2-مسال: –
ئىككى شەھەر سېلىشتۇرما قىلىنىدۇ: يېرۇسالېم ۋە بابىل:
شان-شەرەپكە ئېرىشىش ئۈچۈن چىداملىق ئېتىقاد كېرەك (24-27-بابلار)

(ئا)(1) خۇدانىڭ ھالاك بولغان دۇنيادىن ئالغان ھوسۇلى (24:1-13)

ھالاكەت (12)

ھوسۇل تەرگەنلىرى (13)

(ئە)(1) دۇنيادىكى «قالدىلار»نىڭ ناخشىسى (24:14-16(ئا))

(ب)(1) گۇناھكار دۇنيا ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋېتىلىدۇ (24:16(ئە)-20)

(پ)(1) كۆتىۋاتقان دۇنيا (24:21-23)

(ت)(1) خارابە شەھەر توغرۇلۇق ناخشا (25:1-5)

(ج) زىئون تېغى (25:6-12)

(ت)(2) كۈچلۈك شەھەر توغرۇلۇق ناخشا (26:1-6)

(پ)(2) خۇدانىڭ كۈتۈۋاتقان خەلقى (26:7-21)

(ب)(2) رەزىللىك كۈچلىرى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋېتىلىدۇ (27:1)

(ئە)(2) خەلقىنىڭ «قالدىسى»نىڭ ناخشىسى (27:2-6)

(ئا)(2) خۇدانىڭ ھالاك بولغان بىر خەلقتىن ئالغان ھوسۇلى (27:7-13)

ھالاكەت (7-11)

ھوسۇل تەرگەنلىرى (12-13)

بەزىدە مۇنداق چوڭ بىر «شەكىل» ياكى «نۇسخا» ئىچىدە يەنە كىچىكرەك شەكىللەرمۇ بولىدۇ. مەسىلەن يۇقىرىقى (ت)(2) ھەم (پ)(2)دە يەنە بىر نۇسخىنىڭ تەركىبلىرى بولىدۇ: —

3-مىسال: —
كۆچلۈك شەھەر — ئۈمىد بىلەن كۈتۈۋاتقان (26-باب)

(ئا)(1) خاتىرجەملىك ئىچىدىكى بىخەتەرلىك؛ دەرۋازىلار ئوچۇق (4-1)

(ئە)(1) توپا-چاڭغا چۈشۈش؛ خار قىلىنىش (6-5)

(ب)(1) خۇدا تۈز-تەكشى قىلغان يول (9-7)

(پ) داۋالغۇسىز قارىغۇلۇق؛ ئاخىرىدا جازالاشنى تونۇپ يېتىش (10-9)

(ب)(2) خۇدا بېكىتكەن خاتىرجەملىك (15-12)

(ئە)(2) توپا-چاڭدىن چىقىش؛ تىرىلىش (19-16)

(ئا)(2) غەزەپتىن ئامان بولۇش؛ ئىشىكلەر تاقاقلىق (21-20)

«يەشايا»دا باشقا خىل شېئىر شەكىللىرىمۇ ئۇچرايدۇ. كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئوقۇرمەنلەر مۇشۇ شەكىللەرگە دىققەت قىلمايدۇ، بىراق شۇ شەكىللەرنىڭ مەۋجۇتلىقىنى سېزىدۇ. بەلكىم كۆپ ئوقۇش بىلەن ئۇلارغا تونۇش بولۇپ قالىدۇ. بەزىدە ھەتتا بىر ئايەتتىن تۈزۈلگەن شېئىرلاردىمۇ «يېرىم ئاي» شەكىللىك ئۇچرايدۇ، شۇنداقلا ناھايىتى نەچچە بابتىن تۈزۈلگەن چوڭ «يېرىم ئاي» شەكىللىك شېئىرلار بار؛ بۇ شېئىرلاردىمۇ مۇھىم تېما شۇ ئايەتلەرنىڭ دەل ئوتتۇرىسىدا بولىدۇ. بۇنداق چوڭ «يېرىم ئاي» شېكىللىك شېئىرلار تولىمۇ پاساھەتلىك بولىدۇ. سەۋەبى، ئۇلار «پەرۋەردىگارنىڭ گۈزەللىك-جۇلالىقىنى ئايان قىلىدىغان» «پەرۋەردىگارنىڭ قولى»نى مەركەز قىلغان بولۇشى مۇمكىن (3:49).

يەنە «سېلىشتۇرما» شەكىلدە يېزىلغانلىرىمۇ بار. بۇ خىل شەكىلدە يېزىلغانلىرىدا «ئىككى قۇتقۇزۇش» ناھايىتى ئېنىق سېلىشتۇرۇلغان ھالدا كۆرۈلىدۇ. «بىرىنچى قۇتقۇزۇش» بولسا جىسمانىي قۇتقۇزۇش، يەنى ئىسرائىل بابىل ئىمپېرىيەسىدىكى سۈرگۈنلۈكتىن قۇتقۇزۇلىدۇ. يەشايا مۇشۇ قۇتقۇزۇلۇشىنىڭ پارس ئىمپېرىيەسىدىكى

بىر پادىشاھ ئارقىلىق بولىدىغانلىقىنى ئالدىن ئېيتىدۇ؛ ئۇ ھەتتا مۇشۇ پادىشاھنىڭ ئىسمىنى تۇغۇلۇشتىن 150 يىل ئىلگىرى ئېيتىدۇ – ئۇ بولسىمۇ «قورەش». بۇ بېشارەتنىڭ داۋامىدا ئېنىق بىر پاكىت كۆرۈنىدۇ. «جىسمانىي قۇتقۇزۇش» ئىنساننىڭ ئاساسىي مەسىلىسىنى ھەل قىلالمايدۇ. خۇدا ئىسرائىلنى بابىلدىن قۇتقۇزغىنى بىلەن ئۇلار بەربىر گۇناھنىڭ ئىلكىدە قېلىۋېرىدۇ. بىر مەملىكەت، بىر ئەل مۇستەقىل ئاتالغىنى بىلەن، شەخسىيەتچىلىك ئۇلارنىڭ تۇرمۇشلىرىنى باشقۇرىدىغان بولسا ئۇلارنىڭ ئەھۋالى بەربىر ئەسلىدىكىدەك بىچارە بولىدۇ. شۇڭا ئادەملەرگە گۇناھتىن ھەم ئۆز-ئۆزىدىن «تېخىمۇ زور قۇتقۇزۇلۇش» كېرەك. شۇنداقلا يەشايا پەيغەمبەر «بابىلدىن قۇتقۇزۇش»نى ئالدىنئالا ئېيتقاندىن كېيىن، ئارقىدىنلا ئىككىنچى «تېخىمۇ زور قۇتقۇزۇش» توغرۇلۇق ئېيتىدۇ، ھەم مۇشۇ نىجات پەقەت ئىسرائىل ئۈچۈنلا ئەمەس، پۈتكۈل دۇنيا ئۈچۈن بولىدۇ. ئۇ «پارس ئىمپېرىيەسىدىكى بىر پادىشاھ» ئارقىلىق ئەمەس، بەلكى «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» ئارقىلىق بولىدۇ، دەيدۇ. بۇ خىل سېلىشتۇرما شۈبھىسىزكى، بىزگە پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىنىڭ قىلغان ئىش-خىزمىتىنىڭ ھەممىدىن ئۈستۈنلۈكى ھەم ئۇلۇغلۇقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن قىلىنغان.

4-مىسال: –

48-بابنىڭ ئالاھىدە شەكلى

<u>1-قىسمى</u>

خۇدانىڭ ئۆتمۈشتىكى سەۋر-تاقىتى (1-11)

«ئىلگىرىكى ئىشلار» (3-6ئە)

«يېڭى ئىشلار» (6ب-7)

پەرۋەردىگارنىڭ قىلغانلىرى (8-11)

<u>2-قىسمى</u>

خۇدانىڭ كەلگۈسىدىكى سەۋر-تاقىتى (12-22)

قورەش پىلانىنى جەزمەنلەشتۈرۈش (12-15)

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى (16)

پەرۋەردىگارنىڭ مەقسەتلىرى (17-22)

بىرىنچى (جىسمانىي) قۇتقۇزۇلۇش ئىككىنچى (ئۇلۇغ، روھىي) قۇتقۇزۇلۇش

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلىنىڭ خىزمىتى	قورەشنىڭ خىزمىتى
(12:53-1:49)	(22:48 - 24:44)
ۋەزىپە تەسۋىرلەندى ئادا قىلغۇچىنىڭ نامى ئايان قىلىندى (6:49 - 1:49)	ۋەزىپە تەسۋىرلەندى ئادا قىلغۇچىنىڭ نامى ئايان قىلىندى (28:44 - 24:44)
ۋەزىپە تەستىقلاندى ئىسرائىل ئۈچۈن، دۇنيا ئۈچۈن (12:49 - 7:49)	ۋەزىپە تەستىقلاندى ئىسرائىل ئۈچۈن، دۇنيا ئۈچۈن (7:45 - 1:45)
ئىنكاس: مەدھىيە (13:48)	ئىنكاس: دۇئا (8:45)
ئىسرائىلنىڭ نائۈمىدلىكى (11:50-14:49) پەرۋەردىگارنىڭ مۇھەببىتى تەكىتلەندى (16-14:49) ئىسرائىل ھەم يەھۇدىي ئەمەسلەر (26-17:49) پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى، پەرۋەردىگارغا تايىنىپ كۈچگە ئىگە بولغانلارنىڭ نەمۇنىسى (11-1:50)	ئىسرائىلنىڭ بىئاراملىقى (25:45-9:45) پەرۋەردىگارنىڭ مەقسىتى تەكىتلەندى (13-9:45) ئىسرائىل ھەم يەھۇدىي ئەمەسلەر (22-14:45) پەرۋەردىگارغا تايىنىپ ھەققانىيلىق ھەم كۈچكە ئىگە بولغانلار؛ ۋە پەرۋەردىگارغا قارشى تۇرغانلار (25-23:45)
پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىلغا باشتىن باشلاپ كېلىدىغان نىجاتقا ئېرىشكۈچە بولغان غەمخورلۇقى (16-1:51)	پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىلغا باشتىن باشلاپ كېلىدىغان نىجاتقا ئېرىشكۈچە بولغان غەمخورلۇقى (13-1:46)
ئىسرائىل؛ توپا-چاڭدىن چىقىپ تەختكە ئولتۇرۇشى (12:52 - 17:51)	بابىل؛ تەختتىن چۈشۈپ توپا-چاڭغا يېتىشى (15-1:47)
گۇناھتىن قۇتۇلۇش (12:53 - 13:52)	بابىلدىن قۇتۇلۇش (1:48-22)

ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە كەڭ دائىرىلىك «سىلىشتۇرما» شەكىل بولۇپ، بۇنىڭدا «يەشايا» كىتابىنىڭ ئىككىنچى قىسمىدىكى «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» توغرۇلۇق تۆت ئايرىم شېئىر (بەزىدە «تۆت ناخشا» دەپمۇ ئاتىلىدۇ) ھەم ئۈچىنچى قىسمىدىكى «مەسىھ قىلىنغان غەلىبە قىلغۇچى» توغرۇلۇق تۆت ئايرىم شېئىر سېلىشتۇرۇلىدۇ. بۇ خىل سېلىشتۇرۇلما شەكىل «پەرۋەردىگارنىڭ گۈزەللىك-جۇلالىقى»نىڭ «پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى» ۋە «مەسىھ قىلىنغان غەلىبە قىلغۇچى»نىڭ ئۈستىگە ئوخشاشلا مۆھۈرلەنگەنلىكىنى، شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ ئەينى بىر شەخس ئىكەنلىكىنى تەكىتلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

5-مىسال: —

(1) پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى ـ «تۆت ناخشا»

(4-1:42) (6-1:49) (9-4:50) (12:53-13:52)

تەرجىمىهالى ئۆزى ئېيتقان ئۆزى ئېيتقان جىمىهالى

تەرجىمىهالى تەرجىمىهالى

قۇلنىڭ قۇلنىڭ قۇلنىڭ قۇلنىڭ

ۋەزىپىسى ۋەزىپىسى چېكى ۋەزىپىسىنى

ئىرادىسى ئادا قىلىشى

ئۇنىڭدا ئۇنىڭدا ئۇنىڭدا

خۇدانىڭ خۇدانىڭ خۇدانىڭ

روھى ھەم سۆزى سۆزى سۆزى

ئوڭۇشسىزلىققا زۇلۇم-قىيناققا زۇلۇم-قىيناققا

ئۇچرايدۇ ئۇچرايدۇئۇچرايدۇ

خاتىمە خاتىمە خاتىمە خاتىمە

(9-5:42) (13-7:49) (11-10:50) (54-55 -باب)

(2) «مەسىھ قىلىنغان غەلىبە قىلغۇچى»

(21:59) (3-1:61) (7:62 - 10:61) (6-1:63)

تەرجىمىهالى ئۆزى ئېيتقان ئۆزى ئېيتقان ئۆزى ئېيتقان

تەرجىمىهالى تەرجىمىهالى تەرجىمىهالى

غەلىبىچىنىڭ غەلىبىچىنىڭ غەلىبىچىنىڭ غەلىبىچىنىڭ

ۋەزىپىسى ۋەزىپىسى چېكى ۋەزىپىسىنى

ئىرادىسى ئادا قىلىشى

ئۇنىڭدا ئۇنىڭدا ئۇنىڭدا

خۇدانىڭ روھى خۇدانىڭ روھى خۇدانىڭ

ھەم سۆزى ھەم سۆزى سۆزى

قىساس قىساس قىساس

ھەم نىجاتنى ھەم نىجاتنى ھەم نىجاتنى

ئىجرا قىلىدۇ ئىجرا قىلىدۇ ئىجرا قىلىدۇ

خاتىمە خاتىمە خاتىمە خاتىمە

(22-1:60) (9-4:61) (12-8:62) (24:66 - 7:63)

«يەشايا»دا مەسىھ مەركەز قىلىنغان بېشارەتلەر ئاجايىب شېئىرىي شەكىللەر بىلەن بايان قىلىنغان بولۇپ، بىزگە مەسىھنىڭ خۇداغا نىسبەتەن چەكسىز ئەزىزلىقىنى، شۇنداقلا ئۇنىڭ خۇدانىڭ بارلىق مۆمىن بەندىلىرىگە نىسبەتەنمۇ شۇنچە ئەزىز بولۇشى كېرەكلىكىنى ئايان قىلىدۇ.